

ΠΑΝΤΕΙΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ
ΚΟΙΝΩΝΙΚΩΝ & ΠΟΛΙΤΙΚΩΝ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ
Τμήμα Δημόσιας Διοίκησης

Πρόγραμμα Μεταπτυχιακών Σπουδών
κατεύθυνσης «Φορολογία και Ελεγκτική»

Διπλωματική Εργασία

ΤΟ ΦΑΙΝΟΜΕΝΟ ΤΗΣ ΑΠΑΤΗΣ ΣΤΙΣ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΙΣ:
Μια εμπειρική διερεύνηση στις Ελληνικές Επιχειρήσεις μέσω
έρευνας θυματοποίησης.

ΠΑΠΑΣΤΕΡΓΙΟΥ Α. ΚΩΝ/ΝΟΣ

Τριμελής Επιτροπή:

Αναπλ. Καθ. Ιωάννης Φίλος (*Επιβλέπων*)

Καθ. Αναστάσιος Τσάμης

Δρ. Μαρία-Ελένη Αγοράκη

Αθήνα, Οκτώβριος 2014

*Στην οικογένεια μου και στην Αγγελική, ως το
ελάχιστο ευχαριστώ απέναντι στην ανιδιοτελή
τους υποστήριξη και συμπαράσταση καθ' όλη τη
διάρκεια των σπουδών μου.*

ΕΥΧΑΡΙΣΤΙΕΣ

Αρχικά θα ήθελα να ευχαριστήσω θερμά τον Αναπλ. Καθηγητή **Ιωάννη Φίλο** για την επίβλεψη της Διπλωματικής μου Εργασίας, τη συνεργασία του και την πολύτιμη βοήθειά του όχι μόνο κατά τη συγγραφή της παρούσας Διπλωματικής Εργασίας, αλλά καθ' όλη τη διάρκεια της φοίτησής μου στο Μεταπτυχιακό Πρόγραμμα Σπουδών «Φορολογία και Ελεγκτική» του Παντείου Πανεπιστημίου.

Επίσης, θα ήθελα να ευχαριστήσω και τα υπόλοιπα μέλη της Τριμελούς Επιτροπής και συγκεκριμένα τον Καθηγητή **Αναστάσιο Τσάμη** και την Δρ. **Μαρία-Ελένη Αγοράκη**, για τα εύστοχα σχόλια και τις ειδικότερες παρατηρήσεις τους.

Επιπροσθέτως, θα ήθελα να ευχαριστήσω το Ινστιτούτο κατά της Απάτης, το Ινστιτούτο Εσωτερικών Ελεγκτών, καθώς και το Σώμα Ορκωτών Ελεγκτών-Λογιστών για τη βοήθειά τους στην αποστολή των ερωτηματολογίων στα μέλη τους, όπως επίσης και τους λοιπούς διδάσκοντες του προγράμματος, τους συναδέλφους, τους συμφοιτητές και φίλους που βοήθησαν, ο καθένας από τη μεριά του, στην ολοκλήρωση της παρούσας εργασίας.

Τέλος, θα ήθελα να ευχαριστήσω ολόψυχα την Αναπλ. Καθηγήτρια Λογιστικής του Τεχνολογικού Πανεπιστημίου Κύπρου **Μαρία Κραμβία-Καπαρδή**, που με την ανιδιοτελή και αμέριστη βοήθεια, τις συμβουλές, τα σχόλια και τις προτάσεις της τα τελευταία 2 χρόνια, μου «έδειξε το δρόμο» για την ερευνητική σκέψη και μελέτη του φαινομένου της απάτης, ευρισκόμενη πάντα δίπλα μου στις δυσκολίες, στις προκλήσεις και τα αδιέξοδα που παρουσιάστηκαν.

Αφήνοντας τελευταία σκοπίμως την οικογένειά μου και τη σύντροφό μου, πρόσωπα που χωρίς την στήριξη και την κατανόησή τους όλα αυτά τα χρόνια της ακαδημαϊκής αναζήτησης γνώσης δεν θα ήταν εφικτή η επίτευξη κανενός από τους στόχους μου, το ευχαριστώ είναι το ελάχιστο απέναντι σε αυτά που μου έχουν προσφέρει και συνεχίζουν να μου προσφέρουν.

Κων/νος Παπαστεργίου

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Η απάτη και γενικότερα τα οικονομικά εγκλήματα, αν και πολύπλοκα, παρακολουθούν τις κοινωνικές και τεχνολογικές εξελίξεις και αναπροσαρμόζονται συνεχώς, με αποτέλεσμα σε κάθε εποχή να παρουσιάζονται με διαφορετική μορφή και ένταση, τόσο διεθνώς όσο και στην Ελλάδα.

Γνωρίζοντας ότι η απάτη είναι ένα φαινόμενο που καμία επιχείρηση ή οργανισμός, ανεξαρτήτως τύπου ή μεγέθους, μπορεί να αποφύγει, η παρούσα εργασία - μέσω της εμπειρικής έρευνας που διεξήχθη στις Ελληνικές Επιχειρήσεις - *επιδιώκει να προσδιορίσει τα είδη της απάτης που διαπράττονται από και κατά των Ελληνικών Επιχειρήσεων, σε μια προσπάθεια να ενθαρρύνει την εφαρμογή των κατάλληλων εσωτερικών διαδικασιών και μέτρων, με σκοπό τον περιορισμό της θυματοποίησης των επιχειρήσεων εξ' απάτης, συμβάλλοντας κατ' αυτόν τον τρόπο σε μια υγιέστερη οικονομία προς όφελος όλων.*

Η παρούσα διπλωματική εργασία χωρίζεται σε 2 μέρη. Το πρώτο μέρος είναι το θεωρητικό που περιλαμβάνει 5 κεφάλαια ενώ το δεύτερο μέρος που απαρτίζεται από 2 ενότητες, περιλαμβάνει την έρευνα θυματοποίησης εξ' απάτης που διεξήχθη στις Ελληνικές επιχειρήσεις με τα αποτελέσματά της και τέλος, τα συμπεράσματα, τους περιορισμούς της έρευνας καθώς και προτάσεις για περαιτέρω μελέτη του φαινομένου.

Πιο συγκεκριμένα, στο πρώτο μέρος αναλύεται η έννοια του οικονομικού εγκλήματος με αναφορές στην αιτιολόγησή του τόσο σε διεθνή, όσο και τοπικές έρευνες στο θέμα αυτό. Παρουσιάζονται συνοπτικά οι διάφορες θεωρίες που αναπτύχθηκαν για το οικονομικό έγκλημα, καθώς και τα χαρακτηριστικά του. Επίσης, γίνεται αναφορά στα θύματα τέτοιων εγκλημάτων, στο κόστος του οικονομικού εγκλήματος και στο «σκοτεινό αριθμό» αυτών. Επιπλέον, γίνεται μια προσπάθεια να σκιαγραφηθεί το προφίλ του δράστη του οικονομικού εγκλήματος μέσα από διάφορες έρευνες, ενώ παρουσιάζονται και χαρακτηριστικά της προσωπικότητάς του, αναλύοντας παράλληλα τις τρεις συνιστώσες του τριγώνου της απάτης και την εξέλιξή τους. Τέλος, εισάγεται ο ορισμός της *επαγγελματικής απάτης* με τις τρεις παραμέτρους: Διαφθορά, Ιδιοποίηση Περιουσιακών Στοιχείων και Παραποίηση Οικονομικών Καταστάσεων, και κλείνοντας παρουσιάζονται συνοπτικά έρευνες για το οικονομικό έγκλημα που έλαβαν χώρα στην Ελλάδα, καθώς και στατιστικά στοιχεία μηχανισμών δίωξής του.

Το δεύτερο μέρος της Διπλωματικής Εργασίας περιλαμβάνει την έρευνα μαζί με τα αποτελέσματά της, καθώς και τα συμπεράσματα επ' αυτών. Συγκεκριμένα, στο μέρος αυτό

περιλαμβάνεται το αντικείμενο της έρευνας, οι προηγούμενες έρευνες, το υπό εξέταση δείγμα, οι λόγοι επιλογής του, οι ερευνητικοί στόχοι, η καινοτομία και η μεθοδολογία έρευνας. Στην μεθοδολογία έρευνας περιλαμβάνεται ο τρόπος επιλογής και η διαμόρφωση του ερωτηματολογίου, η δομή και το περιεχόμενό του, ο τρόπος συλλογής και επεξεργασίας των δεδομένων, η χρονική διάρκεια της έρευνας, καθώς και η στατιστική ανάλυση των δεδομένων με τη χρήση του Excel και του SPSS. Επιπροσθέτως, παρουσιάζεται το ποσοστό ανταπόκρισης του δείγματος, καθώς και τα αποτελέσματα. Τα αποτελέσματα παρουσιάζονται ανά μέρος του ερωτηματολογίου που το καθένα αναλύεται ξεχωριστά, ενώ σε ξεχωριστή ενότητα γίνεται η ανάλυση και η παρουσίαση των αποτελεσμάτων για το προφίλ του απατεώνα και τα ειδικότερα χαρακτηριστικά της απάτης (*κόστος, διάρκεια*). Τέλος, παρουσιάζονται τα συμπεράσματα και ο σχολιασμός τους, οι περιορισμοί της έρευνας και προτάσεις για περαιτέρω μελέτη του φαινομένου αυτού καθ' αυτού, αλλά και των λοιπών παραγόντων που σχετίζονται με αυτό.

Είναι προφανές ότι η απάτη και γενικά το οικονομικό έγκλημα, είναι ένα πολύπλοκο φαινόμενο που καμία επιχείρηση ανεξαρτήτου μεγέθους και τύπου δραστηριότητας, μπορεί να αποφύγει ή και να αγνοήσει, λόγω του μεγάλου κόστους της και των τεράστιων συνεπειών της που μπορούν να αποβούν μοιραία για την επιβίωσή της. Στην Ελλάδα, απαιτείται ενεργοποίηση σε προληπτικό επίπεδο τόσο από μέρους των ρυθμιστικών αρχών όσο από μέρους των ΔΣ απέναντι στο φαινόμενο της απάτης, *διότι η πρόληψη είναι καλύτερη από τη θεραπεία*. Οι εταιρείες θα πρέπει να ενθαρρύνονται όχι μόνο στην απλή εφαρμογή ενός Κώδικα Δεοντολογίας και στην ύπαρξη απλώς και μόνο Επιτροπής Ελέγχου, ανίκανης να ανταποκριθεί στο έργο της και να αναλάβει τις ευθύνες της, αλλά να διασφαλιστεί η ορθή εφαρμογή των αρχών του Κώδικα Δεοντολογίας και η Επιτροπή Ελέγχου να ενθαρρύνεται να αναλάβει το ρόλο και τις ευθύνες της, ανταποκρινόμενη στις αρχές του Κώδικα Εταιρικής Διακυβέρνησης. Ο εσωτερικός έλεγχος, τα πληροφοριακά συστήματα ελέγχου, ο σχεδιασμός διαδικασιών και ειδικότερα η ανάπτυξη στρατηγικής κατά της απάτης (*γραμμές καταγγελιών, χρήση εργαλείων - data analytics κτλ*), καθώς και η αξιοποίηση δικανικών λογιστών (*forensic accountants*), ικανών να εντοπίσουν και να τεκμηριώσουν την απάτη, είναι μερικά μόνο από τα μέσα που κατά την εξέλιξη της κοινωνικοοικονομικής επιχειρηματικότητας, έχουν υλοποιηθεί και εφαρμοστεί, αποτελώντας αναμφισβήτητα, μέσα που ελαχιστοποιούν τη δημιουργία ευκαιριών διάπραξης απάτης, αλλά δεν κάνουν τίποτα για τον περιορισμό του κινήτρου. Επειδή η απάτη και γενικά το οικονομικό έγκλημα, δεν πρόκειται να εξαλειφθεί

πλήρως, με όσα μέτρα και μέσα υιοθετηθούν και εφαρμοστούν από τις επιχειρήσεις, δεδομένου ότι ο απατεώνας θα βρει την ευκαιρία, εύκολα ή δύσκολα, (έχοντας κίνητρο/πιέσεις και αναπτύσσοντας εκλογικεύσεις/δικαιολογήσεις) να τη διαπράξει, θα πρέπει να γίνει προτεραιότητα της επιχείρησης η υιοθέτηση μιας εταιρικής ηθικής κουλτούρας κατά της απάτης, που θα εμπνέει την «Κορυφή» και θα διαχέεται προς τη «Βάση» της επιχείρησης και που θα την χαρακτηρίζει η **ακεραιότητα** και η **διαφάνεια** (*Tone at the top*).

Λέξεις Κλειδιά: Απάτη, Επαγγελματική Απάτη, Οικονομικά Εγκλήματα, Ελληνικές Επιχειρήσεις, Ελλάδα

ABSTRACT

Fraud and financial crime generally, although they are complex issues, they follow the social and technological developments closely and are adjusted constantly; as a result, they are presented in every historical era in a different form and intensity, as much Internationally as in Greece.

Knowing that no industry or size of company is immune from fraud, this specific thesis through empirical research that was conducted in Greek companies, *seeks to define the types of fraud that are committed by and against Greek companies in an effort to encourage the application of the appropriate internal procedures and measures in order to minimize fraud victimization in companies contributing in this way to a healthier economy for the benefit of all.*

This present thesis is divided into two parts. The first part which is the theoretical one that comprises five chapters and the second part that consists of two units and includes a research on fraud victimization and its results that was conducted in Greek companies and also includes the conclusions, limitations of the research and suggestions for further research.

In the first part, the meaning of economic crime is analyzed with reports referring to its reasoning as much international as local research. The various theories that were developed for the financial crime and its characteristics are also briefly presented. Reference is also made to the victims of such crimes, the cost of fraud and the dark number of them. Furthermore, there is an attempt to outline the profile of the perpetrator of fraud and economic crime through various researches while characteristics of his/her personality are also presented, analyzing the three components of the fraud triangle and their evolution. Finally, in the first Part, the definition of occupational fraud is introduced with three parameters: *Corruption, Asset Misappropriation and Financial Statement Fraud*. While closing, researches on financial crime that took place in Greece are also briefly presented together with statistical information of prosecution mechanisms of economic crime.

The second part of the thesis contains the research as soon as their conclusions. Specifically, in this part, the subject of investigation, previous investigations, the test sample, the reasons for its choice, the research goals, the innovation of research and research methodology are also included. In the research methodology, there are also included the way of selection and configuration of the questionnaire, the structure and its content, the manner of

the collection and processing of data, the duration of the survey and the statistical analysis of data by using Excel and SPSS program. Finally, it is presented the response rate of the sample and the results as well. The results are presented per part in the questionnaire which are analyzed separately, while in a separate section the analysis and presentation of results for the profile of the fraudster and the particular characteristics of fraud (*cost, time*) are taken place too. To conclude, presents the conclusions and discussion on these issues, the limitations of the research and suggestions for further study of this specific phenomenon and other factors that are associated with it.

It is clear that fraud and economic crime, in general, is a complex phenomenon that no industry or size of company is immune from it, so must not avoid or ignore it, because of the high cost and the enormous consequences, which can be fatal to its survival. In Greece, the regulators as well as the Boards of Directors need to take a proactive action in fraud, prevention since prevention is better than cure. The companies ought to be encouraged not only to actually implement a Code of Conduct and set up an Audit Committee but also, to ensure the former is properly enforced and the latter is encouraged to assume its role and responsibilities as set out in the relevant legislation and the Code of Corporate Governance.

The internal audit, the information systems audit, the planning processes and in particular the development of anti-fraud strategy (*lines of complaints and whistle-blowing procedures, use-data analytics tools, etc.*), and the use of forensic accountants, able to identify and substantiate the fraud, are some of the tools that during the development of socio-economic entrepreneurship, they have been implemented and applied, as they are undoubtedly the means that restrict it.

However, as fraud and economic crime, in general, are not going to be completely eliminated, no matter what measures or means are adopted and implemented by business, since the fraudster will find the chance easily or not, (*having the motive and using rationalizations*) to commit it, the adoption of a corporate culture against fraud should become a priority of management of the company which would characterize the «*Top*» and inspire the «*Base*» of the company as it is qualified by the **integrity** and **transparency** (*Tone at the top*).

Keywords: Fraud, Occupational Fraud, Economic Crimes, Greek Companies, Greece

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΠΕΡΙΛΗΨΗ	II
ABSTRACT	V
ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ	VII
<i>ΘΕΩΡΗΤΙΚΟ</i>	1
ΕΙΣΑΓΩΓΗ	2
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1.....	5
1.1. Η έννοια του Οικονομικού Εγκλήματος.....	5
1.2. Θεωρίες για το Οικονομικό Έγκλημα	6
1.3. Χαρακτηριστικά Οικονομικών Εγκλημάτων	11
1.4. Θύματα Οικονομικών Εγκλημάτων	13
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2.....	15
2.1. Άμεσο και παράπλευρο κόστος των Οικονομικών Εγκλημάτων.....	15
2.2.Μέτρηση της εγκληματικότητας και «σκοτεινός αριθμός των εγκλημάτων».....	20
2.2.1 Εμφανής Εγκληματικότητα	21
2.2.2. Η αφανής εγκληματικότητα ή κρυμμένη εγκληματικότητα ή μη καταγεγραμμένη εγκληματικότητα ή «σκοτεινός αριθμός».....	22
2.3. Παράγοντες που επηρεάζουν την καταγραφή της εγκληματικότητας.....	24
2.4.Παραδείγματα εγκλημάτων λευκού κολάρου (συμπεριλαμβανομένων των οικονομικών εγκλημάτων).....	25
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3.....	29
3.1.Ψυχολογικά χαρακτηριστικά του Οικονομικού Εγκληματία	29
3.2. Σκιαγραφώντας το προφίλ των Οικονομικών Εγκληματιών	35
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4.....	38
4.1. Η αιτιολογία των Οικονομικών Εγκλημάτων.....	38
4.2 Ευκαιρία - Κίνητρο/Πιέσεις – Εκλογίκευση.....	48

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5..... 53

5.1. Το φαινόμενο της επαγγελματικής απάτης και οι βασικές της κατηγορίες 53

5.1.1. Υπεξάιρεση περιουσιακών στοιχείων..... 57

5.1.2. Διαφθορά..... 57

5.1.3. Απάτες χρηματοοικονομικών καταστάσεων 59

5.2 Έρευνες για τα Οικονομικά Εγκλήματα στις επιχειρήσεις 60

5.2.1. Θυματοποίηση Εξ' απάτης κατά τομέα και μέγεθος..... 62

5.3. Έρευνες απάτης και στατιστικά στοιχεία σχετικά με το Οικονομικό έγκλημα στις Ελληνικές Επιχειρήσεις 67

5.3.1. Έρευνες απάτης και οικονομικού εγκλήματος γενικότερα..... 67

5.3.2. Ενδεικτικά Στατιστικά Στοιχεία Ελεγκτικών Μηχανισμών κατά του Οικονομικού Εγκλήματος 77

***E P E Y N A* 82**

ΕΙΣΑΓΩΓΗ..... 83

1. Ερευνητικά ερωτήματα της έρευνας 85

2. Μεθοδολογία έρευνας..... 85

2.1. Το ερωτηματολόγιο και η δομή του..... 86

2.2. Επιλογή δείγματος - Συλλογή αποτελεσμάτων- Χρονική διάρκεια έρευνας..... 88

2.3. Επεξεργασία και ανάλυση δεδομένων 89

3. Στατιστική ανάλυση-Αποτελέσματα 91

3.1. Δημογραφική περιγραφική Στατιστική ανάλυση του δείγματος..... 92

3.2. Ανάλυση των επιμέρους μερών του ερωτηματολογίου 99

3.2.1. Ανάλυση αποτελεσμάτων 1ου & 2ου Μέρους (Section A & B)..... 99

3.2.2. Ανάλυση αποτελεσμάτων 3^{ου} Μέρους (Section C). Κίνδυνοι απάτης στις επιχειρήσεις..... 102

3.2.3. Ανάλυση αποτελεσμάτων 4ου Μέρους (Section D). Είδη απάτης που έλαβαν χώρα στην επιχείρηση..... 107

3.2.3.1. Ο ρόλος της Επιτροπής Ελέγχου και του Κώδικα Δεοντολογίας σε σχέση με τη θυματοποίηση των επιχειρήσεων..... 107

3.2.3.2. Είδη απάτης που διαπράττονται ανά κατηγορία 109

3.2.4. Ανάλυση αποτελεσμάτων 5^{ου} Μέρους (section E): «*Ενκαιρία*» για την διάπραξη απάτης..... 117

3.2.5. Ανάλυση αποτελεσμάτων 6^{ου} Μέρους (Section F). “Διαδικασίες” μετά το έγκλημα 120

3.2.6. Ανάλυση αποτελεσμάτων 7^{ου} Μέρους (Section G). Μέτρα πρόληψης, ανίχνευσης και αντιμετώπισης της απάτης 128

3.2.7. Ανάλυση αποτελεσμάτων 8^{ου} Μέρους (Section H). Αναφορά και εντοπισμός της απάτης..... 130

3.2.8. Ανάλυση αποτελεσμάτων 9 ^{ου} Μέρους (Section I). Το προφίλ του απατεώνα	132
3.2.8.1. Δημογραφικά χαρακτηριστικά απατεώνα μέσα από τα γραφήματα	135
3.2.8.2. Επαγγελματικά χαρακτηριστικά του απατεώνα (<i>Fraudster's relationship</i>).....	138
3.2.8.3. Χαρακτηριστικά της απάτης και του απατεώνα (<i>fraud & fraudster's characteristics</i>)	141
3.2.8.3. Κίνητρα, χαρακτηριστικά προσωπικότητας και εκλογικεύσεις του απατεώνα (<i>fraudster's motives - characteristics –rationalizations</i>).....	149
ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ	152
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ	169
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ.....	216

ΚΑΤΑΣΤΑΣΗ ΓΡΑΦΗΜΑΤΩΝ

Γράφημα 1. Κατανομή των απωλειών σε δολάρια Πηγή:ACFE (2014). <i>Report to the Nations on Occupational Fraud and Abuse, 2014 Global Fraud Study</i> , p. 9.	16
Γράφημα 2. Collateral effects of economic crime. Πηγή:PwC (2014) <i>Global Economic Crime Survey 2014</i> , p . 12, Figure 7.....	20
Γράφημα 3. Πυραμίδα ιεράρχησης αναγκών κατά Maslow Πηγή: «A theory of Human Motivation», A. Maslow (1943).	38
Γράφημα 4. Το τρίγωνο της απάτης (The fraud triangle) σύμφωνα με τον R. Cressey (1986).	40
Γράφημα 5. Πηγή: Fraud Scale Model: Albrect et al. (1984)	41
Γράφημα 6. Η επίπτωση του ακρωνυμίου M.I.C.E. στο Τρίγωνο της Απάτης, Πηγή: Dorminey et al., (2012), <i>The Evolution of Fraud Theory. Issues in Accounting Education</i> , American Accounting Association, Vol. 27, 2012, p. 564.....	42
Γράφημα 7. Fraud Diamond Model, Πηγή: Wolf and Hermanson (2004).....	43
Γράφημα 8. Μετασχηματισμός του Τριγώνου της Απάτης στην περίπτωση των απατεώνων «predators». Πηγή:Dorminey et al., (2012), <i>The Evolution of Fraud Theory. Issues in Accounting Education</i> , American Accounting Association, Vol. 27, 2012, p. 567.....	44
Γράφημα 9. Μετασχηματισμός του Διαμαντιού της Απάτης, χρησιμοποιώντας ως κοινό στοιχείο την ευκαιρία, διακρίνοντας μεταξύ των accidental και των predators. Πηγή: Dorminey et al., (2012), <i>The Evolution of Fraud Theory. Issues in Accounting Education</i> , American Accounting Association, Vol. 27, 2012, p. 567.....	45
Γράφημα 10. Πηγή: A-B-C Analysis of White-Collar Crime, Ramamoorti et al. 2009.....	46
Γράφημα 11. Meta-Model of White Collar Crime. Πηγή: Dorminey et al., (2012), <i>The Evolution of Fraud Theory. Issues in Accounting Education</i> , American Accounting Association, Vol. 27, 2012, p. 571.....	47
Γράφημα 12. The ROP Model. Πηγή: Maria Krambia-Kapardis, (2002), "A fraud detection model: A must for auditors", <i>Journal of Financial Regulation and Compliance</i> , Vol. 10 Iss: 3, p.268.....	48
Γράφημα 13. Control Weaknesses That Contributed Fraud. Πηγή: ACFE (2014), <i>Report to Nations on occupational fraud and abuse</i> , p. 39	49
Γράφημα 14. Occupational Fraud and Abuse Classification System (Fraud Tree), Πηγή: ACFE (2014), <i>Report to the Nations on Occupational Fraud and Abuse, 2014 Global Fraud Study</i> , f. 3, p. 11...55	55
Γράφημα 15. Overlap of fraud schemes. Πηγή: ACFE (2014), <i>Report to the Nations on Occupational Fraud and Abuse, 2014 Global Fraud Study</i> , f. 8, p. 15.....	56
Γράφημα 16. Industry of Victim organizations.Πηγή: ACFE (2014), <i>Report to the Nations on Occupational Fraud and Abuse, 2014 Global Fraud Study</i> , f. 22, p. 27.	63

Γράφημα 17. Size of Victim organization - Frequency. Πηγή: ACFE (2014), Report to the Nations on Occupational Fraud and Abuse, 2014 Global Fraud Study, f. 19, p. 25.	65
Γράφημα 18. Size of Victim organization - Median Loss. Πηγή: ACFE (2014), Report to the Nations on Occupational Fraud and Abuse, 2014 Global Fraud Study, f. 20, p. 25.	65
Γράφημα 19. Πηγή: PwC (2011). Παγκόσμια Έρευνα για το Οικονομικό Έγκλημα-Ελλάδα 2011. Συγκριτικά αποτελέσματα της δεύτερης μελέτης της PwC, ειδικά για την Ελλάδα, Νοέμβριος 2009-Νοέμβριος 2011, σελ. 8.	67
Γράφημα 20. Πηγή: PwC (2011). Παγκόσμια Έρευνα για το Οικονομικό Έγκλημα-Ελλάδα 2011. Συγκριτικά αποτελέσματα της δεύτερης μελέτης της PwC, ειδικά για την Ελλάδα, Νοέμβριος 2009-Νοέμβριος 2011, σελ. 19.	69
Γράφημα 21. Πηγή: PwC (2011). Παγκόσμια Έρευνα για το Οικονομικό Έγκλημα-Ελλάδα 2011. Συγκριτικά αποτελέσματα της δεύτερης μελέτης της PwC, ειδικά για την Ελλάδα, Νοέμβριος 2009-Νοέμβριος 2011, σελ. 21.	70
Γράφημα 22. Πηγή: PwC (2011). Παγκόσμια Έρευνα για το Οικονομικό Έγκλημα-Ελλάδα 2011. Συγκριτικά αποτελέσματα της δεύτερης μελέτης της PwC, ειδικά για την Ελλάδα, Νοέμβριος 2009-Νοέμβριος 2011, σελ. 22.	70
Γράφημα 23. Πηγή: Deloitte Ελλάδος (2014). Έρευνα για την πρόληψη της απάτης στην Ελληνική Ασφαλιστική Αγορά- Fraud prevention in the Greek Insurance Market, σελ. 40.	72
Γράφημα 24. Ανάλυση ανάλογα με τον τζίρο, αναφορικά με την ύπαρξη περιστατικών απάτης που δεν ήταν εφικτή η τεκμηρίωση. Πηγή: Deloitte Ελλάδος (2014). Έρευνα για την πρόληψη της απάτης στην Ελληνική Ασφαλιστική Αγορά- Fraud prevention in the Greek Insurance Market, σελ. 56.	73
Γράφημα 25. Πίνακας Παγκόσμιας κατάταξης χωρών (θέσεις 1 έως 91 από 177) 2013, βάση του Δείκτη Αντίληψης Διαφθοράς (CPI). Πηγή: Transparency International (2013), Corruption Inceptions Index 2013.	76
Γράφημα 26. Πίνακας Κατάταξης Ευρωπαϊκών χωρών (2013), βάση του Δείκτη Αντίληψης Διαφθοράς (CPI). Πηγή: Transparency International (2013), Corruption Inceptions Index 2013.	76
Γράφημα 27. Στατιστικά Στοιχεία Εγκληματικότητας για τα έτη 2011-2014 Α' Εξάμηνο. Πηγή: ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΑΣΤΥΝΟΜΙΑ (2014).	78
Γράφημα 28. Στοιχεία Διατάξεων Δέσμευσης ανά κατηγορία / Βασικό έγκλημα. Πηγή : Α' Μονάδας Διερεύνησης Χρηματοοικονομικών Πληροφοριών της Αρχής Καταπολέμησης της Νομιμοποίησης Εσόδων από Εγκληματικές Δραστηριότητες (2014). Έκθεση Πεπραγμένων Α' Μονάδας έτους 2013.	80

ΚΑΤΑΣΤΑΣΗ ΠΙΝΑΚΩΝ ΕΡΕΥΝΑΣ

Πίνακας 1. Σύνοψη Δημογραφικών και Επαγγελματικών Χαρακτηριστικών.....	98
Πίνακας 2. Συγκεντρωτικός πίνακας αναφορικά με το βαθμό ανοχής της επιχείρησης στα αναφερόμενα είδη απάτης.....	101
Πίνακας 3. Είδη απάτης με το μεγαλύτερο κίνδυνο για τις ελληνικές επιχειρήσεις	103
Πίνακας 4. Είδη απάτης που διαπράχθηκαν στην επιχείρηση από Εργαζομένους, Διευθυντικά στελέχη και Τρίτους (προμηθευτές, πελάτες κτλ).....	110
Πίνακας 5. Ευκαιρία για την διάπραξη απάτης	118
Πίνακας 6. Αντίδραση των επιχειρήσεων μετά την αποκάλυψη της απάτης	124
Πίνακας 7. Επίδραση της απάτης στην επιχείρηση.....	126
Πίνακας 8. Υπεύθυνο όργανο για την πρόληψη της απάτης.....	127
Πίνακας 9. Παράγοντες αποτρεπτικοί της απάτης στην επιχείρηση	128
Πίνακας 10. Προληπτικά μέτρα που έχει υιοθετήσει η επιχείρηση	129
Πίνακας 11. Μέτρα ανίχνευσης απάτης που έχει υιοθετήσει η επιχείρηση	129
Πίνακας 12. Μέτρα αντίδρασης που έχει υιοθετήσει η επιχείρηση	130
Πίνακας 13. Αναφορά της απάτης «εκ των έσω».....	131
Πίνακας 14. Αναφορά της απάτης από εξωτερικούς της επιχείρησης παράγοντες.....	131
Πίνακας 15. Τμήμα Επιχείρησης που εργάζεται ο δράστης.....	141
Πίνακας 16. Το συνολικό ποσό της απάτης.....	142
Πίνακας 17. Χρονική διάρκεια της απάτης	143
Πίνακας 18. Κίνητρα του απατεώνα για διάπραξη απάτης	150
Πίνακας 19. Χαρακτηριστικά προσωπικότητας του απατεώνα.....	151
Πίνακας 20. Εκλογικεύσεις απατεώνα	151

ΚΑΤΑΣΤΑΣΗ ΣΧΗΜΑΤΩΝ ΕΡΕΥΝΑΣ

Σχήμα 1, Φύλλο (Gender).....	93
Σχήμα 2, Ηλικία συμμετεχόντων (Age of Respondents).....	93
Σχήμα 3, Επαγγελματική θέση συμμετεχόντων (Position of Respondents).....	94
Σχήμα 4, Εταιρεία που Εργάζονται οι συμμετέχοντες (Type of organization).....	94
Σχήμα 5, Περιοχή εταιρείας (Region).....	95
Σχήμα 6, Νομική Μορφή Εταιρείας (Legal Status of Company).....	95
Σχήμα 7, Αριθμός Εργαζομένων (Number of employees).....	96
Σχήμα 8, Κύκλος εργασιών (€) (Revenue €).....	96
Σχήμα 9, Μέγεθος Εταιρείας (Size of the Company).....	97
Σχήμα 10, Ύπαρξη Κώδικα Δεοντολογίας στην εταιρεία.....	100
Σχήμα 11, Ύπαρξη Ελεγκτικής Επιτροπής στην εταιρεία.....	100
Σχήμα 12, Διαφοροποίηση αντίδρασης στην απάτη σε σχέση με την επαγγελματική θέση του απατεώνα....	125
Σχήμα 13, Ανάκτηση περιουσιακών στοιχείων απολεσθέντων από την διάπραξη απάτης.....	126
Σχήμα 14, Αναφορά της απάτης.....	132
Σχήμα 15, Ηλικία Απατεώνα (Age of fraudster).....	135
Σχήμα 16, Φύλο Απατεώνα (Gender).....	135
Σχήμα 17, Οικογενειακή κατάσταση (Marital status of fraudster).....	136
Σχήμα 18, Ο/Η σύζυγος εργάζεται; (Spouse working?).....	136
Σχήμα 19, Έχει παιδιά; (Children?).....	137
Σχήμα 20, Ηλικία παιδιών; (Age of children?).....	137
Σχήμα 21, Αριθμός απατεώνων που διέπραξε/αν την απάτη (Number of fraudster involved).....	138
Σχήμα 22, Επαγγελματική Σχέση.....	139
Σχήμα 23, Ιεραρχική θέση.....	140
Σχήμα 24, Χρονική διάρκεια εργασίας του.....	140
Σχήμα 25, Το συνολικό ποσό απάτης που απολέσθηκε εξαιτίας της απάτης.....	142
Σχήμα 26, Χρονική διάρκεια της απάτης.....	143

ΘΕΩΡΗΤΙΚΟ

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

«Η κοινωνία προετοιμάζει το έγκλημα. Ο εγκληματίας το διαπράττει»

Βίκτωρ Ουγκώ

Ο Bonger (1916) υποστήριξε ότι κύρια αιτία της εγκληματικότητας είναι η κατάσταση του εγωισμού που είναι άμεσα συνυφασμένη με την ανάπτυξη του καπιταλισμού και της οικονομίας της αγοράς. Ο εγωισμός έχει τις ρίζες του στις οικονομικές σχέσεις και ο ανηλεής ανταγωνισμός σε συνδυασμό με την αδηφάγα εκμετάλλευση για την αποκόμιση ιδιωτικού οφέλους είναι τα ειδικά κίνητρα για την εμφάνιση εγκληματικών πράξεων. Το έγκλημα είναι προϊόν του αστικού περιβάλλοντος που υποστηρίζει ότι η τιμιότητα έχει αξία, όσο δεν μπλέκεται με την ατομική ωφέλεια. Επίσης ο καπιταλισμός δίνει πολλές ευκαιρίες να διαπράξει κάποιος αδικήματα και να περάσει απαρατήρητος.

Ο Sellin (1937) έγραψε ότι όταν δύο κουλτούρες αλληλεπιδρούν μέσα σε μία κοινωνία και η μία προσπαθεί να επηρεάσει την άλλη, τότε η δράση για την προστασία της μίας κουλτούρας από την άλλη είναι αναμενόμενη. Εάν υπάρχει και ανισορροπία στην κατανομή της περιουσίας και η μία κουλτούρα κυριαρχεί σε βάρος της άλλης (κατάσταση που συναντάται στον καπιταλισμό), τότε η καθημερινή και τυπική συμπεριφορά της αδύναμης ομάδας, ορίζεται ως αποκλίνουσα και παραβατική από την ισχυρή ομάδα. Όσο περισσότερο διαφοροποιημένη και ετερογενής γίνεται μία κοινωνία, τόσο αυξάνεται η πιθανότητα για συχνότερες συγκρούσεις, καθώς οι υποομάδες θα επιβιώνουν με τους δικούς τους κανόνες, παραβαίνοντας τους κυρίαρχους κανόνες.

Ο Pearce (1976) θεώρησε η άρχουσα τάξη και τα ανώτατα στελέχη των πολυεθνικών επιχειρήσεων, σε συνεργασία με τις κυβερνήσεις των καπιταλιστικών κρατών, ενθαρρύνουν το έγκλημα, εμπλέκονται σε εγκληματικές δραστηριότητες και χρησιμοποιούν εγκληματίες, για να υποστηρίξουν και να προωθήσουν τα συμφέροντά τους.

Ο Chambliss (1978), διατύπωσε την άποψη ότι η αστική τάξη εκμεταλλεύεται και χρησιμοποιεί για ίδιον όφελος το έγκλημα, στηρίζοντας οργανωμένα συμφέροντα, χρηματοδοτώντας οργανωμένες ομάδες, «ξεπλύνοντας χρήμα», για να αναπτυχθούν νόμιμες επιχειρηματικές δραστηριότητες, δημιουργώντας αθέμιτο ανταγωνισμό στην αγορά και μονοπωλιακές συνθήκες και διαφεύγοντας από τον έλεγχο και τη σύλληψη, καθώς οι μηχανισμοί ελέγχου, δίωξης και απονομής δικαιοσύνης είναι τυφλοί.

Ο Quinney (1980), ισχυρίστηκε ότι στην προσπάθειά της η αστική τάξη να κυριαρχήσει έναντι της εργατικής τάξης, διαπράττει οικονομικά εγκλήματα, αρνείται τα βασικά δικαιώματα των ανθρώπων και χρησιμοποιεί το κράτος, για να προστατεύσει τα συμφέροντα της και να καταπιέζει τους αδύναμους και τους φτωχούς. Για την εργατική τάξη είναι καλύτερο αντιληπτό ως αντίδραση στις άθλιες συνθήκες ζωής τους. Οι παρανομίες τους κυμαίνονται από την ασυνείδητη αντίδραση στην εκμετάλλευση έως τη συνειδητή δράση για την επιβίωσή τους μέσα στο καπιταλιστικό σύστημα και στην πολιτική συνειδητή δράση της κατάλυσης του συστήματος.

Ο Currie (1998), είδε τις ρίζες της εγκληματικότητας στις ανισότητες του καπιταλισμού. Στην Αμερική, όπου η επιδίωξη του ατομικού οικονομικού οφέλους κυριαρχεί στην κοινωνική ζωή, η λειτουργία της οικονομίας της αγοράς δημιουργεί ανισορροπίες στους κοινωνικούς θεσμούς, αναπτύσσει ανήθικες δυνάμεις που ληστεύουν τα εισοδήματα των εργαζομένων, αδυνατεί να κτίσει ένα δίκτυο προστασίας για τους αδύνατους, τα παιδιά, τους ηλικιωμένους και τους ανήμπορους και αφαιρεί από το κράτος τον κοινωνικό του ρόλο. Αυτή την κατάσταση δημιουργεί της ευοίωνες συνθήκες για την εμφάνιση και επέκταση της εγκληματικότητας.

Ο Colvin (2000), επικεντρώθηκε στην καταπίεση, δηλαδή στον εξαναγκασμό του ατόμου να ενεργήσει με έναν συγκεκριμένο τρόπο, όχι εξαιτίας μόνο της απειλής, αλλά και λόγω των απρόσωπων οικονομικών πιέσεων και εξαρτήσεων που υπάρχουν στον καπιταλισμό. Στις ΗΠΑ, τόσο η άμεση όσο και η έμμεση καταπίεση είναι συνυφασμένες με την ανισότητα. Όσο μεγαλύτερη είναι η καταπίεση, τόσο μεγαλύτερη είναι η εγκληματική δραστηριότητα.¹

Το έγκλημα και ειδικότερα το οικονομικό έγκλημα λόγω των ιδιαίτερων χαρακτηριστικών (αναλύονται κατωτέρω), αποτελεί αναμφισβήτητα απόρροια των κοινωνικοοικονομικών συνθηκών που επικρατούν την εκάστοτε «χωροχρονική» στιγμή στην οποία αναπτύσσεται και εν τέλει εκδηλώνεται. Η «πολιτικοποίηση του εγκλήματος» και η «θεωρία της ετικέτας» είναι μερικοί από τους παράγοντες που το επηρεάζουν και το διαμορφώνουν.²

Στα πλαίσια αυτού, η επιχειρηματική δραστηριότητα ως αναπτυξιακός ιστός της Κοινωνίας, απαιτείται να ενεργοποιηθεί, διαμορφώνοντας εκείνους τους ηθικούς

¹ Μάρκοβιτς Ι. (2013) *Στα ίχνη του οικονομικού εγκληματία*. Εγχειρίδιο Θεωρίας και Πρακτικής, Θεσσαλονίκη : University Studio Press, Κεφ. 1

² Βασιλαντωνοπούλου Β. (2014). “Λευκά Κολάρα” & Οικονομικό Έγκλημα- Κοινωνική Βλάβη & Αντεγκληματική Πολιτική. Δίκαιο & Οικονομία Εκδόσεις Π.Ν. Σάκκουλας, σελ 106 επομ.

κανόνες, λαμβάνοντας τα κατάλληλα προληπτικά μέσα και προβαίνοντας σε αποτελεσματικές δράσεις, ώστε να περιορίσει αν όχι να εξαλείψει την εμφάνιση του οικονομικού εγκλήματος, το οποίο μπορεί να οδηγήσει και στην ίδια την «εξαφάνισή της».

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1

1.1. Η έννοια του Οικονομικού Εγκλήματος

«Καθώς οι άνθρωποι γίνονται πιο πολιτισμένοι, τα εγκλήματα βίας δίνουν τη θέση τους σε πιο “εκλεπτυσμένα” εγκλήματα, γνωστά και ως οικονομικά τα οποία περιλαμβάνουν παραβάσεις όπως η παραγωγή ελαττωματικών προϊόντων, η ρύπανση του περιβάλλοντος, η φοροδιαφυγή, οι κλοπές από εργαζόμενους, η εσωτερική πληροφόρηση στο χρηματιστήριο και άλλα» (Κουράκης, 2007)³.

Ο όρος «οικονομικό» έγκλημα είναι μέρος της ευρύτερης έννοιας του «εγκλήματος λευκού κολάρου». Μέχρι την δεκαετία του 1930, οι εγκληματολόγοι ασχολούνταν κυρίως με το συμβατικό έγκλημα, δηλαδή το έγκλημα κατά προσώπων και ιδιοκτησίας από παραβάτες χαμηλής κοινωνικοοικονομικής τάξης, και με την παθολογία των εγκληματιών. Ο Αμερικάνος κοινωνιολόγος/εγκληματολόγος *Edwin Sutherland* συνέτεινε σημαντικά στην μετατόπιση της προσοχής των εγκληματολόγων προς τα οικονομικά εγκλήματα που διαπράττονται από παραβάτες που άνηκαν στην «ανώτερη τάξη ή τάξη του άσπρου κολάρου» (*upper, or white-collar class*) σε αντιδιαστολή με τα άτομα χαμηλότερων κοινωνικών διαστρωματώσεων, τα οποία φορούσαν φόρμα χρώματος μπλε (*blue-collar-criminals*). Στις 27 Δεκεμβρίου του 1939, ο Sutherland εκφώνησε την προεδρική του ομιλία στην Αμερικάνικη Κοινωνιολογική Εταιρεία με θέμα την «Εγκληματικότητα του λευκού κολάρου», διευρύνοντας έτσι το φάσμα της εγκληματολογικής έρευνας και τις εξηγήσεις της εγκληματικής συμπεριφοράς.⁴ Στο βιβλίο του που εκδόθηκε το 1949, όρισε το έγκλημα λευκού κολάρου ή επαγγελματικό έγκλημα ως «έγκλημα που διαπράττεται από ευπόληπτο άτομο υψηλής κοινωνικής θέσης μέσα στο πλαίσιο της εργασίας του». (Williams, 2004)

Όπως γίνεται αντιληπτό, το έγκλημα λευκού κολάρου μπορεί να περιλαμβάνει αδικήματα σε βάρος μιας εταιρείας ή «για το καλό μιας εταιρείας», κάτι το οποίο είναι γνωστό και ως «εταιρικό έγκλημα»⁵ (λογιστικές ατασθαλίες, χρηματιστηριακά κέρδη από εσωτερική πληροφόρηση, την εξασφάλιση συμβάσεων με δωροδοκίες και άλλα).

³ Ο Κουράκης (2007), παραθέτει E. Ferrì, “Κοινωνιολογία του εγκλήματος και του εγκληματίου”, τεύχος Β κατά μετάφραση Β.Ν. Δουρδούμα, Αθήνα, 1925 (α΄ ιταλ. Εκδ. 1900), αρ.31, σελ. 228 επ.

⁴ Βλέπε Κουράκης (2007) , με τίτλο “Οικονομικά Εγκλήματα Ι”, Μέρος ΙΙ, υποσημείωση 1, σελ. 32-33 και Sutherland (1940), (1949) και (1961).

⁵ Ο όρος “occupational crime”, προτάθηκε κατά βάση από τον R. Quinney, στην εργασία του *The study of White-Collar Crime: Towards a Reorientation in Theory and Research. The Journal of Criminal Law, Criminology and Policy Science*, 55: 1964.

Ο ορισμός του Sutherland για το έγκλημα του λευκού κολάρου και το επαγγελματικό έγκλημα καλύπτει τόσο εγκληματικές όσο και μη εγκληματικές συμπεριφορές. Δεδομένου ότι η έννοια του εγκλήματος λευκού κολάρου εμπεριέχει έναν ορισμένο βαθμό ασάφειας, δεν είναι παράξενο το γεγονός ότι διαπιστώνεται η ύπαρξη μιας διαφωνίας ως προς την καλύτερη αντίδραση σε αυτό. Υπάρχει διαφωνία για το αν η έμφαση πρέπει να δίνεται στην *αυτορρύθμιση* (Stone, 1975)· στην αυστηρή τιμωρία όσων καταδικάζονται, η οποία, όπως υποστηρίζουν μερικοί, λειτουργεί αποτρεπτικά (Green, 1990)· στην διαπραγμάτευση με τον ένοχο έχοντας ως όπλο τις κατηγορίες που θα του απαγγελθούν και σκοπό την ανάκτηση του μεγαλύτερου μέρους των κλαπέντων χρημάτων· ή τέλος αν η εμφάνιση πρέπει να δίνεται στην διαμόρφωσης συνείδησης μέσω της εδραίωσης κουλτούρας εταιρικής διακυβέρνησης. Η αποτελεσματικότητα της προσέγγισης αυτορρύθμισης και συμμόρφωσης έχει αμφισβητηθεί από μερικούς συγγραφείς (πχ Siegel, 1993), ενώ υποστηρίζεται ότι η ποινική δικαιοσύνη μέσω καταγγελιών, ερευνών, απαγγελίας κατηγοριών, καταδικών και τιμωριών,⁶ δεν μπορεί να αντιμετωπίσει αποτελεσματικά το έγκλημα λευκού κολάρου, αντιπροτείνοντας την παροχή κινήτρων σε άτομα και εταιρίες, ώστε να συμμορφώνονται με το εκάστοτε νομικό πλαίσιο.

Αναφορικά με την έννοια της οικονομικής εγκληματικότητας, ο Κουράκης (2007), διατύπωσε ένα γενικό ορισμό, σύμφωνα με τον οποίο, η **Οικονομική Εγκληματικότητα είναι** «.....το σύνολο της αθέμιτης εκείνης δραστηριότητας, η οποία τελείται μέσω των επιχειρήσεων ή/ και η οποία έχει ως αποτέλεσμα την προσβολή (απειλή ή βλάβη) της καλής λειτουργίας της οικονομίας ή λειτουργικά σημαντικών κλάδων και θεσμών της». Κριτήρια για την διαπίστωση αυτής της προσβολής είναι αφενός το **μέγεθος της ζημιάς** και αφετέρου η **κατεύθυνση της ζημιάς**.⁷

1.2. Θεωρίες για το Οικονομικό Έγκλημα

Για το οικονομικό έγκλημα έχουν αναπτυχθεί τρεις μεγάλες και βασικές κατηγορίες σχολών: **α. η συμπεριφοριστική σχολή, β. η οργανωσιακή σχολή και γ. η διοικητική σχολή**. Παρακάτω αναλύονται οι ανωτέρω σχολές λεπτομερώς:

⁶ Οι παραβάτες τιμωρούνται με ποινές “χάδι” (Braithwaite and Geis, 1982) και (Klepper and Nagin, 1984), παρατίθεται από Glick, 2005.

⁷ Βλέπε την λεπτομερή ανάλυση των επιμέρους στοιχείων του ορισμού της “Οικονομικής Εγκληματικότητας” και των κριτηρίων στο βιβλίο με τίτλο “Οικονομικά Εγκλήματα Ι”, Κουράκης Ν. (2007), Μέρος ΙΙ, σελ 32-65.

Συμπεριφοριστική σχολή

Οι θεωρίες της συμπεριφοριστικής σχολής ερμηνεύουν το οικονομικό έγκλημα μέσα από τα συμπεριφοριστικά χαρακτηριστικά των ατόμων που το διαπράττουν, οπότε εστιάζονται κύρια στο υποκείμενο του αδικήματος παρά στο αδίκημα *per se* (Hansen, 2009). Οι θεωρίες αυτές υποστηρίζουν ότι τα άτομα αυτά που εμπλέκονται σε οικονομικά εγκλήματα έχουν ήδη αναπτύξει σχέσεις μεταξύ τους, επικοινωνούν ή ζουν μαζί, έχουν φιλίες και διαπροσωπικές σχέσεις με άτομα που έχουν αντικοινωνική και αποκλίνουσα συμπεριφορά, έχουν ροπή προς το έγκλημα και την παράνομη δραστηριότητα. Ως εκ τούτου, οι άνθρωποι αυτοί μαθαίνουν και επηρεάζονται από τέτοια άτομα (**είναι η θεωρία της κοινωνικής μάθησης ή θεωρία της διαφορικής συναναστροφής**).

Μία άλλη θεωρία αναφέρει ότι το άτομο διαπράττει οικονομικό έγκλημα λόγω χαμηλού αυτοελέγχου, οπότε λόγω της αδυναμίας αυτής, υποκύπτει εύκολα στο έγκλημα ή παρασύρεται να εγκληματήσει (**είναι η θεωρία αυτοελέγχου**). Η πίστη, η ταύτιση η δέσμευση και η εμπλοκή είναι τέσσερα στοιχεία που κάνουν κάποιον να διαπράττει το οικονομικό έγκλημα καθώς «δένεται» με άτομα που έχουν ροπή προς το έγκλημα. Η θεωρία αυτή εσωτερικεύει την απόφαση του ανθρώπου να διαπράξει το οικονομικό έγκλημα και υποστηρίζει ότι είναι μια συνειδητή και καλά υπολογισμένη πράξη που δεν έχει να κάνει με το προσωπικό ή το ιδιοτελές όφελος, αλλά με την πίστη και την ταύτιση με ένα άλλο ή μια ομάδα. Υποστηρίζει έμμεσα ότι μπορεί να υπάρχει και κάποιο ιδεολογικό υπόβαθρο σε αυτή τη σχέση, οπότε η διάπραξη του εγκλήματος ιδεολογικοποιείται από τον εμπλεκόμενο (**είναι η θεωρία του κοινωνικού δεσίματος**).

Το οικονομικό έγκλημα γίνεται επίσης αντιληπτό και ερμηνεύεται ως μία οικονομική ανταλλαγή και είναι το αποτέλεσμα πρόκλησης, αντιπαράθεσης, διαφοροποίησης, ανταγωνισμού, αντίθεσης, ολοκλήρωσης ή συσχέτισης. Είναι δηλαδή αποτέλεσμα σχέσεων μεταξύ δύο πλευρών και εμφανίζεται, γιατί οι συνθήκες και οι περιστάσεις το ευνοούν (**είναι η θεωρία της ανταλλαγής**).

Μία άλλη θεωρία αναπτύσσει το οικονομικό έγκλημα ως ένα ισοζύγιο μεταξύ του ελέγχου που ασκείται σε σχέση με τον έλεγχο που βιώνεται. Εάν ο έλεγχος που ασκείται είναι σε πλεονασματική μορφή, τότε υπάρχει κίνητρο διάπραξης οικονομικού εγκλήματος. Δηλαδή, εάν ο έλεγχος που ασκείται στο άτομο είναι στο άτομο είναι στον ίδιο βαθμό και στην ίδια έκταση με τον έλεγχο που βιώνεται από το άτομο, τότε δεν υπάρχει κίνητρο για να εγκληματήσει (**είναι η θεωρία του ισοζυγίου ελέγχου**).

Η **θεωρία των πολιτικά εκτιθέμενων ατόμων** (Gottschalk, 2010b), υποστηρίζει ότι οι άνθρωποι που βρίσκονται σε πολιτικές θέσεις και σε θέσεις δύναμης και εξουσίας εκτίθενται όχι μόνο στη δημοσιότητα, αλλά και στις πιέσεις και προκλήσεις να εξυπηρετούν αλλότρια οικονομικά συμφέροντα και να υποπίπτουν σε αξιόποινη συμπεριφορά. Όλοι αυτοί γίνονται περισσότερο επιρρεπείς και ευάλωτοι προς μια τέτοια συμπεριφορά.

Η **θεωρία της απάτης** (Iter, 2009) αναφέρει ότι θα πρέπει να υπάρχουν τέσσερις βασικές και αναγκαστικές συνθήκες για τη διάπραξη του αδικήματος της απάτης: α. τα κίνητρα ή οι πιέσεις, οι ευκαιρίες, οι στάσεις και οι συμπεριφορές καθώς και η εκλογίκευση.⁸

Οργανωσιακή σχολή

Σύμφωνα με τις θεωρίες της οργανωσιακής σχολής, το οικονομικό έγκλημα έχει άμεση σχέση με το μέγεθος του οργανισμού, οπότε όσο μεγαλύτερος είναι ένας οργανισμός και όσο περισσότερη δύναμη έχει μέσα στην αγορά, δηλαδή ολιγοπωλιακές ή μονοπωλιακές συνθήκες, τόσο περισσότερες πιθανότητες και ευκαιρίες υπάρχουν για την διάπραξη κάποιας μορφής οικονομικής εγκληματικής δραστηριότητας. Η απόφαση ή ο καθορισμός του εγκλήματος είναι ενδογενής σε μια αγορά και η απόφαση εμπλοκής είναι συνάρτηση των ωφελειών, κινδύνων, σχέσεων και ανταλλαγών που δημιουργούνται (Chang, Lu & Chen, 2005).

Συγκεκριμένα ο Gross (1978), υποστήριξε ότι η οργανωσιακή δομή και η εσωτερική οργάνωση και ιεραρχία σε έναν οργανισμό σε συνδυασμό με τα άτομα που είναι αφοσιωμένα και στοχοπροσηλωμένα σε αυτόν, είναι οι βασικοί λόγοι για να εμπλακεί αυτός και τα μέλη του σε μια παράνομη οικονομική δραστηριότητα. Ουσιαστικά μέσα από την οργανωσιακή σχολή αναδεικνύεται η άποψη για το «οργανωσιακό έγκλημα»⁹.

Η **θεωρία της ορθολογικής επιλογής** (Lyman & Potter, 2007) υποστηρίζει ότι τα άτομα μέσα σε έναν οργανισμό αποφασίζουν να διαπράξουν ένα οικονομικό έγκλημα μετά από ορθολογική και λεπτομερή σκέψη και ανάλυση, κατά την οποία καταγράφονται και αναλύονται όλοι οι παράγοντες, οι διαστάσεις του προβλήματος, τα υπέρ και τα κατά,

⁸ Βλέπε αναλυτικότερα Θεωρητικό: Κεφάλαιο 4.2 Ευκαιρία-Κίνητρο/Πιέσεις-Εκλογίκευση, παρούσας διπλωματικής.

⁹ Το οργανωσιακό έγκλημα (το έγκλημα στην επιχείρηση) και το οργανωμένο έγκλημα (η επιχείρηση στο έγκλημα) έχουν άμεση σχέση. Τα τελευταία χρόνια το οργανωμένο έγκλημα δεν προετοιμάζεται σε σκοτεινά δωμάτια και υπόγεια διαμερίσματα. Υπάρχει στην καθημερινότητα και μπορεί να λάβει την μορφή κατάχρησης εξουσίας, καταπάτησης δημόσιας περιουσίας, παράνομων ενεργειών στην αγορά και στις προμήθειες. (Ponsaers, 2002).

οι πιθανότητες επιτυχίας και αποτυχίας, οι πιθανότητες να πιαστούν από τις διωκτικές αρχές ή να διαφύγουν της σύλληψης. Η απόφαση διάπραξης ή συμμετοχής σε ένα οικονομικό έγκλημα είναι μια βαθιά ενσυνείδητη και σχεδιασμένη διαδικασία που δεν αφήνει τίποτα στην τύχη, στη διαίσθηση ή στο θυμικό του ανθρώπου. Σε άμεση σχέση με την παραπάνω θεωρία, η **θεωρία της μάθησης** βοηθάει να αναλυθεί και να κατανοηθεί γιατί διαπράττεται ένα οικονομικό αδίκημα. Αυτό γίνεται μέσα από την ανάλυση των στάσεων, συμπεριφορών, δυνατοτήτων και αξιών των ατόμων που είναι οικονομικοί εγκληματίες (Lyman & Potter, 2007). Με αυτόν τον τρόπο γίνεται κατανοητή η εγκληματική καριέρα και η κοινωνική απόκλιση των ατόμων που εμπλέκονται σε οικονομικά σκάνδαλα και αδικήματα. Σύμφωνα με τις δύο παραπάνω θεωρίες, το οικονομικό έγκλημα δεν διαπράττεται από οποιοδήποτε άτομο, αλλά από εκείνα που εκμεταλλεύονται τις συνθήκες, υπολογίζουν τις κινήσεις τους και πιστεύουν ότι εκτός του οφέλους που έχουν δεν θα καταστεί δυνατό να αποκαλυφθούν.

Η **θεωρία της κοινωνικής δικτύωσης** υποστηρίζει ότι οι οργανισμοί εμπλέκονται σε οικονομικά εγκλήματα, γιατί υπάρχει μια δικτυωτή δομή που τους ενώνει, τους κάνει να συνεργάζονται και να προωθούν τα ιδιοτελή και παράνομα συμφέροντά τους, σε βάρος άλλων οργανισμών, ανθρώπων, του κράτους και ευρύτερα της κοινωνίας (Bruinsma & Bernasco, 2004). Για να το κάνουν αυτό αξιολογούν τους νομικούς και οικονομικούς κινδύνους των ενεργειών τους και αποτιμούν και απαιτούν την αναγκαία εμπιστοσύνη που πρέπει να έχουν μεταξύ τους οι εμπλεκόμενοι και συνεργαζόμενοι στο έγκλημα. Επίσης, η **θεωρία παιγνίων** έχει χρησιμοποιηθεί, για να εξηγήσει και να ερμηνεύσει τις αιτίες, την απόφαση και την επιλογή διάπραξης οικονομικού εγκλήματος. Και οι δύο θεωρίες (*της κοινωνικής δικτύωσης και των παιγνίων*), υποστηρίζουν την υπολογιστικότητα, την οργάνωση, τη μεθόδευση και τη συνεργασία των δραστών για τη διάπραξη του οικονομικού εγκλήματος. Αυτή η αντίληψη ουσιαστικά, σε μεγάλο βαθμό, εξομοιώνει την οργάνωση, τον προγραμματισμό και την υλοποίηση του οικονομικού εγκλήματος με την αντίστοιχη αντίληψη για το κοινό ποινικό έγκλημα και ειδικά με την άποψη για τη σύσταση εγκληματικής οργάνωσης.

Διοικητική σχολή

Η **θεωρία της αντιπροσώπευσης** χρησιμοποιήθηκε από τον Garupa (2007) για την ανάλυση του οικονομικού εγκλήματος, υποστηρίζοντας ότι για να τελεστεί ένα αδίκημα τέτοιας μορφής στον επιχειρηματικό χώρο, πρέπει να υπάρχει μια κύρια εταιρεία και μια

σειρά από αντιπροσώπους. Ουσιαστικά διαμορφώνεται ένα παράνομο μονοπώλιο για την ανακάλυψη του οποίου απαιτείται η σύλληψη ενός τουλάχιστον αντιπροσώπου. Όμως οι αντιπρόσωποι λειτουργούν ανεξάρτητα ο ένας από τον άλλο, οπότε η πιθανότητα σύλληψης του ενός δεν συνεπάγεται και τη σύλληψη των άλλων. Η θεωρία αυτή ερμηνεύει τις εικονικές συναλλαγές μεταξύ επιχειρήσεων, το φαινόμενο Carousel, την απόκρυψη ΦΠΑ μεταξύ ενδοκοινοτικών συναλλαγών και άλλα.

Ουσιαστικά η εν λόγω θεωρία, προσπαθεί να ερμηνεύσει την έννοια του συνεργού, του υποκρυπτόμενου και του κύριου υπευθύνου. Επίσης, εξηγεί την ύπαρξη των εικονικών εταιριών και των λεγόμενων «εταιριών μαϊμού», που ιδρύονται, για να καλύπτονται τα ίχνη των παράνομων οικονομικών δραστηριοτήτων. Η **θεωρία της συμμαχίας** αφορά τις συνεργασίες μεταξύ των επιχειρήσεων όπου η εμπιστοσύνη είναι το κύριο στοιχείο ανάπτυξης σχέσεων, διαμόρφωσης εγκληματικής δράσης και προστασίας εταίρων (Von Lampe & Johansen, 2003). Η εμπιστοσύνη εμφανίζεται με τέσσερις μορφές:

1. *Εξατομικευμένη εμπιστοσύνη*- εμπιστοσύνη για την συμπεριφορά του ατόμου.
2. *Εμπιστοσύνη λόγω φήμης και ονόματος*- το άτομο έχει τη φήμη στον υπόκοσμο ότι είναι άξιο εμπιστοσύνης και φερέγγυο πρόσωπο. Χαρακτηριστική η περίπτωση του αρχηγού ή του ηγέτη της εγκληματικής ομάδας που χαίρει εμπιστοσύνης για τις «επιτυχίες» του ή για τη δύναμη που έχει στον υπόκοσμο και στην παρανομία.
3. *Γενικευμένη εμπιστοσύνη*- σχετίζεται με κοινωνικές ομάδες που είναι άξιες εμπιστοσύνης των άλλων. Είναι η εμπιστοσύνη στην οργανωμένη ομάδα, στην «οικογένεια», είναι οι οικογενειακοί δεσμοί που «χτίζονται» μέσα στις οργανωμένες ομάδες του εγκλήματος. Αυτή υπάρχει, γιατί όλοι στην ομάδα είναι αλληλοεξαρτώμενοι και εμπλεκόμενοι
4. *Εμπιστοσύνη λόγω αντίληψης ότι μια συγκεκριμένη ομάδα ανθρώπων εμφανίζει συμπεριφορά που είναι άξια εμπιστοσύνης*, δηλαδή μιας σχετικά αφηρημένης αντίληψης για την εμπιστοσύνη (π.χ. εμπιστοσύνη στη κυβέρνηση, στο υγειονομικό σύστημα κτλ)

Σύμφωνα με την παραπάνω θεωρία, το οικονομικό έγκλημα διαπράττεται είτε γιατί υπάρχει εμπιστοσύνη μεταξύ των εμπλεκόμενων προσώπων, είτε γιατί κάποιοι άνθρωποι εμπιστεύονται τους οικονομικούς εγκληματίες και «πέφτουν θύματα» των εγκληματικών σχεδίων και πράξεων.

Η **θεωρία των δικτύων**, υποστηρίζει ότι το οικονομικό έγκλημα αναπτύσσεται μέσα από ένα δίκτυο που απαρτίζεται από εξειδικευμένους και έξυπνους ομοιοταγιστές και καιροσκόπους, οι οποίοι όλοι μαζί συνεργάζονται για την επίτευξη του τελικού σκοπού

τους (Beare, 2000). Μέσα στο δίκτυο αναπτύσσονται διάφοροι ρόλοι μεταξύ των ατόμων, με αποτέλεσμα να διαμορφώνεται η οργανωμένη εγκληματική ομάδα. Οι ρόλοι είναι (Lemieux, 2003):

1. Ο **οργανωτής**, που οργανώνει και συντονίζει τις δραστηριότητες και διαδραματίζει τον κύριο ρόλο στο δίκτυο.
2. Ο **μονωτής**, που διασφαλίζει τη ροή και το φιλτράρισμα των πληροφοριών από το κέντρο στην περιφέρεια και αντίστροφα.
3. Ο **επικοινωνών**, που διασφαλίζει τη διάχυση των πληροφοριών και των μηνυμάτων.
4. Ο **φύλακας**, που εξασφαλίζει την προστασία του δικτύου και των μελών του.
5. Ο **επεκτείνων**, που φροντίζει την ανάπτυξη του δικτύου και τη στρατολόγηση μελών στο δίκτυο.
6. Ο **παρατηρητής**, που βλέπει συνολικά τι συμβαίνει στη λειτουργία του δικτύου και φροντίζει για τα προβλήματα επικοινωνίας, συντονισμού και λειτουργίας του δικτύου.
7. Ο **διασταυρώνων**, που εργάζεται σε άλλες νόμιμες εργασίες και οργανισμούς στο κράτος και επικοινωνεί και συνεργάζεται με το παράνομο δίκτυο, ή για να μεταφέρει πληροφορίες, να υποκλέπτει στοιχεία και να βοηθάει στη λειτουργία και ανάπτυξη της εγκληματικής ομάδας.

Τέλος, είναι η **θεωρία των εταιρικών ορίων** που αναφέρει ότι οι πηγές ενός οργανισμού, οι δαπάνες συναλλαγής και οι προοπτικές επιλογών εξηγούν σε σημαντικό βαθμό τα κίνητρα των στελεχών επιχειρήσεων, ώστε να λάβουν κάποιες αποφάσεις και να προχωρήσουν σε συγκεκριμένες ενέργειες (Schilling & Steensma, 2002). Σε αυτό το πλαίσιο ερμηνεύονται εκτός από τις νόμιμες δραστηριότητες και οι παράνομες οικονομικές δραστηριότητες των επιχειρήσεων.¹⁰

1.3. Χαρακτηριστικά Οικονομικών Εγκλημάτων

Σύμφωνα με την Croall (1992), τα εγκλήματα λευκού κολάρου (που περιλαμβάνουν τα οικονομικά εγκλήματα, όπως η απάτη) έχουν μια σειρά από κοινά χαρακτηριστικά:

α. Μικρή ορατότητα: Τέτοια εγκλήματα είναι δύσκολο να εξιχνιαστούν επειδή συχνά οι παραβάτες βρίσκονται στην “σκηνή του εγκλήματος” και κατέχουν τις απαραίτητες γνώσεις για να διαπράξουν το έγκλημα, μπορούν να αποκρύψουν τις δραστηριότητές

¹⁰ Βλέπε αναλυτικά Gottschalk P. (2010) Theories of financial crime. *Journal of Financial Crime*, 17: 441-458. και Μάρκοβιτς Ι. (2013) *Στα ίχνη του οικονομικού εγκληματία*. Εγχειρίδιο Θεωρίας και Πρακτικής, Θεσσαλονίκη : University Studio Press, Κεφ. 1 σελ 25-30.

τους καθώς και να καλύψουν τα ίχνη τους, με αποτέλεσμα οι πληγέντες να μην γνωρίζουν ότι έχουν καταστεί θύμα απάτης.

β. Πολυπλοκότητα: Η ίδια η φύση πολλών εγκλημάτων απόσπασης χρημάτων ή άλλου οικονομικού οφέλους με δόλο τα καθιστά συχνά ιδιαίτερος πολύπλοκα, τόσο από τη σκοπιά των νόμων που παραβιάζονται όσο και από τις περίπλοκες “μεθοδεύσεις” που γίνονται.

γ. Διάχυση ευθυνών: Μπορεί να έχουν αναμειχθεί πολλοί παραβάτες από διάφορες περιοχές δικαιοδοσίας στις οποίες ισχύει διαφορετική νομοθεσία. Έτσι, γίνεται εξαιρετικά δύσκολο να βρεθούν αποδείξεις που θα τεκμηριώσουν την ευθύνη ενός συγκεκριμένου παραβάτη στην διάπραξη της παράβασης.

δ. Διάχυση θυματοποίησης, επειδή συχνά σε ένα έγκλημα λευκού κολάρου δεν μπορεί να προσδιοριστεί το θύμα. Μπορεί το θύμα ενός οικονομικού εγκλήματος να είναι μία αφηρημένη οντότητα με νομική υπόσταση όπως το “κράτος”, μία εταιρεία ή πολυάριθμα θύματα που έχουν χάσει πολύ λίγα χρήματα.

ε. Δύσκολη διερεύνηση και επιτυχής δίωξη λόγω ακριβώς της μικρής ορατότητας, της διάχυσης ευθυνών και της διάχυσης της θυματοποίησης. Επιπλέον, ο φόβος των πιθανών επιπτώσεων της αρνητικής δημοσιότητας μπορεί να κάνει μια εταιρεία να μην θελήσει να αναμείξει την αστυνομία ή να μην συνεργαστεί επαρκώς με την αστυνομία, προτιμώντας να αντιμετωπίσει μόνη της μια μεγάλη απάτη αν ο παραβάτης, για παράδειγμα, είναι μέλος της διεύθυνσης. Λόγω της χρήσης υπολογιστών και του Δημοσίου, είναι πολύ δύσκολο για έναν ερευνητή να προσδιορίσει ποιος ευθύνεται για τη διάπραξη μιας συγκεκριμένης παράβασης που αποτελεί μέρος μιας απάτης και να αποδείξει εγκληματική πρόθεση στο δικαστήριο. Υπό αυτές τις συνθήκες, το θέμα της πρόθεσης του παραβάτη είναι σχεδόν να αποδειχθεί στο δικαστήριο πέρα από κάθε εύλογη αμφιβολία, οπότε είναι προτιμότερο για το θύμα να υποβάλει την αγωγή κατά της εταιρείας, για παράδειγμα, αφού σε αυτή τη περίπτωση η ενοχή θα πρέπει να αποδειχθεί στο δικαστήριο στο “ισοζύγιο των πιθανοτήτων”.

στ. Επιεικείς ποινές επιβάλλονται συχνά σε παραβάτες εγκλημάτων λευκού κολάρου. Αυτό οφείλεται σε μεγάλο βαθμό στο γεγονός ότι οι παραβάτες δεν έχουν χρησιμοποιήσει βία, αρνούνται την κακόβουλη πρόθεση, έχουν οικογένεια, ανήκουν σε κοινωνικοοικονομική τάξη με ισχυρές κοινωνικές διασυνδέσεις, έχουν λευκό ποινικό μητρώο (αυτά θεωρούνται ελαφρυντικά για τον καθορισμό της ποινής [Ashworth, 2007, Καπαρδής, Σολωμονίδης και Στεφάνου, 2003]) και έχουν την οικονομική δυνατότητα να

προσλάβουν καλό δικηγόρο, ενώ παράλληλα δεν είναι πάντα εμφανές ποιο είναι το συγκεκριμένο θύμα της παράβασής τους.

ζ. Ασαφείς νόμοι συχνά έχουν ως αποτέλεσμα να είναι μικρό το ποσοστό των εγκλημάτων λευκού κολάρου στα οποία πραγματοποιείται έρευνα, δίωξη και καταδίκη (Croall, 1992). Για παράδειγμα τα στοιχεία μιας δεδομένης παράβασης λευκού κολάρου μπορεί να μην καθορίζονται με σαφήνεια από τη νομοθεσία, ενώ κάτι που επιδεινώνει ακόμα περισσότερο τα πράγματα για τους μηχανισμούς επιβολής του νόμου είναι ότι οι παραβάτες δεν δυσκολεύονται να επινοήσουν νέους τρόπους διάπραξης εγκλημάτων λευκού κολάρου, για παράδειγμα χρησιμοποιώντας το Διαδίκτυο.¹¹

Τρεις παραδοχές είναι χαρακτηριστικές των εγκλημάτων λευκού κολάρου (συνεπώς και των οικονομικών εγκλημάτων):

1. Τα οικονομικά εγκλήματα είναι ευκολότερο να τα ανακαλύψεις σε μεταγενέστερο χρόνο από ό,τι να τα προβλέψεις.

2. Τα οικονομικά εγκλήματα έχουν να κάνουν με την αλληλεπίδραση της ευκαιρίας της εκλογίκευσης και του κινήτρου (θετικού ή αρνητικού)

3. Δεν υπάρχει ιδεώδης ή ο κλασσικός τύπος οικονομικού εγκληματία, δηλαδή η εμφάνιση ή η συμπεριφορά του δεν είναι τέτοια έτσι ώστε να προετοιμάζει το “*βοσκό για την επίθεση του λύκου στο κοπάδι*”. Ο οικονομικοί εγκληματίες σπανίως συμπεριφέρονται ως “*λύκοι*”, συνήθως είναι “*πρόβατα*”, αλλά τα “*μαύρα πρόβατα*” του κοπαδιού.¹²

1.4. Θύματα Οικονομικών Εγκλημάτων

Όπως αναφέρει ο Τσουραμάνης (2011), στην διεθνή βιβλιογραφία επικρατεί η παρακάτω κατηγοριοποίηση των θυμάτων από τα οικονομικά εγκλήματα:

- **Στα άτομα – θύματα**, παραδείγματα των οποίων είναι πολίτες που έχουν πέσει θύματα από τη διάπραξη σε βάρος του ενός εγκλήματος. Για παράδειγμα έχουν πέσει θύματα μιας χρηματιστηριακής απάτης και έχουν χάσει τα χρήματά τους, που αγόρασαν ελαττωματικά προϊόντα, που έκαναν επισκευές στο αυτοκίνητο τους χωρίς να χρειάζεται, που έκαναν μία μη απαραίτητη για την αποκατάσταση της υγείας τους χειρουργική επέμβαση και άλλα.

¹¹ Κραμβία-Καπαρδή, Μ., Τσολάκης, Χ., (2011). *Οικονομικά Εγκλήματα στις Επιχειρήσεις: Πρόληψη, διερεύνηση, αποτροπή*. Εκδόσεις Κριτική ΑΕ. σελ. 37-38

¹² Μάρκοβιτς Ι. (2013) *Στα ίχνη του οικονομικού εγκληματία*. Εγχειρίδιο Θεωρίας και Πρακτικής, Θεσσαλονίκη : University Studio Press, και αυτός με τη σειρά του Arnold (2008).

- **Στις επιχειρήσεις – θύματα**, με σχετικά παραδείγματα τις κλοπές και τις καταχρήσεις υπαλλήλων σε βάρος τους και άλλα.
- **Στους κρατικούς οργανισμούς – θύματα**, με κλασσικό παράδειγμα τις πράξεις πολιτικής διαφθοράς τους, του χρηματισμού των στελεχών τους, για να ευνοήσουν ιδιωτικά συμφέροντα με τη δημιουργία πελατειακών σχέσεων.
- **Στη διεθνή έννομη τάξη – θύμα**, με παραδείγματα την δωροδοκία πολιτικών και οικονομικών παραγόντων ξένων κρατών από πολυεθνικές εταιρίες, την ανάμειξη κυβερνητικών υπηρεσιών στις εμπορικές και γενικότερα τις οικονομικές υποθέσεις ξένων κρατών.
- **Στην κοινωνία – θύμα**, με κλασσικό παράδειγμα την μόλυνση ή τη ρύπανση του χερσαίου ή του θαλάσσιου περιβάλλοντος μας χώρας από βιομηχανικά απόβλητα.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2

2.1. Άμεσο και παράπλευρο κόστος των Οικονομικών Εγκλημάτων

The cost of fraud is the equivalent of a financial iceberg; some of the direct losses are plainly visible, but there is a huge mass of hidden harm that we cannot see.

(ACFE, 2014)

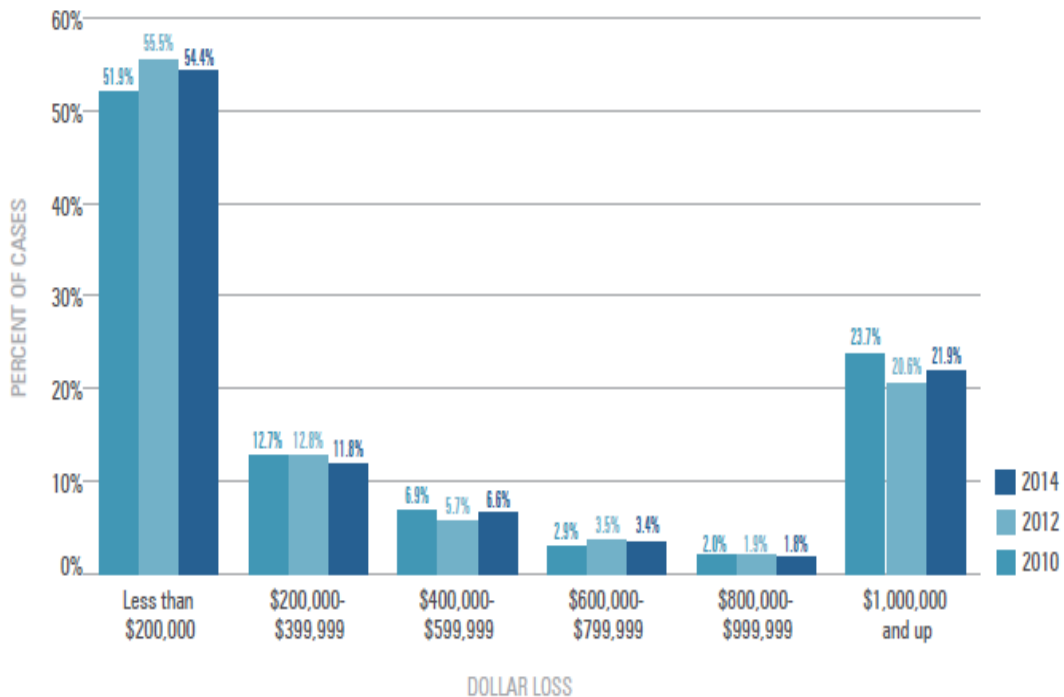
Τα εγκλήματα λευκού κολάρου είναι σοβαρά και διάχυτα και το οικονομικό τους κόστος επισκιάζει κατά πολύ εκείνο των κοινών εγκλημάτων. Εμπεριέχουν συχνά το στοιχείο της κατάχρησης της εμπιστοσύνης ανάμεσα στον εργοδότη και στο εργαζόμενο ή ανάμεσα σε μια εταιρεία και τους πελάτες της, υπονομεύοντας έτσι την εμπιστοσύνη που είναι απαραίτητη για την ομαλή λειτουργία του εμπορίου και γενικότερα της κοινωνίας.

Η Ένωση Πιστοποιημένων Ελεγκτών κατά της Απάτης (*Association of Certified Fraud Examiners- ACFE*) προβαίνει σε εκτίμηση του ετήσιου κόστους μίας μόνο κατηγορίας εγκλημάτων λευκού κολάρου, αυτής της *επαγγελματικής απάτης*, μέσω επισκόπησης υποθέσεων που διερευνήθηκαν από τα μέλη της. Βάση της έρευνας που διενεργήθηκε το 2013 από την ACFE¹³, εκτιμάται ότι το κόστος της απάτης, ανέρχεται σε *5% των συνολικών εσόδων των επιχειρήσεων*, με μέσο κόστος απάτης να ανέρχεται στο ποσό των *145.000 δολαρίων*.

Ειδικότερα, η έρευνα της ACFE (2014)¹⁴ έδειξε ότι σε περισσότερες από το 50 % των περιπτώσεων απάτης που αναφέρθηκαν από τους συμμετέχοντες είχαν προκαλέσει απώλειες μικρότερες από 200.000 δολάρια, ενώ το 1/5 των περιπτώσεων οδήγησαν σε απώλειες ύψους ενός εκατ. δολαρίων και άνω (Γράφημα 1). Λαμβάνοντας υπόψη το Παγκόσμιο Ακαθάριστο Εθνικό Προϊόν (*Cross World Product*) που ανέρχεται στο ποσό 73,87 τρισεκατομμυρίων δολαρίων, το συνολικό κόστος απάτης εκτιμάται ότι ανέρχεται στο ποσό των *3,7 τρισεκατομμυρίων δολαρίων*. (ACFE, 2014).

¹³ Η έρευνα έλαβε χώρα σε πάνω από 1.400 επαγγελματίες, μέλη παγκοσμίως της Ένωσης Πιστοποιημένων Ελεγκτών κατά της Απάτης, με 1.445 υποθέσεις να αποτελούν το δείγμα της εν λόγω έρευνας.

¹⁴ Οι έρευνες της ACFE (2010 και 2012), κατέληξαν στα ίδια αποτελέσματα, αναφορικά το ύψος των απωλειών λόγω απάτης, δεδομένων των περιστατικών που αναφέρθηκαν από τους συμμετέχοντες, όπως χαρακτηριστικά απεικονίζεται στο Γράφημα 1.

Γράφημα 1. Κατανομή των απωλειών σε δολάρια Πηγή:ACFE (2014). *Report to the Nations on Occupational Fraud and Abuse, 2014 Global Fraud Study, p. 9.*

Το αστρονομικό κόστος των εγκλημάτων λευκού κολάρου φαίνεται σε περιπτώσεις όπως η εταιρική απάτη που διαπράχθηκε από την Enron και η κλοπή 65 δισ. δολαρίων με μια απάτη «πυραμίδα» που διαπράχθηκε στις ΗΠΑ από τον Bernald Madoff, έναν άνθρωπο που θεωρείται από τους στυλοβάτες του Χρηματιστηρίου της Νέας Υόρκης και του NASDAQ. Τέτοια εγκλήματα λευκού κολάρου, όπως η επαγγελματική απάτη, προκαλούν και παράπλευρες ζημιές όπως, όπως την πτώση των μετοχών της εταιρίας, ενώ επηρεάζουν αρνητικά τη φήμη της εταιρείας, του εμπορικού της σήματος και τις επαγγελματικές της σχέσεις, συμπεριλαμβανομένων και των σχέσεων με τις ρυθμιστικές αρχές. (PwC, 2009).

Χαρακτηριστικά αναφέρεται η μελέτη των Beasley et al. (2010), στην οποία εξετάστηκαν 350 φερόμενες περιπτώσεις λογιστικής απάτης που διερευνήθηκαν από την Αμερικάνικη Επιτροπή Κεφαλαιαγοράς (SEC), μέσα στην δεκαετία 1998-2007. Από τη μελέτη τους αυτή, διαπίστωσαν ότι η οικονομική απάτη στις αμερικάνικες εισηγμένες εταιρίες συχνά οδηγεί σε χρεωκοπία, με άμεσες απώλειες για τους μετόχους.

Μία άλλη γνωστή περίπτωση, που δείχνει το παράπλευρο κόστος του οικονομικού εγκλήματος, είναι εκείνη της Enron. Όταν το 2001 η Enron κήρυξε χρεωκοπία ύψους 1

τρισ. δολαρίων, τη μεγαλύτερη που είχε συμβεί ποτέ, χιλιάδες άτομα έχασαν τη θέση και τη σύνταξη τους, πέρα τις απώλειες που υπέστησαν οι μέτοχοι (Nelken, 2007).

Τα οικονομικά εγκλήματα συχνά διαπράττονται από ισχυρά άτομα ή οργανισμούς, μέσα σε ένα πλαίσιο έλλειψης συμφωνίας σχετικά με το «σωστό» τρόπο αντιμετώπισης των εγκλημάτων λευκού κολάρου και εκείνων που τα διαπράττουν. Η χρήση του ποινικού δικαίου για τον έλεγχο ισχυρών ατόμων και εταιρειών συνοδεύεται από σοβαρές δυσκολίες, ενώ δεν εξασφαλίζει την αποφυγή του παράπλευρου κόστους, όπως τη μείωση θέσεων εργασίας, τις αρνητικές επιπτώσεις για τα θύματα ή τους καταναλωτές γενικά και την κάμψη της εθνικής και διεθνούς επιχειρηματικής ανταγωνιστικότητας. (Nelken, 2007).

Πολλοί ερευνητές έχουν ασχοληθεί με μια πολύ συνηθισμένη μορφή οικονομικού εγκλήματος, την απάτη. Έχουν γίνει αρκετές μελέτες θυματοποίησης¹⁵ από απάτη, οι οποίες προσπαθούν να προσδιορίσουν το κόστος της, όπως αυτές που έχουμε ήδη αναφέρει και διεξάγονται ετησίως από την Ένωση Πιστοποιημένων Ελεγκτών Απάτης (ACFE). Βλέπουμε ότι ο κίνδυνος πρόκλησης τεράστιων ζημιών από τη διενέργεια απάτης είναι πιθανός, εφόσον οι εταιρείες δεν προβαίνουν στην εφαρμογή πιο αποτελεσματικών διαδικασιών για την αποτροπή / περιορισμό του κινδύνου διενέργειας της απάτης. Χαρακτηριστικά αναφέρεται έρευνα της Ernst & Young (2009), στην οποία διαπιστώθηκε ότι το 76% των συμμετεχόντων από την Ελλάδα αναμένουν να αυξηθούν τα κρούσματα απάτης, ενώ το 50 % δήλωσαν ότι οι προσπάθειες της εταιρίας τους για την καταπολέμηση της απάτης έχουν αυξηθεί τα τελευταία χρόνια.

Ο Levi και Burrows (2008) ανέφεραν ότι στο Ηνωμένο Βασίλειο το 2005:

- Οι ζημιές από απάτη στο των οικονομικών υπηρεσιών υπολογίζονται σε 1.005 δισ. λίρες
- Οι ζημιές από απάτη σε επιχειρήσεις άλλων τομέων εκτός των οικονομικών υπηρεσιών υπολογίζονται σε 0,934 δισ. Λίρες
- Οι ζημιές από απάτη σε βάρος ατόμων υπολογίζονται σε 2,75 δισ. λίρες.
- Οι ζημιές από απάτη στο δημόσιο τομέα υπολογίζονται σε 6.434 δισ. λίρες
- Για τους δημόσιους οργανισμούς σε τοπικό επίπεδο, οι ζημιές υπολογίζονται συντηρητικά σε 0,04 δισ. λίρες.

¹⁵ Βλέπε αναλυτικότερα σχετικά με τα μειονεκτήματα και πλεονεκτήματα των ερευνών θυματοποίησης στο Β' Μέρος Κεφάλαιο 1.

Όμως οι Levi και Burrows (2008) αναφέρουν ότι οι περισσότερες ζημιές δεν περιλαμβάνουν το κόστος της αποτροπής των περιστατικών απάτης και της ανταπόκρισης σε αυτά. Ανέφεραν ότι το 2005 το κόστος για τη λήψη μέτρων κατά της απάτης ήταν τουλάχιστον 12,98 δισ. στερλίνες. Επιπλέον, το γνωστό ιδιωτικό και δημόσιο κόστος των ενεργειών κατά της απάτης τόσο πριν όσο και μετά το συμβάν ανερχόταν σε 0,937 δισ. στερλίνες. Έτσι, το συνολικό κόστος για τον τομέα φθάνει τα 13,9 δισ. στερλίνες.

Όπως αναφέρθηκε και προηγουμένως, αν θεωρήσουμε ότι οι περισσότερες εκτιμήσεις του κόστους της απάτης αντιπροσωπεύουν το 5% του Ακαθάριστου Εθνικού Προϊόντος μιας χώρας, όπως δέχεται η ACFE, τότε η απάτη στην Ελλάδα με βάση τα στατιστικά στοιχεία του 2013 (World Bank, 2013), ανέρχεται στο ποσό των 12 δισ. δολάρια, ενώ συγκριτικά στην Κύπρο, με βάση στατιστικά στοιχεία του 2012, η απάτη ανέρχεται στο ποσό των 1,1 δισ. δολάρια (World Bank, 2014).¹⁶

Το κόστος της ποινικής δικαιοσύνης δεν είναι γνωστό στην Κύπρο ούτε και στην Ελλάδα, σε αντίθεση με το Ηνωμένο Βασίλειο που το δημοσιοποιεί (Haggies, 2009). Η Κραμβία-Καπαρδή¹⁷ σε μια προσπάθεια να προσδιορίσει το οικονομικό κόστος του εγκλήματος λευκού κολάρου για το κράτος και τους φορολογούμενους, επέλεξε από το αρχείο της Υπηρεσίας Καταπολέμησης της Απάτης της Κυπριακής Δημοκρατίας, πέντε οικονομικές απάτες, διαφορετικού τύπου, που η υπηρεσία ερευνούσε ή είχε ερευνήσει στο παρελθόν και προσδιόρισε το κόστος: **α.** της έρευνας, **β.** της ποινικής δίωξης **γ.** του δικαστικού συστήματος και **δ.** της φυλάκισης αν ο δράστης φυλακίστηκε και κατέληξε στο συμπέρασμα *ότι οι πέντε αυτές υποθέσεις στοίχησαν πάνω από 1 εκατ. ευρώ*. Για να εξακριβώσει αυτά τα κόστη, Κραμβία-Καπαρδή, πήρε συνεντεύξεις από μέλη του προσωπικού της ποινικής δικαιοσύνης στην Κύπρο που εμπλέκονται στα διάφορα στάδια κάθε υπόθεσης -τους αστυνομικούς, τον εισαγγελέα και τους δικαστές-ενώ συγκέντρωσε επίσης πληροφορίες από τις αρχές των φυλακών. Το συνολικό κόστος περιλάμβανε το άμεσο και το έμμεσο κόστος (π.χ. λειτουργικές δαπάνες).

Όπως βλέπουμε, οι απάτες κοστίζουν στους φορολογούμενους πολλά χρήματα, και καθώς οι απατεώνες αποκτούν μεγαλύτερη πείρα και χρησιμοποιούν πιο εκλεπτυσμένα

¹⁶ Το 2013 το ΑΕΠ της Ελλάδας ήταν 240 (241,7) δισ. δολάρια ενώ της Κύπρου το 2012 ήταν 22 (22,77) δισ. δολάρια.

¹⁷ Η Μαρία Κραμβία -Καπαρδή είναι Αναπλ. Καθ. Λογιστικής στο Τεχνολογικό Πανεπιστήμιο Κύπρου. Είναι πρόεδρος του οργανισμού Διαφάνεια Κύπρου και της Επιτροπής Οικονομικά Εγκλήματα και Δικανική Λογιστική του Συνδέσμου Εγκεκριμένων Λογιστών Κύπρου (ΣΕΛΚ).

τεχνάσματα, οι απάτες τους θα είναι πιο πολύπλοκες, πράγμα που αυξάνει αντίστοιχα το κόστος προσαγωγής τους στη δικαιοσύνη.¹⁸

Όπως αναφέρει ο Toḡi (2005), “...οι περισσότερες πλευρές απαιτούν ένα δίκαιο και αποτελεσματικό σύστημα ποινικής δίωξης και τιμωρίας, στο οποίο οι εγκληματίες αντιμετωπίζουν τις συνέπειες των πράξεών τους, αλλά θέλουν επίσης ένα οικονομικό σύστημα στο οποίο οι φορολογούμενοι δεν επιβαρύνονται με τη χρηματοδότηση αναποτελεσματικών προγραμμάτων που μειώνουν ελάχιστα την εγκληματικότητα”.

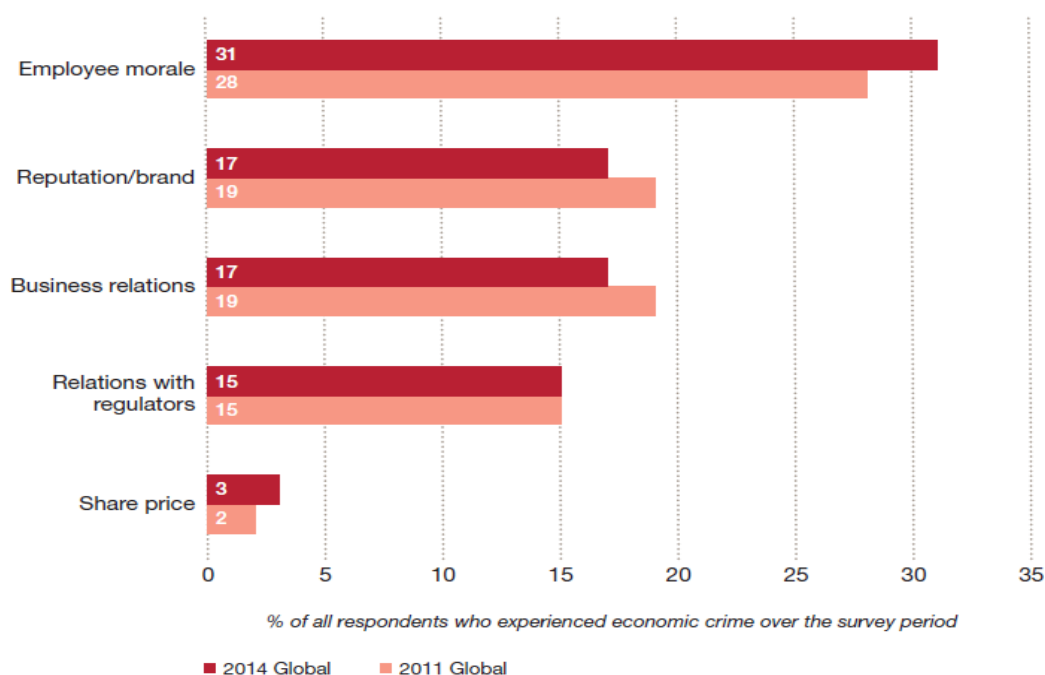
Η Κραμβία-Καπαρδή και Τσολάκης (2011), προτείνουν ότι η δημιουργία θέσεων δικανικών λογιστών (η ειδικότητα αυτή έχει ήδη αναπτυχθεί και εξελιχτεί σε χώρες όπως οι ΗΠΑ, η Αυστραλία και το Ηνωμένο Βασίλειο κ.α.) θα βοηθούσε τις αρχές να συγκεντρώνουν τα απαραίτητα στοιχεία γρηγορότερα, έχοντας το ρόλο του εμπειρογνώμονα μάρτυρα, με αποτέλεσμα οι υποθέσεις να φθάνουν στα δικαστήρια γρηγορότερα και πιο άρτια ολοκληρωμένες. Επιπλέον, είναι απαραίτητη η στελέχωση των αρμόδιων ελεγκτικών υπηρεσιών που ασχολούνται με την πάταξη των οικονομικών εγκληματικών για την αποτελεσματική αντιμετώπιση του φαινομένου και την ταχεία ολοκλήρωση της ποινικής διαδικασίας.

Πέρα από το οικονομικό κόστος, το έγκλημα λευκού κολάρου μπορεί να οδηγήσει επίσης σε βία και σε θανάτους, όπως συνέβη το 1988 όταν εξερράγη η πλατφόρμα άντλησης πετρελαίου Piper Alpha στην Βόρεια Θάλασσα σκοτώνοντας 168 ανθρώπους. Χαρακτηριστικά επίσης παραδείγματα μπορούν να αναφερθούν και η πυρηνική καταστροφή του Τσερνομπίλ και της Φουκουσίμα, η χημική έκρηξη στο Μποπάλ της Ινδίας το 1984, όπως επίσης και η υπόθεση του ενδομήτριου σπειράματος Dalkon Shield. Ωστόσο τα εγκλήματα λευκού κολάρου και ειδικότερα τα οικονομικά εγκλήματα, αν και μπορούν να έχουν καταστροφικές συνέπειες τόσο για την οικονομία όσο και στην κοινωνία γενικότερα (είτε αυτό μεταφράζεται ως μόλυνση του φυσικού περιβάλλοντος είτε θάνατοι και άλλα), δεν θεωρούνται ούτε σοβαρά ούτε επικίνδυνα από το κοινό.

Επίσης, οι οργανισμοί υφίστανται και άλλες παράπλευρες και σημαντικές αρνητικές επιπτώσεις από το οικονομικό έγκλημα, οι οποίες αφορούν την εταιρική φήμη τους, στο ηθικό του ανθρώπινου δυναμικού και στις επιχειρησιακές τους σχέσεις. Χαρακτηριστικά, έρευνα της PwC (2014), κατέληξε ότι 31% των ερωτηθέντων, δήλωσαν ότι η απάτη επηρέασε το ηθικό του ανθρώπινου δυναμικού, το 17% των ερωτηθέντων την εταιρική

¹⁸ Βλέπε αναλυτικότερα στο βιβλίο με τίτλο “Οικονομικά Εγκλήματα στις Επιχειρήσεις”, Κραμβία-Καπαρδή, Μ. και Τσολάκης, Χ., (2011), σελ. 28 επ., εκδόσεις ΚΡΙΤΙΚΗ ΑΕ.

φήμη της επιχείρησης και ομοίως 17% των ερωτηθέντων απάντησε ότι η απάτη επηρέασε τις επιχειρησιακές σχέσεις.(Γράφημα 3)

Γράφημα 2. Collateral effects of economic crime. Πηγή:PwC (2014) Global Economic Crime Survey 2014, p . 12, Figure 7.

Στο σημείο αυτό, αξίζει να αναφερθεί ότι για τον προσδιορισμό του συνολικού κόστους των εγκλημάτων λευκού κολάρου και πολύ περισσότερο των οικονομικών εγκλημάτων, απαιτείται να είναι δυνατή η μέτρηση και ο υπολογισμός της συνολικής εγκληματικότητας (*σχετική με τα εγκλήματα αυτά*).

2.2.Μέτρηση της εγκληματικότητας και «σκοτεινός αριθμός των εγκλημάτων»

Η συνολική εγκληματικότητα γενικώς, διακρίνεται σε 2 τμήματα: το τμήμα της εκείνο που είναι δυνατό να μετρηθεί, αποτελεί την *εμφανή εγκληματικότητα* ενώ το υπόλοιπο τμήμα της αποτελεί την *αφανή ή λανθάνουσα εγκληματικότητα*.

2.2.1 Εμφανής Εγκληματικότητα

Η *εμφανής εγκληματικότητα*, ονομάζεται εκείνο το τμήμα της, η έκταση του οποίου υπολογίζεται με την εγκληματολογική στατιστική. Δεδομένου ότι η εγκληματολογική στατιστική συντάσσεται είτε βάση στατιστικών στοιχείων από την κίνηση των ποινικών δικαστηρίων (στοιχεία που όπως αναφέρθηκε και προηγουμένως, στην Ελλάδα όπως και στην Κύπρο, είναι δύσκολο να εξαχθούν) είτε βάσει στατιστικών στοιχείων από τη δραστηριότητα της αστυνομίας, η εμφανής εγκληματικότητα διακρίνεται σε **δικαστικά διαπιστούμενη** και σε **δήλη εγκληματικότητα** αντίστοιχα.

α) Η δικαστικά διαπιστούμενη εγκληματικότητα

Η δικαστικά διαπιστούμενη εγκληματικότητα περιλαμβάνει όλα εκείνα τα εγκλήματα, οι δράστες των οποίων παραπέμφθηκαν σε ποινικά δικαστήρια και μετά τη διαπίστωση της διάπραξης του εγκλήματος υποβλήθηκαν σε ποινές, μέτρα ασφαλείας, θεραπευτικά ή αναμορφωτικά μέτρα (αν ήταν ανήλικοι) κτλ. Για να εκδοθεί μια δικαστική απόφαση συνήθως δεν αρκεί η κατηγορία από την αστυνομία εναντίον ενός δράστη εγκλήματος, με δεδομένο ότι αυτός χαρακτηρίζεται αθώος μέχρι αποδείξεως του εναντίου. Το παραπάνω διαφοροποιεί σημαντικά τον αριθμό των εγκλημάτων τα οποία καταγράφει η αστυνομία από τον αριθμό των εγκλημάτων που διαπιστώνουν τελικά τα δικαστήρια, διότι πολλές φορές δεν αποδεικνύεται η ενοχή του κατηγορουμένου. Όπως προκύπτει από τα παραπάνω η *δικαστικά διαπιστούμενη εγκληματικότητα περιλαμβάνει ένα τμήμα μόνο της συνολικής εγκληματικότητας*, γιατί είναι αναμφίβολα γνωστό ότι ένας μεγάλος αριθμός εγκλημάτων δεν φέρεται προς εκδίκαση στα ακροατήρια των ποινικών δικαστηρίων για πολλούς και διάφορους λόγους που θα αναφέρουμε παρακάτω.

β) Η δήλη εγκληματικότητα

Εν όψει των μειονεκτημάτων που παρουσιάζει ο παραπάνω τρόπος υπολογισμού της έκτασης της δικαστικά διαπιστούμενης εγκληματικότητας, κρίθηκε σκόπιμο να υπολογίζεται η έκταση της εγκληματικότητας όχι μόνο με βάση τη στατιστική της ποινικής δικαιοσύνης αλλά και με προσφυγή στην *στατιστική της αστυνομίας*. Η τελευταία περιλαμβάνει όλες τις περιπτώσεις στις οποίες καταγγέλθηκε ή με άλλο τρόπο διαπιστώθηκε «τέλεση» εγκλήματος. Η μέτρηση της γίνεται λοιπόν, σε ένα προδικαστικό στάδιο, χωρίς να ενδιαφέρει η παραπέρα κατάληξη των περιπτώσεων. Το αποτέλεσμα αυτού του υπολογισμού δίνει την έκταση της *δήλης εγκληματικότητας*. Ενώ όμως η δήλη εγκληματικότητα περιλαμβάνει πραγματικά ευρύτερο τμήμα από τη δικαστικά

διαπιστούμενη, αφού καλύπτει τα κενά εκείνης, παρουσιάζει ένα *βασικό μειονέκτημα*: εμφανίζει ως «εγκλήματα» όλες τις περιπτώσεις που περιλαμβάνει, ενώ είναι αναμφίβολα γνωστό ότι πολλές από αυτές δεν αποτελούν εγκλήματα αλλά είναι αναληθείς ή ψευδής καταγγελίες, ατυχήματα που εκλαμβάνονται ως εγκλήματα κτλ. Από την άλλη μεριά βέβαια, η εκτίμηση συνδυασμένα των δύο στατιστικών (δικαστικής και αστυνομικής) ούτε πρακτικά είναι εύκολη αλλά ούτε μπορεί να εξαφανίσει κάθε αμφιβολία.

2.2.2. Η αφανής εγκληματικότητα ή κρυμμένη εγκληματικότητα ή μη καταγεγραμμένη εγκληματικότητα ή «σκοτεινός αριθμός»

Η *αφανής εγκληματικότητα* περιλαμβάνει όλα εκείνα τα εγκλήματα που δεν αποκαλύπτονται ή δεν καταγγέλλονται ποτέ και συνεπώς δεν εμφανίζονται σε οποιαδήποτε επίσημα αρχεία ή στατιστική άρα είναι άγνωστα στο επίσημο σύστημα της ποινικής δικαιοσύνης. Η αφανής εγκληματικότητα έγινε αντικείμενο μελέτης από πολλούς ερευνητές με πρωτοπόρο τον Αμερικανό *Austin Porterfield* (1946)¹⁹ ο οποίος χρησιμοποίησε το ερωτηματολόγιο στην προσπάθεια του να αποκαλύψει εγκλήματα ανηλίκων. Πολλοί ερευνητές ακολούθησαν παρόμοιες μεθόδους έρευνας της αφανούς εγκληματικότητας. Αυτό είχε ως αποτέλεσμα να διεξαχθούν αρχικά στις Η.Π.Α. πάρα πολλές έρευνες και αργότερα, το επιστημονικό ενδιαφέρον για την έρευνα του θέματος πέρασε στην Ευρώπη και σύντομα επινοήθηκαν και νέες τεχνικές για την μελέτη του αντικειμένου (αντί γραπτού ερωτηματολογίου χρησιμοποιήθηκε μέθοδος προφορικής εξέτασης με ερωταποκρίσεις).

Παρ' όλες τις προσπάθειες που κατέβαλαν αρκετοί ερευνητές σε πολλές χώρες ώστε να μπορέσουν να ερευνήσουν την αφανή εγκληματικότητα, είχαν να αντιμετωπίσουν δυσκολίες ως προς την έρευνα με την χρήση ερωτηματολογίου. Πιο συγκεκριμένα, πέρα από τα προβλήματα που εμφανίζονται σε κάθε περίπτωση στην οποία πρόκειται να διεξαχθεί έρευνα με ερωτηματολόγιο (διατύπωση ερωτήσεων, κατανόηση τους κ.α) εδώ υπάρχουν δύο επιπλέον σημαντικά προβλήματα:

A) Για να μπορεί να υποστηριχθεί ότι η έρευνα της αφανούς εγκληματικότητας είναι κάπως ακριβής αναφορικά με την έκταση της, θα έπρεπε να περιληφθούν στο ερωτηματολόγιο *ερωτήσεις που να αναφέρονται σε όλα τα εγκλήματα που περιγράφονται*

¹⁹ Λαμπροπούλου Έφη (1994). *Κοινωνικός έλεγχος του εγκλήματος*, Αθήνα, Εκδόσεις Παπαζήση, σελ. 175.

στον ποινικό κώδικα και στους ειδικούς νόμους. Κάτι τέτοιο όμως θα ήταν αδύνατο, λόγω της έκτασης που θα είχε το ερωτηματολόγιο. Ορισμένοι ερευνητές σκέφθηκαν να περιλάβουν τα εγκλήματα που εμφανίζονται συχνότερα στην εγκληματολογική στατιστική. Η λύση αυτή εμφανίζει το σημαντικό μειονέκτημα, ότι προϋποθέτει σύμπτωση της αφανούς προς την εμφανή εγκληματικότητα πράγμα όμως που δεν είναι γνωστό (αντίθετα, μάλιστα από τις πρώτες σχετικές έρευνες φάνηκε ότι υπάρχει διαφορά ιδιαίτερα σε ορισμένα εγκλήματα όπως π.χ οι αμβλώσεις, η φοροδιαφυγή κ.α). Άλλοι ερευνητές διαμόρφωσαν το ερωτηματολόγιο περιλαμβάνοντας σε αυτό εγκλήματα, που κατά την κρίση τους διαπράττονται συχνότερα, άσχετα από την εικόνα που εμφανίζει η δικαστηριακή πρακτική. Μια τέτοια λύση βέβαια εμπεριέχει κάποιο βαθμό αυθαιρεσίας.

B) Το δεύτερο σημαντικό πρόβλημα αναφέρεται στην *αξιοπιστία των απαντήσεων* που δίνουν οι ερωτώμενοι. Βέβαια, η ανωνυμία που επιδιώκεται να εξασφαλιστεί είναι ένα θετικό στοιχείο για το σκοπό αυτό. Πλην όμως, πολλοί ψυχολογικοί παράγοντες εξακολουθούν να επιδρούν στο υποκείμενο. Έτσι, π.χ όταν η συμπλήρωση του ερωτηματολογίου είναι υποχρεωτική, η ειλικρίνεια των απαντήσεων είναι σε μεγάλο βαθμό αμφισβητήσιμη (γεγονός που φαίνεται από το μεγάλο ποσοστό διαρροής, όταν η συμπλήρωση είναι προαιρετική). Επίσης, όσες εγγυήσεις και αν παρέχονται ότι θα εξασφαλιστεί η ανωνυμία και το απόρρητο των στοιχείων τους, υπάρχει πάντα ο φόβος στους ερωτώμενους για το ενδεχόμενο παραβίασης τους.

Παρόλα τα παραπάνω προβλήματα, τα σημεία εκείνα στα οποία η συμβολή των ερευνών της αφανούς εγκληματικότητας υπήρξε αναμφισβήτητα θετική είναι τα εξής: **α)** καθιερώθηκε ως μέθοδος εγκληματολογικής έρευνας η χρησιμοποίηση ερωτηματολογίων και η προσφυγή σε προσωπική εξέταση με ερωταποκρίσεις. Έτσι, ο εξεταζόμενος, καλυπτόμενος πίσω από την ανωνυμία, εξηγεί ο ίδιος τις αιτίες και τις αφορμές, τον τρόπο ενέργειας κτλ. ώστε ο ερευνητής έρχεται σε άμεση επαφή με μια καθαρά υποκειμενική πλευρά του εγκληματία και του εγκλήματος. **β)** έγινε δυνατή η διερεύνηση των αιτιών, για τα οποία ορισμένα εγκλήματα δεν καταγγέλλονται στις αρμόδιες αρχές, είτε από το ίδιο το θύμα είτε από τρίτους που είχαν οποιαδήποτε ανάμιξη στα σχετικά με το έγκλημα γεγονότα. **γ)** ανοίχτηκαν νέοι ορίζοντες στην εγκληματολογική θεωρία, ειδικότερα πάνω στο πρόβλημα της αιτιολογίας του εγκλήματος και της αξίας της εγκληματολογικής στατιστικής.

Από όλα τα παραπάνω, μπορούμε να διακρίνουμε πόσο δύσκολο είναι να καταγράψουμε και να μετρήσουμε το πραγματικό μέγεθος του κοινωνικού προβλήματος, της εγκληματικότητας και ειδικότερα της οικονομικής εγκληματικότητας, αφού τα αρχεία

και τα στατιστικά στοιχεία που έχουμε στην διάθεση μας εξαρτώνται από τις παραπάνω κατηγορίες καταγραφής της.²⁰

Συμπερασματικά λοιπόν, η εγκληματικότητα ως σύνθετο φαινόμενο, αποτελείται από το σύνολο των εγκλημάτων που διαπράττονται σε δεδομένη τοπικά και χρονικά κοινωνική ομάδα. Με βάση τον παραπάνω συλλογισμό θα μπορούσε να υποθέσει κάποιος, ότι το περιεχόμενο και η έκταση της εγκληματικότητας είναι εύκολο να υπολογίζονται κάθε φορά με την πρόσθεση όλων των εγκλημάτων που γίνονται μέσα στα συγκεκριμένα τοπικά και χρονικά όρια.

Όσο απλός κι αν φαίνεται ο παραπάνω συλλογισμός στην διατύπωση του, τόσο δύσκολη είναι η εφαρμογή του, ώστε τεχνικά και πρακτικά να γίνεται αδύνατη. Κι αυτό γιατί σε καμιά χώρα και σε καμιά εποχή δεν επινοήθηκε – και πιθανότατα ούτε θα επινοηθεί ποτέ- κατάλληλο σύστημα καταγραφής όλων των εγκλημάτων που διαπράττονται.

2.3. Παράγοντες που επηρεάζουν την καταγραφή της εγκληματικότητας

Όπως γίνεται αντιληπτό, η καταγραφή της εγκληματικότητας δεν είναι πλήρης διότι ένα μεγάλο μέρος των εγκλημάτων *δεν καταγράφονται και δεν καταχωρούνται*. Αντικείμενο μελέτης αποτελούν οι παράγοντες από τους οποίους εξαρτάται η καταγγελία από τα θύματα, η οποία σαφώς επηρεάζει και την καταγραφή των εγκλημάτων.

Η καταγγελία των εγκλημάτων εξαρτάται από κάποιους παράγοντες όπως είναι η βαρύτητα τους, όσο βαρύτερη είναι η εγκληματική πράξη που υφίσταται κάποιος, τόσο μεγαλώνει η τάση του να το καταγγείλει καθώς επίσης και από την εμπιστοσύνη που έχουν στις διωκτικές αρχές, δηλαδή όσο αυξάνεται η εμπιστοσύνη τόσο αυξάνεται και η τάση να καταγγέλλονται εγκληματικές πράξεις. Άλλοι παράγοντες που λειτουργούν θετικά ή αρνητικά ως προς την καταγγελία των εγκληματικών πράξεων, είναι ο φόβος μήπως υποστούν μεγαλύτερη ζημιά από τον δράστη αλλά και ο τρόπος αντιμετώπισης των θυμάτων από τις διωκτικές αρχές (αποτροπή από την πλευρά των αστυνομικών για καταγγελία μικρής σημασίας εγκλημάτων). Οι τοπικές κοινωνικές συνθήκες, οι οποίες συχνά επηρεάζουν τα θύματα στο να θεωρήσουν ότι μια πράξη κρίνεται εγκληματική ή να θεωρήσουν ότι η τιμωρία του δράστη είναι δική τους υπόθεση (βεντέτα) σε συνδυασμό με την κατάσταση που βρίσκεται το θύμα σε σχέση με δικές του πράξεις (π.χ

²⁰ Αλεξιάδης, Σ., (1996). *Εγχειρίδιο Εγκληματολογίας*. Θεσσαλονίκη: Εκδόσεις Σάκκουλα, σελ 103 επ.

μπορεί το θύμα να έχει διαπράξει κάποια εγκληματική ή παράνομη πράξη και φοβάται μήπως ανακαλυφθεί) μπορούν να επηρεάσουν εξίσου ως προς την καταγγελία ή μη του εγκλήματος. Οι περιπτώσεις οργανωμένης εγκληματικότητας όπου τα θύματα φοβούνται ή εκβιάζονται ή περιπτώσεις όπου τα θύματα είναι και δράστες, αλλά και ο τρόπος που ορισμένες πράξεις παρουσιάζονται από τα ΜΜΕ, μπορεί να συμβάλλει θετικά ή αρνητικά στην καταγγελία τους. Τέλος, υπάρχουν ακόμη πολλοί άλλοι παράγοντες (ψυχολογικοί, κοινωνικοί κ.α) που συμβάλλουν στη μη καταγγελία των εγκλημάτων που τελέστηκαν σε βάρος των θυμάτων (Αλεξιάδης, 1996).

Επιπλέον, ένας άλλος σημαντικός προάγοντας αναφορικά με την καταγγελία των εγκλημάτων αποτελούν οι αυτές καθ' αυτές Διοικητικές Αρχές, εννοώντας τη γενικότερη δομή και λειτουργία τους. Για παράδειγμα οι σχέσεις αστυνομικών αρχών με την κοινωνία (όσο καλύτερες είναι τόσες περισσότερες πληροφορίες δέχεται η αστυνομία), καθώς η εμπιστοσύνη του κοινού σε αυτές (θα αποδοθεί η δικαιοσύνη και θα επιβληθούν οι αρμόζουσες ποινές στους παραβάτες).

Στα οικονομικά εγκλήματα και ειδικότερα στις περιπτώσεις επαγγελματικής απάτης, παράγοντες κυρίως όπως ο φόβος για την απώλεια φήμης και αξιοπιστίας (*reputation risk*), για την ενδεχόμενη πτώση των μετοχών της εταιρίας, καθώς και η ενδεχόμενη αρνητική επιρροή στις επαγγελματικές σχέσεις, συμπεριλαμβανομένων και των σχέσεων με τις ρυθμιστικές αρχές, αποτρέπουν την καταγγελία αυτών των εγκλημάτων (PwC, 2009). Για το λόγο αυτό, επιδιώκεται μία εξωδικαστική επίλυση του θέματος, για την επανάκτηση των απολεσθέντων (*asset recovery*), αποκρύπτοντας το περιστατικό από τις διοικητικές αρχές (στις περιπτώσεις που είναι εφικτό). Για παράδειγμα, πολλές περιπτώσεις υπεξαίρεσης χρημάτων από το ταμείο μίας εταιρίας από υπάλληλο αυτής, δεν καταγγέλθηκαν ποτέ από την εταιρεία-θύμα, αλλά με την επιστροφή των υπεξαيرهθέντων χρημάτων και πιθανότατα την απομάκρυνση του υπαλλήλου, η υπόθεση “τέθηκε στο αρχείο” της εταιρίας.

2.4. Παραδείγματα εγκλημάτων λευκού κολάρου (συμπεριλαμβανομένων των οικονομικών εγκλημάτων)

Στην τραγωδία του Μποπάλ στην Ινδία στις 3 Δεκεμβρίου 1984, εξαιτίας μιας ελαττωματικής δεξαμενής στο εργοστάσιο γεωργικών φαρμάκων της Union Carbide, θυγατρικής της αμερικάνικης Union Carbide Company, διέρρευσαν 42 τόνοι μεθυλικής

ισοκυανίνης, μιας θανάσιμης ένωσης που σκότωσε περίπου 20.000 ανθρώπου και προκάλεσε βλάβες σε 5,7 εκατ. ανθρώπους, πολλοί από τους οποίους συνεχίζουν να υποφέρουν από πολλαπλές παθήσεις μέχρι σήμερα. Αυτή παραμένει η χειρότερη βιομηχανική καταστροφή στο κόσμο. Η Union Carbide, το 1988, κατέληξε σε διακανονισμό με τη ινδική κυβέρνηση, καταβάλλοντας 470 εκατ. δολάρια ως αποζημίωση, ενώ στα θύματα καταβλήθηκαν 2 δόσεις 24.800 ρουπιών κατά μέσο όρο, όταν η συναλλαγματική ισοτιμία ήταν 45 ρουπίες ανά δολάριο Αμερικής. Καταβλήθηκε επίσης άλλη μία, το 2004, αλλά η αποζημίωση είχε καθοριστεί με βάση την ισοτιμία δολαρίου - ρουπίας του 1989, όταν το δολάριο είχε 15 ρουπίες. Όμως το 2004, ομάδες που εκπροσωπούσαν τα θύματα του Μποπάλ προχώρησαν σε έφεση μετά την επιδίκαση μιας αποζημίωσης 330 εκατ. δολαρίων από το Ανώτερο Δικαστήριο της Ινδίας, υποστηρίζοντας ότι το ποσό χρειάζεται να τριπλασιαστεί για να καλυφθούν οι ανάγκες των 572.173 ατόμων για τα οποία το δικαστήριο είχε αποφανθεί ότι δικαιούνται αποζημίωση. Μόλις στις 7 Ιουνίου 2010 ένα ινδικό δικαστήριο καταδίκασε 8 πρώην υπαλλήλους της Union Carbide για την καταστροφή του 1984. Οι επτά από αυτούς βρέθηκαν ένοχοι “ανθρωποκτονίας εξ’ αμελείας” και καταδικάστηκαν σε δύο χρόνια φυλάκιση και πρόστιμο 2.100 δολαρίων. Ένας όγδοος που τώρα είναι νεκρός, καταδικάστηκε ερήμην.

Εκμεταλλεζόμενη τις ανεπιθύμητες παρενέργειες του αντιληπτικού χαπιού, η A.H. Robins Company λάνσαρε το 1970 το ενδομήτριο σπείραμα (αντισυλληπτικό σπινάλ) Dalkon Shield. Στο διάστημα 1970-1974 πωλήθηκαν πάνω από 4 εκατ. τέτοια σπειράματα σε 80 χώρες, με τα μισά από αυτά να πωλούνται στις ΗΠΑ το 1974, αλλά οι κατασκευαστές του συνέχισαν να το πωλούν σε άλλες χώρες μέχρι το 1984. Μέχρι το 1988, 18 γυναίκες συνολικά είχαν πεθάνει στις ΗΠΑ εξαιτίας του αντισυλληπτικού σπινάλ. Το 1985, στις ΗΠΑ είχαν γίνει 15.000 αγωγές κατά των κατασκευαστών του, οι οποίοι στο μεταξύ είχαν καταβάλει μέχρι τότε 400 εκατ. δολάρια σε αποζημιώσεις και 100 εκατ. δολάρια σε νομικές αμοιβές. Τον Αύγουστο του 1985 η A. Robins Company κήρυξε πτώχευση.

Πολλά εγκλήματα λευκού κολάρου που εκδικάζονται παγκοσμίως αφορούν περιπτώσεις υπεξαίρεσης στις οποίες κάποιος καταχράται την εμπιστοσύνη του εργοδότη ή του πελάτη του και ιδιοποιείται χρήματα ή ιδιοκτησία που δε του ανήκουν. Ο Glick (2005) αναφέρει το παράδειγμα υπαλλήλων εταιρείας που προέβησαν σε μισθολογική απάτη και ενός επόπτη εισπράξεων ασφαλιστικής εταιρείας που καταχράστηκε 200.000 δολάρια διεκπεραιώνοντας πλαστά παραστατικά μέσω του υπολογιστή της εταιρείας και

προγραμματίζοντας στη συνέχεια τον υπολογιστή να εκδίδει επιταγές προς τις δικές του ανύπαρκτες εταιρείες.

Στα εγχειρίδια εγκληματολογίας αφθονούν παραδείγματα καταναλωτικής απάτης, στα οποία ανυποψίαστοι καταναλωτές πληρώνουν αγαθά και υπηρεσίες ή επενδύουν σε μια επιχείρηση, ενώ η πραγματική αξία των προϊόντων ή της επιχείρησης είναι πολύ μικρότερη από αυτή που νομίζει ο καταναλωτής. Στις ΗΠΑ μόνο το κόστος της απάτης της υγειονομικής περίθαλψης υπολογίζεται σε 50 δισ. δολάρια το χρόνο και οφείλεται στην υπερτιμολόγηση ιατρικών εξόδων και στη χρέωση για υπηρεσίες που δεν παρασχέθηκαν ποτέ. Εκτός από την απάτη υγειονομικής περίθαλψης, η ασφαλιστική απάτη είναι εάν άλλο διαδεδομένο έγκλημα λευκού κολάρου. (Glick, 2005). Άλλοι απατεώνες, υποσχόμενοι στους επενδυτές αξιόγραφα με εντυπωσιακές αποδόσεις και φοροαπαλλαγές, διαπράττουν χρηματιστηριακή απάτη, εξασφαλίζοντας μεγάλα χρηματικά ποσά πριν αποκαλυφθεί το σχέδιό τους. Χαρακτηριστικό παράδειγμα χρηματιστηριακής απάτης είναι η περίπτωση του Bernard Madoff στις ΗΠΑ.

Η εταιρεία Bernard L. Madoff Investment Securities LLC (BMIS) ιδρύθηκε στη Νέα Υόρκη το 1960 και ο Bernard Madoff παρέμεινε πρόεδρος της εταιρείας μέχρι το Δεκέμβριο του 2008. Σύμφωνα με την Alternative Investment Group, η BMIS είχε σχεδιαστεί εξ αρχής ως ειδικός διαπραγματευτής (market maker) παίζοντας το ρόλο του μεσάζοντα ανάμεσα σε θεσμικούς επενδυτές. Στην συνέχεια η εταιρεία ανέπτυξε την πληροφορική τεχνολογία της σε τέτοιο βαθμό, ώστε έφθασε στο σημείο να ανταγωνίζεται τα μέλη του Χρηματιστηρίου της Νέας Υόρκης. Η τεχνολογία της βοήθησε στη δημιουργία του Χρηματιστηρίου NASDAQ, και η BMIS έγινε ο τρίτος μεγαλύτερος market maker για τις εταιρείες του Χρηματιστηρίου της Νέας Υόρκης. Όταν μαθεύτηκε η κολοσσιαία χρηματιστηριακή απάτη, πολλοί σοκαρίστηκαν, γιατί ο Bernard Madoff είχε υπηρετήσει ως πρόεδρος του διοικητικού συμβουλίου του NASDAQ, ήταν σύμβουλος της Αμερικάνικης Επιτροπής Κεφαλαιαγοράς (SEC) για τους κανόνες διαπραγμάτευσης μετοχών και αποτελούσε εξαιρετικά ενεργό μέλος της Εθνικής ένωσης Χρηματιστών (National Association of Securities Dealers). Επιπλέον, ήταν υπεύθυνος για την αυτορρύθμιση των αμερικάνικων χρηματιστηρίων και είχε αποκτήσει τη φήμη του φιλόανθρωπου. Στις 11 Δεκεμβρίου 2009, ο Bernard Madoff συνελήφθη και του απαγγέλθηκαν κατηγορίες χρηματιστηριακής απάτης, η οποία είχε διαρκέσει περίπου 20 χρόνια. Ουσιαστικά είχε οργανώσει μια απάτη “πυραμίδα”, στην οποία έδινε την εντύπωση ότι διεύθυνε ένα επιτυχημένο επενδυτικό κεφάλαιο. Στην πραγματικότητα χρησιμοποιούσε τα χρήματα των νέων επενδυτών για να πληρώσει τα “κέρδη” των

χρονολογικά παλαιότερων επενδυτών. Οι ζημιές για τους επενδυτές και μερικές γνωστές τράπεζες από την απάτη του Madoff, που θεωρείται η μεγαλύτερη αυτού του είδους, έχουν υπολογιστεί στα 65 δισ. δολάρια και προκάλεσαν σοβαρή κρίση στο επενδυτικό σύστημα των ΗΠΑ, καταστρέφοντας τις ζωές χιλιάδων επενδυτών στις ΗΠΑ και στο εξωτερικό. Στα τέλη του Ιουνίου 2009, ο ηλικίας 71 ετών Madoff, καταδικάστηκε δε φυλάκιση 150 ετών για τις απάτες του, λαμβάνοντας τη μεγαλύτερη δυνατή ποινή φυλάκισης που μπορούσε να του επιβληθεί. Μία εβδομάδα πριν τη καταδίκη του, ένας δικαστής εξέδωσε εντολή κατάσχεσης για 171 δισ. δολάρια αφαιρώντας του όλη την προσωπική του περιουσία, καθώς και 80 δισ. δολάρια τα οποία η σύζυγός του ισχυρίστηκε ότι ήταν δικά της. Περίπου 9.000 θύματα υπέβαλαν αγωγή αποζημίωσης.²¹

Το σκάνδαλο της Enron ήταν οικονομικό, αναδείχθηκε το 2001 και αφορούσε την ενεργειακή εταιρεία Enron και την ελεγκτική εταιρεία Arthur Andersen. Έπειτα από σειρές αποκαλύψεων που αφορούσαν αμφιλεγόμενες λογιστικές πρακτικές που και διενεργήθηκαν κατά τη δεκαετία του 1990, η Enron βρέθηκε προ χρεωκοπίας το Νοέμβριο του 2001. Η απόπειρα διάσωσης από παρόμοια αλλά μικρότερη ενεργειακή εταιρεία Dynegy, δεν κατέστη βιώσιμη. Η Enron κήρυξε πτώχευση στις 2 Δεκεμβρίου του 2001. Καθώς το σκάνδαλο αποκαλυπτόταν, οι μετοχές της Enron σημείωσαν κατακόρυφη πτώση από τα 90 δολάρια ανά μετοχή σε 50 cents ανά μετοχή. Κι ενώ η εταιρεία συγκαταλέγονταν μεταξύ των blue chip, αυτή η απρόσμενη εξέλιξη είχε μεγάλο αντίκτυπο στην αγορά. Η κατάρρευση της Enron σημειώθηκε μετά την αποκάλυψη ότι πολλά από τα κέρδη και τα έσοδα ήταν αποτέλεσμα συμφωνιών με οντότητες ειδικού σκοπού, με εταιρείες περιορισμένης ευθύνης που έλεγχε. Συμπληρωματικά το ανωτέρω σκάνδαλο, προκάλεσε και την διάλυση της Arthur Andersen, η οποία αποτελούσε μία εκ των 5 κορυφαίων ελεγκτικών εταιρειών. Ιδιαίτερα ζημιωμένα βγήκαν τα μέλη ποικίλων ομάδων ενδιαφερομένων, όπως μέτοχοι, κράτος, πιστωτές, εργαζόμενοι κ.α.

²¹ Βλ. αναλυτικότερα στο βιβλίο με τίτλο “Οικονομικά Εγκλήματα στις Επιχειρήσεις”, Κραμβία-Καπαρδή, Μ. και Τσολάκης, Χ., (2011), εκδόσεις ΚΡΙΤΙΚΗ ΑΕ, σελ. 33-36.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3

3.1. Ψυχολογικά χαρακτηριστικά του Οικονομικού Εγκληματία

*Ό,τι κατακτιέται από τον άνθρωπο με αδικία και
απάτη, δεν είναι ποτέ ασφαλές*

Σοφοκλής

*Ο επιτυχημένος επιχειρηματίας και ο ψυχοπαθής
δολοφόνος έχουν κάτι κοινό: οι άνθρωποι δεν
σημαίνουν τίποτα για αυτούς*

Ταν Ρανκιν, Σκοτσέζος συγγραφέας

Θεωρώντας ότι όλοι οι άνθρωποι γεννιούνται τίμιοι, κάποιιοι από αυτούς κατά την διάρκεια της ζωής τους έχουν το *κίνητρο*, την *ευκαιρία* και την *εκλογίκευση* για να διαπράξουν απάτη. Ο εσωτερικός κόσμος των ατόμων που διαπράττουν απάτη, αποτέλεσε για πολλά χρόνια αντικείμενο μελέτης και έρευνας. Ο Sutherland το 1939 στο βιβλίο του με τίτλο «*White Collar Crime*», υποστήριξε ότι η προσωπικότητα των ατόμων είναι ανεξάρτητη από την τάση για την τέλεση του εγκλήματος. Οι δράσεις που σχετίζονται με την οικονομική απάτη, ξεκινούν από τις καταστάσεις και τους κοινωνικούς δεσμούς εντός ενός οργανισμού και όχι από τα βιολογικά ή ψυχολογικά χαρακτηριστικά ενός ατόμου, εξηγώντας με αυτό τον τρόπο ότι οι πράξεις απάτης επεκτείνονται, πέρα των κατώτερων τάξεων και στους ανθρώπους ανώτερων κοινωνικών τάξεων. Η *θεωρία εγκληματικής συμπεριφοράς* του Sutherland, όσον αφορά τη συναναστροφή με διάφορες κοινωνικές ομάδες, υποστήριξε ότι κάποιος μαθαίνει να διαπράττει εγκλήματα άσπρου κολάρου στην συναναστροφή του με διάφορες κοινωνικές ομάδες των οποίων τις απόψεις και αντιλήψεις υιοθετεί, αποκτώντας εξειδικευμένες γνώσεις και δεξιότητες.

Κατά την εμπειρική έρευνα των Walters και Geyer (2004) σε άρρενες συλληφθέντες που είχαν διαπράξει ποινικά αδικήματα λευκού κολάρου και σε συλληφθέντες για κοινά αδικήματα, διαπίστωσαν ότι όσοι δεν είχαν ιστορικό διάπραξης αδικημάτων, δεν σκεφτόταν συνεχώς τη διάπραξη ποινικών αδικημάτων. Επίσης, θεωρούσαν το εαυτό τους ότι ήταν διαφορετικοί από τους υπόλοιπους ποινικούς κατηγορουμένους και είχαν ένα τρόπο ζωής που δεν είχε στοιχεία ποινικής δραστηριότητας. Η έρευνα έδειξε ότι η

παραβατική συμπεριφορά των συλληφθέντων για εγκλήματα λευκού κολάρου δεν διέφερε από αυτήν των υπόλοιπων συλληφθέντων.

Σύμφωνα με τη “Γενική Θεωρία του Εγκλήματος του Λευκού Κολάρου” των Hirschi και Gottfredson (1987), η διαφορά των εγκλημάτων λευκού κολάρου από τα κοινά εγκλήματα έχει να κάνει με την παράβαση αυτή καθεαυτή και όχι με τον παραβάτη. Και στις δύο περιπτώσεις των αδικημάτων οι παραβάτες δεν εμφανίζουν διαφορές στα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά γνωρίσματά τους. Οι Hirschi και Gottfredson όρισαν το έγκλημα ως πράξεις βίας ή απάτης, οι οποίες διαπράττονται από το δράστη προς ικανοποίηση ιδίου συμφέροντος. Ο *χαμηλός αυτοέλεγχος* ενός ατόμου εξηγεί την τάση προς τη διάπραξη εγκλημάτων, όπως ακριβώς ο υψηλός βαθμός αυτοελέγχου εξηγεί την διάθεση ενός ατόμου προς την συμμόρφωση με τις κοινωνικές επιταγές και νόμους. Η παραπάνω θεωρία, δεν δέχεται ότι οι εγκληματίες έχουν διαφορετικά χαρακτηριστικά από τους μη εγκληματίες, αλλά η ύπαρξη ή η απουσία αυτοελέγχου είναι αυτή που τους διακρίνει.

Τα άτομα που εμπλέκονται σε οικονομικά εγκλήματα φαίνεται να εμφανίζουν συγκεκριμένες εντάσεις και πιέσεις στην καθημερινότητά τους. Πιέσεις που ερμηνεύουν, ωστόσο δεν δικαιολογούν την αξιόποινη συμπεριφορά. Αυτές έχουν να κάνουν με τον εγκλωβισμό τους στους οικονομικούς στόχους, την εμφάνιση και βίωση μιας σειράς οικονομικών προβλημάτων και δυσκολιών, την αδυναμία επίτευξης επαγγελματικών στόχων, στη μη επίτευξη των προσωπικών στόχων κύρους και καταξίωσης καθώς και προβλημάτων που σχετίζονται με την εργασία και τον εργασιακό τους χώρο. Κατά πόσο αυτές οι πιέσεις οδηγούν ή όχι το άτομο στην διάπραξη εγκλημάτων λευκού κολάρου, εξαρτάται από μια σειρά ζητήματα, *όπως οι ικανότητες των ανθρώπων να αντιμετωπίζουν τα προβλήματά τους, τα μέσα που διαθέτουν για να τα αντιμετωπίσουν, την κοινωνική υποστήριξη που έχουν, τις ευκαιρίες που έχουν ή τους παρουσιάστηκαν για να διαπράξουν το έγκλημα, τον κοινωνικό έλεγχο στον οποίο υπόκεινται, το πόσο αντιλαμβάνονται ή όχι τις ζημιές και τα οφέλη από τη διάπραξη του αδικήματος και τη σχέση τους με άλλα άτομα τα οποία έχουν παράνομη δραστηριότητα* (Angew, Piquero & Cullen, 2009).

Μετά από σχετική έρευνα, η ύπαρξη οικονομικών εγκληματιών με έμφαση σε αυτούς που διαπράττουν εγκλήματα λευκού κολάρου, έχει άμεση σχέση με τα κίνητρα που υπάρχουν για την εμφάνιση της αξιόποινης συμπεριφοράς, κίνητρα που αναδεικνύουν μια «*κουλτούρα εγκληματικότητας λευκού κολάρου*», η οποία είναι άμεσα συνυφασμένη με το καπιταλιστικό σύστημα, τις ευκαιρίες αποκόμισης εύκολου κέρδους,

την ύπαρξη τυπικών και αδύναμων μηχανισμών ελέγχου και ρυθμιστικών αρχών, την απουσία αυτορρύθμισης των εμπλεκομένων (Coleman, 1987).

Τα άτομα που έχουν παραβατική συμπεριφορά εμφανίζουν προβλήματα αυτορρύθμισης και ειδικότερα εμφανίζουν προβλήματα ελλείμματα στις λεγόμενες «κοινωνικές γνωσιακές ικανότητες», ικανότητες που διαμορφώνουν τον τρόπο που επιδρά το περιβάλλον στην συμπεριφορά και στα αισθήματα των ατόμων. Οι παράγοντες που διαμορφώνουν τις ικανότητες αυτές, είναι η προσωπική αντίληψη και απόψεις, οι αποδόσεις των αιτιών από τον άνθρωπο και η χρήση γνωσιακών στοιχείων και δεδομένων που καθοδηγούν τη συμπεριφορά μας, καθώς και την επίλυση προβλημάτων που έχουν με την κοινωνία και την ένταξη του ατόμου μέσα σε αυτή (Howells & Stacey, 2006). Ουσιαστικά οι παραβάτες εμφανίζουν προβλήματα και λάθη στην αντίληψη τους, για παράδειγμα έχουν στερεότυπα²², παρουσιάζουν επιδράσεις του φαινομένου «φωτοστεφάνου»²³, έχουν επιλεκτικότητα²⁴, εμφανίζουν προβολή²⁵, δημιουργούν αντίθεση²⁶ και πιστεύουν στην αυτοεκπληρούμενη προφητεία²⁷.

²² **Στερεότυπα.** Είναι η συσχέτιση πληροφοριών που βασίζεται στην κατηγορία ή στην τάξη στη οποία ανήκουν τα άτομο, η κατάσταση ή το αντικείμενο. Για παράδειγμα βλέπουμε μια ξανθιά γυναίκα και θεωρούμε ότι είναι «ελαφρόμυαλη»

²³ **Επιδράσεις φωτοστεφάνου.** Υφίστανται, όταν ένα χαρακτηριστικό του ατόμου ή της κατάστασης χρησιμοποιείται για να δημιουργηθεί μια συνολική εντύπωση για το άτομο ή την κατάσταση. Για παράδειγμα, μας έχουν πει ότι ο καινούργιος υπάλληλος στην δουλειά που θα έρθει είναι ικανότατος, εργατικός και έξυπνος. Όταν τον γνωρίζουμε, τον αντιμετωπίζουμε ως ικανό, εργατικό και έξυπνο.

²⁴ **Επιλεκτική αντίληψη.** Είναι η τάση να απομονώνουμε τα στοιχεία μιας κατάστασης ενός ατόμου ή ενός αντικειμένου που είναι συμβατά με τις ανάγκες, τις αξίες και τις στάσεις του συγκεκριμένου ατόμου. Για παράδειγμα, ακούμε ομιλία τριών καθηγητών για το ίδιο θέμα εκ των οποίων ο ένας είναι ο γνωστός καθηγητής μας που εκτιμάμε κτλ. Αν μας ρωτήσουν με ποιανού επιχειρήματα συμφωνούμε, χωρίς δεύτερη σκέψη απαντάμε αυτά του γνωστού καθηγητή.

²⁵ **Προβολή.** Είναι η προέκταση των ατομικών χαρακτηριστικών ενός ατόμου σε άλλα άτομα. Πχ γνωρίζουμε ένα άτομο για τον οποίο έχουμε πολύ καλή άποψη για την συμπεριφορά του και τη προσωπικότητά του. Όταν μας συστήνουν το γιο του επειδή γνωρίζουμε τον πατέρα του και έχουμε καλή άποψη, την ίδια έχουμε και για τον γιο.

²⁶ **Επιδράσεις αντίθεσης.** Υφίστανται όταν ένα άτομο συγκρίνεται με άλλα για τα ίδια χαρακτηριστικά, στα οποία οι άλλοι είτε είναι καλύτεροι είτε χειρότεροι. Για παράδειγμα συγκρίνουμε δύο υπαλλήλους με διαφορετική εργασιακή εμπειρία και τυπικές γνώσεις και βλέπουμε ότι ο υπάλληλος που συμπαθούμε είναι καλύτερος από τον άλλο παρόλο που ο δεύτερος έχει αντικειμενικά λιγότερα τυπικά προσόντα και ουσιαστικά από τον πρώτο.

²⁷ **Αυτοεκπληρούμενη προφητεία.** Είναι η τάση να κατασκευάζουμε ή να βρίσκουμε σε μια άλλη κατάσταση ή σε ένα άλλο άτομο αυτό που θέλουμε να δούμε, γνωστή ως φαινόμενο «Πυγμαλίων». Όσο μεγαλύτερες οι προσδοκίες που τρέφουμε για ένα άτομο ή για τον εαυτό μας τόσο καλύτερα αποδίδουμε στη ζωή και στην εργασία μας. Για παράδειγμα θέλουμε να πετύχουμε στις εξετάσεις και διαμορφώνουμε τέτοιες συνθήκες εσωτερικά και εξωτερικά, έτσι ώστε να γίνει αυτό κατορθωτό.

Κατά τον Knecht (2006), υπάρχουν 2 τύποι οικονομικών εγκληματιών. Ο ένας τύπος είναι αυτός που διαπράττει μόνος τέτοιας μορφής εγκλήματα (ουσιαστικά ικανοποιεί τις προδιαγραφές του ορισμού του Sutherland) και ο δεύτερος είναι αυτός που διαπράττει οικονομικά εγκλήματα, αλλά έχει και τυπική παραβατική δραστηριότητα σε γενικής φάσης ποινικά εγκλήματα. Τα άτομα που διαπράττουν οικονομικά εγκλήματα, φαίνεται να έχουν τα τρία παρακάτω προβλήματα:

A. Ναρκισσισμό.

B. Μακιαβελική διανοητική ικανότητα.

Γ. Ψυχοπαθητικά χαρακτηριστικά (αναληγσία, ανηθικότητα).

Με τον *ναρκισσισμό* τα άτομα έχουν αίσθημα έπαρσης και μοναδικότητας, φαντασιώνονται απεριόριστη επιτυχία και δύναμη, ομορφιά, γοητεία. Νιώθουν την ανάγκη για υπερβολικό θαυμασμό, έχουν ατεκμηρίωτη αίσθηση ιδιοκτησίας, εκμεταλλεύονται για προσωπικό όφελος τις διαπροσωπικές σχέσεις, δεν έχουν αίσθηση για τους άλλους και πιστεύουν συνήθως ότι οι άλλοι τους μισούν ή τους ζηλεύουν και έχουν υπεροπτική και απρεπή συμπεριφορά στους ανθρώπους με τους οποίους συνεργάζονται και συναναστρέφονται. Με την *διανοητική μακιαβελική ικανότητα*, τα άτομα καταφέρνουν να εκμεταλλεύονται τα εγωιστικά αισθήματα των άλλων, έχουν ακράδαντη πίστη ότι ο «σκοπός αγιάζει τα μέσα», δεν έχουν συναισθηματισμό στις διαπροσωπικές τους σχέσεις, είναι ψυχροί τακτικιστές, υπολογίζοντας κάθε κίνησή τους, ώστε να είναι ωφέλιμοι, ακόμα και αν είναι σε βάρος των άλλων. Τέλος, οι *ψυχοπαθητικοί* είναι επιπόλαιοι, υπερβολικοί, ψεύδονται ψυχοπαθολογικά, εξαπατούν και χειρίζονται με αρνητικό τρόπο τους άλλους, έχουν παρασιτικό τρόπο ζωής και προκλητική σεξουαλική συμπεριφορά. Τα τυπικά και συνήθη χαρακτηριστικά των ψυχοπαθητικών είναι να παραβαίνουν τους κανόνες, να είναι προκλητικοί (Blonigen et al, 2003, Cloniger, 1999). Γενικά οι ψυχοπαθητικοί είναι αμοραλιστές, με αντικοινωνική συμπεριφορά, με αδυναμία να έχουν ουσιαστικές ανθρώπινες σχέσεις και με ακραίο εγωκεντρισμό και απουσία διαίσθησης (Ramamoorti, 2008).

Παρόλο που τα τρία αυτά χαρακτηριστικά είναι ανεξάρτητα, έχουν ωστόσο κοινά και επικαλυπτόμενα χαρακτηριστικά. Ο ναρκισσιστής δίνει έμφαση στη μεγαλομανία και την εκμετάλλευση, ο μακιαβελικός στην χειραγώγηση και ο ψυχοπαθητικός στην πρόκληση και στην εξαπάτηση. Αυτά τα τρία μαζί φτιάχνουν αυτό που ονομάζεται «**Σκοτεινή Τριάδα**» του εγκλήματος (Paulhus & Williams, 2002, Jonason et al, 2009). Αυτά τα χαρακτηριστικά έχουν ένα κοινό παρανομαστή μεταξύ τους. Έναν κοινωνικά μοχθηρό

χαρακτήρα με τάση στην αυτοπροβολή, με συναισθηματική ψυχρότητα, ανεντιμότητα και επιθετικότητα.

Έρευνα που έχει γίνει τα τελευταία χρόνια στους οικονομικούς εγκληματίες έδειξε ότι η επικρατούσα άποψη είναι πως αυτοί οι άνθρωποι δεν διαφέρουν από τους εγκληματίες του κοινού ποινικού δικαίου. Οι οικονομικοί εγκληματίες, φαίνεται να μην έχουν διαφορές από τους βιαστές και τους κλέφτες (Peggi, 2011). Έχουν αποκλίνοντα και αντικοινωνικά χαρακτηριστικά στην προσωπικότητά τους και στην διανοητική τους ικανότητα, είναι νευρωτικοί, ευέξαπτοι και απρόβλεπτοι. Δεν διαπράττουν αδικήματα χωρίς πρόθεση και σκοπιμότητα, είναι ιδιαίτερα υπολογιστικοί και δεν κάνουν κάτι γιατί ήταν μια δύσκολη κατάσταση, ή διέπραξαν το αδίκημα ή γιατί ο χαρακτήρας τους δεν είναι αυτός που παρουσιάζεται με την αξιόποινη συμπεριφορά, αλλά οι συνθήκες και οι άλλοι φταίνε (*έννοια θυματοποίησης υποστηρίζεται από αυτά τα άτομα*). Η παραβατικότητα είναι τυπική του χαρακτήρα τους και «ζουν» για να λειτουργούν εκτός νόμου και να αποφεύγουν τη σύλληψη. Η ροπή στην εγκληματικότητα είναι χαρακτηριστικό της προσωπικότητάς τους, όπως είναι στους βιαστές και στους ληστές. Στους οικονομικούς εγκληματίες, η προδιάθεση στην «παράβαση» εύκολα εξωτερικεύεται και υλοποιείται, γιατί μέσα από αυτό επέρχεται η προσωπική ικανοποίηση, η αυτοεκπλήρωση και η προσωπική καταξίωση. Επίσης, τα άτομα αυτά, δεν διαπράττουν το αδίκημα λόγω κάποιων εξαιρετικών εξωγενών και περιστασιακών συνθηκών (πχ. οικονομική κρίση, χρέη, οικονομικές υποχρεώσεις). Διαπράττουν τα αδικήματα συστηματικά κατ' εξακολούθηση και ενσυνείδητα. Το οικονομικό έγκλημα είναι κατά κύριο λόγο προσχεδιασμένο και δεν «αφήνεται στην τύχη του». Ως εκ τούτου ο οικονομικός εγκληματίας γνωρίζει πολύ καλά τι θέλει να κάνει, γιατί το κάνει, ποιο είναι το προσωπικό όφελος, ποιος ο κίνδυνος από την παράνομη πράξη, ποια τα αναμενόμενα οφέλη και ποιες οι πιθανές ζημιές. Τέλος, οι οικονομικοί εγκληματίες είναι άτομα που δεν έχουν ιδιαίτερους ενδοιασμούς και αναστολές να διαπράξουν βίαιες ενέργειες (απειλές, τραυματισμούς, φόνους), ώστε να μπορέσουν να επιτύχουν το στόχο τους ή να αποφύγουν την ανακάλυψή τους και τη σύλληψή τους.²⁸

Στο σημείο αυτό, αξίζει να αναφερθεί μια ειδική κατηγορία οικονομικών εγκληματιών, είναι τα άτομα που είναι αν και είναι αναγνωρισμένα στη κοινωνία, ενδεχομένως αποδεκτά και για κάποιους πρότυπα επιτυχίας, καταξίωσης και ανάδειξης,

²⁸ Μάρκοβιτς, Ι., (2013). Στα ίχνη του οικονομικού εγκληματία. Εγχειρίδιο Θεωρίας και Πρακτικής. Θεσσαλονίκη : University Studio Press, σελ. 161 επ.

έχουν εμπλακεί σε οικονομικά εγκλήματα συνήθως ιδιαίτερα σοβαρά με αποκόμιση τεράστιων χρηματικών ωφελημάτων. Το χαρακτηριστικό αυτής της κατηγορίας εγκληματιών είναι ότι διαπράττουν την παράνομη πράξη, όταν είναι ήδη πλούσιοι, δυνατοί και σε αρκετά ώριμο στάδιο της ζωής τους. Η συμπεριφορά τους αυτή πηγάζει από λανθάνοντα ναρκισσισμό και όχι από την ψυχοπαθητική τους συμπεριφορά. Η αναγνωσιμότητα και η αποδοχή από την κοινωνία είναι λόγοι που τους οδηγούν στην εμφάνιση μιας «εκτροχιασμένης ηγεσίας» (Arnulf & Gottschalik, 2013). Ο ναρκισσισμός που τους διακατέχει, είναι άμεσα σχετιζόμενος με τη θέση που θεωρούν ότι κατέχουν στην κοινωνία, κατά άποψή τους αταξική θέση, υπεράνω και έξω από τους συμβατικούς διαχωρισμούς. Είναι άτομα που έχουν υπερβατική σχέση με την κοινωνία, θωρώντας τον εαυτό τους οιονεί άγιο, ένα ιερό πρόσωπο (Stander, 2009).²⁹ Ουσιαστικά σε αυτούς τους ανθρώπους φαίνεται δεν ισχύει το γνωστό ρωμαϊκό ρητό *memento mori* («θυμήσου, είσαι θνητός»). Στην διεθνή σκηνή, ενδεικτικά χαρακτηριστικά παραδείγματα ατόμων με μεγάλη φήμη, αναγνωρισμένα και καταξιωμένα στην κοινωνία που διέπραξαν οικονομικά εγκλήματα είναι η περίπτωση του Charles Ponzi το 1920, οποίος συνελήφθη να έχει υπεξαιρέσει από συνεργάτες και πελάτες του με τη μέθοδο της «Πυραμίδας», 20 εκατ. δολάρια (σε σημερινή αξία περισσότερα από 230 εκατ. δολάρια). Ομοίως, η περίπτωση του Madoff, ο οποίος καταχράστηκε και εξαπάτησε συνεργάτες και πελάτες, με τη μέθοδο της «Πυραμίδας», ποσό άνω 800 εκατ. δολαρίων, ενώ το 209 καταδικάστηκε σε 150 χρόνια φυλάκισης. Η περίπτωση της Enron είναι επίσης χαρακτηριστική περίπτωση εγκλημάτων λευκού κολάρου.

Τέλος, υπάρχει και η κατηγορία των εγκληματιών *ερυθρού κολάρου* (red-collar criminals), οικονομικών εγκληματιών, οι οποίοι εκτός από τα οικονομικής φύσεως αδικήματα που διαπράττουν, μπορούν να ασκήσουν βία και να χειροδικήσουν, μέχρι να οδηγηθούν σε δολοφονική επίθεση. Τα άτομα που διαπράττουν ταυτόχρονα φόνο και απάτη, εμφανίζονται να έχουν έντονα ψυχοπαθητικά χαρακτηριστικά. Οι βίαιες πράξεις που κάνει ο εγκληματίας του λευκού κολάρου, έτσι ώστε να κατηγοριοποιηθεί ως εγκληματίας του ερυθρού κολάρου, γίνονται για να αποκρύψει την πράξη του, είτε για να σπάσουν οι μάρτυρες ή να χαθούν τα ίχνη της παράνομης οικονομικής πράξης. (Brody & Kiehl, 2010)

²⁹ Χαρακτηριστικά παραδείγματα στην ελληνική πραγματικότητα επωνύμων οικονομικών εγκληματιών είναι η περίπτωση του τέως υπουργού Εθνικής Άμυνας Ακη Τσοχατζόπουλου (υπόθεση εξοπλιστικά), του τέως αντιδημάρχου Θεσσαλονίκης Βασιλείου Παπαγεωργόπουλου (υπόθεση υπεξαίρεσης από τα ταμεία του Δήμου Θεσσαλονίκης).

3.2. Σκιαγραφώντας το προφίλ των Οικονομικών Εγκληματιών

Όσον αφορά στο προφίλ των οικονομικών εγκληματιών, σε έρευνα που έγινε στην Ευρώπη σε στελέχη επιχειρήσεων που ενεπλάκησαν σε οικονομικά αδικήματα, διαπιστώθηκε ότι το τυπικό τους προφίλ είναι *άνδρες, με χαμηλό συμπεριφοριστικό αυτοέλεγχο, υψηλό ηδονισμό, υψηλό ναρκισσισμό, χαμηλή ακεραιότητα χαρακτήρα και υψηλή συνειδητότητα*. Επίσης τα άτομα αυτά εμφανίζουν μεγάλη ανάγκη κοινωνικής επιθυμίας και αποδοχής (Blickle et al, 2006). Σε άλλη έρευνα που έγινε, το προφίλ των κατηγορουμένων για εγκλήματα λευκού κολάρου έδειξε ότι είναι άνδρες, λευκοί, μεσήλικες, εργαζόμενοι, με ανώτερη μόρφωση, χαμηλή συνειδητότητα, αρεστοί στους άλλους και με αυτοέλεγχο (Regatz & Fremouw, 2010). Επίσης εμφανίζουν σε μεγαλύτερο βαθμό και με περισσότερη συχνότητα ποινική-παραβατική σκέψη, είναι εξωστρεφείς, υπολογιστικοί και ελέγχουν τις κοινωνικές συναναστροφές τους (Regatz & Fremouw & Baker, 2012). Συμπληρωματικά, στα παραπάνω χαρακτηριστικά βρέθηκε να είναι μικρότερη η πιθανότητα να υποπίπτουν οι οικονομικοί εγκληματίες σε συμπεριφορές που έχουν να κάνουν με τη λεκτική κακομεταχείριση άλλων ανθρώπων (Poortinga, Lemmen & Gibson, 2006). Σε έρευνα στη Σουηδία οι οικονομικοί εγκληματίες εμφανίζουν δύο βασικά χαρακτηριστικά στην προσωπικότητά τους, την αλαζονεία και την αρεστότητα. Υποστηρίζουν ότι, ενώ υπάρχει σχέση μεταξύ κινήτρου για το οικονομικό έγκλημα και της ευκαιρίας για τη διάπραξή του, δεν φαίνεται, να υπάρχει αιτιολογική σχέση μεταξύ συγκεκριμένων χαρακτηριστικών της προσωπικότητας και της αξιόποινης συμπεριφοράς αναφορικά με τα οικονομικά εγκλήματα (Alalehto, 2003).

Σχετικά με τα άτομα που εμπλέκονται σε απάτες-ειδικά σε τραπεζικές και πιστωτικές απάτες- έρευνα έδειξε ότι το κυριότερο στοιχείο της προσωπικότητάς τους είναι ο *χαμηλότερος αυτοέλεγχος*. Ο χαμηλός αυτοέλεγχος βρέθηκε επίσης να ερμηνεύει παραβάσεις που έχουν να κάνουν με την υπεξαίρεση και την πλαστογραφία (Holtfreter et al, 2010). Με άλλα λόγια, οι έρευνες έδειξαν ότι οι απατεώνες, οι καταχραστές και οι πλαστογράφοι είναι άτομα με ασθενείς μηχανισμούς αυτορρύθμισης και αντίστασης, με τάση να ελέγχονται και να καθοδηγούνται και εν γένει με ροπή στην παρανομία.

Η έρευνα της ACFE (Ενωση Πιστοποιημένων Ελεγκτών κατά της Απάτης), για το 2014 παρέχει πληροφορίες για αυτούς που διαπράττουν απάτη, όπως την ηλικία το είδος απασχόλησης, το γένος τη μόρφωση, καθώς και την τοποθέτηση τους στην ιεραρχία. Σύμφωνα με αυτή την έρευνα στο 54,8% των περιπτώσεων έδειξε ότι η θέση αυτών που

διέπραξαν απάτη ήταν αυτή του εκτελεστικού διευθυντή ή του ιδιοκτήτη (55,1% το 2012 και 57,9% το 2010) και στις περισσότερες από τις μισές περιπτώσεις που εξετάστηκαν, η απάτη είχε διαπραχθεί από άτομα ηλικιακού φάσματος μεταξύ 36 και 50 (ομοίως και για τα έτη 2012 και 2010). Ωστόσο παρατηρείται μία αύξηση των περιπτώσεων εγκληματιών ηλικίας μεταξύ 26 με 30 χρόνων.

Βέβαια, το επίπεδο εκπαίδευσης μπορεί επίσης να επηρεάσει τα ποσοστά της απάτης και των ζημιών, διότι άτομα με πιο υψηλή μόρφωση τείνουν να έχουν υψηλότερα επίπεδα ευθύνης και ίσως μεγαλύτερη τεχνική ικανότητα σχεδιασμού εξελιγμένων μεθοδεύσεων απάτης. Η έρευνα δείχνει ότι από το ήμισυ του συνόλου των περιπτώσεων διάπραξης απάτης τελέστηκαν από τα άτομα που διέθεταν πανεπιστημιακό δίπλωμα ή μεταπτυχιακό.

Επίσης όπως παρατηρείται από την εν λόγω έρευνα, η απάτη δεν περιορίζεται μόνο στις κατώτερες τάξεις (οι περισσότερες περιπτώσεις απάτης διαπράττονται από υπαλλήλους και συγκεκριμένα σε ποσοστό 42% για το 2014, 41,6% για το 2012 και 42,1% για το έτος 2010), αλλά σε πολλές περιπτώσεις στις μεσαίες και ανώτερες τάξεις. Συγκεκριμένα για το 2014, το ποσοστό των περιπτώσεων απάτης που διαπράχθηκαν από τα διευθυντικά στελέχη (*managers*) ανέρχεται στο 36,2% (37,5% για το 2012 και 41% για το 2010), ενώ το ποσοστό των περιπτώσεων απάτης που διαπράχθηκαν από ιδιοκτήτες (*owners /executives*) ανέρχεται σε ποσοστό 18,6% (17,6% για το 2012 και 16,9% για το έτος 2010). Οι περισσότεροι οικονομικοί εγκληματίες όπως προκύπτει από την έρευνα της Ένωσης Πιστοποιημένων Ελεγκτών κατά τις απάτης, είναι κατά πλειοψηφία άνδρες. Καταλήγοντας θα λέγαμε ότι το προφίλ του τυπικού δράστη σκιαγραφείται ως εξής:

- ανδρικού φύλου
- μεταξύ των ηλικιών 36-50
- άνω του μέσου όρου εκπαίδευσης
- κατέχει υψηλή θέση που απαιτεί εμπιστοσύνη
- είναι ικανός να κατανοεί λογιστικά συστήματα
- έχει καλή κοινωνική θέση
- έχει καλή ψυχική υγεία (ACFE, 2014)

Σε έρευνα που διενεργήθηκε από την KPMG (2011), σε 348 υποθέσεις απάτης που διερευνήθηκαν από μέλη της στην Ευρώπη, τη Μέση Ανατολή και την Αφρική,

εντοπίστηκαν τα κατωτέρω στοιχεία που συνθέτουν το προφίλ του απατεώνα (*fraudster*) και βρίσκονται σε συμφωνία με τα ανωτέρω:

Είναι άνδρας, μεταξύ των ηλικιών 36 με 45, διαπράττει την απάτη εναντίον του εργοδότη του, έχει ρόλο ή εργάζεται σε τμήματα σχετικά με την Χρηματοοικονομική Διαχείριση της εταιρείας του, κατέχει υψηλή θέση που απαιτεί εμπιστοσύνη, εργάζεται στην εταιρεία για πάνω από 10 χρόνια και προβαίνει στην τέλεση της απάτης σε συνεργασία με άλλο απατεώνα.

Τέλος, η παγκόσμια έρευνα της PwC (2014) για το οικονομικό έγκλημα που διενεργήθηκε σε 5.128 επαγγελματίες (στελέχη επιχειρήσεων) από 99 χώρες, σκιαγράφησε το προφίλ του οικονομικού εγκληματία, εστιάζοντας στον απατεώνα μέσα από την επιχείρηση (*internal fraudster*), ως άνδρα, ηλικίας μεταξύ 31-40, εργαζομένου στην επιχείρηση από 6 έως 10 χρόνια, έχοντας πανεπιστημιακή εκπαίδευση (πτυχίο).

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4

4.1. Η αιτιολογία των Οικονομικών Εγκλημάτων

«Μόνο εκείνοι που θα ρισκινδυνεύσουν να πάνε πολύ μακριά είναι πιθανόν να ανακαλύψουν μέχρι που μπορεί να φθάσει κάποιος»

T.S. Elliot

Στο άρθρο του με τίτλο «*A theory of Human Motivation*», ο A. Maslow (1943), εξήγησε ότι ο άνθρωπος παρακινείται να ικανοποιήσει κατά τη διάρκεια της ζωής του μια σειρά από ανάγκες: **α.** φυσιολογικές, **β.** ασφάλειας, **γ.** αγάπης/ ύπαρξης, **δ.** εκτίμησης και **ε.** πραγμάτωσης. (Γράφημα 3)

Γράφημα 3. Πυραμίδα ιεράρχησης αναγκών κατά Maslow Πηγή: «*A theory of Human Motivation*», A. Maslow (1943).

Οι άνθρωποι και οι οργανισμοί παρακινούνται να διαπράξουν απάτη, με άλλα λόγια αναλαμβάνουν τον κίνδυνο να φτάσουν πολύ μακριά σε μια προσπάθεια να ικανοποιήσουν μια ανάγκη ή ένα συνδυασμό αναγκών, σύμφωνα με το σύστημα ιεράρχησης αναγκών του Maslow (Cendrowski et al, 2007).

Η παρακίνηση ώστε να ικανοποιηθεί το σύστημα ιεράρχησης αναγκών του Maslow, ενεργοποιεί κάποτε στους ανθρώπους και τους οργανισμούς το κίνητρο ή διαφορετικά, την πίεση διάπραξης απάτης. Το κίνητρο αποτελεί ένα από τους αιτιώδεις παράγοντες που κατά γενική ομολογία απαιτείται να υπάρχει ώστε να λάβει χώρα η απάτη. Οι άλλοι δύο παράγοντες είναι η ευκαιρία και η εκλογίκευση (βλέπε αναλυτικότερα στη συνέχεια).

Τα κίνητρα που έχουν οι άνθρωποι για τη διάπραξη απάτης συχνά αναφέρονται για να εκπληρωθεί μια ανάγκη ή ένας συνδυασμός αναγκών, όπως τις διατύπωσε ο Maslow. Με την πάροδο του χρόνου αυτά τα κίνητρα αναπτύσσονται με στόχο την ανέλιξη στην ιεραρχία των αναγκών. Ως αποτέλεσμα, μερικές φορές οι άνθρωποι ενδέχεται να γίνουν άπληστοι και να προσπαθήσουν να πετύχουν μια τέτοια ανέλιξη με αθέμιτους τρόπους ή/και να ικανοποιήσουν περισσότερες από τις ίδιες ανάγκες.

Ειδικότερα, οι φυσιολογικές ανάγκες και οι ανάγκες ασφαλείας προκαλούν πιέσεις στη ζωή, παρακινώντας έτσι τους υπαλλήλους να διαπράξουν απάτη. Συχνά οι δράστες της απάτης εξηγούν ότι χρειάζονται περισσότερα χρήματα, απλώς και μόνο επειδή το κόστος της ζωής τους υπερβαίνει το νόμιμο εισόδημά τους (ιατρικά έξοδα, εκπαιδευτικές ανάγκες παιδιών, οικιακή θέρμανση κτλ).

Προχωρώντας στην ιεραρχία των αναγκών, οι ανάγκες αγάπης/ύπαρξης και/ή εκτίμησης δημιουργούν πιέσεις που έχουν σχέση με τον τρόπο ζωής και, ως αποτέλεσμα, ενίοτε το κίνητρο για τη τέλεση απάτης (εκδρομές, εξοχικά, κοσμήματα, σκάφη, ακριβά εστιατόρια κτλ).

Οι άνθρωποι επιθυμούν να τυγχάνουν σεβασμό από τους άλλους καθώς και να διαθέτουν αυτοσεβασμό. Χρειάζονται ή απαιτούν την αναγνώριση για την προώθηση της εικόνας τους. Οι εργαζόμενοι θα διέπρατταν απάτη στην περίπτωση που θα τους επέτρεπε να αγοράσουν αγαθά και υπηρεσίες που διαφορετικά δεν θα μπορούσαν να κατέχουν. Συχνά, οι δράστες της απάτης δηλώνουν ότι η πίεση για τη διάπραξη απάτης προερχόταν κυρίως από τη συμμετοχή τους σε παράνομη δραστηριότητα, συχνά εθιστική, όπως τα ναρκωτικά και ο τζόγος. Τέτοιες δραστηριότητες, εθιστικές από τη φύση τους, προκαλούν στους ανθρώπους τη φυσιολογική ανάγκη και το κίνητρο για τη τέλεση της απάτης.

Εκείνοι που αναζητούν απάντηση στο ερώτημα γιατί τελείται το οικονομικό έγκλημα χρειάζεται να εξηγήσουν γιατί δεν διαπράττουν τέτοια εγκλήματα όλοι όσοι αντιμετωπίζουν οικονομική πίεση και πειρασμούς παρ' όλο που είναι σε θέση να εκμεταλλευτούν ευκαιρίες. Οι Weisburd et al. (1990) υποστήριξαν ότι εκείνοι που διαπράττουν απάτη, είναι στελέχη που απολαμβάνουν υψηλούς μισθούς και η εταιρία

αντιμετωπίζει οικονομικά προβλήματα, προκειμένου να διατηρήσουν την κοινωνικοοικονομική τους θέση.

Για τους Albrect et al. (1995), για να πραγματοποιηθεί απάτη υπάρχουν τρεις προϋποθέσεις: **α.** μια φαινομενική ευκαιρία διάπραξης απάτης και απόκρυψής της, **β.** οικονομική και/ή μη οικονομική πίεση και **γ.** εκλογικεύσεις. Ο Cressey (1986), βασισμένος στη μελέτη του με θέμα τους καταχραστές, διαπίστωσε ότι χρειάζεται να υπάρχουν οι παρακάτω τρεις παράγοντες για να τελεστεί απάτη: **α.** κάποιος με ένα μη γνωστό οικονομικό πρόβλημα, **β.** κάποιος που να γνωρίζει πώς να λύσει το πρόβλημα κρυφά, καταχρώντας την εμπιστοσύνη που συνοδεύει τη θέση του και **γ.** κάποιος που διαθέτει αφοπλιστική ορθολογική δικαιολόγηση. Τέλος οι Loebbecke et al. (1989), υποστήριξαν ότι για να υπάρξει διευθυντική απάτη, είναι απαραίτητα να υπάρχουν **α.** συνθήκες μέσα στην εταιρεία που να παρέχουν την ευκαιρία **β.** «κίνητρα» και **γ.** «στάσεις» απέναντι στις παραβάσεις που να επιτρέπουν σε κάποιον να διαπράξει την απάτη. Μπορεί οι ανωτέρω συγγραφείς-ερευνητές να χρησιμοποιούν διαφορετικούς όρους, δέχονται όλοι ότι χρειάζεται να υπάρχει ένα άτομο με *κίνητρο* που να *εκλογικεύει* / *δικαιολογεί* την διάπραξη της απάτης εκμεταλλευόμενο μια φαινόμενη *ευκαιρία*.

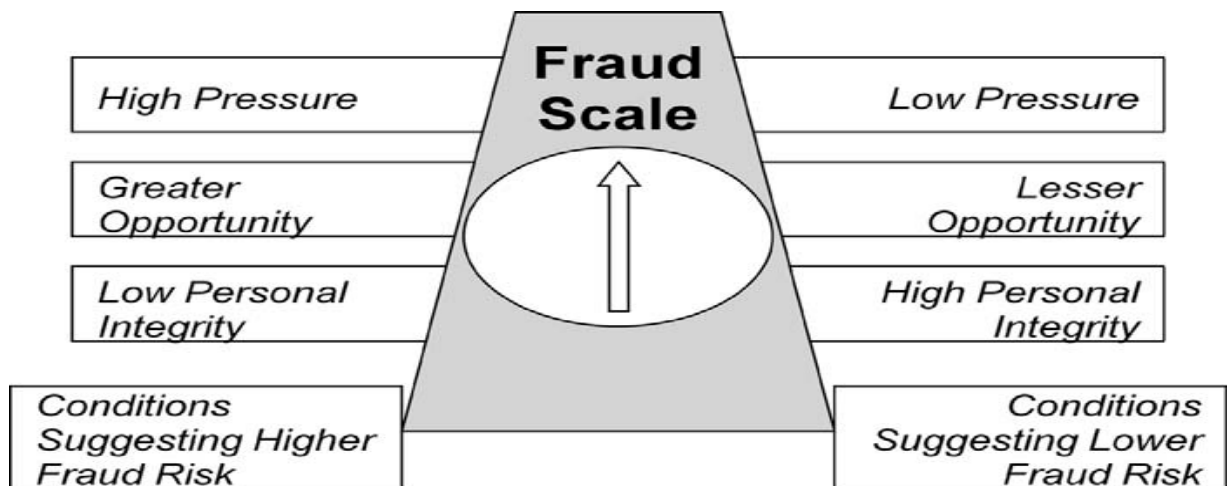

Γράφημα 4. Το τρίγωνο της απάτης (The fraud triangle) σύμφωνα με τον R. Cressey (1986).

Αξίζει στο σημείο αυτό, να αναφέρουμε εν συντομία βασικά μοντέλα που αναπτύχθηκαν στη βάση της αρχικής μορφής του τριγώνου της απάτης, τα οποία εξέλιξαν τις συνιστώσες αυτού, με σκοπό να ερμηνεύει αποτελεσματικότερα το φαινόμενο της απάτης, δεδομένης της ραγδαίας ανάπτυξης και πολυπλοκότητας των επιχειρήσεων και των αγορών (Dorminey et al., 2012).

Αρχικά οι Albrect et al. (1984), μετά από έρευνα που διεξήγαν βασισμένη στις απόψεις εσωτερικών ελεγκτών, πρότειναν το «*Fraud Scale model*» (μοντέλο κλίμακας της απάτης σε ελληνική μετάφραση). Το μοντέλο τους αυτό, βασίστηκε στις 2 από τις 3 συνιστώσες του τριγώνου της απάτης, ήτοι στο *κίνητρο/πίεση* και στην *ευκαιρία*, αντικαθιστώντας - εξελίσσοντας την εκλογίκευση / δικαιολόγηση (*rationalization*), ενσωματώνοντας την *προσωπική ακεραιότητα* (*personal integrity*).

Συνεπώς, ο κίνδυνος διάπραξης απάτης, όταν υπάρχει μεγάλη πίεση/κίνητρο και η ευκαιρία, τότε είναι μεγαλύτερος όταν η ακεραιότητα του υποψηφίου απατεώνα είναι μικρή, (εκλογικεύοντας ευκολότερα την παραβατική του συμπεριφορά) και μικρότερος όταν ισχύει το αντίθετο.

Γράφημα 5. Πηγή: Fraud Scale Model: Albrect et al. (1984)

Η ανυπαρξία κάποιου μη γνωστού οικονομικού προβλήματος (pressure) σε πολλές περιπτώσεις απάτης ως ενός από τους λόγους που ωθούν κάποιον στην διάπραξή της, όπως είχε διατυπώσει ο Cressey, (Bandler and Zimmerman, 2005 and White, 2005), οδήγησε πολλούς ερευνητές να ασχοληθούν με τα κίνητρα. Ο Ramamoorti et al. (2009) και ο Coleman (1987), διαπίστωσαν μέσα από έρευνες ότι το *κοινωνικό status* και η διατήρηση της *υψηλής κοινωνικοοικονομικής θέσης*, ήταν οι λόγοι που μπορούσαν να ωθήσουν ένα άτομο να διαπράξει οικονομικά εγκλήματα, ενώ η αντιμετώπιση οικονομικών προβλημάτων ως λόγος για την διάπραξη απάτης δεν υφίσταντο. Στα πλαίσια συζήτησης των αποτελεσμάτων διαφόρων ερευνών για την διαπίστωση των κινήτρων για την διάπραξη της απάτης, προτάθηκε το μοντέλο με τα ακρωνύμια M.I.C.E.

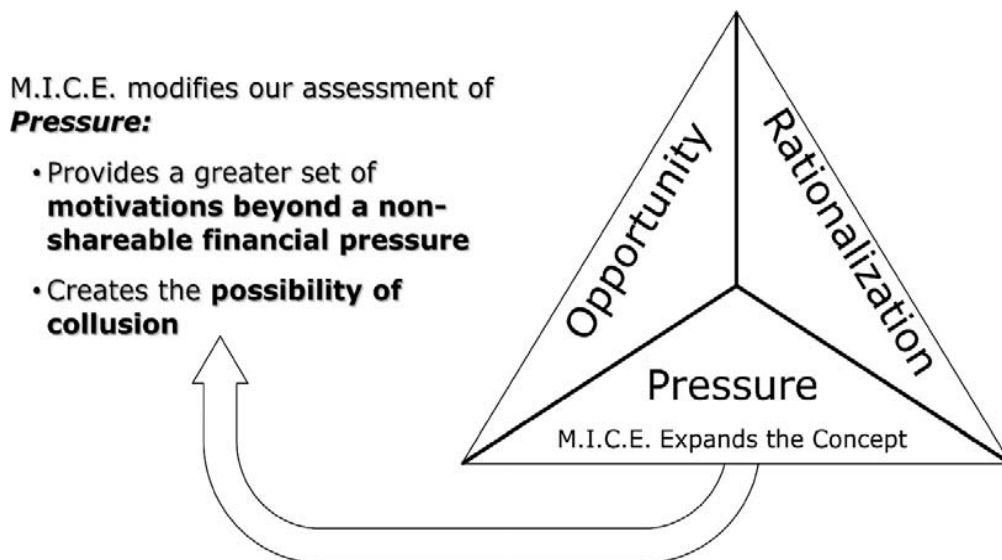
(Kranacher et al. 2011), προκειμένου να εξειδικεύσει τον παράγοντα κίνητρα/πίεση του τριγώνου της Απάτης (Γράφημα 6). Τα ακρωνύμια M.I.C.E, ερμηνεύονται ως εξής:

M: money = χρήμα

I: ideology = ιδεολογία

C: coercion = εξαναγκασμός

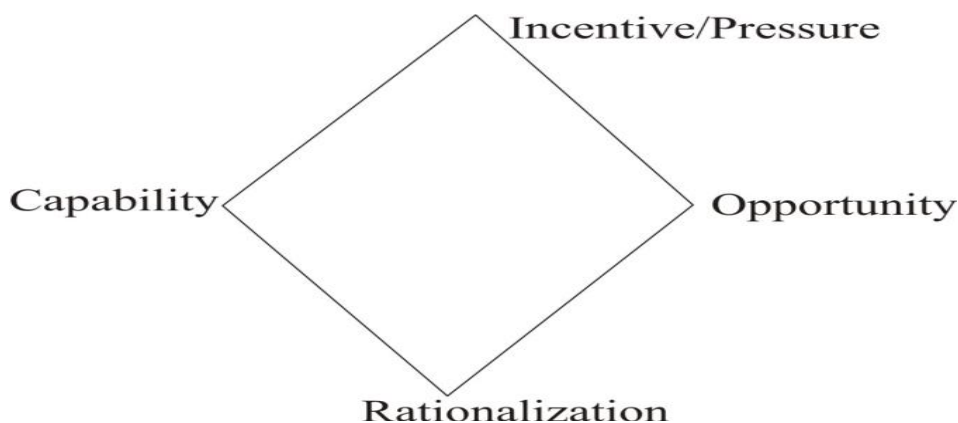
E: ego (entitlement) = το «εγώ»

Γράφημα 6. Η επίπτωση του ακρωνυμίου M.I.C.E. στο Τρίγωνο της Απάτης, Πηγή: Dorminey et al., (2012), *The Evolution of Fraud Theory*. Issues in Accounting Education, American Accounting Association, Vol. 27, 2012, p. 564.

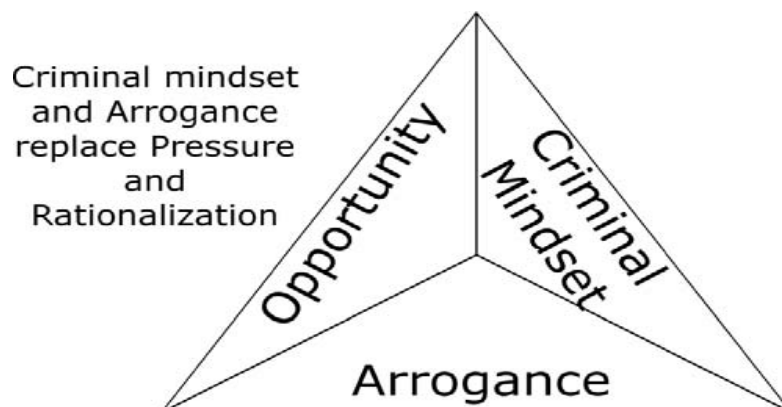
Οι Wolfe και Hermanson (2004), υποστήριξαν ότι το τρίγωνο της απάτης θα μπορούσε να ενισχύσει την πρόληψη και την αντιμετώπιση αυτής, λαμβάνοντας υπόψη και ένα τέταρτο παράγοντα, αυτόν της **ικανότητας** (*capability*) του προσώπου να διαπράξει την απάτη, μετασχηματίζοντας το τρίγωνο της απάτης σε «**διαμάντι**» απάτης (Γράφημα 7). Ουσιαστικά ανέφεραν ότι οι προσωπικές δεξιότητες και ικανότητες του προσώπου, παίζουν πολύ σημαντικό ρόλο αν τελικά θα τελεσθεί η απάτη. Όπως πολύ χαρακτηριστικά αναφέρουν οι ανωτέρω συγγραφείς, η **ευκαιρία** ανοίγει την πόρτα για την απάτη, η **εκλογίκευση** και τα **κίνητρα** οδηγούν τον υποψήφιο απατεώνα πολύ κοντά στην πόρτα, αλλά το άτομο θα πρέπει να διαθέτει εκείνες τις **ικανότητες** για να

αναγνωρίσει την συγκεκριμένη ευκαιρία, να περπατήσει μέχρι συγκεκριμένη πόρτα, να διαπράξει την απάτη και να την αποκρύψει.

Γράφημα 7. Fraud Diamond Model, Πηγή: Wolf and Hermanson (2004)

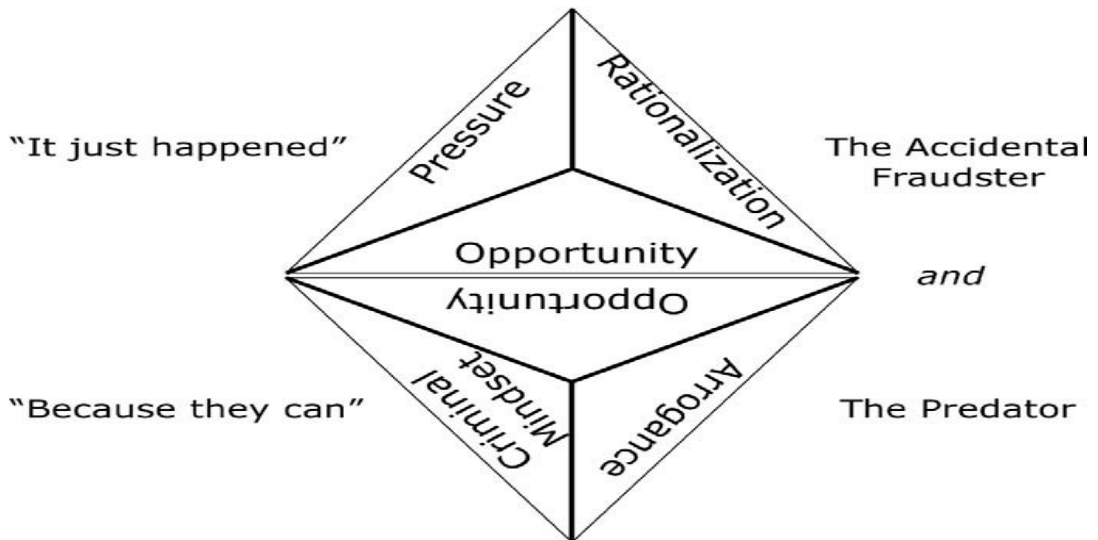
Οι περισσότερες έρευνες, δείχνουν ότι τα άτομα που διαπράττουν την απάτη, όπως έχει ήδη αναφερθεί, είναι άτομα μέσης ηλικίας, με γνώσεις, που διαπράττουν την απάτη πρώτη φορά, έχουν θέση εμπιστοσύνης στην εταιρεία και χαίρουν εκτίμησης στην κοινωνία. Τα άτομα αυτά, όταν αντιμετωπίζουν κάποιο μη γνωστό οικονομικό πρόβλημα, και υπάρχει η ευκαιρία και έχει συντελεστεί και η εκλογίκευση της μελλοντικής τους πράξης, διαπράττουν την απάτη. Τα χαρακτηριστικά αυτά ερμηνεύονται όπως είδαμε από το Τρίγωνο της Απάτης του Cressey. Η κατηγορία αυτή των ατόμων θα μπορούσαμε να την ονομάσουμε «*accidental fraudsters*» (απατεώνες εκ των περιστάσεων), που υπό φυσιολογικές συνθήκες δεν θα διέπρατταν απάτη. Υπάρχει και η άλλη κατηγορία των ατόμων που διαπράττουν οικονομικά εγκλήματα, και τους οποίους θα μπορούσαν να χαρακτηρισθούν ως «*predators*» (αρπακτικά). Τα άτομα αυτά, σχεδιάζουν να διαπράξουν την απάτη αμέσως μόλις προσληφθούν στην εταιρεία. (Ωστόσο υπάρχει μεγάλη πιθανότητα άτομα που ανήκουν στην πρώτη κατηγορία να εξελιχθούν σε *predators*.) Στην κατηγορία αυτή, έχοντας το Τρίγωνο της απάτης ως μέσο για την αξιολόγηση της συμπεριφοράς τους (σε επίπεδο πρόληψης και ανίχνευσης της απάτης), τόσο η εκλογίκευση όσο και τα κίνητρα/πίεση παίζουν πολύ μικρό ως καθόλου ρόλο για την διάπραξη της απάτης, γιατί οι *predators* το μόνο που χρειάζονται είναι η **ευκαιρία**. Αντιθέτως, τη θέση της εκλογίκευσης και της πίεσης/ κίνητρα, παίρνουν η **αλαζονεία** (*arrogance*) και η **εγκληματική νοοτροπία** (*criminal mindset*) (Dorminey et al., 2012).

Γράφημα 8. Μετασχηματισμός του Τριγώνου της Απάτης στην περίπτωση των απατεώνων «predators». Πηγή: Dorminey et al., (2012), *The Evolution of Fraud Theory*. Issues in Accounting Education, American Accounting Association, Vol. 27, 2012, p. 567

Η βιβλιογραφία αδυνατεί να ερμηνεύσει τη συμπεριφορά της κατηγορίας αυτής, επικεντρωμένη στη μελέτη και εξήγηση με βάση τις οικονομικές εγκληματικές δραστηριότητες. Ο διαχωρισμός των απατεώνων σε «accidental» και «predators», είναι πολύ σημαντικός διότι βοηθά τους ερευνητές να κατανοήσουν καλύτερα και να ανιχνεύσουν τακτικές, δράσεις και κίνητρα της ειδικής αυτής κατηγορίας των απατεώνων-predators. Στις περισσότερες περιπτώσεις οι απατεώνες «αρπακτικά», όπως θα τους λέγαμε, είναι πολύ καλά οργανωμένοι, με σχέδιο δράσης και ικανότητα να ξεπερνούν τους ελέγχους των ελεγκτικών οργάνων και τους ελεγκτικούς μηχανισμούς των εκάστοτε επιχειρήσεων (Kranacher et al. 2011). Τέλος μηχανισμοί ανίχνευσης απάτης επικεντρωμένοι στην κίνητρα/πίεση και στην εκλογίκευση ως χαρακτηριστικά για την τέλεση της απάτης, αδυνατούν να εντοπίσουν τακτικές και σχέδια δράσης της κατηγορίας αυτής των απατεώνων «αρπακτικών». Παρακάτω παρατίθεται σχετικό Γράφημα που απεικονίζει την διαφοροποίηση του διαμαντιού της απάτης ανάλογα με την κατηγορία των απατεώνων (Γράφημα 9).

New Fraud Diamond Emerges With a Common Element

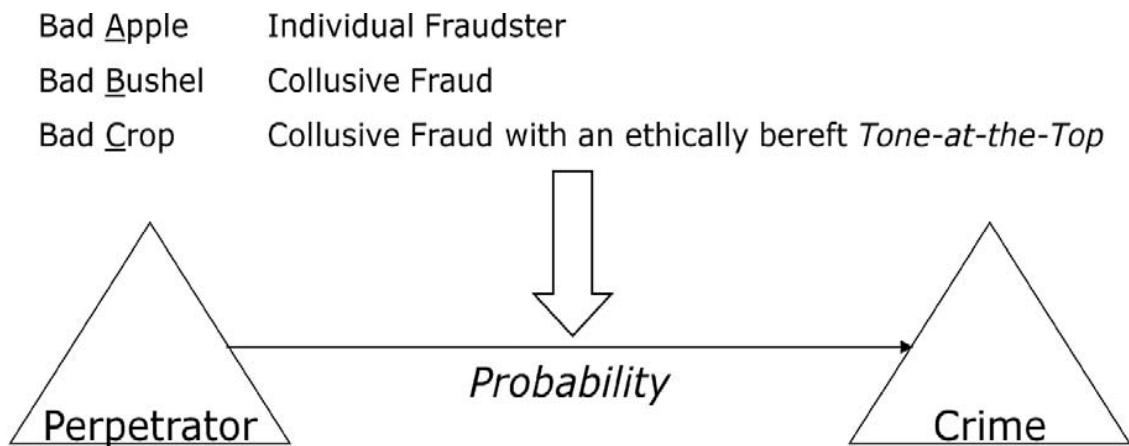
Γράφημα 9. Μετασχηματισμός του Διαμαντιού της Απάτης, χρησιμοποιώντας ως κοινό στοιχείο την ευκαιρία, διακρίνοντας μεταξύ των accidental και των predators. Πηγή: Dorminey et al., (2012), *The Evolution of Fraud Theory*. Issues in Accounting Education, American Accounting Association, Vol. 27, 2012, p. 567

Οι Ramamoorti et al. (2009) πρότειναν ένα νέο μοντέλο απάτης, το λεγόμενο «**A-B-C Fraud Model**», για την ανάλυση και την κατηγοριοποίηση της απάτης σε :

- a. **Bad Apple** : Με τον χαρακτηρισμό αυτό, παρομοιάζεται η απάτη που διαπράττεται ατομικά από τον απατεώνα, χωρίς συνεργασία με άλλα πρόσωπα (individual fraudster).
- b. **Bad Bushel** : Η απάτη που διαπράττεται σε συνεργασία με άλλα πρόσωπα (collusive fraud) και
- c. **Bad Crop**: Αφορά της κουλτούρα της επιχείρησης και τους λοιπούς κοινωνικούς παράγοντες που επηρεάζουν την τέλεση της απάτης.

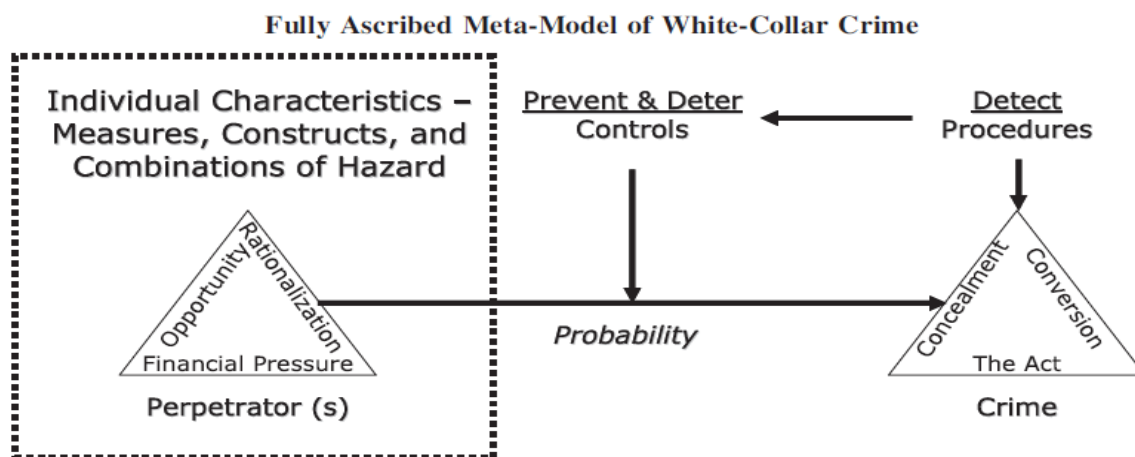
Η σημαντικότερη συνεισφορά του μοντέλου αυτού είναι ότι αναδεικνύεται η σημασία της εταιρικής κουλτούρας και των λοιπών ηθικών αξιών, ως παράγοντες που διευκολύνουν την διάπραξη της απάτης. Η έλλειψη ηθικών αξιών και εταιρικής κουλτούρας (**tone at the top**) στην κορυφή της επιχείρησης, παρομοιάζεται ως μια επιδημία που απλώνεται και μολύνει το σύνολο της εταιρείας. Ουσιαστικά μιλάμε για μία επιδημία απάτης που μολύνει τα πρόσωπα της επιχείρησης, ενισχύοντας την εμφάνιση φαινομένων απάτης (Ramamoorti et al., 2009).

Το μοντέλο αυτό σε αντίθεση με τα προαναφερθέντα που είχαν ως σκοπό να τροποποιήσουν-συμπληρώσουν τα ήδη υπάρχοντα στοιχεία του Τριγώνου της Απάτης, αλλάζει τις συνιστώσες της πιθανότητας διάπραξης της απάτης που αναφέρονται στο «Τρίγωνο της Απάτης», όπως χαρακτηριστικά παρουσιάζεται στο κατωτέρω Γράφημα 10.

Γράφημα 10. Πηγή: A-B-C Analysis of White-Collar Crime, Ramamoorti et al. 2009.

Οι Dorminey et al., (2012), συνοψίζοντας τις υπάρχουσες θεωρίες αναφορικά με το Τρίγωνο της Απάτης, επιδιώκοντας αφενός να ενισχύσουν την αποτελεσματικότερη αντίληψη των κινήτρων των απατεώνων και αφετέρου να βελτιώσουν την ικανότητα της αντιμετώπισης της απάτης ενισχύοντας μηχανισμούς πρόληψης, ανίχνευσης, έρευνας και καταστολής, παρουσίασαν ένα μοντέλο κατά της απάτης, το λεγόμενο « *Meta-Model* ». Το προτεινόμενο αυτό μοντέλο, το οποίο απεικονίζεται κατωτέρω, (Γράφημα 11) περιλαμβάνει τόσο τα χαρακτηριστικά του απατεώνα (κίνητρα-ευκαιρία-εκλογίκευση) αλλά και τις διαδικασίες κατά της απάτης (διαδικασίες πρόληψης-αποτροπής όσο και ανίχνευσης όταν η απάτη έχει τελεστεί).

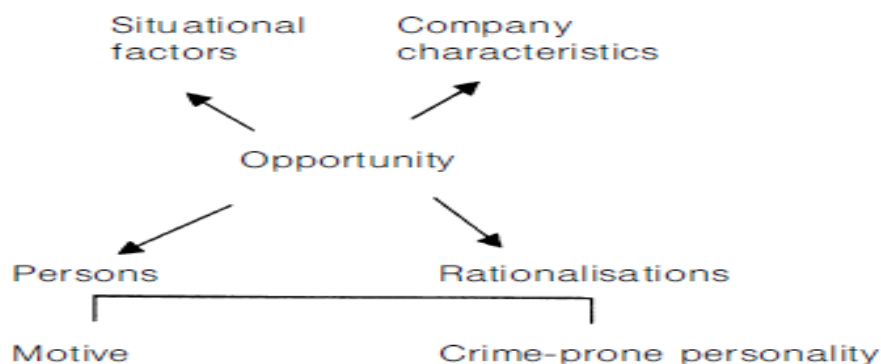

Γράφημα 11. Meta-Model of White Collar Crime. Πηγή: Dorminey et al., (2012), *The Evolution of Fraud Theory. Issues in Accounting Education*, American Accounting Association, Vol. 27, 2012, p. 571

Τέλος, ένα αξιοσημείωτο μοντέλο που προσπαθεί να εξηγήσει την διάπραξη απάτης είναι αυτό που αναπτύχθηκε από την Krambia-Karardis (2001), η οποία στηριζόμενη σε προϋπάρχοντα μοντέλα και αντλώντας στοιχεία από έρευνες της σε σοβαρές υποθέσεις απάτης που διώχθηκαν ποινικά από την *Διεύθυνση Καταπολέμησης της Απάτης* της αστυνομίας της Βικτόριας στην Μελβούρνη της Αυστραλίας στην δεκαετία του 1990, πρότεινε ένα εμπειρικό μοντέλο αιτιολόγησης της απάτης με τρεις συνιστώσες, το οποίο εξηγεί επίσης τις ατομικές διαφορές στην επιρρέπεια προς το έγκλημα και αναγνωρίζει ότι η διαδικασία με την οποία διαπράττεται η υπαλληλική ή διευθυντική απάτη δεν είναι απλή. Μια αναπαράσταση του μοντέλου, το οποίο παρουσιάζεται κατωτέρω, είναι η εξής $Pr(\text{Fraud})=f(\mathbf{R},\mathbf{O},\mathbf{P})$, δηλαδή η πιθανότητα της απάτης $Pr(\text{Fraud})$ είναι η συνάρτηση α) ενός επιρρεπούς στο έγκλημα ατόμου (*Person*), β) μιας ευκαιρίας (*Opportunity*) και γ) εκλογικεύσεων (*Rationalization*). Το μοντέλο αυτό αναγνωρίζει το γεγονός ότι δεν προχωρούν στη διάπραξη απάτης όλοι όσοι έχουν κίνητρα για την απόκτηση επιπλέον χρημάτων και τους παρουσιάζεται η ευκαιρία να το κάνουν, και εξηγεί την αμφίδρομη σχέση ανάμεσα στις διαφορετικές συνιστώσες και τις ατομικές διαφορές.³⁰ (Γράφημα 12)

³⁰ Βλέπε Krambia-Karardis (2001:70-76), για λεπτομερή ανάλυση και εξήγηση των συνιστωσών του αναφερόμενου μοντέλου (ROP Model)

The components of the ROP Model

Γράφημα 12. The ROP Model. Πηγή: Maria Krambia-Kapardis, (2002) "A fraud detection model: A must for auditors", Journal of Financial Regulation and Compliance, Vol. 10 Iss: 3, p.268

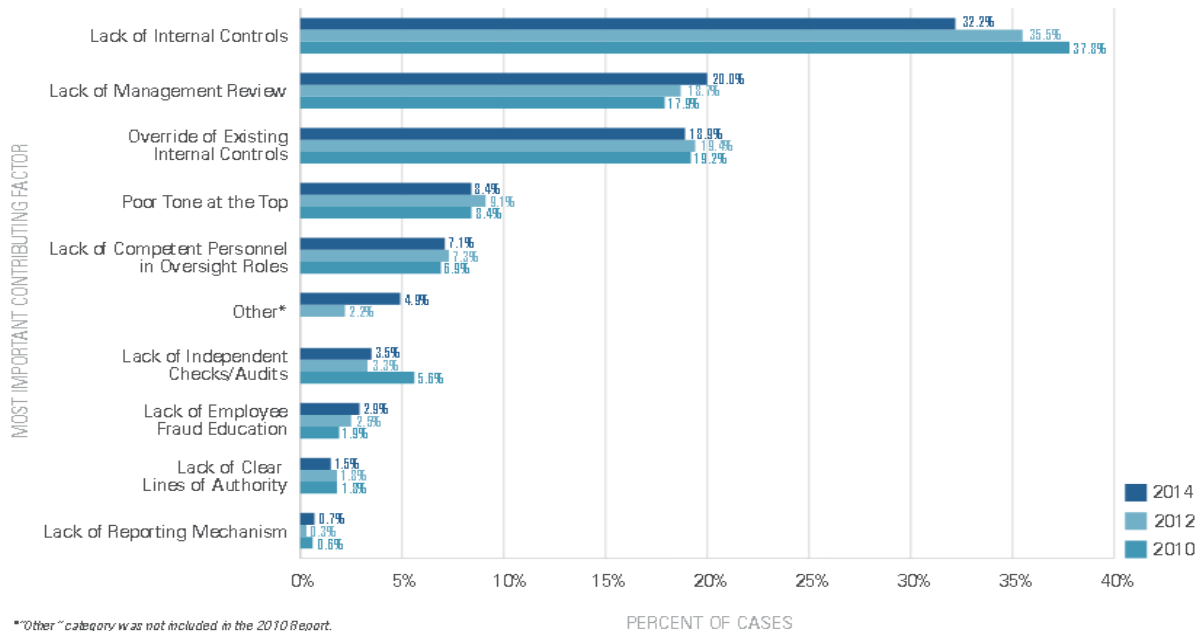
4.2 Ευκαιρία - Κίνητρο/Πιέσεις – Εκλογίκευση

Η ευκαιρία, ευνοϊκή συνθήκη που επιτρέπει σε μια απάτη να τελεστεί, ανακύπτει κυρίως από ανεπαρκείς και αναποτελεσματικούς μηχανισμούς ελέγχου. Από τις τρεις αιτιολογικές συνιστώσες για την διάπραξη της απάτης, ήτοι κίνητρο, ευκαιρία και εκλογίκευση, η πιο αποτελεσματική στρατηγική για την πρόληψη της απάτης, είναι η απόλειψη ευκαιριών.

Όπως παραστατικά αναφέρουν οι Κραμβία-Καπαρδή Μ. και Τσιολάκης Χ. (2011), συχνά οι δράστες που έχουν κίνητρο για να διαπράξουν απάτη θα ρίξουν το αγκίστρι τους (δοκιμή) στην πισίνα (εσωτερικοί έλεγχοι) και εάν πιαστούν με το ψάρι (αποκαλυφθούν), αυτό θα μπορούσε να ερμηνευθεί ως καθαρά τυχαίο. Εάν δεν αποκαλυφθούν, σημαίνει πως οι δράστες έχουν εντοπίσει μια αδυναμία στους ελέγχους η οποία τους παρέχει πρόσβαση σε κονδύλια, και κατά συνέπεια εκπληρώνουν τις ανάγκες τους.

Σύμφωνα με την ACFE (2014), οι ερωτηθέντες έκριναν την απουσία ή τους μειωμένους εσωτερικούς ελέγχους ως τον πρωταρχικό παράγοντα που επέτρεψε την διάπραξη της απάτης. (Η ίδια εικόνα παρουσιάζεται και στις έρευνες της ACFE τα έτη 2010 και 2012). Ειδικότερα η απουσία ή οι μειωμένοι εσωτερικοί έλεγχοι αναφέρονται στο 32% των περιπτώσεων, ως ο πρωταρχικός παράγοντας που δημιούργησε ευκαιρίες διάπραξης απάτης. Στο 19% των περιπτώσεων, υπήρχαν εσωτερικού έλεγχου, αλλά οι

δράστες, χρησιμοποιώντας τη θέση και την εξουσία τους, καταστρατήγησαν τους ελέγχους με σκοπό την διάπραξη απάτης και την απόκρυψή τους. Κάτωθι παρουσιάζεται γράφημα της ACFE για τα έτη 2010, 2012 και 2014 που απεικονίζει τις αδυναμίες ελέγχου που οδήγησαν στην εμφάνιση της απάτης. (Γράφημα 13)

Γράφημα 13. Control Weaknesses That Contributed Fraud. Πηγή: ACFE (2014), Report to Nations on occupational fraud and abuse, p. 39

Αποτελεί, πιθανώς έκπληξη ότι στις 19% των περιπτώσεων (ή μία στις πέντε περίπου), υπήρχαν εσωτερικοί έλεγχοι και διενεργούνταν αποτελεσματικά, όμως οι δράστες είχαν την ευκαιρία να παρακάμψουν αυτούς τους ελέγχους, ώστε να διαπράξουν απάτη. Επιπλέον, άξιο παρατήρησης είναι ότι μία στις πέντε περιπτώσεις απάτης (20%) που αναφέρθηκαν στην έρευνα της ACFE, θα μπορούσε να αποτραπεί αν οι managers έκαναν πιο αποτελεσματική εποπτεία των συναλλαγών, λογαριασμών και διαδικασιών.

Φαινομενικά, το πόστο και η μακρά παραμονή σε μια θέση έχουν επιπτώσεις στα ποσοστά της απάτης, αφού οι άνθρωποι που εργάζονται σε έναν οργανισμό για μεγαλύτερο χρονικό διάστημα τείνουν να απολαύουν μεγαλύτερης εμπιστοσύνης από τους συναδέλφους και τους ανωτέρους τους. Επιπλέον, η μονιμότητα στην εργασία οδηγεί σε υψηλότερες θέσεις και σε καλύτερη κατανόηση των ευκαιριών για τη διάπραξη απάτης.

Η έρευνα της ACFE (2014), αποκαλύπτει ότι το ήμισυ περίπου όλων των απατεώνων εργάζονταν στον οργανισμό πέντε χρόνια και πάνω, ενώ οι ζημιές που οφείλονταν στην απάτη έτειναν να αυξάνονται όσο αυξανόταν τα χρόνια παραμονής του δράστη στη θέση του.

Οι δράστες της απάτης δικαιολογούν την πράξη τους ως λογική και, κυρίως δίνουν με αυτοπεποίθηση την εξήγηση προς τον εαυτό τους ή τους άλλους ότι αυτό που συνέβη δεν είναι κακό ή λάθος. Με τη γνωστή θεωρία τους για τις «τεχνικές εκλογίκευσης», οι αμερικάνοι εγκληματολόγοι Sykes και Matza (1957), υποστήριξαν ότι ένα άτομο, για να διαπράξει ένα έγκλημα, επικαλείται διάφορες εκλογικεύσεις, ώστε να φτάσει στο σημείο να δικαιολογεί την διάπραξη του εγκλήματος στον εαυτό του και να προχωρά χωρίς να νιώθει ενοχές. Οι δράστες συνήθως θεωρούν ότι αυτό που συνέβη ήταν απολύτως το σωστό και το δίκαιο, ενώ χαρακτηρίζουν το εαυτό τους ως ειλικρινείς.

Οι δράστες που διαπράττουν απάτη, καταλήγουν στο συμπέρασμα ότι η πράξη τους αυτή, δεν συνιστά κάποιο έγκλημα ή ότι θα επιστέψουν με την πρώτη ευκαιρία τα χρήματα ή ότι αξίζει η εταιρία να απολέσει τα χρήματα ή ότι μπορεί να διαπράττουν ένα έγκλημα αλλά το κάνουν για κάποιο καλό σκοπό. Τέτοιες εκλογικεύσεις εμπίπτουν στις ακόλουθες κατηγορίες³¹:

Δεν είναι έγκλημα

- Η εταιρεία έχει τόσα πολλά χρήματα- δεν θα της λείψουν,
- Δεν είναι πραγματική κλοπή-αυτά είναι μικρά ποσά.
- Τα προβλήματά μου υπερτερούν, του κινδύνου να συλληφθώ- δεν έχω που αλλού να στραφώ.
- Όλοι όσοι ξέρω έχουν καλύτερο αυτοκίνητο και καλύτερο σπίτι. Μου αξίζει και μένα να έχω αυτά και πολλά περισσότερα.

Κεκτημένο εισόδημα

- Μου οφείλουν αυτά τα χρήματα. Δουλεύω σκληρά και δεν έχω πάρει καθόλου αύξηση.
- Απλώς διορθώνω αυτό που επρόκειτο έτσι κι αλλιώς να συμβεί.

³¹ Κραμβία-Καπαρδή, Μ., Τσολάκης, Χ., (2011). *Οικονομικά Εγκλήματα στις Επιχειρήσεις: Πρόληψη, διερεύνηση, αποτροπή*. Εκδόσεις Κριτική ΑΕ, σελ. 50-51.

- Δεν είναι απάτη. Θα επιστρέψω τα χρήματα μόλις καλύτερέψουν τα πράγματα.

Βεντέτα

- Αξίζει στον οργανισμό να χάσει χρήματα. Όλοι απεχθάνονται να εργάζονται εκεί.
- Δεν είναι εγκληματίας. Είμαι ήρωας.
- Δεν μπορεί να είναι ανάρμοστο αυτό που κάνω. Είμαι σίγουρος ότι το αφεντικό μου θα έκανε κάτι ανάλογο.
- Η προαγωγή ή η μισθολογική αύξηση που πήρε ένας συνάδελφος μου άξιζε σε μένα.

Προφανώς, γίνεται αντιληπτό ότι η ικανοποίηση του εργαζομένου από το περιβάλλον εργασίας του, επηρεάζει σε μεγάλο βαθμό το πόσο εύκολα ή δύσκολα δικαιολογούν τις δόλιες πράξεις τους. Αν η ικανοποίηση είναι ελάχιστη, η εκλογίκευση είναι ευκολότερη.

Ένας επιπλέον παράγοντας που πρέπει να ληφθεί υπόψη όταν εξετάζεται η αιτιολογία της επαγγελματικής απάτης και τα μέτρα πρόληψης είναι το επίπεδο της ακεραιότητας της διεύθυνσης της εταιρίας. Η έρευνα της Ernst & Young (2009), για την απάτη στην Ευρώπη έδειξε ότι το 24% των συμμετεχόντων θεωρούσαν πως μια διεύθυνση εταιρείας που χαρακτηρίζεται από υψηλό επίπεδο ακεραιότητας είναι σπάνιο ή ανύπαρκτο φαινόμενο, ενώ το 70% θεωρούσε παραπάνω από πιθανό ότι, αν η διεύθυνση αντιμετώπιζε οικονομικές δυσκολίες θα κατέφευγε σε αθέμιτα μέσα. Η ίδια έρευνα διαπίστωσε ότι τα διευθυντικά στελέχη συνιστούσαν το μεγαλύτερο κίνδυνο απάτης για την εταιρία τους. Σε παρόμοια έρευνα της Ernst & Young το 2011, έδειξε ότι το ένα τέταρτο των συμμετεχόντων (25%), δεν εμπιστεύονταν τη Διοίκηση αναφορικά με την ακεραιότητα και την ηθική τους συμπεριφορά. Ομοίως, σε έρευνα της Ernst & Young το 2012, διαπιστώθηκε ότι το 20% των ερωτηθέντων που κατέχουν διευθυντική θέση, θα ήταν πρόθυμοι να δωροδοκήσουν για να κερδίσουν μία δουλειά ή να παραποιήσουν την οικονομική κατάσταση της επιχείρησης.

Φυσικά σε δύσκολες οικονομικές περιόδους, όταν οι περικοπές προσωπικού αυξάνουν την ανεργία, είναι πολύ πιθανόν να υπάρχει πτώση του ηθικού των εργαζομένων. Σε τέτοιες περιπτώσεις, **α)** αυξάνονται οι πιθανότητες να μην εκτελούν καλά τα καθήκοντά τους με αποτέλεσμα να παρέχουν σε δυνητικούς παραβάτες ευκαιρίες για να προχωρήσουν σε υπεξαιρέσεις σε βάρος της εταιρίας και **β)** λόγω της πτώσης του ηθικού, οι εργαζόμενοι μπορούν πιο εύκολα να εκλογικεύσουν το επαγγελματικό έγκλημα, είτε

γίνεται από τους ίδιους είτε από άλλους, και είναι λιγότερο πιθανό να καταγγείλουν τέτοιες παραβάσεις στην αστυνομία (Ernst & Young, 2007). Η παγκόσμια έρευνα της PwC (2009), έδειξε ότι η ασφάλεια της απασχόλησης, αποτελεί κύρια μοχλός πίεσης, που μπορεί να οδηγήσει μέλη προσωπικού να διαπράξουν απάτη. Ενδιαφέρον παρουσιάζει στην ίδια έρευνα, το γεγονός ότι οι εταιρείες που πλήττονται περισσότερο από την οικονομική κρίση ανέφεραν σημαντικά περισσότερα κρούσματα λογιστικής απάτης, ιδιαίτερα μάλιστα εκείνες που είναι εισηγμένες.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5

5.1. Το φαινόμενο της επαγγελματικής απάτης και οι βασικές της κατηγορίες

Ο πρώτος εγκληματολόγος ο οποίος εισήγαγε την έννοια του επαγγελματικού εγκλήματος ήταν ο Quinney (1977), ο οποίος αντιλήφθηκε ότι η έννοια του εγκλήματος λευκού περιλαιμίου, όπως διατυπώθηκε και χρησιμοποιήθηκε από τον E. Sutherland «καλύπτει αδιακρίτως ένα ποικίλο, ευρύ, και συχνά αβέβαιο και ανακόλουθο φάσμα συμπεριφορών».³² Η απάντηση που προχωρά ο R. Quinney, περιλαμβάνει τον τεμαχισμό της έννοιας του εγκλήματος του λευκού περιλαιμίου στους επιμέρους όρους: «επαγγελματικό έγκλημα», «επαγγελματική παρέκκλιση» και «επαγγελματική εγκληματική παρέκκλιση». Σε μια προσπάθεια ελέγχου κατευθυνόμενων κριτηρίων και μονοδιάστατων τυπολογιών, οι Marshall Clinard & R. Quinney καταλήγουν σε εννέα διαφορετικούς εγκληματικούς τύπους. Στα πλαίσια αυτής της τυπολογίας, το έγκλημα περιλαιμίου διχοτομείται όχι μόνο για λόγους πληρέστερης κατανόησης αλλά κυρίως με την επιδίωξη να αντικατασταθεί. Ως διάδοχοι όροι εκλέγονται: **α)** το επαγγελματικό έγκλημα και **β)** το εταιρικό έγκλημα. Οι συγγραφείς ξεκαθαρίζουν ότι «όταν μια απάτη κατά του καταναλωτή διαπράττεται από εξατομικευμένο επιχειρηματία ή επαγγελματία, το έγκλημα αυτό θα περιλαμβάνεται στο επαγγελματικό έγκλημα, ενώ όταν η απάτη κατά του καταναλωτή διαπράττεται από μια εταιρεία ή ένα εταιρικό στέλεχος, θα συμπεριλαμβάνεται στο εταιρικό έγκλημα». Σε μία πρώτη και απλή εκδοχή «το επαγγελματικό έγκλημα μπορεί να ορισθεί ως η παράβαση του ποινικού νόμου κατά τη δραστηριότητα που αναπτύσσεται στο πλαίσιο ενός νομίμου επαγγέλματος»³³, ενώ λαμβάνοντας υπόψη τις υποκατηγορίες που προέκυψαν από την επεξεργασία της έννοιας στην οποία προχώρησαν άλλοι μελετητές, οι ανωτέρω συγγραφείς καταλήγουν ότι «επαγγελματικό έγκλημα συνιστούν οι προσβολές που διαπράττονται από άτομα προς ίδιον όφελος στο πλαίσιο των επαγγελμάτων τους και οι προσβολές των υπαλλήλων ενάντια στους εργοδότες τους».³⁴ (Βασιλαντωνοπούλου, 2014)

³² Quinney R., 1977a, "The Study Of White-Collar Crime: Toward A Reorientation In The Theory And Rerearch" στο G. Geis & Meier (eds) White -Collar Crime-Offences in Business, politics and the professions, The Free Press, New York, London σελ.285.

³³ Clinard M. and Quinney R., 1986, op. cit, σελ. 188.

³⁴ Clinard M. and Quinney R., 1986, op. cit, σελ. 196.

Η απάτη, όπως έχει ήδη αναφερθεί, ανήκει στην κατηγορία των οικονομικών εγκλημάτων, τα οποία μπορούν να λάβουν διάφορες μορφές όπως ξέπλυμα χρήματος, κλοπές περιουσιακών στοιχείων, μη ανταγωνιστικές πρακτικές ακόμη και παράνομες εμπορικές συναλλαγές (PwC, 2011). Οι βασικές και γενικές κατηγορίες οικονομικού εγκλήματος είναι τέσσερις: διαφθορά, απάτη, κλοπή και χειραγώγηση. Συγκεκριμένα, η απάτη διακρίνεται σε απάτη ταυτότητας, απάτη υποθήκης και επαγγελματική απάτη. (Gottschalk, 2010a). Η απάτη, περιλαμβάνει στοιχεία διοίκησης, λογιστικής, ελέγχου αλλά και στοιχεία εγκληματολογίας και ψυχολογίας. Η συγκάλυψη είναι το σημαντικότερο χαρακτηριστικό για τη διάρκεια μιας απάτης, ενώ παράλληλα αποτελεί και την ειδοποιό διαφορά από τις άλλες ποινικές πράξεις. Παράγοντες που επηρεάζουν το μέγεθος της απάτης είναι ο κλάδος στον οποίο ανήκει η επιχείρηση, το μέγεθός της και η κατάσταση του συστήματος εσωτερικού ελέγχου (Singleton and Singleton, 2010).

Σύμφωνα με την νομική προσέγγιση, η απάτη ως ποινική συμπεριφορά, ερμηνεύεται και τιμωρείται κατά την ελληνική νομοθεσία από το άρθρο **386 του Ποινικού Κώδικα**, το οποίο αναφέρει τα εξής: *“1. Όποιος με σκοπό να αποκομίσει ο ίδιος ή άλλος παράνομο περιουσιακό όφελος βλάπτει ξένη περιουσία πείθοντας κάποιον σε πράξη, παράλειψη ή ανοχή με την εν γνώσει παράσταση ψευδών γεγονότων σαν αληθινών ή την αθέμιτη απόκρυψη ή παρασιώπηση αληθινών γεγονότων τιμωρείται με φυλάκιση τουλάχιστον τριών μηνών και αν η ζημία που προξενήθηκε είναι ιδιαίτερα μεγάλη, με φυλάκιση τουλάχιστον δύο ετών. 2. Οι διατάξεις του άρθρου 72 για το κατάστημα εργασίας εφαρμόζονται και εδώ. 3. Επιβάλλεται κάθειρξη μέχρι δέκα ετών: α) αν ο υπαίτιος διαπράττει απάτες κατ' επάγγελμα ή κατά συνήθεια και το συνολικό όφελος ή η συνολική ζημία υπερβαίνουν το ποσό των 14.500 ευρώ (5.000.000 δρχ.) ή β) αν το περιουσιακό όφελος ή η προξενηθείσα ζημία υπερβαίνει συνολικά το ποσό των 73.000 ευρώ (25.000.000 δρχ.)”*.

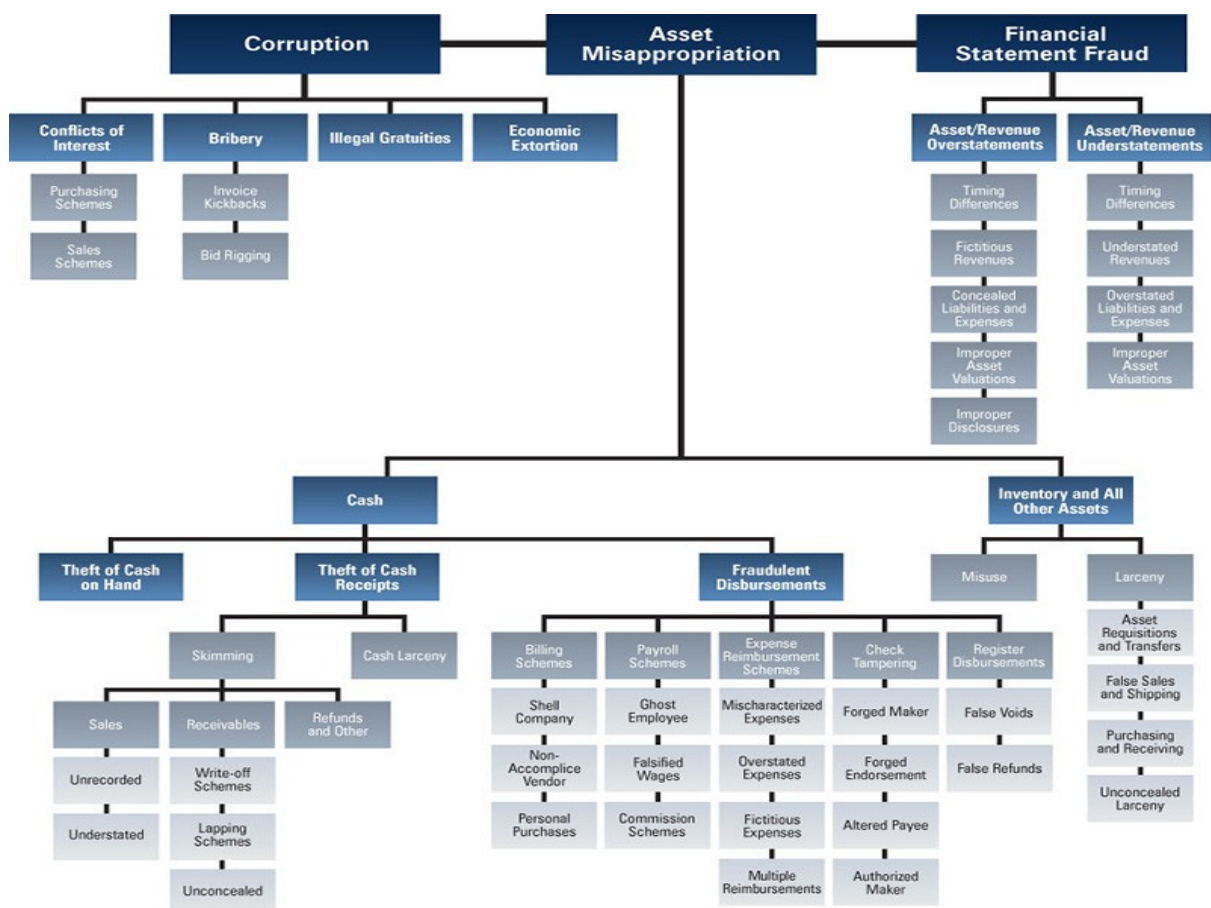
Σύμφωνα με την προσέγγιση της **Διεθνούς Ένωσης Λογιστών** (IFAC -International Federation of Accountants) και συγκεκριμένα στο Διεθνές Πρότυπο Ελέγχου (ISA) 240, αναφέρονται τα εξής: *«Απάτη, μια σκοπούμενη ενέργεια ενός ή περισσότερων μελών της διοίκησης, εκείνων που είναι επιφορτισμένοι με την διακυβέρνηση, υπαλλήλων, ή τρίτων μερών η οποία περιλαμβάνει δόλο προκειμένου να αποκτηθούν άδικες ή παράνομες ωφέλειες»*.

Σύμφωνα με την προσέγγιση του **Ινστιτούτου Εσωτερικών Ελεγκτών** (IIA) (Practice Advisory 1210 A2-1 & A2-2), η έννοια της απάτης ερμηνεύεται ως εξής: *«Η λέξη απάτη περιλαμβάνει ένα εύρος παρατυπιών και παράνομων πράξεων με κοινό χαρακτηριστικό τον*

σκόπιμο δόλο ή την παραποίηση δεδομένων που ένα άτομο γνωρίζει ότι είναι ψευδής δήλωση ή δεν πιστεύει ότι είναι αλήθεια».

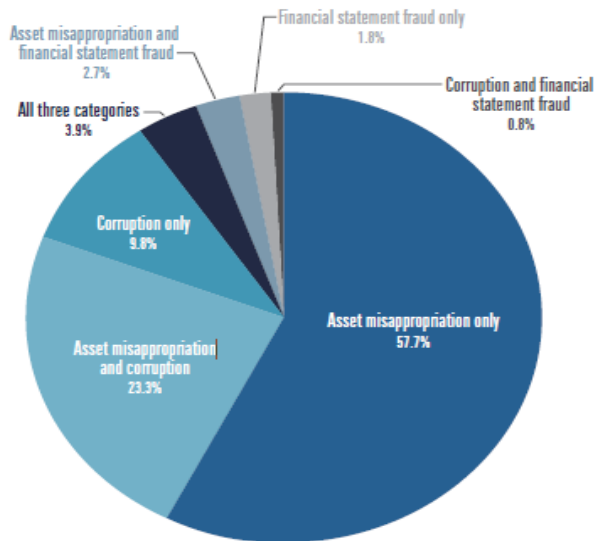
Η παρούσα διπλωματική εργασία, θα ασχοληθεί όπως γίνεται αντιληπτό από την μέχρι τώρα ανάγνωση, με ένα μόνο είδος οικονομικών εγκλημάτων, αυτών της “επαγγελματικής απάτης”. Η ACFE (2014), ορίζει *την επαγγελματική απάτη* ως «τη χρήση επαγγέλματος κάποιου για προσωπικό πλουτισμό με τη συνειδητή αθέμιτη χρήση ή εφαρμογή των πόρων ή των περιουσιακών στοιχείων της εταιρείας στην οποία εργάζεται».

Η Ένωση Πιστοποιημένων Ελεγκτών κατά της Απάτης (ACFE), δημιούργησε ένα σύστημα ταξινόμησης Επαγγελματικής Απάτης και Κατάχρησης, που περιλαμβάνει ένα πλατύ φάσμα μορφών απάτης ως παραδείγματα οικονομικών εγκλημάτων που μπορούν να διαπραχθούν στο επαγγελματικό περιβάλλον, και τα οποία απεικονίζονται στο κάτωθι Γράφημα 14, το οποίο αναφέρεται και ως “**Fraud Tree**” (Δέντρο Απάτης).

Γράφημα 14. Occupational Fraud and Abuse Classification System (Fraud Tree), Πηγή: ACFE (2014), Report to the Nations on Occupational Fraud and Abuse, 2014 Global Fraud Study, f. 3, p. 11.

Σύμφωνα με την ACFE (2014), όπως φαίνεται και στο Γράφημα 14, υπάρχουν τρεις μεγάλες κατηγορίες απάτης, ήτοι:

Γράφημα 15. Overlap of fraud schemes. Πηγή: ACFE (2014), Report to the Nations on Occupational Fraud and Abuse, 2014 Global Fraud Study, f. 8, p. 15.

α. Υπεξαίρεση περιουσιακών στοιχείων

β. Διαφθορά και

γ. Απάτες χρηματοοικονομικών καταστάσεων, οι οποίες όπως έδειξε η ίδια έρευνα, το 30 % περιστατικών απάτης περιλαμβάνει δύο ή περισσότερες από τις ανωτέρω κατηγορίες απάτης (Γράφημα 15), ενώ κάποιες κατηγορίες απάτης, εμφανίζονται συχνότερα να διαπράττονται μαζί με κάποιες άλλες.

Σύμφωνα με έρευνα της PwC (2011), το ηλεκτρονικό έγκλημα ή αλλιώς κυβερνοέγκλημα (cyber crime), αποτελεί την τέταρτη μεγάλη κατηγορία

απάτης, που αναδείχθηκε με την εξέλιξη της τεχνολογίας, ενώ η παρόμοια έρευνα της PwC το 2014 καταλήγει ότι το 30% των ερωτηθέντων πιστεύουν ότι το κυβερνοέγκλημα είναι ο νέος και ταχύτατα ανερχόμενος κίνδυνος για τους οργανισμούς. Μια απάτη, αποτελεί κυβερνοέγκλημα, όταν οι υπολογιστές και το διαδίκτυο διαδραματίζουν πρωτεύοντα ρόλο και όχι δευτερεύοντα ή περιφερειακό. Αποτελεί ένα σύγχρονο τρόπο παραπλάνησης που διαπράττεται με τη χρήση υπολογιστών και του διαδικτύου και περιλαμβάνει διαμοιρασμούς ιών, κλοπή προσωπικών δεδομένων, καθώς και οποιαδήποτε μη εξουσιοδοτημένη πρόσβαση σε βάσεις δεδομένων ενός οργανισμού.

Ανεξάρτητα από την κατηγοριοποίηση της απάτης, οι τεχνικές με τις οποίες διαπράττεται, μπορούν να χαρακτηριστούν σαν «νιφάδες χιονιού», καθότι καμία δεν μπορεί να έχει ακριβώς τα ίδια χαρακτηριστικά με κάποια άλλη. Υπάρχουν πολλοί τρόποι με τους οποίους δίνεται η δυνατότητα για κατηγοριοποίηση των περιστατικών και κάθε έρευνα χρησιμοποιεί διαφορετικό σύστημα διαχωρισμού των τεχνικών. Επιτυχημένη θεωρείται η επιλογή εκείνης της ταξινόμησης, στην οποία μπορεί να εφαρμοστεί

καλύτερα και πιο αποτελεσματικά ένα πρόγραμμα καταπολέμησης της απάτης και οι αντίστοιχες δικλίδες ασφαλείας (Singleton and Singleton, 2010).

5.1.1.Υπεξαίρεση περιουσιακών στοιχείων

Η υπεξαίρεση περιουσιακών στοιχείων αποτελεί την πιο κοινή ανάμεσα σε όλες τις επαγγελματικές απάτες. Διενεργείται με την αφαίρεση μετρητών ή αποθεμάτων και λοιπών περιουσιακών στοιχείων από την επιχείρηση και περιλαμβάνει δύο υποκατηγορίες: α. Την χρηματική απόσυρση και β τη μη χρηματική απόσυρση. Η μεν πρώτη αφορά τα χρηματικά διαθέσιμα, η δε δεύτερη τα αποθέματα και όλα τα υπόλοιπα περιουσιακά στοιχεία. Κάτω από αυτές, υπάρχουν πλήθος από διαφορετικές τεχνικές απάτης (βλέπε και στο Γράφημα 14), διαμορφώνοντας την μεγαλύτερη κατηγορία. Αναλυτικά, για τα χρηματικά διαθέσιμα, υπάρχει μια σειρά από βασικές κατηγορίες τεχνικών που έχουν τη δυνατότητα να διαφοροποιούνται ανάλογα τις συνθήκες που διαπράττεται το έγκλημα. Ανάμεσα σε αυτές οι πιο γνωστές είναι η εκ προθέσεως κλοπή χρημάτων, η παράνομη διακίνηση χρημάτων από λογαριασμούς εξόδων, δημιουργία εταιριών “βιτρίνα” για διακίνηση μετρητών μέσω αυτών (offshore), παράνομη επιλογή ενός προμηθευτή που δεν πληροί τα κριτήρια της εταιρείας, πώληση εμπορευμάτων σε υπάλληλο-προμηθευτή με αυξημένη τιμή καθώς και κατάχρηση της εξουσιοδότησης κάποιου να δίνει εντολή για να δαπανώνται χρήματα για προσωπικό όφελος. Στην κατηγορία που αφορά τα αποθέματα και τα λοιπά περιουσιακά στοιχεία, γνωστές τεχνικές απάτης είναι η κατάχρηση του περιουσιακού στοιχείου για προσωπικό όφελος και η κλοπή ενός περιουσιακού στοιχείου με ταυτόχρονη συγκάλυψη της πράξης (Singleton and Singleton, 2010 & Κραμβία-Καπαρδή και Τσολάκης, 2011).

5.1.2. Διαφθορά

Μία άλλη μεγάλη κατηγορία που εντάσσεται στο σύστημα ταξινόμησης Επαγγελματικής Απάτης και Κατάχρησης κατά την ACFE, είναι και η διαφθορά. Ενώ ορισμένοι συγγραφείς πιστεύουν ότι η διαφθορά μπορεί να συμβάλει στην ανάπτυξη (Huntigton, 1965) και ότι οι αναπτυσσόμενες χώρες δεν μπορούν να αποφύγουν τη διαφθορά δεδομένου ότι η δημοκρατία δεν έχει ωριμάσει αρκετά (Wraith and Simpkins, 1963), ο Sethi (2000), υποστηρίζει ότι η διαφθορά γεννά την υποανάπτυξη και όχι το αντίστροφο. Όπως υποστηρίζει ο Levi (1997), η διαφθορά είναι ένα διεθνές έγκλημα στο οποίο

συμμετέχουν δημόσιοι υπάλληλοι, επιχειρηματίες, πολιτικοί κ.λπ. Η διαφθορά καλύπτει τόσο τον ιδιωτικό όσο και τον δημόσιο τομέα, με τεράστιες οικονομικές, πολιτικές και κοινωνικές συνέπειες.³⁵ Αναφορικά με τη κατηγορία της διαφοράς, αυτή αναφέρεται σε πράξεις ιδιωτών (οι οποίοι απασχολούνται στον ιδιωτικό ή δημόσιο τομέα) καθώς και ιδιωτικών εταιριών, περιλαμβάνει τις εξής πράξεις: δωροδοκία, σύγκρουση συμφερόντων, παράνομες παροχές και οικονομικό εκβιασμό. Αποτελείται από τις εξής υποκατηγορίες: οικονομικές στρεβλώσεις, παράνομες δωρεάν παροχές, συγκρούσεις συμφερόντων και δωροδοκίες. Επιπρόσθετα, η δωροδοκία αναλύεται σε 3 υποκατηγορίες: χρηματικές ανταποδόσεις, νόθευση διαγωνισμών και λοιπές καταστάσεις. Το χαρακτηριστικό της διαφθοράς είναι ότι συνήθως υπάρχει συνεργασία ενός μέσα από την εταιρεία και κάποιου άλλου από έξω. Η διαδικασία αυτή παραμένει κρυφή και από τους ελεγκτές και από τη διοίκηση. (Singleton and Singleton, 2010). Ενδεικτικά αναφέρεται έρευνα της Ernst & Young (2011), η οποία κατέληξε ότι το 59% των ερωτηθέντων πιστεύουν ότι η διεύθυνση μιας επιχείρησης δεν θα δίσταζε να κάνει κάτι που δεν είναι σωστό για την επίτευξη των στόχων της εταιρείας και το 40% έχουν την άποψη ότι εφόσον η οικονομική κατάσταση μιας χώρας χειροτερεύει, η διαφθορά θα αυξάνεται. Στην ίδια έρευνα, ένας στους πέντε (20%) ερωτηθέντες, ανέφερε ότι είναι αποδεκτή η ενεργητική δωροδοκία για την επίτευξη των στόχων της εταιρείας. Σε παρόμοια έρευνα που διενεργήθηκε από την PwC (2014), διαπίστωσε ότι το 27% των ερωτηθέντων που είχαν αναφέρει την τέλεση οικονομικού εγκλήματος, ανέφεραν ότι έλαβαν χώρα φαινόμενα διαφθοράς στην επιχείρησή τους, καθιστώντας τη διαφθορά ως το τρίτο υψηλού κινδύνου έγκλημα στην επιχείρηση, μετά την ιδιοποίηση περιουσιακών στοιχείων και το κυβερνοέγκλημα. Η Παγκόσμια Τράπεζα έχει αναγνωρίσει ότι η διαφθορά δεν μπορεί να εξαλειφθεί εντελώς, και έτσι είναι σημαντικό για κάθε κυβέρνηση να κινηθεί «από τη συστηματική διαφθορά σε ένα περιβάλλον με καλή κυβερνητική απόδοση που θα ελαχιστοποιεί τις αρνητικές επιπτώσεις της διαφθοράς για την ανάπτυξη» (World Bank, 1997a,b). Σε μικροεπίπεδο, αποτελεί ευθύνη κάθε οργανισμού να διαθέτει τους κατάλληλους εσωτερικούς ελέγχους και μια εταιρική κουλτούρα που να καθιστά τη διαφθορά απαράδεκτη συμπεριφορά, με επιπρόσθετη τιμωρία των παραβατών, ώστε να καθίστανται αρνητικά παραδείγματα και να λειτουργώντας ως αποτρεπτικός παράγοντας για τους υπόλοιπους.

³⁵ Βλέπε αναλυτικότερα Κραμβία-Καπαρδή, Μ., Τσολάκης, Χ., (2011). *Οικονομικά Εγκλήματα στις Επιχειρήσεις: Πρόληψη, διερεύνηση, αποτροπή*. Εκδόσεις Κριτική ΑΕ, σελ. 59-113.

5.1.3.Απάτες χρηματοοικονομικών καταστάσεων

Η τρίτη κατηγορία του Συστήματος Επαγγελματικής Απάτης και Κατάχρησης είναι οι απάτες οικονομικών καταστάσεων. Οι απάτες οικονομικών καταστάσεων ορίζονται από την ACFE (2008), «ως η σκόπιμη παραποίηση της οικονομικής κατάστασης μιας επιχείρησης, που επιτυγχάνεται με την εσκεμμένη αλλοίωση ή παράλειψη ποσών ή γνωστοποιήσεων στις οικονομικές καταστάσεις με σκοπό την εξαπάτηση εκείνων που θα τις χρησιμοποιήσουν». Μια ψευδής δήλωση ή δόλια οικονομική κατάσταση είναι ένα ουσιώδες γεγονός το οποίο είναι αναληθές ή έχει συνταχθεί με ενσυνείδητη αδιαφορία για την αλήθεια ή την αναλήθειά του. Μια οικονομική κατάσταση ή δήλωση μπορεί επίσης να είναι ψευδής ή δόλια όταν αποτελεί τη «μισή αλήθεια» ή ουσιαστικά αποκρύπτει ένα ουσιώδες γεγονός. Είναι μια απάτη που συνήθως χρησιμοποιείται για την επίτευξη ενός άλλου σκοπού. Το «μαγείρεμα των βιβλίων», γίνεται για έναν ή περισσότερους από τους εξής λόγους: α. για να κερδίσει η επιχείρηση χρόνο, ώστε να βελτιώσει την οικονομική της κατάσταση, β. για να εμφανίσει αυξημένα κέρδη ανά μετοχή ή αυξημένα κέρδη για τους μετόχους, πράγμα που επιτρέπει τη διανομή μεγαλύτερων μερισμάτων, γ. για να αποκρύψει την ανικανότητά της να καλύψει την ταμειακή ροή, δ. για να εξαλείψει τις αρνητικές επιπτώσεις της αγοράς, ε. για να εξασφαλίσει χρηματοδότηση ή να πετύχει ευνοϊκούς όρους στην υπάρχουσα χρηματοδότηση, στ. για να ικανοποιήσει τους στόχους της εταιρείας και ζ. για να εξασφαλίσει μπόνους που συνδέονται με την απόδοση (ACFE, 2008).Υπάρχουν δύο κύριες κατηγορίες απάτης οικονομικών καταστάσεων: α. οικονομικές και β. μη οικονομικές απάτες. Οι οικονομικές απάτες μπορεί να είναι είτε η υπερεκτίμηση ενεργητικού/εσόδων είτε η υποτίμηση ενεργητικού/ εσόδων. Επειδή η τήρηση οικονομικών καταστάσεων στηρίζεται στο διπλογραφικό σύστημα, οι δόλιες λογιστικές εγγραφές παραποιούνται πάντα σε δύο τουλάχιστον λογαριασμούς, και επομένως επηρεάζουν τουλάχιστον δύο κατηγορίες οικονομικών καταστάσεων. Είναι σύνηθες στις απάτες να χρησιμοποιείται ένας συνδυασμός πολλών μεθόδων. Κάτω από την κατηγορία αυτή, υπάρχουν 5 τεχνικές, ήτοι: ανάρμοστος χειρισμός των πωλήσεων με παραβίαση χρονικών ορίων που βάζουν τα λογιστικά πρότυπα, πλασματική αύξηση εσόδων , κερδών ή ακόμα και περιουσιακών στοιχείων, απόκρυψη υποχρεώσεων με εσφαλμένη καταγραφή αυτών, παράνομες δημοσιεύσεις, εσφαλμένη εκτίμηση περιουσιακών στοιχείων. Από την άλλη πλευρά, οι μη οικονομικές απάτες, περιλαμβάνουν τα προσόντα

πρόσληψης και τα παραποιημένα εσωτερικά ή εξωτερικά έγγραφα (Singleton and Singleton, 2010 & Κραμβία-Καπαρδή και Τσολάκης, 2011).

5.2 Έρευνες για τα Οικονομικά Εγκλήματα στις επιχειρήσεις

Η παγκόσμια έρευνα οικονομικού εγκλήματος της PwC (2014), περιλάμβανε όπως 5.128 επαγγελματίες (στελέχη επιχειρήσεων) από 99 χώρες. Διαπιστώθηκε ότι το οικονομικό έγκλημα παραμένει μία από τις μεγαλύτερες ανησυχίες των εταιριών, ανεξαρτήτου είδους δραστηριότητας, μεγέθους και χώρα. Μία στις τρεις εταιρίες και σε ποσοστό 37%, έχουν αναφέρει ότι έχουν πέσει θύμα απάτης, ενώ παρατηρείται μία αυξητική τάση, στο δείκτη μέτρησης απάτης, συγκριτικά με τις παρόμοιες έρευνες της PwC το 2009 και 2011 (30% και 34% αντίστοιχα). Σε ποσοστό 56% των περιπτώσεων που καταγγέλθηκαν και αφορούσαν απάτη, αυτή διαπράχθηκε από στελέχη της εταιρείας, ενώ σε ποσοστό 40% η απάτη διαπράχθηκε από εξωτερικούς της επιχείρησης, συνεχίζοντας να εξάγονται τα ίδια αποτελέσματα με τα προηγούμενα χρόνια, που θέλουν το άτομο που διαπράττει απάτη να είναι στέλεχος της εταιρείας. Για τις περιπτώσεις της απάτης “εκ του έσωθεν”, σε ποσοστό 79% ο ένοχος απολύθηκε (έναντι 77% το 2011), σε ποσοστό 49% του απαγγέλθηκαν αστικές/ποινικές κατηγορίες (έναντι 44% το 2011), ενώ σε ποσοστό 44% πάρθηκαν άμεσες ενέργειες όπως επανάκτηση των απολεσθέντων (έναντι 40% το 2011) και τέλος σε ποσοστό 23% ενημερώθηκαν οι υπόλοιπες ρυθμιστές αρχές (έναντι 17% το 2011) και σε ποσοστό 17% των περιπτώσεων έγινε προειδοποίηση-επίπληξη στον δράστη (έναντι 18% το 2011). Αντιστοίχως, στις περιπτώσεις απάτης που καταγγέλθηκαν ότι διαπράχθηκαν “εκ των έξω”, σε ποσοστό 61% ενημερώθηκαν οι αρμόδιες αρχές για την ποινική και αστική ευθύνη του ενόχου (έναντι 63% το 2011), σε ποσοστό 42% πάρθηκαν άμεσες ενέργειες όπως η επανάκτηση των απολεσθέντων (έναντι 43% το 2011), ενώ σε ποσοστό 39% των περιπτώσεων ειδοποιήθηκαν οι αρμόδιες ρυθμιστικές αρχές.³⁶

Αναφορικά με την μέθοδο ανακάλυψης της απάτης, η ίδια έρευνα (PwC, 2014) έδειξε ότι η απάτη ανακαλύφθηκε σε ποσοστό 25% των περιπτώσεων που αυτή καταγγέλθηκε, από την έρευνα ύποπτων συναλλαγών και της ανάλυσης των δεδομένων (*data analytics*) (έναντι 18% το 2011), σε ποσοστό 12% από διαδικασίες του εσωτερικού ελέγχου (έναντι 14% το 2011), σε ποσοστό 11% από την διαχείριση κινδύνου (*fraud risk management*)

³⁶ Το άθροισμα των ποσοστών υπερβαίνει το 100, επειδή τα ερωτήματα για τις ενέργειες κατά του παραβάτη ήταν πολλαπλών απαντήσεων (οι συμμετέχοντες μπορούσαν να σημειώσουν περισσότερες από μία απαντήσεις).

(έναντι 10% το 2011), ενώ σε ποσοστό 11% από καταγγελία “εκ των έσω” (ομοίως 11% το 2011) και σε ποσοστό 7% κατά τύχη (έναντι 8% το 2011). Παρατηρείται χαρακτηριστικά μία μεγάλη αύξηση στην ανακάλυψη της απάτης από την ανάλυση και επεξεργασία δεδομένων (data analytics), η οποία αγγίζει το διπλάσιο σε σχέση με το 2011. Συμπερασματικά, διακρίνονται τρεις μεγάλες κατηγορίες και συγκεκριμένα **α. τα συστήματα ελέγχου εταιρείας (corporate controls), β. την εταιρική κουλτούρα (corporate culture) και γ. διάφορες άλλες διαδικασίες από τις προαναφερόμενες (beyond the influence of management)** όπως οι διοικητικές αρχές, οι περιπτώσεις κατά τύχη, τα Μέσα Μαζικής Ενημέρωσης κτλ, η έρευνα καταλήγει ότι η απάτη εντοπίζεται σε ποσοστό **55% από τα συστήματα ελέγχου της εταιρείας, σε ποσοστό 23% από την εταιρική κουλτούρα και τέλος σε ποσοστό 21% από διαδικασίες άλλες από τις προαναφερόμενες**. Φαινομενικά, η πιθανότητα καταγγελίας μιας απάτης σε βάρος εταιρείας εξαρτάται από το εάν η απάτη διαπράττεται από εσωτερικούς ή εξωτερικούς δράστες.

Επιπλέον παρατηρείται ότι η πλειοψηφία των περιπτώσεων απάτης (εσωτερικά) διαπράττεται από μεσαία και ανώτερα διευθυντικά στελέχη (*middle and senior management*), σε ποσοστό 62% έναντι 22% που αντιστοιχεί σε υπαλλήλους χαμηλής εργασιακής βαθμίδας.

Σε έρευνα της ACFE (2014), με παρόμοια ποσοστά και στις προηγούμενες της έρευνες (ACFE 2010 και 2012), διαπιστώθηκε ότι 42% των απατών, διαπράττεται από “απλούς” υπαλλήλους (*low-level employee*) ενώ το 36% από τους *managers* και το 19% από ανώτατα διευθυντικά στελέχη/ιδιοκτήτες. Αν και τα ποσοστά διαφέρουν από αυτά που αναφέρθηκαν προηγουμένως της PwC (2014), όχι όμως σε μεγάλο βαθμό, ωστόσο η τάση δείχνει ότι τα στελέχη της επιχείρησης (*high-level*), διαπράττουν κατά πλειοψηφία περισσότερες απάτες (συνολικό ποσοστό ACFE 54% έναντι 62% της PwC).

Σε ό,τι αφορά τους παραβάτες, ένα χαρακτηριστικό που έχουν ως αποτέλεσμα να φαίνονται οι παραβάτες λευκού κολάρου «λιγότερο εγκληματίες» είναι η μεγάλη πλειονότητα (86,6%) όσων διαπράττουν οικονομικά εγκλήματα έχουν λευκό ποινικό μητρώο, ενώ μόνο ποσοστό 5% έχει προηγούμενες καταδίκες και ποσοστό 9% έχει απολυθεί στο παρελθόν λόγω απάτης (ACFE, 2014).

Οι μελέτες της ACFE (2012, 2014) έδειξαν επίσης ότι οι δύο συνηθέστερες προειδοποιητικές ενδείξεις είναι πως, όταν ανακαλύφθηκαν οι δράστες **α)** δαπανούσαν περισσότερα χρήματα από όσο θα τους επέτρεπαν λογικά τα οικονομικά τους (ποσοστό 43,8% και 35,6%) ή **β)** αντιμετώπιζαν οικονομικές δυσκολίες (ποσοστό 33% και 27% αντίστοιχα). Στην έρευνα του 2014, ποσοστό 17% και ποσοστό 13% των περιπτώσεων

απάτης διαπράχθηκαν από άτομα στο λογιστικό τμήμα και από στελέχη και ανώτερα μέλη της διεύθυνσης αντίστοιχα. Το ποσό της απάτης είχε μέσο όρο **680.000 δολάρια** για τα διευθυντικά στελέχη και **150.000 δολάρια** για τους δράστες από το λογιστικό τμήμα (ACFE, 2014), γεγονός που δικαιολογείται από τις δυνατότητες και γνώσεις που διαθέτουν τα διευθυντικά στελέχη όπως εξαιρέσεις από πολιτικές εσωτερικού ελέγχου λόγω σεβασμού και εμπιστοσύνης ως «θεσμοφύλακες» της εταιρικής κουλτούρας με προσβάσεις σε στοιχεία και δεδομένα, με αποτέλεσμα και η απάτη να είναι δύσκολη να εντοπιστεί αλλά και να είναι μεγάλου μεγέθους συγκριτικά.

Στο σημείο αυτό αξίζει να αναφερθεί ότι η ηλικία των απατεώνων σχετίζεται θετικά με το μέγεθος της απάτης. Η διαπίστωση αυτή, μπορεί να εξηγηθεί με το γεγονός ότι συνήθως οι ανώτερες και οι ανώτατες θέσεις διοίκησης (*senior management or executives/owners*), στελεχώνονται από άτομα μεγάλα σε ηλικία και όπως αναφέραμε προηγουμένως, τα άτομα που έχουν αυτές τις θέσεις διαπράττουν συγκριτικά μεγάλου μεγέθους απάτες.

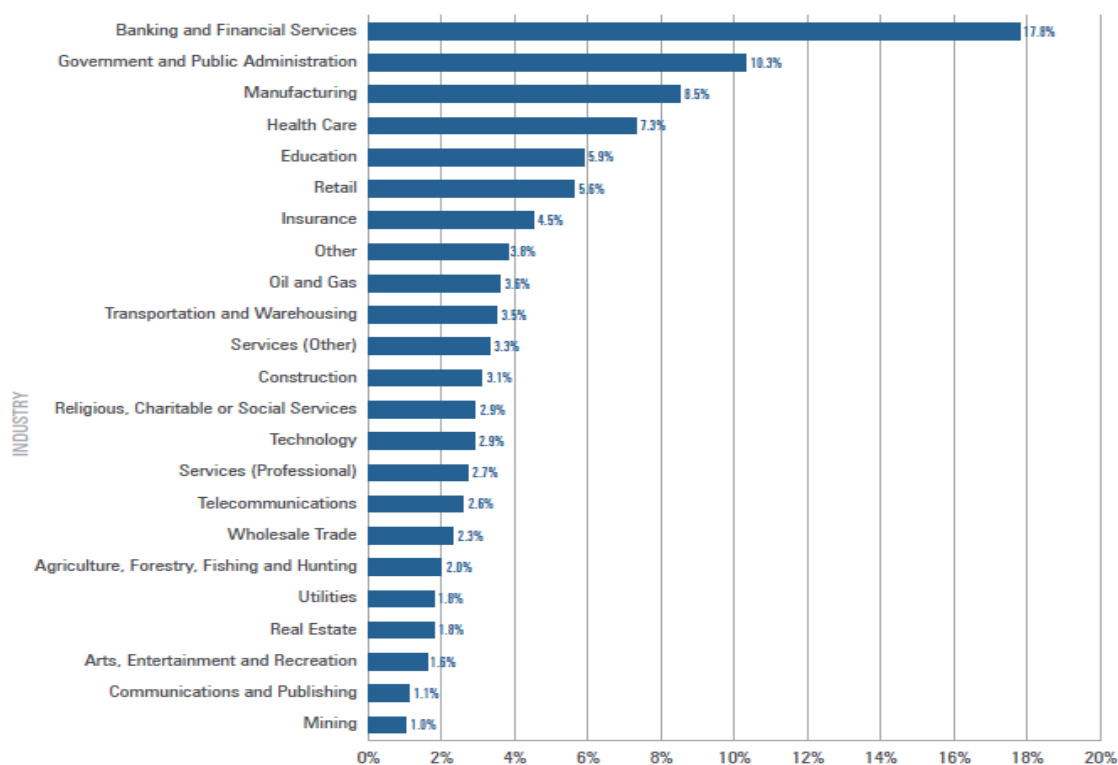
Επιπλέον, ένα άλλο αξιοσημείωτο, είναι η *χρονική διάρκεια εντοπισμού της απάτης*. Εκ του γεγονότος ότι οι απατεώνες που κατέχουν θέσεις σε υψηλά ιεραρχικά κλιμάκια, έχουν καλύτερη πληροφόρηση και μέσα ώστε να μπορούν να αποφεύγουν τα διάφορα controls, απαιτείται περισσότερος χρόνος προκειμένου να εντοπιστεί η παραβατική τους συμπεριφορά. Η απάτη που διαπράττεται από έναν υπάλληλο χαμηλά στην εργασιακή ιεραρχία, συνήθως διαρκεί ένα χρόνο κατά μέσο όρο πριν εντοπιστεί. Σε αντίθεση, οι απάτες που διαπράττονται από διευθυντικά στελέχη (*managers*), διαρκούν κατά μέσο όρο 18 μήνες πριν εντοπιστούν και 2 χρόνια όταν αυτές διαπράττονται από ιδιοκτήτες ή υψηλόβαθμα διευθυντικά στελέχη (*owners/executives*).

5.2.1. Θυματοποίηση εξ' απάτης κατά τομέα και μέγεθος

Οι μελέτες θυματοποίησης εξ' απάτης³⁷ έχουν δείξει ότι οι διαφορετικοί *παραγωγικοί τομείς* διαφέρουν ως προς το βαθμό στον οποίο θυματοποιούνται από απατεώνες (*fraudsters*). Η ACFE (2014) με παρόμοια αποτελέσματα τα προηγούμενα έτη (ACFE 2012 & 2010), διαπίστωσε ότι οι τραπεζικές/οικονομικές υπηρεσίες, οι κυβερνητικές και δημόσιες υπηρεσίες και οι βιομηχανικές μεταποιήσεις είναι οι τρεις κύριοι τομείς που προσβάλλονται περισσότερο. Αντιθέτως, παρατηρήθηκαν οι λιγότερες περιπτώσεις

³⁷ Οι μελέτες θυματοποίησης έχουν αρκετούς περιορισμούς και μειονεκτήματα, τα οποία και θα αναπτυχθούν στο Β' μέρος της παρούσας διπλωματικής, Κεφ. 2. Μεθοδολογία έρευνας

απάτης στη μεταλλευτική βιομηχανία, στις επιχειρήσεις τεχνών και ψυχαγωγίας και στις επιχειρήσεις επικοινωνίας και εκδόσεων. (Γράφημα 16)

Γράφημα 16. Industry of Victim organizations. Πηγή: ACFE (2014), Report to the Nations on Occupational Fraud and Abuse, 2014 Global Fraud Study, f. 22, p. 27.

Από άποψη οικονομικού κόστους, η μεταλλευτική βιομηχανία αν και είχε τις λιγότερες περιπτώσεις απάτης, υπέστη τις μεγαλύτερες οικονομικές ζημιές, με διάμεση τιμή 900.000 δολάρια για 13 περιπτώσεις και ακολουθούν οι επιχειρήσεις αγοροπωλησίας ακινήτων (real estate) με διάμεση τιμή 555.000 δολάρια για 24 περιπτώσεις

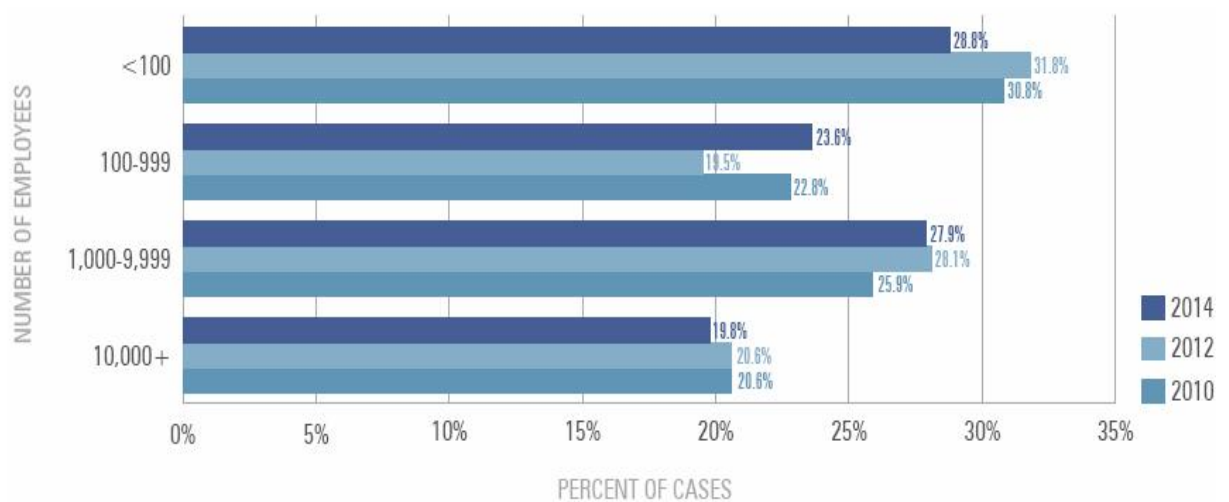
Χαρακτηριστική είναι η έρευνα θυματοποίησης εταιρειών μέσω απάτης με διαστρωματοποιημένο δείγμα εταιρειών από επτά τομείς, που διεξήγαγε η Κραμβία-Καπαρδή (2002), μέσω προσωπικών συνεντεύξεων σε 441 διευθύνοντες συμβούλους, λογιστές, οικονομικούς ελεγκτές, γενικούς διευθυντές, εσωτερικούς ελεγκτές και μέλη διοικητικού συμβουλίου στην Κύπρο³⁸. Στην εν λόγω έρευνα, διαπιστώθηκε ότι οι τομείς που είναι πιο επιρρεπείς στην θυματοποίηση εξ απάτης διευθυντικών στελεχών ήταν α)

³⁸ Ένας από τους λόγους που αναφέρεται η συγκεκριμένη έρευνα, είναι διότι η Κύπρος είναι πιο κοντά στην ελληνική πραγματικότητα.

οι μεταφορές επικοινωνίες και εκδόσεις, β) οι λιανικές και χονδρικές πωλήσεις και γ) τα τυχερά παιχνίδια, ο τουρισμός και η ψυχαγωγία. Για τις περιπτώσεις απάτης από τους εργαζόμενους, ήταν α) οι οικονομικές και ασφαλιστικές υπηρεσίες β) ο ηλεκτρισμός, οι μεταφορές, οι επικοινωνίες και οι εκδόσεις και γ) τα κτηματομεσητικά και οι οικοδομές. Τέλος, για την απάτη από τρίτους, οι πιο ευπαθείς τομείς ήταν οι βιομηχανικές κατασκευές, β) οι μεταφορές, οι επικοινωνίες και οι εκδόσεις και γ) οι λιανικές και χονδρικές πωλήσεις.

Από εταιρική άποψη, οι Krambia-Karapardis και Zoriatas (2010), προσδιόρισαν τους τύπους της απάτης που διαπράττονται από τους εργαζόμενους, τα διευθυντικά στελέχη και τρίτους. Διαπιστώθηκε ότι οι υπάλληλοι τείνουν να προτιμούν την *κλοπή μετρητών* και την *απάτη μικροεξόδων*, ενώ τα διευθυντικά στελέχη αξιοποιούν τη *σύγκρουση συμφερόντων* και προβαίνουν σε *περιττές αγορές*. Για τους τρίτους, επικρατεί η τάση να προσφέρουν *κακή ποιότητας αγαθά και υπηρεσίες*.

Εκτός από τον τομέα, μία εξίσου σημαντική παράμετρος προς έρευνα, είναι το *μέγεθος της εταιρίας* που καθίσταται θύμα απάτης. Οι Thomas και Gibson (2003) και PwC (2003), αναφέρουν ότι οι μεγαλύτερες εταιρίες είναι πιθανότερο να πέσουν θύματα οικονομικού εγκλήματος και ότι οι μικρές επιχειρήσεις είναι εκείνες που θυματοποιούνται αναλογικά με μεγαλύτερο οικονομικό κόστος. Η ACFE (2008) αναφέρει ότι οι απώλειες από απάτη ανά εργαζόμενο είναι μέχρι και μεγαλύτερες στις μικρές επιχειρήσεις από ό,τι στις μεγάλες. Εστιάζοντας στην επαγγελματική απάτη, η ACFE (2008) ανέφερε μια μελέτη 959 περιπτώσεων που ερευνήθηκαν από τον Ιανουάριο του 2006 μέχρι το Φεβρουάριο του 2008 στις Ηνωμένες Πολιτείες, στις οποίες οι πληροφορίες δόθηκαν από τους Πιστοποιημένους Ελεγκτές κατά της Απάτης που διερεύνησαν αυτές τις υποθέσεις. Η μελέτη της ACFE του 2008, 2010, 2012 και 2014 επιβεβαίωσε αυτό το στοιχείο δείχνοντας ότι οι *μικρές επιχειρήσεις είναι ιδιαίτερα ευάλωτες στην επαγγελματική απάτη*, ιδιαίτερα στην παραποίηση επιταγών και στις απάτες τιμολόγησης. Ειδικότερα, οι ανωτέρω έρευνες έδειξαν ότι το κόστος της απάτης είναι μεγαλύτερο στις μικρές επιχειρήσεις από στις μεγαλύτερες, ακόμα και στην έρευνα του 2014 παρότι η διάμεση τιμή του κόστους της απάτης είναι 154.000 δολάρια στις μικρές επιχειρήσεις, έναντι 160.000 δολαρίων στις μεγάλες, *έχει μεγαλύτερο αντίκτυπο στις μικρές αναλογικά με τις μεγαλύτερες επιχειρήσεις* (Γραφήματα 17 και 18).

Γράφημα 17. Size of Victim organization - Frequency. Πηγή: ACFE (2014), Report to the Nations on Occupational Fraud and Abuse, 2014 Global Fraud Study, f. 19, p. 25.

Γράφημα 18. Size of Victim organization - Median Loss. Πηγή: ACFE (2014), Report to the Nations on Occupational Fraud and Abuse, 2014 Global Fraud Study, f. 20, p. 25.

Η μετέπειτα μελέτη της ACFE του 2014 έδειξε επίσης ότι :

- οι επιχειρήσεις ανάλογα με **το μέγεθός** τους αντιμετωπίζουν **διαφορετικούς κινδύνους απάτης**. Συγκεκριμένα, στις επιχειρήσεις με < 100 άτομα προσωπικό, η απάτη μέσω παραποίησης επιταγών αναφέρθηκε σε ποσοστό 22% των υποθέσεων, ενώ στις μεγαλύτερους οργανισμούς σε ποσοστό μόλις 7%. Επίσης, η μισθολογικής απάτη και η κλοπή μετρητών, αναφέρθηκαν σε ποσοστό διπλάσιο στις μικρές επιχειρήσεις από ότι στις μεγάλες. Στους μεγάλους οργανισμούς, η διαφορά παραμένει η κυρίαρχη κατηγορία με ποσοστό κοντά στο 40% των περιπτώσεων απάτης που αναφέρθηκαν από

τους συμμετέχοντες στην έρευνα, και σε εξίσου σημαντικό ποσοστό (30%) στις μικρές επιχειρήσεις.

- Ο εντοπισμός της επαγγελματικής απάτης ήταν σημαντικά πιθανότερο να συμβεί χάρη σε **πληροφορίες παρά μέσω ελέγχων ή μέτρων κατά της απάτης**. Οι πληροφορίες (σε ποσοστό 42% των υποθέσεων) δόθηκαν από εργαζόμενους, πελάτες προμηθευτές ή άλλες πηγές. Σε ποσοστό μεγαλύτερο του 80% των περιπτώσεων που αναφέρθηκαν, οι εξωτερικοί έλεγχοι ήταν η πιο κοινή πολιτική που είχαν αναπτύξει οι επιχειρήσεις, στους οποίους οφείλονταν **μόνο το 3%** των υποθέσεων που εντοπίστηκε απάτης, ακολουθούμενοι από τον κώδικα δεοντολογίας και το τμήμα εσωτερικού ελέγχου (ποσοστά 77% και 70% αντίστοιχα). Παρά την σπουδαιότητα που διαδραματίζουν οι πληροφορίες στον εντοπισμό της απάτης, μόνο το 54% επιχειρήσεων είχαν γραμμή καταγγελιών και μόνο το 11% αυτών, ενθάρρυνε με διάφορους τρόπους τους καταγγέλλοντες -πληροφοριοδότες.

- Οι παράγοντες που κατά τη μελέτη, κατέστησε δυνατή την απάτη στις περισσότερες περιπτώσεις ήταν *οι ανεπαρκείς δικλίδες ασφαλείας*, ακολουθούμενες από την *έλλειψη ελέγχων διοίκησης* (management review).

- Η διάμεση τιμή της ζημιάς που προκλήθηκε από τις απάτες ήταν **145.000 δολάρια**, με περισσότερες από τις μισές των περιπτώσεων οι ζημιές ήταν περισσότερες από 200.000 δολάρια και στις περισσότερες από το ένα πέμπτο των περιπτώσεων, οι ζημιές ξεπέρασαν το 1 εκατ. δολάρια. **Οι τομείς** που με τις περισσότερες περιπτώσεις απάτης, όπως αναφέρθηκε ήταν οι τράπεζες με διάμεση ζημιά 200.000 δολάρια, ο κυβερνητικός και δημόσιος τομέας με διάμεση ζημιά 64.000 δολάρια και οι βιομηχανικές κατασκευές με διάμεση ζημιά 250.000 δολάρια. Ιδιαίτερα ζημιογόνες ήταν οι απάτες που διαπράχθηκαν από τα διευθυντικά στελέχη με διάμεση ζημιά 500.000 δολάρια για τους ιδιοκτήτες και τους εκτελεστικούς διευθυντές και 130.000 δολάρια

- Οι συνηθέστερες επαγγελματικές απάτες ήταν η *ιδιοποίηση περιουσιακών στοιχείων* (85%), η *διαφθορά* (37%), με μέσο όρο οικονομικού κόστους 130.000 δολάρια και 300.000 δολάρια αντίστοιχα, ενώ η *παραποίηση οικονομικών καταστάσεων* που είχε ποσοστό 9% είχε μέσο όρο 1 εκατ. δολάρια.

Έρευνες έδειξαν ότι μετά την ανακάλυψη της απάτης, η πλειονότητα των επιχειρήσεων **άλλαξαν** τις *δικλίδες ασφαλείας* (ACFE, 2010), με διαχωρισμό ευθυνών και περισσότερο έλεγχο από τη διεύθυνση.

5.3. Έρευνες απάτης και στατιστικά στοιχεία σχετικά με το Οικονομικό Έγκλημα στις Ελληνικές Επιχειρήσεις

5.3.1. Έρευνες απάτης και οικονομικού εγκλήματος γενικότερα

Στο πλαίσιο της παγκόσμιας έρευνας της PwC για το οικονομικό έγκλημα, η PwC στην Ελλάδα πραγματοποίησε το 2011 ξεχωριστή μελέτη για την Ελλάδα, όπου συμμετείχαν 92 ανώτερα στελέχη. Η έρευνα αυτή ήταν η δεύτερη συνεχόμενη έρευνα της PwC για το οικονομικό έγκλημα στην Ελλάδα, ενώ η πρώτη ήταν το 2009. Η γενικότερη εικόνα που παρουσιάζεται μέσα από την έρευνα, είναι ότι στην Ελλάδα οι οργανισμοί αντιμετωπίζουν το έγκλημα με μεγαλύτερη αυστηρότητα και σοβαρότητα τα τελευταία χρόνια. Λειτουργούν πιο υπεύθυνα, λαμβάνουν περισσότερα προληπτικά μέτρα, κάνουν συχνότερους ελέγχους, δείχνουν ελάχιστη ανοχή και κινούνται με αυστηρότητα κατά των υπαιτίων. Σημαντική διαφοροποίηση ως προς τα αποτελέσματα της έρευνας αποτελεί η αλλαγή του είδους του εγκλήματος. Συγκεκριμένα, το 2009, τα συχνότερα εμφανιζόμενα περιστατικά, σύμφωνα με τους ερωτηθέντες, ήταν η δωροδοκία, η διαφθορά και η φορολογική αδιαφάνεια, ενώ το 2011, Νο 1 απειλή για τους οργανισμούς είναι η υπεξαίρεση στοιχείων του ενεργητικού. Είναι σημαντικό επίσης, ότι για πρώτη φορά στην έρευνα της PwC, το ηλεκτρονικό έγκλημα εμφανίζει αξιοσημείωτα ποσοστά και καταγράφεται αναλυτικά, όπως διαπιστώνεται στο ακόλουθο γράφημα.

*Το ηλεκτρονικό έγκλημα δεν είχε εμφανίσει σημαντικό ποσοστό το 2009.

Γράφημα 19. Πηγή: PwC (2011). Παγκόσμια Έρευνα για το Οικονομικό Έγκλημα-Ελλάδα 2011.

Συγκριτικά αποτελέσματα της δεύτερης μελέτης της PwC, ειδικά για την Ελλάδα, Νοέμβριος 2009-Νοέμβριος 2011, σελ. 8.

Η ίδια έρευνα, διαπίστωσε ότι ένας στους δύο συμμετέχοντες, τόσο στην Ελλάδα όσο και διεθνώς, τους τελευταίους 12 μήνες δίνει ιδιαίτερη προσοχή στους κινδύνους που εγκυμονεί το ηλεκτρονικό έγκλημα, ενώ το 1/4 των συμμετεχόντων, ομοίως στην Ελλάδα και διεθνώς, θεωρούν ότι οι οργανισμοί τους διατρέχουν κίνδυνο του ηλεκτρονικού εγκλήματος τόσο εσωτερικά (κίνδυνοι κυρίως από τα Τμήματα Operations και Πληροφορικής), όσο και εξωτερικά (περιστατικά κυρίως από χώρες ΗΠΑ, Ρωσία, Ρουμανία, Χονγκ Κονγκ, Κίνα και Βουλγαρία). Ως προς τις επιπτώσεις του ηλεκτρονικού εγκλήματος, οι συμμετέχοντες στην έρευνα ανησυχούν περισσότερο για την εταιρική τους φήμη, την κλοπή πνευματικής ιδιοκτησίας και την κλοπή προσωπικών δεδομένων.

Η έρευνα αυτή της PwC (2011), διαπίστωσε ότι το οικονομικό κόστος που έχουν υποστεί οι οργανισμοί ως απόρροια του οικονομικού εγκλήματος έχει αυξηθεί περίπου κατά 5% συγκριτικά με το 2009, ενώ σύμφωνα με τους ερωτηθέντες στην Ελλάδα, το 50% των οργανισμών που έχουν πληγή από το οικονομικό έγκλημα κατέγραψαν απώλειες από 100.000 έως 100 εκατομμύρια δολάρια ΗΠΑ.

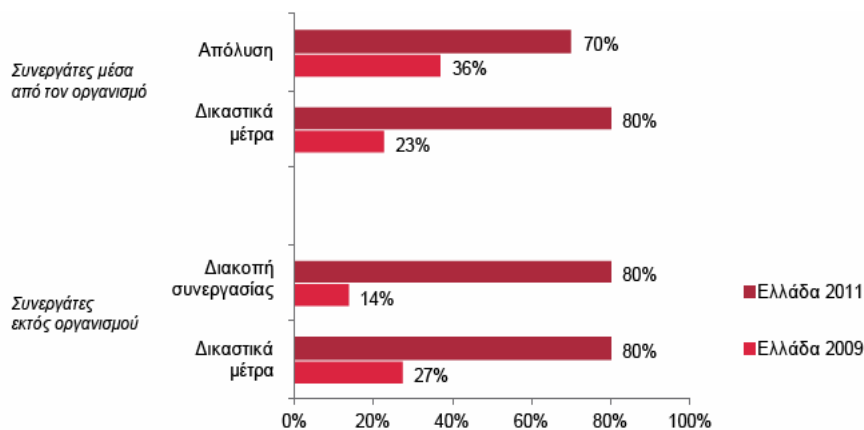
Όπως έχουμε ήδη αναφέρει, το οικονομικό έγκλημα επιφέρει πέραν του οικονομικού κόστους και παράπλευρες και σημαντικές αρνητικές επιπτώσεις. Στην έρευνα της PwC (2011) για την Ελλάδα, το 31% των ερωτηθέντων απάντησαν ότι το οικονομικό έγκλημα έχει επιπτώσεις στην *εταιρική τους φήμη*, 25% στο *ηθικό των εργαζομένων* και 19% στις *επιχειρησιακές σχέσεις*, αποδεικνύοντας ότι η διατήρηση της φήμης της εκάστοτε εταιρείας, παίζει πρωταρχικό ρόλο στο χαμηλό ποσοστό αναφορών περιστατικών απάτης από αυτές. Όσον αφορά τους υπαιτίους του οικονομικού εγκλήματος, στην έρευνα του 2011 το 63% των ερωτηθέντων δήλωσαν ότι αυτοί προέρχονται *μέσα από τον οργανισμό*, έναντι 37% το 2009. Το γεγονός αυτό, θα μπορούσε να εξηγηθεί εκ του γεγονότος ότι λόγω της οικονομικής κρίσης που μαστίζει την Ελλάδα, υπάρχει αυξημένη ανησυχία των οργανισμών, με αποτέλεσμα να αυξάνονται και οι πιθανότητες εντοπισμού του οικονομικού εγκλήματος. Αναφορικά με την *διεξαγωγή διαδικασιών* για την αξιολόγηση του κινδύνου απάτης, το 53% των συμμετεχόντων είπαν *ότι ακλουθούν αυτές* πάνω από μία φορά έως περισσότερο από τέσσερις το χρόνο (αυξημένο ποσοστό σε σχέση με την έρευνα το 2009), ενώ αυτοί που απάντησαν ότι δεν αξιολογούν τον κίνδυνο, ανέφεραν ως λόγους την *έλλειψη ενημέρωσης* για το τι αφορούν και πως διεξάγονται οι εν λόγω διαδικασίες αλλά και την αντίληψη *ότι δεν θα προέκυπτε* κάποιο όφελος από αυτές. Ως προς τις *διαδικασίες ανίχνευσης* του οικονομικού εγκλήματος, 25% των ερωτηθέντων που

είχαν πληγεί από οικονομικό έγκλημα ανέφερε ότι το ανακάλυψε μέσω του *Εσωτερικού Ελέγχου ή/και αναφορά ύποπτης συναλλαγής*, ενώ αρκετοί δήλωσαν ότι το ανακάλυψαν *τυχαία*, και ένα σημαντικό ποσοστό το έμαθε από *εσωτερική πληροφόρηση* (Γράφημα 20).

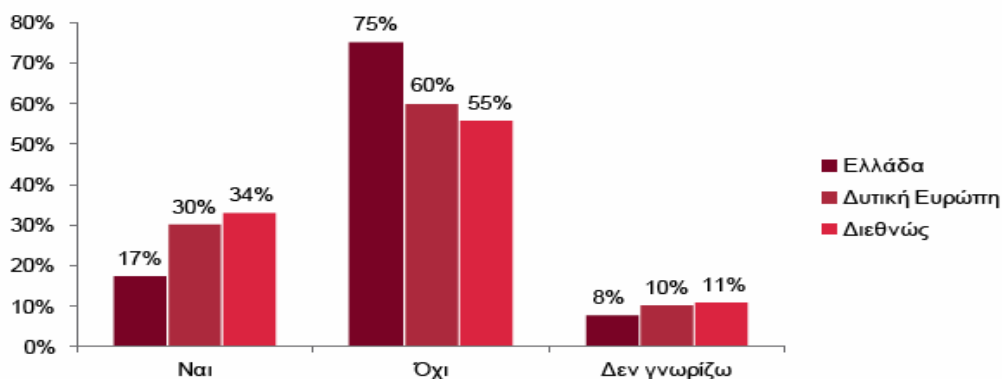
Γράφημα 20. Πηγή: PwC (2011). Παγκόσμια Έρευνα για το Οικονομικό Έγκλημα-Ελλάδα 2011. Συγκριτικά αποτελέσματα της δεύτερης μελέτης της PwC, ειδικά για την Ελλάδα, Νοέμβριος 2009-Νοέμβριος 2011, σελ. 19

Επιπλέον, η ίδια έρευνα της PwC (2011) έδειξε ότι οι οργανισμοί έδειξαν *ελάχιστη ανοχή* ως προς τους υπαίτιους του οικονομικού εγκλήματος, είτε αυτοί προέρχονται μέσα από τον οργανισμό είτε εκτός. Η συντριπτική πλειοψηφία των συμμετεχόντων από την Ελλάδα, όπως φαίνεται στο Γράφημα 21, δήλωσαν ότι προέβησαν σε *αγωγές* και κινήθηκαν δικαστικά, *απέλυσαν* τους υπαίτιους ή *διέκοψαν* την συνεργασία μαζί τους. Και μάλιστα τα ποσοστά αυτών των απαντήσεων ήταν πολύ ψηλότερα, σχεδόν τα διπλάσια από τα αντίστοιχα σε διεθνές επίπεδο.

Πηγή: PwC (2011). Παγκόσμια Έρευνα για το Οικονομικό Έγκλημα-Ελλάδα 2011. Συγκριτικά αποτελέσματα της δεύτερης μελέτης της PwC, ειδικά για την Ελλάδα, Νοέμβριος 2009-Νοέμβριος 2011, σελ. 21.

Τέλος, η ανωτέρω έρευνα της PwC (2011), έδειξε ότι τα περιστατικά οικονομικού εγκλήματος που αναφέρθηκαν από τους συμμετέχοντες στη Δυτική Ευρώπη και διεθνώς είναι πολύ περισσότερα απ' ό,τι στην Ελλάδα (Γράφημα 22). Αυτό θα λέγαμε ότι οφείλεται στο γεγονός ότι ακόμη οι επιχειρήσεις και οι οργανισμοί στην Ελλάδα διστάζουν να δηλώσουν ότι έχουν πληγεί από το οικονομικό έγκλημα, φοβούμενοι ενδεχομένως τις επιπτώσεις που μπορεί η δημοσιότητα αυτή να επηρεάσει την επιχείρηση (*εταιρική φήμη, ανικανότητα εταιρικών συστημάτων, οργάνωσης και λειτουργία κτλ*).

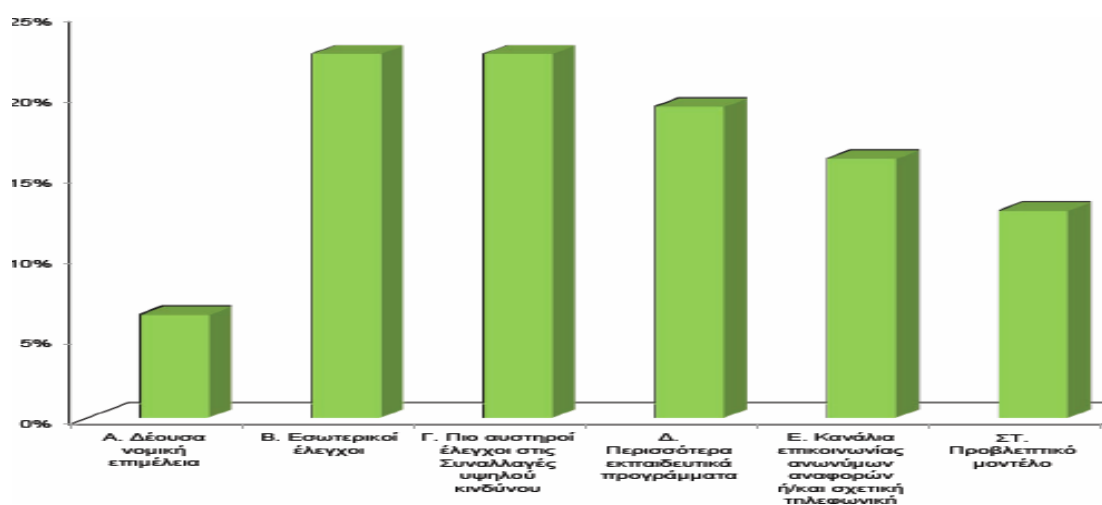

Γράφημα 21. Πηγή: PwC (2011). Παγκόσμια Έρευνα για το Οικονομικό Έγκλημα-Ελλάδα 2011. Συγκριτικά αποτελέσματα της δεύτερης μελέτης της PwC, ειδικά για την Ελλάδα, Νοέμβριος 2009-Νοέμβριος 2011, σελ. 22

Μία άλλη εξίσου ενδιαφέρουσα έρευνα, η οποία διεξήχθη πρόσφατα για την Ελλάδα, είναι αυτή της Deloitte Ελλάδος (2014), για την Πρόληψη της Απάτης στην Ασφαλιστική Αγορά της Ελλάδας. Η συγκεκριμένη έρευνα, μελετά το φαινόμενο της απάτης εστιάζοντας μόνο στις ελληνικές επιχειρήσεις και σε επιχειρήσεις που δραστηριοποιούνται στην Ελλάδα αλλά έχουν μητρική τους πολυεθνική εταιρεία, και όλες ανήκουν στον ασφαλιστικό κλάδο. Στην εν λόγω έρευνα συμμετείχαν 51 ασφαλιστικές εταιρείες, μικρού μεσαίου και μεγάλου μεγέθους βάσει του κύκλου εργασιών τους. Σύμφωνα με την έρευνα της Deloitte Ελλάδος (2014), το 51% των συμμετεχόντων δήλωσαν ότι η εταιρεία τους *διαθέτει πολιτική ή οδηγίες που ορίζουν την απάτη*, καθώς και σε ποσοστό 57% ανέφεραν ότι η εταιρεία έχει ορίσει κάποιο μέλος της Ανώτατης Διοίκησης ως υπεύθυνο για τη Διαχείριση του κινδύνου της Απάτης συνολικά και για την ενημέρωση των λοιπών αρμοδίων για τους κινδύνους που εμπíπτουν στα δικά τους όρια αρμοδιοτήτων. Ένα πολύ μεγάλο ποσοστό των ερωτηθέντων (86%), απάντησαν ότι ή εταιρεία τους *έχει θεσπίσει διαδικασία για τον εντοπισμό της απάτης*, ενώ 62% των ερωτηθέντων δήλωσε ότι στην εταιρεία τους *έχει υπάρξει στο παρελθόν περιστατικό απάτης*. Αναφορικά με την αντιμετώπιση της απάτης, η ίδια έρευνα έδειξε ότι το 52% των ασφαλιστικών εταιρειών που συμμετείχαν στην έρευνα, *διαθέτουν σχέδιο αντιμετώπισης απάτης για την αποτελεσματική διαχείριση κρίσεων που προκύπτουν με την ανακάλυψη αυτής*, ενώ το 61% θεωρεί ότι η *πολυπλοκότητα των πληροφοριακών συστημάτων αυξάνει την έκθεση στην απάτη*. Επιπλέον, το 67% των ερωτηθέντων, δήλωσε ότι μετά τον εντοπισμό της απάτης η εταιρεία προέβη σε *ανασχεδιασμό των διαδικασιών*, ενώ μόλις το 38% δήλωσε ότι οι εξωτερικοί συνεργάτες που διαθέτουν εμπειρία και είναι επιφορτισμένοι με τους τομείς αντιμετώπισης απάτης παρείχαν συμβουλές κατά τη διάρκεια της δημιουργίας του σχεδίου αντιμετώπισης αυτής. Η έρευνα κατέδειξε επίσης, ότι οι ασφαλιστικές εταιρείες είναι εκτεθειμένες περισσότερο στις περιπτώσεις απάτης όπως η εικονική ζημία, η υπερκοστολόγηση, η ηλεκτρονική απάτη και η κλοπή-απώλεια εμπιστευτικών πληροφοριών. Η συντριπτική πλειοψηφία των συμμετεχόντων απάντησε ότι η χρηματική απώλεια των ασφαλιστικών εταιρειών από κάποιο περιστατικό απάτης *ανέρχεται μέχρι το 5% του τζίρου*, ενώ το σημαντικότερο αίτιο για την διάπραξη αυτής ήταν η ύπαρξη της *«ευκαιρίας»*. Επιπροσθέτως, η μεγάλη πλειοψηφία των εταιριών, όπως προέκυψε από την έρευνα *διαθέτουν κώδικα δεοντολογίας για τους εργαζόμενους και τους συνεργάτες τους*, πλην όμως μόλις το 48% των εταιρειών, έχουν προσδιορίσει τα *όρια ανοχής* απέναντι στα διάφορα είδη απάτης. Το 45% των συμμετεχόντων δήλωσε ότι η εταιρεία προβαίνει σε

τακτή βάση /όταν απαιτείται σε επαναξιολόγηση των υφιστάμενων διαδικασιών, η οποία συχνά οδηγεί στο να μην επαναληφθούν περιστατικά απάτης, ενώ μόλις το 33% απάντησε ότι η εταιρεία τους προβαίνει σε συστηματική εκπαίδευση του προσωπικού της.

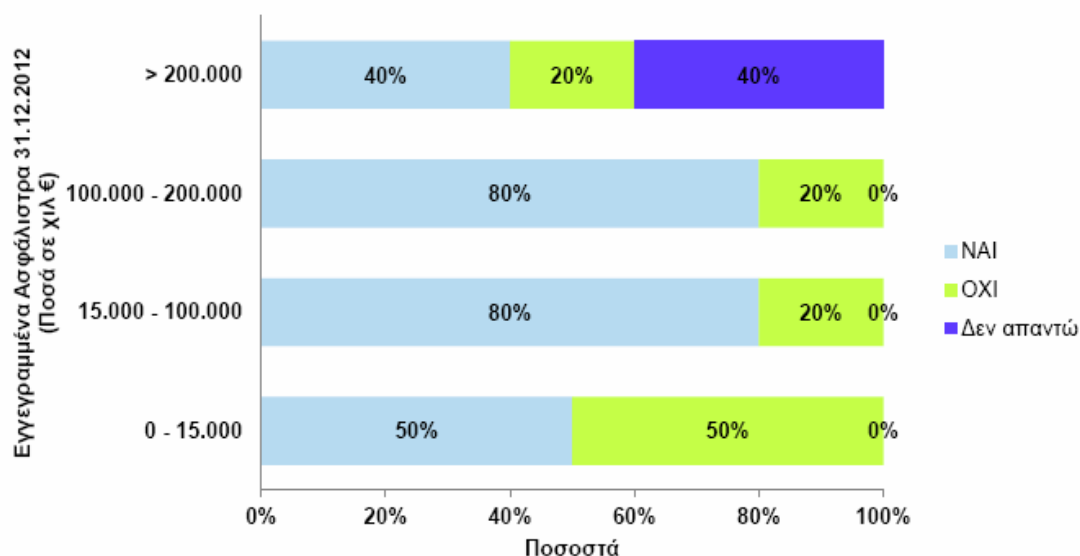
Σύμφωνα με την έρευνα της Deloitte Ελλάδος (2014), τα αποτελεσματικότερα μέτρα για τη μείωση των κινδύνων που απορρέουν από τις περιπτώσεις απάτης είναι οι εσωτερικοί έλεγχοι και οι πιο αυστηροί έλεγχοι στις συναλλαγές υψηλού κινδύνου (Γράφημα 23)

Γράφημα 22. Πηγή: Deloitte Ελλάδος (2014). Έρευνα για την πρόληψη της απάτης στην Ελληνική Ασφαλιστική Αγορά- Fraud prevention in the Greek Insurance Market, σελ. 40.

Η ίδια έρευνα, έδειξε ότι οι εταιρίες έχουν δημιουργήσει διαδικασία *whistle blowing* σε ικανοποιητικό βαθμό, (οι αναφορές που προέρχονται από την διαδικασία αυτή εξετάζονται άμεσα ωστόσο απαιτείται ενίσχυση και βελτίωση), ενώ έχουν τεθεί επαρκείς έλεγχοι, ικανοί να προλαμβάνουν περιπτώσεις απάτης σχετικές με τα πληροφορικά συστήματα. Σε σχετική ερώτηση της έρευνας, το 30% των συμμετεχόντων δήλωσαν ότι τα τελευταία 2 χρόνια υπήρξαν περισσότερες από **10 αναφορές ενδείξεων απάτης**, ο εντοπισμός των οποίων οφείλεται από τον ενισχυμένο προληπτικό έλεγχο της απάτης με τη χρήση αναλυτικών διαδικασιών και εξελιγμένων πληροφοριακών συστημάτων. Ένα από τα σημαντικότερα ευρήματα της έρευνας της Deloitte Ελλάδος (2014), ήταν το γεγονός ότι το **71% των συμμετεχόντων δήλωσαν ότι αν και έχουν ανιχνεύσει περιπτώσεις απάτης που δεν μπορούν να τεκμηριώσουν την τέλεση αυτής**, αποδεικνύοντας την

πολυπλοκότητα των ασφαλιστικών απατών³⁹, φαινόμενο που ισχύει ανεξαρτήτως τζίρου και μεγέθους. (Γράφημα 24)

Γράφημα 23. Ανάλυση ανάλογα με τον τζίρο, αναφορικά με την ύπαρξη περιστατικών απάτης που δεν ήταν εφικτή η τεκμηρίωση. Πηγή: Deloitte Ελλάδος (2014). Έρευνα για την πρόληψη της απάτης στην Ελληνική Ασφαλιστική Αγορά- Fraud prevention in the Greek Insurance Market, σελ. 56.

Αναφορικά με την ευθύνη του εντοπισμού περιπτώσεων απάτης, το 85% των ερωτηθέντων ανέφερε ότι αυτή ανήκει πρωταρχικά στο εκάστοτε εμπλεκόμενο τομέσ λειτουργίας της επιχείρησης, ενώ οι συνηθέστεροι τύποι απάτης στις ασφαλιστικές εταιρίες, όπως ανέφεραν οι συμμετέχοντες είναι οι εικονικές ζημίες, η υπερκοστολόγηση του ποσού της αποζημίωσης και η κατάχρηση περιουσιακών στοιχείων ή αποθεμάτων.

Εν συντομία, αναφέρονται και δύο ακόμα έρευνες που ασχολήθηκαν με τη μελέτη του φαινομένου της απάτης και του οικονομικού εγκλήματος γενικότερα σε επίπεδο Ηπείρων (Ευρώπη, Ασία, Αφρική, Αμερική κτλ), επικεντρώνοντας στην Ευρώπη και στις ειδικές αναφορές αυτών (όταν αυτές λαμβάνουν χώρα) για την Ελλάδα. Η πρώτη είναι η έρευνα της Ernst & Young (2013), με τίτλο “Navigating today's complex business risks. Europe, Middle East, Asia and Africa. Fraud Survey 2013”, στην οποία συμμετείχαν 3.000 άτομα, από 36 χώρες, από τα οποία 100 άτομα συμμετείχαν από την Ελλάδα. Τα τρία βασικά συμπεράσματα της εν λόγω έρευνας είναι: **α.** Τα στελέχη και οι ομάδες τους είναι κάτω

³⁹ Για τα είδη της ασφαλιστικής απάτης βλέπε αναλυτικά Deloitte Ελλάδος (2014). Έρευνα για την πρόληψη της απάτης στην Ελληνική Ασφαλιστική Αγορά- Fraud prevention in the Greek Insurance Market, σελ. 12.

από μεγάλη πίεση, προκειμένου να οδηγήσουν την επιχείρησή τους σε ανάπτυξη μέσα σε ένα ιδιαίτερα ευμετάβλητο οικονομικό περιβάλλον. **β.** Πράξεις και διαδικασίες άνευ ηθικής, όπως απάτες και διαφθορά, δεν είναι ένα υποθετικό ρίσκο που θα πρέπει απλώς να ληφθεί υπόψη. (Ένας στους πέντε συμμετέχοντες δήλωσε ότι έχει λάβει χώρα παραποίηση οικονομικών καταστάσεων στην εταιρεία του και 57 % των ερωτηθέντων πιστεύουν ότι η διαφθορά και η δωροδοκία είναι φαινόμενα που είναι εκτεταμένα στην χώρα τους) και **γ.** Προγράμματα και διαδικασίες κανονιστικής συμμόρφωσης υπάρχουν και είναι σε ενεργοποίηση, πλην όμως δεν είναι αρκετά. Ενδεικτικά, για την Ελλάδα, το 66% των ερωτηθέντων από την Ελλάδα, πιστεύουν ότι οι μάνατζερ και τα στελέχη των εταιρειών θα βρίσκονται σε αυξανόμενη πίεση προκειμένου να παρουσιάσουν μια καλή εικόνα για την χρηματοοικονομική κατάσταση της επιχείρησής τους. Σε συνέχεια του προηγούμενου συμπεράσματος, το 46% των ερωτηθέντων από την Ελλάδα, δήλωσε ότι οι εταιρείες στην χώρα παρουσιάζουν καλύτερη εικόνα στις χρηματοοικονομικές καταστάσεις των επιχειρήσεων από ότι είναι πραγματικά. Επίσης, το 84% των Ελλήνων ερωτηθέντων δήλωσαν ότι η διαφθορά και η δωροδοκία είναι εκτεταμένη στην Ελλάδα και το 29% ομοίως δήλωσαν ότι είναι σύνηθες το φαινόμενο δωροδοκίας και διαφθοράς για να αναλάβει κάποιος μία δουλειά ή να υπογράψει μία συμφωνία. Τέλος, μόλις το 16% των Ελλήνων ερωτηθέντων, ανέφερε ότι υπάρχει πιο αυστηρό κανονιστικό-ρυθμιστικό πλαίσιο για τον έλεγχο των ξένων επιχειρήσεων από τις τοπικές ελεγκτικές αρχές, από ότι αυτό που υφίσταται για τις ελληνικές επιχειρήσεις.

Η δεύτερη έρευνα που αναφέρεται είναι αυτή της Kroll ⁴⁰ (2014), η οποία είναι η 7η σε σειρά ετήσια παγκόσμια έρευνα της εταιρείας, στην οποία έλαβαν χώρα 901 υψηλόβαθμα στελέχη επιχειρήσεων παγκοσμίως από τους περισσότερους κλάδους επιχειρήσεων, εκ των οποίων το 25% των συμμετεχόντων ήταν από την Ευρώπη. Τα γενικότερα αποτελέσματα της έρευνας συνοψίζονται στα ακόλουθα: **α.** Τα περιστατικά απάτης βρίσκονται σε αύξηση σε σχέση με την έρευνα που πραγματοποίησε η Kroll το 2013. Όπως προκύπτει από την έρευνα, το **70%** των επιχειρήσεων έχει πέσει θύμα απάτης το τελευταίο χρόνο. **β.** Η κλοπή πληροφοριών (information theft), λαμβάνει χώρα σε περισσότερες από μία στις πέντε επιχειρήσεις κατά τον τελευταίο χρόνο. **γ.** Ο υπαίτιος της απάτης προέρχεται από το εσωτερικό της επιχείρησης, σε συνέχεια των

⁴⁰ Η Kroll Inc, είναι η κορυφαία εταιρεία παροχής συμβουλευτικών υπηρεσιών σε επιχειρήσεις στον κόσμο, αναφορικά με την διαχείριση κινδύνων και ασφάλειας. Ιδρύθηκε το 1972 και έχει έδρα το Μανχάταν της Νέας Υόρκης. Τα τελευταία 7 χρόνια διενεργεί παγκόσμιες έρευνες αναφορικά με το φαινόμενο της απάτης, τις οποίες και δημοσιεύει (Για περισσότερες πληροφορίες στην ιστοσελίδα της εταιρείας: www.kroll.com).

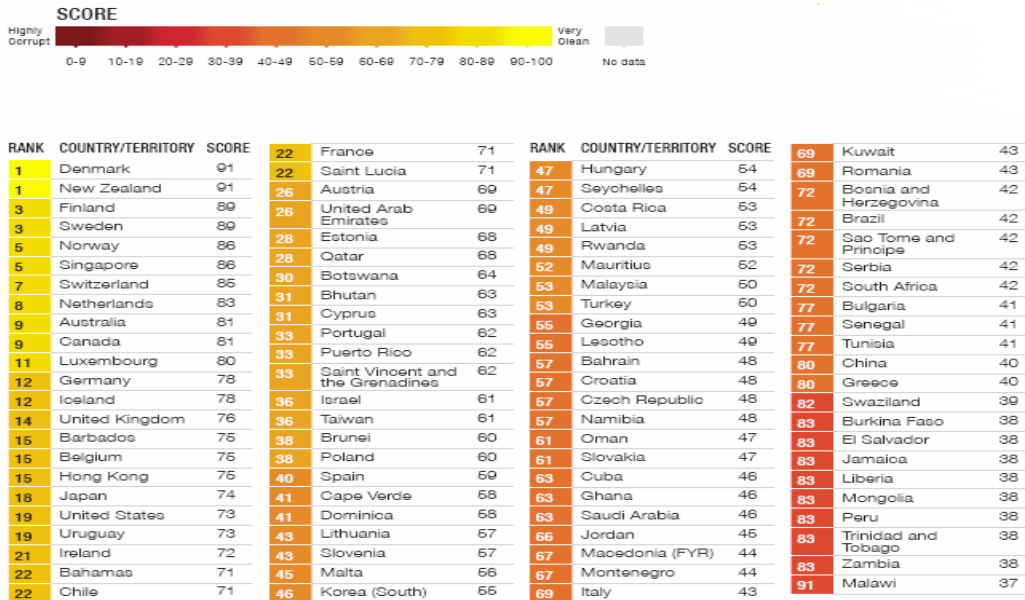
αποτελεσμάτων ερευνών προηγούμενων χρόνων. Επίσης όπως προέκυψε από την εν λόγω έρευνα, από το πλήθος των περιστατικών απάτης που αναφέρθηκαν, στο 32% αυτών υπεύθυνος ήταν από τα μεσαία και υψηλόβαθμα στελέχη της επιχείρησης, το 42% από απλούς εργαζόμενους και το 23% από κάποιον πράκτορα ή διαμεσολαβητή της εταιρείας. **δ.** Οι παγκόσμιες σύγχρονες επιχειρηματικές πρακτικές και διαδικασίες που πραγματοποιούνται μέσω πληροφορικών συστημάτων και δικτύων, αυξάνει την πιθανότητα εμφάνισης περιστατικών απάτης. Αναφορικά με την Ευρώπη (και κατ'επέκταση για την Ελλάδα), η έρευνα της Kroll (2014), έδειξε ότι στην Ευρώπη υπάρχει αύξηση των περιστατικών απάτης δεδομένου ότι **το 73%** των Ευρωπαίων συμμετεχόντων ανέφερε ότι στην εταιρεία του έχει λάβει χώρα τουλάχιστον ένα περιστατικό απάτης τον τελευταίο χρόνο. *Η κλοπή περιουσιακών στοιχείων και πληροφοριών* αποτελούν τα συχνότερα περιστατικά απάτης που λαμβάνουν χώρα στις επιχειρήσεις της Ευρώπης, παρατηρώντας αύξηση των περιστατικών αναφορικά με την κλοπή των πληροφοριών. **Το 77% των** Ευρωπαίων συμμετεχόντων ανέφερε ότι οι εταιρείες τους είναι εκτεθειμένοι στο κίνδυνο απάτης και ο βασικός λόγος είναι η πολυπλοκότητα των πληροφοριακών συστημάτων. Τέλος, η ίδια έρευνα έδειξε ότι στην Ευρώπη, η μέση απώλεια των εσόδων από την απάτη ανήλθε στο **1,8%** των εσόδων έναντι 0,8% που είχε καταλήξει η έρευνα της Kroll το 2013.

Διεθνής Διαφάνεια-Ελλάς

Βάση της τελευταίας Εθνικής Έρευνας για τη Διαφθορά στην Ελλάδα που διενήργησε η εταιρεία Public Issue για λογαριασμό της Διεθνούς Διαφάνειας-Ελλάς⁴¹ (2014), η οποία βασίζεται στην γνώμη των πολιτών, η διαφθορά τόσο στο Δημόσιο Τομέα όσο και στον Ιδιωτικό έχει μειωθεί, σε σχέση με τον προηγούμενο έτος, ωστόσο η διαφθορά στην Ελλάδα « επιμένει » να υφίσταται ευρισκόμενη σε υψηλά ποσοστά συγκρινόμενη με άλλες χώρες της Ευρωπαϊκής Ένωσης και Παγκοσμίως. Χαρακτηριστικά, σύμφωνα με το Δείκτη Αντίληψης Διαφθοράς η Ελλάδα κατατάσσεται στην 80 θέση παγκοσμίως και κατέχοντας την τελευταία θέση από τις Ευρωπαϊκές χώρες. (Γραφήματα 24 και 25). Σημειώνεται ότι η κατάταξη των χωρών, με βάση την αντίληψη της διαφθοράς,

⁴¹Με την επωνυμία **Διεθνής Διαφάνεια - Ελλάς** (ΔΔ-Ε) συγκροτήθηκε στην Αθήνα, (Ελλάδα) στις 28 Νοεμβρίου του 1996 σωματείο ως παράρτημα της διεθνούς μη κυβερνητικής οργάνωσης Διεθνής Διαφάνειας. Βασικοί στόχοι της ΔΔ-Ε συναρμολογούνται στη καταπολέμηση της διαφθοράς με συστηματική εφαρμογή νέων θεσμών με διαφανείς μεθόδους, ενώ από το 2007, διεξάγει την Εθνική Έρευνα για τη Διαφθορά στην Ελλάδα. Βλέπε αναλυτικότερα στην ιστοσελίδα <http://www.transparency.gr/>

εκπονείται από την παγκόσμια οργάνωση Διεθνής Διαφάνεια και βασίζεται σε πρωτογενείς έρευνες φορέων αναγνωρισμένου κύρους διεθνώς, όπως είναι η Παγκόσμια Τράπεζα, το World Economic Forum, το IMD World Competitiveness Yearbook κ.α..

Γράφημα 24. Πίνακας Παγκόσμιας κατάταξης χωρών (θέσεις 1 έως 91 από 177) 2013, βάση του Δείκτη Αντίληψης Διαφθοράς (CPI). Πηγή: Transparency International (2013), Corruption Inceptions Index 2013.

14	United Kingdom	76	69	Romania	43
15	Belgium	75	77	Bulgaria	41
21	Ireland	72	80	Greece	40
22	France	71			
26	Austria	69			
28	Estonia	68			
31	Cyprus	63			
33	Portugal	62			
38	Poland	60			
40	Spain	59			
			43	Lithuania	57
			43	Slovenia	57
			45	Malta	56
			47	Hungary	54
			49	Latvia	53
			57	Croatia	48
			57	Czech Republic	48
			61	Slovakia	47
			69	Italy	43

Γράφημα 25. Πίνακας Κατάταξης Ευρωπαϊκών χωρών (2013), βάση του Δείκτη Αντίληψης Διαφθοράς (CPI). Πηγή: Transparency International (2013), Corruption Inceptions Index 2013.

Σύμφωνα με την έρευνα της Διεθνούς Διαφάνειας-Ελλάς (2014), το εκτιμώμενο μέγεθος διαφθοράς στον Δημόσιο Τομέα είναι **284 εκ. ευρώ**, ενώ στον Ιδιωτικό **105 εκ. ευρώ**. Συνεπώς η συνολική διαφθορά εκτιμάται από την Διεθνή Διαφάνεια-Ελλάς στο ποσό των **389 εκ. ευρώ**, βάση των αποτελεσμάτων της Εθνικής Έρευνας για την Διαφθορά στην Ελλάδα -2013⁴². Μπορεί η έρευνα αυτή της Διεθνούς Διαφάνειας-Ελλάς να μην έχει κρατική υπόσταση αναφορικά με το κύρος και την αναγνώριση της, καθώς επίσης βασίζεται στις αντιλήψεις των πολιτών απέναντι στο φαινόμενο, εξετάζοντας περιπτώσεις μικρο-διαφθοράς, ωστόσο αποτελεί αναμφισβήτητα μία έρευνα που τα αποτελέσματά της δείχνουν την τάση του φαινομένου της διαφοράς, απεικονίζοντας την εξέλιξη ή μη του οικονομικού εγκλήματος γενικότερα, αποτελώντας μία αξιοπρεπέστατη βάση προκειμένου οι διάφοροι κρατικοί μηχανισμοί, κατόπιν φυσικά πολιτικής βούλησης, να λάβουν μέτρα απέναντι στην καταπολέμησή της. Τέλος, αξίζει να αναφερθεί ότι η Kroll (2014), συγκρίνοντας το δείκτη CPI της Διεθνούς Διαφάνειας και την έκταση της απάτης ανά χώρα σε σχέση με τα περιστατικά που έλαβαν χώρα, διαπίστωσε ότι η διαφθορά και η απάτη είναι φαινόμενα που πηγαίνουν χέρι-χέρι, δημιουργώντας τεράστια κοινωνικοοικονομικά προβλήματα.

5.3.2. Ενδεικτικά Στατιστικά Στοιχεία Ελεγκτικών Μηχανισμών κατά του Οικονομικού Εγκλήματος⁴³

Ελληνική Αστυνομία

Σύμφωνα με τα επίσημα στατιστικά της **Ελληνικής Αστυνομίας (2014)**, για το έτος **2013** είχαν τελεστεί **2.860 απάτες και 2.519 πλαστογραφίες** σε όλη την ελληνική επικράτεια, χωρίς να υπάρχει κάποια επιπρόσθετη διάκριση (πχ ηλεκτρονικές απάτες, απάτες και πλαστογραφίες σε εταιρίες κτλ), ενώ το **2012** ο αριθμός των απατών και πλαστογραφιών ήταν **3.166 και 2.958 αντίστοιχα** (Γράφημα 26).

⁴² Βλέπε αναλυτικότερα για τον τρόπο υπολογισμού του εκτιμώμενου μεγέθους διαφθοράς σε ευρώ στην Εθνική Έρευνα για την Διαφθορά στην Ελλάδα-2013, Διεθνής Διαφάνεια -Ελλάς (2014), διαγράμματα 33 και 34.

⁴³ Επιλέχθηκαν οι συγκεκριμένοι ελεγκτικοί μηχανισμοί κατά του οικονομικού εγκλήματος λόγω της ύπαρξης διαθέσιμων στοιχείων μέσα από τις ετήσιες εκθέσεις πεπραγμένων που δημοσιεύτηκαν στον τύπο.

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΕΠΙΚΡΑΤΕΙΑ	2014 Α΄ ΕΞΑΜ	2013	2012	2011
	ΑΡΙΘΜΟΣ	ΑΡΙΘΜΟΣ	ΑΡΙΘΜΟΣ	ΑΡΙΘΜΟΣ
ΑΝΘΡΩΠΟΚΤΟΝΙΕΣ	52	141	165	184
ΑΠΑΤΕΣ	1.344	2.860	3.166	2.464
ΑΡΧΑΙΟΚΑΠΗΛΕΙΑ	34	66	94	102
ΒΙΑΣΜΟΙ	63	149	167	172
ΕΚΒΙΑΣΕΙΣ	79	170	204	231
ΕΠΑΙΤΕΙΑ	1.042	2.318	961	1.118
ΖΩΟΚΛΟΠΗ	403	822	868	994
ΚΥΚΛΟΦΟΡΙΑ ΠΑΡΑΧΑΡΑΓΜΕΝΩΝ	3.115	5.796	4.624	4.870
ΛΑΘΡΕΜΠΟΡΙΟ	819	1.365	828	363
Ν περί ΝΑΡΚΩΤΙΚΩΝ	5.374	10.120	10.249	10.203
Ν περί ΟΠΛΩΝ	3.080	7.223	4.580	3.677
Ν περί ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΗΣ ΙΔΙΟΚΤΗΣΙΑΣ	175	544	752	731
ΠΛΑΣΤΟΓΡΑΦΙΑ	1.325	2.519	2.958	3.485
ΣΕΞΟΥΑΛΙΚΗ ΕΚΜΕΤΑΛΛΕΥΣΗ	213	665	599	312

Γράφημα 26. Στατιστικά Στοιχεία Εγκληματικότητας για τα έτη 2011-2014 Α΄ Εξάμηνο. Πηγή:
ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΑΣΤΥΝΟΜΙΑ (2014).

Σώμα Δίωξης Οικονομικών Εγκλημάτων (Σ.Δ.Ο.Ε.)

Σύμφωνα με στοιχεία που δημοσιεύτηκαν και αφορούν ενδεικτικούς έλεγχους τους Σ.Δ.Ο.Ε. έτους 2013, παρατίθενται οι κάτωθι κατηγορίες με μεγάλη φοροδιαφυγή:

ΑΡΙΘΜΟΣ ΠΕΡΙΠΤΩΣΕΩΝ	ΚΑΤΗΓΟΡΙΑ	ΠΟΣΟ ΦΟΡΟΦΙΑΦΥΓΗΣ
52	Αγρότες (παράνομες επιδοτήσεις– επιστροφές Φ.Π.Α.)	54.179.000€
1	Δημοτική Επιχείρηση	1.725.425€
29	Ιατροί	6.877.071€
2	Επιχειρήσεις Courier	3.633.636€
2	Φαρμακεία	2.000.000€

2	Καλλιτέχνες	4.242.905€
2	Ξενοδοχεία	1.535.803€
1	Έμπορος (τοκογλυφία)	4.951.546€
3	Έμποροι αγροτικών προϊόντων	9.547.734€
22	Εμπορικές επιχειρήσεις	14.351.000€
2	Εργολάβοι οικοδομών	23.656.098€

Συνολικά υπεβλήθησαν εκθέσεις για 215 περιπτώσεις με επιβληθέντα πρόστιμα ύψους **211.538.000€** και διαπιστωμένη απόκρυψη εισοδήματος ύψους **99.751.520€**⁴⁴

Επίσης σύμφωνα με τα επίσημα στατιστικά στοιχεία που δημοσιεύθηκαν από το Σ.Δ.Ο.Ε., για το πρώτο **7μηνο του 2014**, διενεργήθηκαν **2.639** έρευνες και διαπιστώθηκαν **390.028** παραβάσεις σε **1.872** παραβάτες (μέσο ποσοστό παραβατικότητας **54%**).⁴⁵ Οι παραβάσεις αφορούσαν εικονικά-πλαστά φορολογικά στοιχεία (για ανύπαρκτες συναλλαγές), λαθρεμπόριο καπνού και αλκοόλ, φοροδιαφυγής, ξεπλύματος χρήματος καθώς και πλήθος άλλων απατών και οικονομικών εγκλημάτων γενικότερα.

Αρχής Καταπολέμησης της Νομιμοποίησης Εσόδων από Εγκληματικές Δραστηριότητες κτλ

Τέλος, παρατίθενται και στατιστικά στοιχεία της Α' Μονάδας Διερεύνησης Χρηματοοικονομικών Πληροφοριών της Αρχής Καταπολέμησης της Νομιμοποίησης Εσόδων από Εγκληματικές Δραστηριότητες και της Χρηματοδότησης της Τρομοκρατίας και Ελέγχου των Δηλώσεων Περιουσιακής Κατάστασης ⁴⁶, για το αδίκημα της Νομιμοποίησης Εσόδων από Εγκληματικές Δραστηριότητες ή αλλιώς ευρέως γνωστό ως “ξέπλυμα χρήματος”. Σύμφωνα με την Έκθεση Πεπραγμένων της Α' Μονάδας (2014) για το έτος 2013, διαβιβάστηκαν προς αυτή από τα υπόχρεα πρόσωπα, 4071 υποθέσεις

⁴⁴Βλέπε αναλυτικότερα Υπουργείο Οικονομικών / Ανακοινώσεις / Έλεγχοι ΣΔΟΕ (05-02-2014). <http://www.minfin.gr/portal/el/resource/contentObject/id/eb7fed7c-e735-48f4-b75b-b9213089fe6a>

⁴⁵Βλέπε αναλυτικότερα Υπουργείο Οικονομικών / Ανακοινώσεις / Έλεγχοι ΣΔΟΕ (10-09-2014) <http://www.minfin.gr/portal/el/resource/contentObject/id/5d10a1e7-c8ee-4b2e-ac58-a31d546f4402>

⁴⁶ Η Αρχής Καταπολέμησης της Νομιμοποίησης Εσόδων από Εγκληματικές Δραστηριότητες και της Χρηματοδότησης της Τρομοκρατίας και Ελέγχου των Δηλώσεων Περιουσιακής Κατάστασης, από τις συστάθηκε με το ν. 3932/2011 (ΦΕΚ49Α), και λειτουργεί με Πρόεδρο τον Αντεισαγγελέα του Αρείου Πάγου Παναγιώτη Νικολούδη. Αναφορικά με τις αρμοδιότητες, τη λειτουργία και τη διάρθρωσή της, βλέπε αναλυτικότερα στην ιστοσελίδα: <http://www.hellenic-fiu.gr>

προς διερεύνηση του αδικήματος της Νομιμοποίησης Εσόδων από Εγκληματικές Δραστηριότητες (περίπου 900 υποθέσεις βρίσκονται ακόμα υπό διερεύνηση λόγω του πολυπλοκότητας τους), ενώ 207 απεστάλησαν στην Εισαγγελία και σχηματίστηκαν 211 διατάξεις δεσμεύσεων περιουσιακών στοιχείων (όπως χρηματικά διαθέσιμα, ακίνητη περιουσία κτλ) με τις οποίες δεσμεύτηκαν περιουσιακά στοιχεία ύψους συνολικά **200 εκατ. ευρώ** ως εγκληματικό προϊόν. Από το ανωτέρω δεσμευθέν εγκληματικό προϊόν, τα 73 εκατ. προέρχονται από τη διάπραξη αδικημάτων φοροδιαφυγής και 1,5 εκατ. ευρώ από απάτες μέσω υπολογιστών. Το υπόλοιπο ποσό προέρχονται από μία ευρέως κλίμακα εγκλημάτων, η πλειοψηφία των οποίων είναι οικονομικά (απάτες, πλαστογραφίες, υπεξαιρέσεις, δωροδοκίες κτλ) (Γράφημα 28). Τα στατιστικά στοιχεία αυτά, αποδεικνύουν την έκταση του φαινομένου των οικονομικών εγκλημάτων στην Ελλάδα και των εκατομμυρίων ευρώ που διακινούνται παράνομα ως απόρροια αυτού.

ΒΑΣΙΚΟ ΕΓΚΛΗΜΑ	ΔΕΣΜΕΥΘΕΝ ΕΓΚΛΗΜΑΤΙΚΟ ΠΡΟΪΟΝ (ΕΥΡΩ)
ΦΟΡΟΔΙΑΦΥΓΗ	73.010.830 €
ΚΑΘΕ ΑΛΛΟ ΑΔΙΚΗΜΑ ΠΟΥ ΤΙΜΩΡΕΙΤΑΙ ΜΕ ΠΟΙΝΗ ΣΤΕΡΗΤΙΚΗ ΤΗΣ ΕΛΕΥΘΕΡΙΑΣ ΤΗΣ ΟΠΟΙΑΣ ΤΟ ΕΛΑΧΙΣΤΟ ΟΡΙΟ ΕΙΝΑΙ ΑΝΩ ΤΩΝ 6 ΜΗΝΩΝ ΚΑΙ ΑΠΟ ΤΟ ΟΠΟΙΟ ΠΡΟΚΥΠΤΕΙ ΠΕΡΙΟΥΣΙΑΚΟ ΟΦΕΛΟΣ	124.395.382 €
ΑΠΑΤΗ ΜΕ ΥΠΟΛΟΓΙΣΤΗ	1.535.000 €
ΚΩΔΙΚΑΣ ΝΟΜΟΥ ΓΙΑ ΤΑ ΝΑΡΚΩΤΙΚΑ	1.161.569 €
ΠΡΟΣΤΑΣΙΑ ΟΙΚΟΝ. ΣΥΜΦΕΡΟΝΤΩΝ ΤΩΝ ΕΥΡΩΠΑΪΚΩΝ ΚΟΙΝΟΤΗΤΩΝ (άρθρα 3,4,6 του ν. 2803/2000 ΦΕΚ 48 Α΄)	33.500 €
ΣΥΝΟΛΟ	200.136.281 €

Γράφημα 27. Στοιχεία Διατάξεων Δέσμευσης ανά κατηγορία / Βασικό έγκλημα. Πηγή : Α' Μονάδας Διερεύνησης Χρηματοοικονομικών Πληροφοριών της Αρχής Καταπολέμησης της Νομιμοποίησης Εσόδων από Εγκληματικές Δραστηριότητες (2014). Έκθεση Πεπραγμένων Α' Μονάδας έτους 2013.

Όπως προκύπτει από τα ανωτέρω στοιχεία, το οικονομικό έγκλημα στην Ελλάδα, επιφέρει τεράστιες απώλειες στην Ελληνική Οικονομία και γενικότερα στην Κοινωνία.

Στην Ελλάδα, έρευνες απάτης και γενικά οικονομικών εγκλημάτων είναι λιγοστές. Ως επί το πλείστον οι περισσότερες έρευνες σχετικά με το οικονομικό έγκλημα διενεργούνται από τις μεγάλες ελεγκτικές εταιρείες (*PwC, Ernst & Young, Deloitte κτλ*), χρησιμοποιώντας ως δείγμα για την έρευνά τους, τους πελάτες τους- επιχειρήσεις. Οι έρευνες αυτές είναι προσαρμοσμένες στις ανάγκες αυτών για τους οποίους τις διεξάγουν και βασισμένες στο σκοπό που επιδιώκουν. Δυστυχώς, για ακαδημαϊκούς και ερευνητικούς σκοπούς στην Ελλάδα δεν έχουν πραγματοποιηθεί ολοκληρωμένες και καλά δομημένες έρευνες αναφορικά με το οικονομικό έγκλημα και τα διάφορα πορίσματα και συμπεράσματα που κατά καιρούς συζητούνται, βασίζονται σε στατιστικά στοιχεία που ανακοινώνονται από τις αρμόδιες ελεγκτικές αρχές (*Αστυνομία, ΣΔΟΕ, Εφορίες κτλ*) ή τα αντίστοιχα Υπουργεία στις ετήσιες εκθέσεις που δημοσιεύουν στον τύπο, οι οποίες όπως έχουμε αναφέρει έχουν το μειονέκτημα ότι εμφανίζουν μόνο τη *δήλη εγκληματικότητα*. Επιπλέον, πολλά συμπεράσματα που εξάγονται αναφορικά με την εξέλιξη της απάτης και γενικά των οικονομικών εγκλημάτων στις επιχειρήσεις και στους οργανισμούς στην Ελλάδα, βασίζονται στις περισσότερες περιπτώσεις πάνω στα γενικά συμπεράσματα των παγκόσμιων ερευνών για την απάτη και το οικονομικό έγκλημα που διεξάγονται από διάφορες εταιρίες ή οργανισμούς (*ACFE, Kroll, PwC, Ernst & Young κτλ*). Σημειώνεται ότι το τελευταίο διάστημα στην Ελλάδα, με την συνεργασία του Ινστιτούτο κατά της Απάτης (*Hellenic-ACFE*), του Ινστιτούτου Εσωτερικών Ελεγκτών (*Hellenic-IIA*), του Ινστιτούτου Ελέγχου Συστημάτων Πληροφορικής (*Hellenic-ISACA*) και του Ινστιτούτου Εκπαίδευσης του Σώματος Ορκωτών Ελεγκτών, με Πανεπιστημιακούς Φορείς και Ελεγκτικές Εταιρίες, γίνεται μια προσπάθεια μελέτης του φαινομένου της απάτης, μέσω εκπαίδευσεων, σεμιναρίων και ανάλυσης αποτελεσμάτων διαφόρων σχετικών ερευνών.

Για τους ανωτέρω λόγους, η έρευνα για την απάτη που έχει διεξαχθεί στην Ελλάδα από τον συγγραφέα-ερευνητή και που αναλύεται στην παρούσα διπλωματική (2ο Μέρος), αποτελεί μία πρώτη καλά οργανωμένη προσπάθεια διερεύνησης του φαινομένου της απάτης στις Ελληνικές Επιχειρήσεις, τα αποτελέσματα της οποίας θα φανούν χρήσιμα σε επαγγελματίες του χώρου, ερευνητές, ακαδημαϊκούς και φοιτητές που ενδιαφέρονται να μελετήσουν περαιτέρω το εν λόγω φαινόμενο ή να βασισθούν σε συμπεράσματα της έρευνας αυτής, προκειμένου να τα χρησιμοποιήσουν στα πλαίσια της επαγγελματικής τους ενασχόλησης.

EPEYNA

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Εξετάζοντας οποιαδήποτε στατιστικά στοιχεία οποιαδήποτε αστυνομίας για αδικήματα απάτης, χρειάζεται να έχουμε υπόψη μας ότι «η μέτρηση της απάτης είναι δύσκολη, αφού είναι γνωστό ότι ένα σημαντικό μέρος των περιστατικών δεν καταγγέλλεται στην αστυνομία» (Kershaw et al., 2008).⁴⁷ Όπως αναφέρει ο Maguire (2007), τα επίσημα στατιστικά στοιχεία από εγκλήματα που έχουν καταγραφεί από την αστυνομία επηρεάζονται από μια σειρά παραγόντων και κατά συνέπεια έχουν τους περιορισμούς τους ως δείκτες του όγκου και του τύπου των εγκλημάτων στην διάρκεια του χρόνου. Σύμφωνα με τον Nelken (2007), για να έχουμε ένα πιο ακριβές μέτρο του όγκου και των τύπων των εγκλημάτων λευκού κολάρου (*συμπεριλαμβανομένων και των οικονομικών εγκλημάτων*), χρειάζεται:

- Να εφαρμόσουμε τη συμμετοχική παρατήρηση σε οργανισμούς που είναι γνωστό ότι διαπράττουν εγκλήματα λευκού κολάρου (π.χ. Nelken, 1983).
- Να χρησιμοποιήσουμε τα προφίλ γνωστών παραβατών, που περιέχουν περιγραφή του τρόπου με τον οποίο διέπραξαν συγκεκριμένα εγκλήματα λευκού κολάρου (π.χ. Geis, 1968).
- Να παρατηρήσουμε και να πάρουμε συνεντεύξεις από μέλη υπηρεσιών οι οποίες παρακολουθούν και ερμηνεύουν τα εγκλήματα λευκού κολάρου (π.χ. Carson, 1970, 1981).
- Να αναλύσουμε στοιχεία που αφορούν καταδικασμένους παραβάτες και να εντοπίσουμε τους τύπους ανθρώπων που διαπράττουν εγκλήματα λευκού κολάρου (π.χ. Weisburd and Waring, 2001).
- Να πάρουμε συνεντεύξεις από επιχειρηματίες (Braithwaite, 1984).
- Να ερευνήσουμε περιγραφές εγκλημάτων λευκού κολάρου από τα μέσα ενημέρωσης.

Μεθοδολογικά εργαλεία των ερευνών μέτρησης της εγκληματικότητας αποτελούν τα εξής:

α. Εγκληματολογικές Στατιστικές, οι οποίες με τη σειρά τους διακρίνονται σε τρεις βασικές κατηγορίες i) τις στατιστικές της αστυνομίας (ή στατιστικές των διαπραχθέντων

⁴⁷ Βλέπε και «Η αφανής εγκληματικότητα ή κρυμμένη εγκληματικότητα ή μη καταγεγραμμένη εγκληματικότητα ή «σκοτεινός αριθμός», ΜΕΡΟΣ Α', Κεφάλαιο 2 παρ. 2.2. παρούσας διπλωματικής εργασίας.

αδικημάτων και των θεωρούμενων ως δραστών, ii) στις στατιστικές των ποινικών δικαστηρίων ή των καταδικαστικών αποφάσεων και iii) στις σωφρονιστικές στατιστικές (ή στατιστικές των κρατουμένων), με τα μειονεκτήματα που έχουν προηγουμένως αναφερθεί (Μέρος Α΄, Κεφάλαιο 2.2)

β. Έρευνες θυματοποίησης (Victimization Surveys). Επιδιώκουν την καταγραφή των εγκλημάτων μέσα από τους ερωτώμενους να απαντήσουν αν οι ίδιοι (η εταιρεία τους στην παρούσα εξέταση του φαινομένου της επαγγελματικής απάτης) ή άτομα του οικογενειακού τους περιβάλλοντος (σε περιπτώσεις άλλων αδικημάτων) έχουν πέσει θύματα αξιόποινης πράξης. Η βασική ιδέα είναι ότι υπάρχουν αδικήματα τα οποία δεν καταγγέλλονται στην αστυνομία για διάφορους λόγους και άρα το πραγματικό ποσοστό θυματοποίησης είναι μεγαλύτερο από εκείνο που προκύπτει από τις επίσημες στατιστικές, και

γ. Έρευνες (αυτό)ομολογούμενης ενοχής. Οι έρευνες αυτές, επιδιώκουν την καταγραφή της εγκληματικότητας μέσα από τις απαντήσεις ενός πληθυσμιακού δείγματος στο ερώτημα αν έχουν διαπράξει οι ίδιοι κάποια αξιόποινη πράξη. Τα συγκεντρωτικά στοιχεία συγκρίνονται με τα αντίστοιχα αστυνομικά στατιστικά και γίνονται σχετικές ποσοτικές και ποιοτικές συγκρίσεις. Και εδώ η βασική ιδέα είναι ίδια με τις έρευνες θυματοποίησης, δηλαδή την αντιμετώπιση του προβλήματος του σκοτεινού αριθμού της εγκληματικότητας.⁴⁸

Η παρούσα διπλωματική, εξετάζει το φαινόμενο της «επαγγελματικής απάτης» μέσα από τη διεξαγωγή *έρευνας θυματοποίησης εξ' απάτης* των Ελληνικών Επιχειρήσεων. Μιλώντας κανείς για έρευνες θυματοποίησης, οφείλει να εξετάσει ειδικότερα τα είδη απάτης που διαπράττονται, πώς αυτά ανιχνεύονται, ποιος έχει το προληπτικό ρόλο, αλλά και με ποιο τρόπο αυτή αντιμετωπίζεται μετά την ανακάλυψη, όπως επίσης και την διάκριση της απάτης ανάλογα με μέρος της επιχείρησης που το διαπράττει (εννοώντας *υπάλληλος, Διευθυντικά Στελέχη-μάντζερ, ή τρίτοι*). Οι Wang and Kleiner (2005), παρομοίασαν την απάτη με την ασθένεια του καρκίνου. Ανέφεραν ότι για τον ίδιο λόγο που ο καρκίνος κάνει τους ανθρώπους να υποφέρουν και τελικά να μην τα καταφέρουν αν δεν θεραπευτεί, έτσι και η απάτη λειτουργεί μέσα στην επιχείρηση. Όπως πρόσθεσαν, η απάτη από ανώτερα στελέχη λειτουργεί παρόμοια με την ύπαρξη «κακοήθη όγκου» στον εγκέφαλο του ανθρώπου, που αργά ή γρήγορα θα τον οδηγήσει σε θάνατο, πριν ακόμα βρεθεί η θεραπεία.

⁴⁸ Βλέπε αναλυτικότερα Ζαραφονίτου Χριστίνα (2004), *Εμπειρική Εγκληματολογία*, Β΄ Έκδοση 2004, Αθήνα: Νομική Βιβλιοθήκη, Κεφ. 1, σελ. 34 επομ.

Γνωρίζοντας, ότι η απάτη είναι ένα φαινόμενο που καμία επιχείρηση ή οργανισμός ανεξάρτητου τύπου ή μεγέθους, μπορεί να αποφύγει, η παρούσα έρευνα που αναλύεται ακολούθως, επιδιώκει να προσδιορίσει τα είδη της απάτης που διαπράττονται από και κατά των Ελληνικών Επιχειρήσεων, σε μια προσπάθεια να ενθαρρύνει την εφαρμογή των κατάλληλων εσωτερικών διαδικασιών και μέτρων, με σκοπό τον περιορισμό της θυματοποίησης εξ' απάτης των επιχειρήσεων, συμβάλλοντας κατ' αυτόν τον τρόπο σε μια υγιέστερη οικονομία προς όφελος όλων.

1. Ερευνητικά ερωτήματα της έρευνας

Τα κύρια ερευνητικά ερωτήματα της παρούσας έρευνας είναι τα κάτωθι:

- *Οι επιχειρήσεις που έχουν αναπτύξει κώδικες ηθικής και μία γενικότερη ηθική εταιρική κουλτούρα μέσω Κωδίκων Δεοντολογίας, καθώς και αυτές που έχουν εφαρμόσει σωστά τους κανόνες και τις αρχές της εταιρικής διακυβέρνησης, έχουν λιγότερες πιθανότητες να αντιμετωπίσουν φαινόμενα απάτης;*
- *Συνδέεται το μέγεθος των επιχειρήσεων με το είδος της απάτης;*
- *Διαφέρουν τα είδη απάτης που διαπράττονται σε σχέση με το είδος δραστηριότητας των εταιρειών (Κατασκευαστικές, Τράπεζες, Ασφαλιστικές εταιρίες κτλ) και σε σχέση με την θέση των απατεώνων στην ιεραρχία της επιχείρησης (απλοί υπάλληλοι, Διευθυντικά Στελέχη ή Τρίτοι);*
- *Ποιος θεωρείται από τους συμμετέχοντες στην παρούσα έρευνα υπεύθυνος για την αντιμετώπιση της απάτης (προκειμένου να διαπιστωθεί αν υπάρχει χάσμα προσδοκιών);*
- *Είναι δυνατή η δημιουργία του προφίλ του απατεώνα;*
- *Είναι εφικτή η εκτίμηση του κόστους της απάτης, περιλαμβάνοντας και αυτό που προέρχεται από τον σκοτεινό αριθμό περιστατικών απάτης;*

2. Μεθοδολογία έρευνας

Στο κεφάλαιο αυτό περιγράφεται η μεθοδολογία που ακολουθήθηκε για την εμπειρική έρευνα που έλαβε χώρα, προκειμένου να δοθούν απαντήσεις στα ερευνητικά ερωτήματα που τέθηκαν. Η διεθνής βιβλιογραφική επισκόπηση αποκαλύπτει την έρευνα

θυματοποίησης εξ' απάτης, ως την επικρατούσα ερευνητική μεθοδολογία μέσω του ερωτηματολογίου, για την μελέτη του φαινομένου της επαγγελματικής απάτης στις Ελληνικές Επιχειρήσεις. Η συγκεκριμένη μεθοδολογία, χρησιμοποιείται κατά κόρον σε όλες τις έρευνες μελέτης φαινομένων απάτης, καθώς και άλλων εγκλημάτων (σε συνδυασμό και με τις επίσημες στατιστικές, καθώς και με έρευνες αυτο-ομολογούμενης ενοχής), είτε από ιδιωτικές επιχειρήσεις όπως οι Big 4, η ACFE, η Kroll και άλλες, είτε από κρατικούς και παγκόσμιους οργανισμούς και ακαδημαϊκές ερευνητικές πρωτοβουλίες (μέσω ερωτηματολογίων ή συνεντεύξεων- τηλεφωνικών ή μη).

Οι έρευνες θυματοποίησης εξ' απάτης, παρά το γεγονός ότι παρέχουν πληρέστερη εικόνα για την διάπραξη περιστατικών απάτης από τις επίσημες στατιστικές της αστυνομίας (Smith, 1999), αφού περιορίζουν όπως αναφέρθηκε τον σκοτεινό αριθμό των εγκλημάτων, ωστόσο δέχονται έντονη κριτική για την αξιοπιστία τους διότι: **α.** *οι συμμετέχοντες μπορεί να μην θέλουν να αναφέρουν περιστατικά απάτης, στα οποία έχουν εμπλακεί και οι ίδιοι, β.* *μπορεί να είναι απρόθυμοι να «καρφώσουν» τον συνάδελφό τους που έχει διαπράξει την απάτη, γ.* *κάποιοι από τους συμμετέχοντες να έχουν υπερεκτιμήσει μια κατάσταση ύποπτη ως απάτη, ορμώμενοι από τις προσωπικές τους αντιπάθειες που έχουν για κάποιον συνάδελφό τους, δ.* *το κόστος της απάτης δεν είναι μόνο οικονομικό, αλλά υπάρχουν και πολλές κοινωνικές απώλειες που σχετίζονται με τη την εταιρική φήμη και άλλα (για παράδειγμα μία απάτη που έλαβε χώρα σε μία τράπεζα, δεν θα ήταν επιθυμητό από τον συμμετέχοντα να αναφερθεί υπό το φόβο ότι οι πελάτες της Τράπεζας ενδέχεται να θεωρήσουν ότι η Τράπεζα έχει αδυναμίες στον εσωτερικό έλεγχο και να πιστέψουν ότι οι καταθέσεις τους είναι σε ρίσκο), και ε.* *εξαιτίας του χρηματοοικονομικού βάρους της κυβέρνησης να ερευνήσει, να προσάγει και να καταδικάσει τον απατεώνα, αποτελούν παράγοντες που συντελούν στον περιορισμό της έρευνας.*

2.1. Το ερωτηματολόγιο και η δομή του

Στα πλαίσια διερεύνησης και παρακολούθησης της εξέλιξης του φαινομένου της απάτης στις επιχειρήσεις στην Κύπρο, η Διεθνής Διαφάνεια Κύπρου, η Επιτροπή Δικανικής Λογιστικής του Σώματος Ελεγκτών-Λογιστών Κύπρου, σε συνεργασία με το Τεχνολογικό Πανεπιστήμιο Κύπρου, αποφάσισε να διεξάγει έρευνα θυματοποίησης εξ' απάτης στις Κυπριακές Επιχειρήσεις, προκειμένου να διερευνήσει τα είδη απάτης που έλαβαν χώρα, με την χρήση ενός καλά δομημένου ερωτηματολογίου που απεστάλη μέσω διαδικτύου σε επαγγελματίες επιχειρήσεων σχετικών με τη διερεύνηση, αντιμετώπιση και

πρόληψη φαινομένων απάτης. Αρμόδια για την θεμελίωση του ερωτηματολογίου και τον συντονισμό της εν λόγω έρευνας, ήταν η Αν. Καθηγήτρια Λογιστικής του Τεχνολογικού Πανεπιστημίου Κύπρου, Μαρία Κραμβία-Καπαρδή, μαζί με την ερευνητική της ομάδα.

Κατόπιν πρωτοβουλίας του συγγραφέα-ερευνητή και μετά από επικοινωνία και συνεννόηση με την ανωτέρω Καθηγήτρια, το εν λόγω ερωτηματολόγιο, στο οποίο αφού έλαβαν χώρα μετά από συζητήσεις, διάφορες τροποποιήσεις και προσθήκες ώστε να ανταποκρίνεται στις ανάγκες που απαιτούνται για την διεξαγωγή παρόμοιας έρευνας στην Ελλάδα, απεστάλη στον συγγραφέα της παρούσας διπλωματικής, σε μια προσπάθεια να πραγματοποιηθεί παρόμοια έρευνα και να διερευνηθεί το φαινόμενο της επαγγελματικής απάτης και στις Ελληνικές Επιχειρήσεις.

Το συγκεκριμένο ερωτηματολόγιο προέκυψε μετά από ενδελεχή επισκόπηση της διεθνούς βιβλιογραφίας, βασιζόμενο σε πληροφορίες και δεδομένα από βιβλία, άρθρα περιοδικών, καθώς και από εκθέσεις και έρευνες διαφόρων φορέων και επιχειρήσεων (*Bussman and Werle 2006, Krambia-Kapardis and Zopiatis, 2010, Krambia-Kapardis, 2002, ACFE 2010, 2012, PwC 2009, 2011, Ernst Young 2006, 2010, 2013, KPMG 2007, 2011 and others*) και δομήθηκε κατά τέτοιο τρόπο ώστε να δώσει απαντήσεις στα ερευνητικά ερωτήματα που τέθηκαν ανωτέρω, παρέχοντας γνώσεις και πληροφορίες για το φαινόμενο της απάτης στους έχοντες “*κίνητρο-ενδιαφέρον*” για αυτές.

Το ερωτηματολόγιο, το οποίο είναι στην Αγγλική γλώσσα (όπως και αυτό που διανεμήθηκε στην Κύπρο), χωρίζεται σε 8 υποχρεωτικά μέρη (*Sections A έως H*) που το καθένα έχει μία και πάνω ερωτήσεις προς απάντηση, περιλαμβάνοντας και ένα επιπρόσθετο 9ο μέρος (*Section I*), προαιρετικό, λόγω των ευαίσθητων πληροφοριών που επιδιώκει να συγκεντρώσει αναφορικά με το προφίλ του απατεώνα-*fraudster*. (Βλέπε Παράρτημα 3, *Ερωτηματολόγιο της Έρευνας Απάτης*).

Αναλυτικότερα, το 1^ο μέρος (*Section A*) περιλαμβάνει γενικές ερωτήσεις αναφορικά με τους συμμετέχοντες (θέση εργασίας, φύλλο και ηλικία) και τις εταιρίες στις οποίες εργάζονται (τύπος εταιρείας, νομική μορφή, τοποθεσία έδρας, κύκλος εργασιών, αριθμός εργαζομένων, καθώς και τη ύπαρξη ή μη Κώδικα Δεοντολογίας και Ελεγκτικής Επιτροπής). Το 2^ο , 3^ο , 4^ο και 5^ο μέρος (*Sections B-E*) περιλαμβάνουν ερωτήσεις που αφορούν διαδικασίες και ανήθικες συμπεριφορές που ανέχεται η επιχείρηση, τα είδη απάτης που απειλούν περισσότερο τις επιχειρήσεις και ποια από αυτά έλαβαν χώρα σε αυτές, όπως επίσης τους λόγους ύπαρξης της «ευκαιρίας» για τους δράστες της απάτης. Το 6^ο μέρος (*Section F*), περιέχει ερωτήσεις αναφορικά με τις διαδικασίες και τις ενέργειες που ακολουθούνται μετά την ανακάλυψη της απάτης, τα αποτελέσματα αυτών,

τις επιπτώσεις της απάτης, καθώς επίσης για την ευθύνη της πρόληψης της απάτης. Το 7^ο μέρος (Section G) εξετάζει τα μέτρα που έχουν υιοθετηθεί από την εκάστοτε επιχείρηση - οργανισμό σχετικά με την πρόληψη, ανίχνευση και αντιμετώπιση των φαινομένων απάτης. Το 8^ο μέρος (Section H) του ερωτηματολογίου αφορά τον τρόπο με τον οποίο ανακαλύφθηκε και αναφέρθηκε η απάτη, ενώ το 9^ο μέρος (Section I) περιέχει ερωτήσεις βάση των οποίων επιχειρείται να σκιαγραφηθεί το προφίλ του απατεώνα (όπως ηλικία, φύλο, θέση εργασίας, χρόνος εργασίας και διάπραξης απάτης, ποσό απάτης, κίνητρα, εκλογικεύσεις, χαρακτηριστικά προσωπικότητας κτλ).

2.2. Επιλογή δείγματος - Συλλογή αποτελεσμάτων- Χρονική διάρκεια έρευνας

Οι δειγματικές μονάδες της συγκεκριμένης έρευνας, λόγω του αντικειμένου που πραγματεύεται, είναι μέρη της επιχείρησης και συγκεκριμένα *μέτοχοι, CEO/CFO, μέλη Διοικητικού Συμβουλίου, Εσωτερικοί και Εξωτερικοί Ελεγκτές (Ορκωτοί), Προϊστάμενοι Λογιστηρίων, υπάλληλοι Κανονιστικής Συμμόρφωσης, γραμματείς επιχειρήσεων καθώς και λοιποί υπάλληλοι που σχετίζονται με την ανίχνευση και αντιμετώπιση των φαινομένων απάτης μέσα στην επιχείρησή τους.*

Για την επιλογή του δείγματος χρησιμοποιήθηκε ουσιαστικά *δειγματοληψία ευκολίας*, με την έννοια ότι το συγκεκριμένο ερωτηματολόγιο στάλθηκε στο ***Ελληνικό Ινστιτούτο κατά της Απάτης, στο Ελληνικό Ινστιτούτο Εσωτερικών Ελεγκτών και στο Σώμα Ορκωτών Ελεγκτών Λογιστών Ελλάδας***, προκειμένου να αποσταλεί στα πιστοποιημένα μέλη τους, γνωρίζοντας ότι τα πρόσωπα αυτά εξαιτίας των επαγγελματικών τους αρμοδιοτήτων και λόγω της φύσης των ανωτέρω Ινστιτούτων, έχουν ως μία από τις βασικές τους επαγγελματικές τους ενασχολήσεις, την αντιμετώπιση ή/και την πρόληψη ή/και η την ανίχνευση της απάτης, στις εταιρίες στις οποίες εργάζονται. Πάντως, δεν θεωρείται ότι η αποστολή των ερωτηματολογίων έγινε μόνο σε συγκεκριμένη κατηγορία προσώπων από τις ήδη αναφερόμενες (*π.χ. εσωτερικούς ελεγκτές ή άλλης επαγγελματικής θέσης συγκεκριμένων εταιριών ή μόνο συγκεκριμένων προσωπικών χαρακτηριστικών*) και έτσι η μέθοδος αυτή θεωρείται τελικά ότι μπορεί να προσφέρει ένα τυχαίο, και άρα αξιόπιστο και αντιπροσωπευτικό δείγμα.

Η διανομή των ερωτηματολογίων έγινε με τη *χρήση του διαδικτύου*. Στην αρχή του ερωτηματολογίου υπήρχε ένα συνοδευτικό σημείωμα (TIC) το οποίο παρείχε στους συμμετέχοντες όλες τις πληροφορίες αναφορικά με την ταυτότητα της έρευνας (*ποιοι τη διεξάγουν, με ποιο σκοπό, ποια είναι τα ερευνητικά ερωτήματα, ποιος είναι ο αρμόδιος*

συντονιστής, ποιος ο χρόνος διεξαγωγής κτλ). (Βλέπε Παράτημα 3, Συνοδευτικό έγγραφο). Λόγω του ευαίσθητου θέματος που πραγματεύεται η εν λόγω έρευνα, έγινε ιδιαίτερη αναφορά στο συνοδευτικό σημείωμα, ότι θα τηρηθεί η ανωνυμία και η εμπιστευτικότητα των συμμετεχόντων στην εν λόγω έρευνα, ενώ η συμμετοχή τους δεν ήταν υποχρεωτική (π.χ. δεν επιβλήθηκε από τα αρμόδια Ινστιτούτα ως υποχρέωση η συμμετοχή των μελών τους στην εν λόγω έρευνα).

Η συμπλήρωση των ερωτηματολογίων πραγματοποιήθηκε ηλεκτρονικά από τους συμμετέχοντες σε μια ειδική φόρμα (ειδικά διαμορφωμένης) μέσω της πλατφόρμας της Διεθνούς Διαφάνειας Κύπρου, που είχε αναλάβει την ηλεκτρονική υποστήριξη της έρευνας για την Ελλάδα (και για την Κύπρο) και έτσι οι απαντήσεις αποθηκεύονταν αυτόματα σε σχετικό αρχείο του προγράμματος Excel.

Η έρευνα διεξήχθη κατά το χρονικό διάστημα ενός μηνός και συγκεκριμένα **Μαρτίου – Απριλίου του 2014**.

2.3 Επεξεργασία και ανάλυση δεδομένων

Η επεξεργασία και ανάλυση των δεδομένων έγινε με τη χρήση των προγραμμάτων Excel και SPSS. Αρχικά τα δεδομένα αποθηκεύτηκαν στο Excel. Για λόγους αξιοπιστίας των αποτελεσμάτων, όλες οι απαντήσεις του ερωτηματολογίου ήταν υποχρεωτικές, εκτός αυτών που αφορούσαν τον απατεώνα και τη σκιαγράφιση του προφίλ του (Section I), ώστε να υπάρχουν μόνο ερωτηματολόγια 100% συμπληρωμένα που υπονοούν ότι οι απαντήσεις που δόθηκαν είναι αληθινές και αξιόπιστες.

Για τις περισσότερες ερωτήσεις του εν λόγω ερωτηματολογίου έγινε κωδικοποίηση των απαντήσεων για λόγους καταχώρησης των δεδομένων στο SPSS και περαιτέρω ανάλυσή τους (πχ για το φύλο η τιμή “1” θα είναι άνδρες και η τιμή “2” θα είναι γυναίκες). Ανάλογη κωδικοποίηση έγινε για όλα τα δεδομένα που έχουν μετρηθεί σε κατηγορίες ή τάξεις, όπου η κάθε κατηγορία ή τάξη λαμβάνει και μία αριθμητική τιμή.

Στο πλαίσιο ανάλυσης των δεδομένων χρησιμοποιήθηκαν *περιγραφικές* και *επαγωγικές* μέθοδοι. Πιο συγκεκριμένα, έγινε χρήση συχνοτήτων και κατασκευή κατάλληλων γραφημάτων (*πίτες, ραβδογράμματα κτλ*), ενώ προς απάντηση των τιθέμενων ερευνητικών ερωτημάτων, έλαβαν χώρα και πλήθος συγκρίσεων και αναλύσεων, όπου χρησιμοποιήθηκαν παραμετρικά και μη παραμετρικά κριτήρια ελέγχου, ανάλογα με την ύπαρξη ή όχι κανονικότητας των ποσοτικών δεδομένων που

χρησιμοποιήθηκαν στις κατά περίπτωση συγκρίσεις, καθώς και πλήθος συσχετίσεων διαφόρων παραγόντων.

Εκ του γεγονότος ότι πολλές ερωτήσεις, επέτρεπαν την επιλογή περισσότερων της μίας απάντησης (*multiple responses question*), πραγματοποιήθηκε η κωδικοποίηση σε 0 και 1 (0 = δεν επιλέχθηκε και 1 = επιλέχθηκε), προκειμένου να είναι δυνατές οι συγκρίσεις μεταξύ συγκεκριμένων ομάδων ερωτηθέντων και διαφόρων ερωτήσεων,

Αναλυτικότερα, ο ερευνητής για να επιλέξει τη χρήση παραμετρικών ή μη κριτηρίων, πραγματοποίησε *έλεγχο κανονικότητας* των ποσοτικών του μεταβλητών (πχ *age, revenue, number of employees, total amount, duration etc*), με βάση το ευρέως γνωστό και ισχυρό κριτήριο κανονικότητας του *Kolmogorov-Smirnov*, ενώ στις περιπτώσεις απόρριψης της κανονικότητας, βάση του εν λόγω κριτηρίου, επιχειρήθηκε η θεραπεία αυτής με τις γνωστές μεθόδους ($\ln x$, \sqrt{x} , x^2 , x^3). Αναφέρεται ότι μεταξύ ανεξάρτητων κανονικών δειγμάτων, χρησιμοποιήθηκε το παραμετρικό *κριτήριο T-Test (Independent Samples T-test στις περιπτώσεις 2 ανεξάρτητων δειγμάτων)*, ενώ στις περιπτώσεις συγκρίσεων των μέσω τιμών πολλών ανεξάρτητων κανονικών δειγμάτων, χρησιμοποιήθηκε η μέθοδος της *Απλής Ανάλυσης Διασποράς με Ένα Παράγοντα (One-Way Analysis of Variance or One-Way ANOVA)*, εφαρμόζοντας και τις μεθόδους πολλαπλών συγκρίσεων *Tukey HSD και LSD*. Στις περιπτώσεις των μη κανονικών δειγμάτων, χρησιμοποιήθηκαν αντιστοίχως τα μη παραμετρικά κριτήρια *Mann-Whitney Test* (αντίστοιχο του T-test για ανεξάρτητα δείγματα), το οποίο ελέγχει προφανώς διαφορές μεταξύ 2 ανεξάρτητων δειγμάτων και το *Kruskal -Wallis* για την μη παραμετρική ανάλυση ANOVA. Επιπλέον, χρησιμοποιήθηκε και το γνωστό στατιστικό κριτήριο X^2 ως *τεστ ανεξαρτησίας*, στις περιπτώσεις διερεύνησης αναφορικά με την ανεξαρτησία από στατιστικής άποψης, μεταξύ δύο συγκεκριμένων κατά περίπτωση παραγόντων (nominal μεταβλητές), ενώ στις περιπτώσεις που παραβιαζόταν μία από τις παραδοχές της συγκεκριμένης ανάλυσης, χρησιμοποιήθηκαν τεχνικές προσομοίωσης και συγκεκριμένα η μέθοδος *Monte Carlo*. Τέλος, για τη διαπίστωση *συσχέτισης συνεχών μεταβλητών*, εφαρμόστηκε η *Γραμμική Διμεταβλητή Συσχέτιση (Linear Bivariate Correlation)*, η μέτρηση της οποίας πραγματοποιήθηκε με τον κατά περίπτωση συντελεστή συσχέτισης r ή ρ (*Pearson για κανονικά δεδομένα και Spearman ανεξαρτήτου κανονικότητας δεδομένα*), ενώ προς εξακρίβωση της κατεύθυνσης και βαθμού συσχέτισης εφαρμόστηκε η *Απλή Γραμμική Παλινδρόμηση (Simple Linear*

Regression).^{49,50} Σημειώνεται ότι ο τρόπος επιλογής και ανάλυσης των αποτελεσμάτων θα δικαιολογείται κατά περίπτωση.

Τέλος αξίζει να αναφερθεί, ότι το εν λόγω ερωτηματολόγιο πριν αποσταλεί στους συμμετέχοντες, ελέγχθηκε για την αξιοπιστία του, μέσω της μεθόδου *ελέγχου-επανελέγχου*⁵¹ (*test-retest reliability*) με την συμμετοχή ενός αριθμού λογιστών και ελεγκτών που είχαν επαγγελματική εμπειρία σχετική με τα φαινόμενα απάτης, και όσον αφορά την *εγκυρότητά του*⁵² (*validity*) αξιολογήθηκε από μια ομάδα ατόμων που θεωρούνται ειδικοί σε θέματα απάτης.

3. Στατιστική ανάλυση-Αποτελέσματα

Στο κεφάλαιο αυτό παρουσιάζονται τα στατιστικά αποτελέσματα της εμπειρικής έρευνας που διεξήχθη με σκοπό να προκύψουν συμπεράσματα σχετικά με τα ερευνητικά ερωτήματα που έχουν τεθεί. Στο πρώτο μέρος, παρουσιάζονται τα δημογραφικά και προσωπικά χαρακτηριστικά στοιχεία των συμμετεχόντων αλλά και πληροφορίες και χαρακτηριστικά των εταιρειών τους. Στα επόμενα μέρη παρουσιάζονται τα αποτελέσματα ξεχωριστά για κάθε μέρος που ερωτηματολογίου.

Θα πρέπει να σημειωθεί ότι για την αποθήκευση και επεξεργασία των δεδομένων χρησιμοποιήθηκαν τα προγράμματα *Excel* και *SPSS*, κατά τον τρόπο που αναφέρθηκαν στην προηγούμενη ενότητα. Οι διάφορες επαγωγικές στατιστικές μέθοδοι θα δικαιολογούνται κατά περίπτωση και ως προς την επιλογή τους, αλλά και ως προς την στατιστική αξιοπιστία τους.

⁴⁹ Βλέπε αναλυτικότερα και για έλεγχο κανονικότητας και μη παραμετρικά κριτήρια Δαφέρμος Βασίλης (2011), *Κοινωνική Στατιστική & Μεθοδολογία Έρευνας με το SPSS*, Θεσσαλονίκη 2011, Εκδόσεις ΖΗΤΗ.

⁵⁰ Βλέπε αναλυτικότερα Δημητριάδης Ευστάθιος (2010), *Στατιστικές Εφαρμογές με SPSS 17.0 και Lisrel 8.7*, Αθήνα 2010: Εκδόσεις ΚΡΙΤΙΚΗ και Δαφέρμος Βασίλης (2011), *Κοινωνική Στατιστική & Μεθοδολογία Έρευνας με το SPSS*, Θεσσαλονίκη 2011, Εκδόσεις ΖΗΤΗ.

⁵¹ Βλέπε αναλυτικότερα Ουζούνη, Χρ. και Νακάκης, Κ. (2011) *Η Αξιοπιστία και η Εγκυρότητα των Εργαλείων Μέτρησης σε Ποσοτικές Μελέτες*, ΝΟΣΗΛΕΥΤΙΚΗ 2011, 50(2): 231–239 και Litwin (1995). *How to measure survey reliability and validity*. Sage Publications, London, 1995.

⁵² Βλέπε αναλυτικότερα Berk RA(1990). *Importance of expert judgment in content-related validity evidence*. West J Nurs Res 1990 and Litwin (1995). *How to measure survey reliability and validity*. Sage Publications, London, 1995.

3.1. Δημογραφική περιγραφική Στατιστική ανάλυση του δείγματος

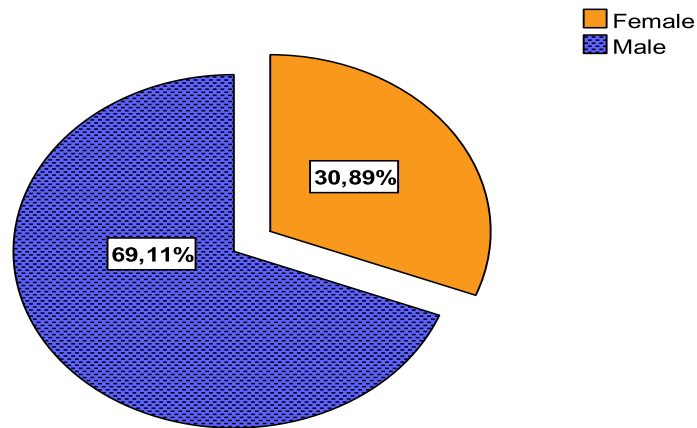
Ένα σύνολο **750 ερωτηματολογίων** απεστάλησαν ηλεκτρονικά μέσω του Ελληνικού Ινστιτούτο κατά της Απάτης, του Ελληνικού Ινστιτούτο Εσωτερικών Ελεγκτών και Σώματος Ορκωτών Ελεγκτών Λογιστών Ελλάδας σε επαγγελματίες-μέλη τους, εκ των οποίων μόλις **123 ερωτηματολόγια** επεστράφησαν συμπληρωμένα, διαμορφώνοντας το δείκτη ανταπόκρισης (*response rate*) στο **16,4 %**⁵³. Το ποσοστό αυτό ανταπόκρισης θεωρείται ικανοποιητικό, λαμβάνοντας υπόψη τα χαμηλά ποσοστά ανταπόκρισης διαφόρων ερευνών που πραγματεύονταν θέματα «ευαίσθητων δεδομένων», (*Cook et al., 2000, Edwards et al., 2002, Keegan and Lucas, 2005 and Weimiao and Zheng, 2010*), όπως η «*απάτη*» που ερευνάται στη παρούσα έρευνα. Αξίζει να σημειωθεί ο δισταγμός πολλών να συμμετέχουν στην εν λόγω έρευνα και να αναφέρουν τόσο ευαίσθητα δεδομένα που σχετίζονται με την απάτη που έλαβε χώρα στην εταιρεία τους, παρά του γεγονότος της διαβεβαίωσης για την ανωνυμία και το απόρρητο των απαντήσεών τους.

Παρακάτω παρουσιάζεται μια συνοπτική περιγραφική στατιστική ανάλυση ποσοστών και συχνοτήτων που αφορούν τα δημογραφικά και προσωπικά χαρακτηριστικά των συμμετεχόντων στην έρευνα, καθώς και χαρακτηριστικών των εταιριών τους.

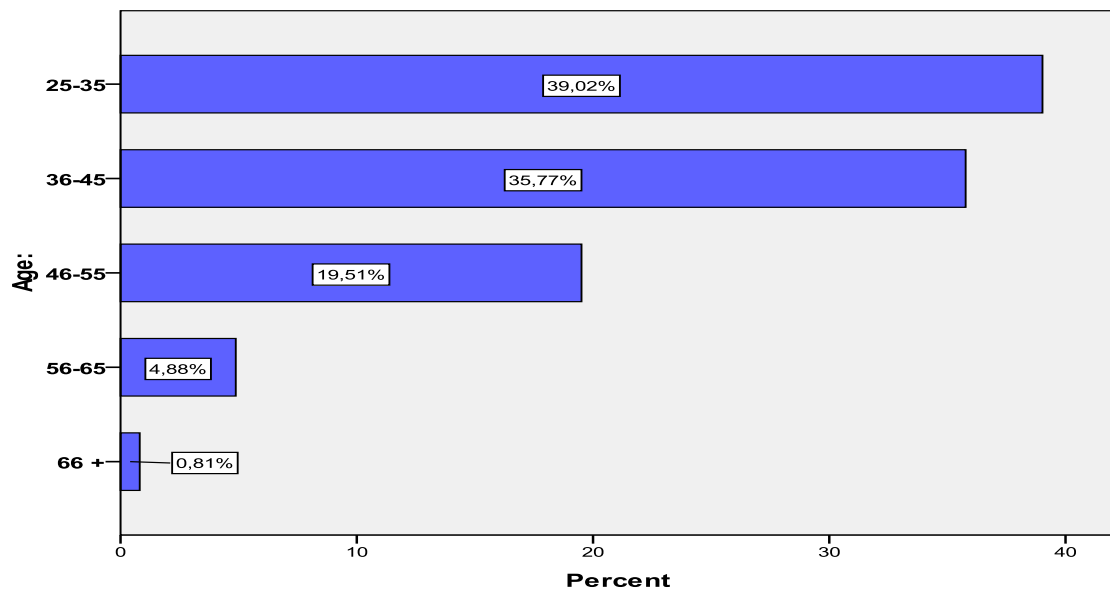
Ο σκοπός της ανάλυσης αυτής είναι να παρουσιαστεί μια εικόνα του δείγματος ως προς τα χαρακτηριστικά των υποκειμένων που το απαρτίζουν και να μπορεί να προκύψει μια εικόνα σχετικά με το ποιο θα είναι το είδος του πληθυσμού που θα γενικευτούν τα όποια συμπεράσματα προκύψουν.

⁵³ Σε παρόμοια έρευνα που διεξήχθη στην Κύπρο το 2010 από την Krambia-Karardis and Zoriatas (2010), το ποσοστό ανταπόκρισης ήταν 18,83% (απεστάλησαν 600 ερωτηματολόγια και επεστράφησαν 113), χαρακτηριζόμενο ως ικανοποιητικό, λόγω του ευαίσθητου θέματος (το φαινόμενο της απάτης) που η εν λόγω έρευνα πραγματευόταν.

Σχήμα 1, Φύλλο (Gender)

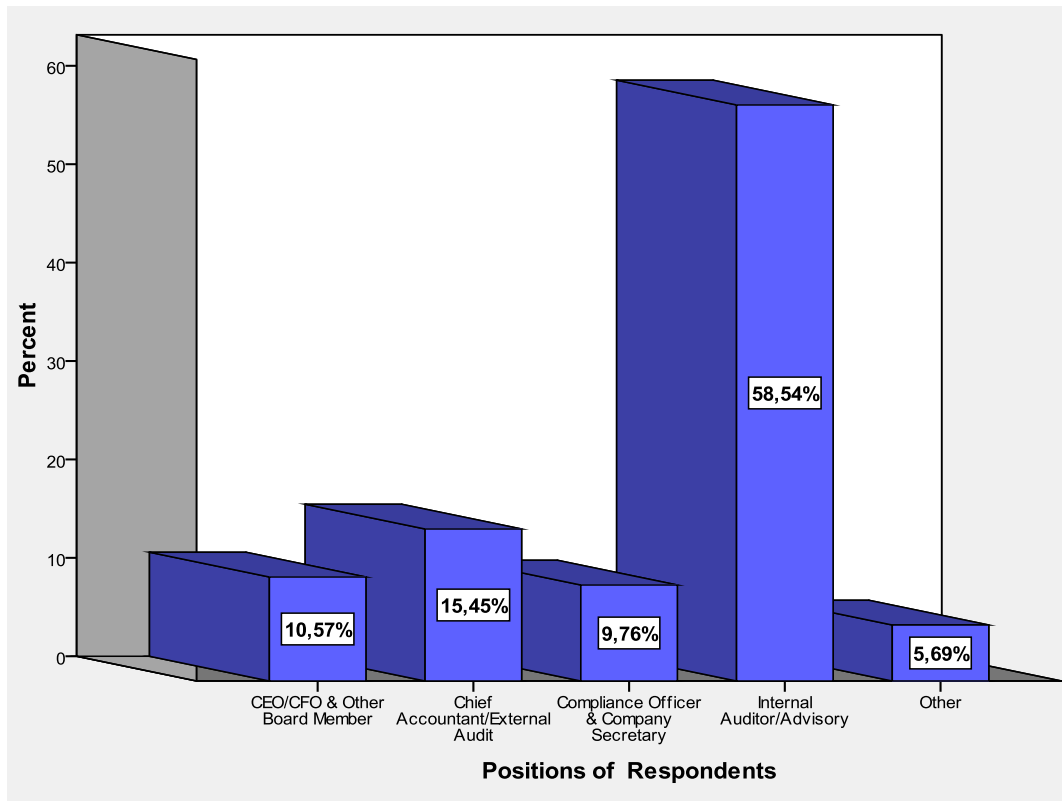

Σχήμα 2, Ηλικία συμμετεχόντων (Age of Respondents)

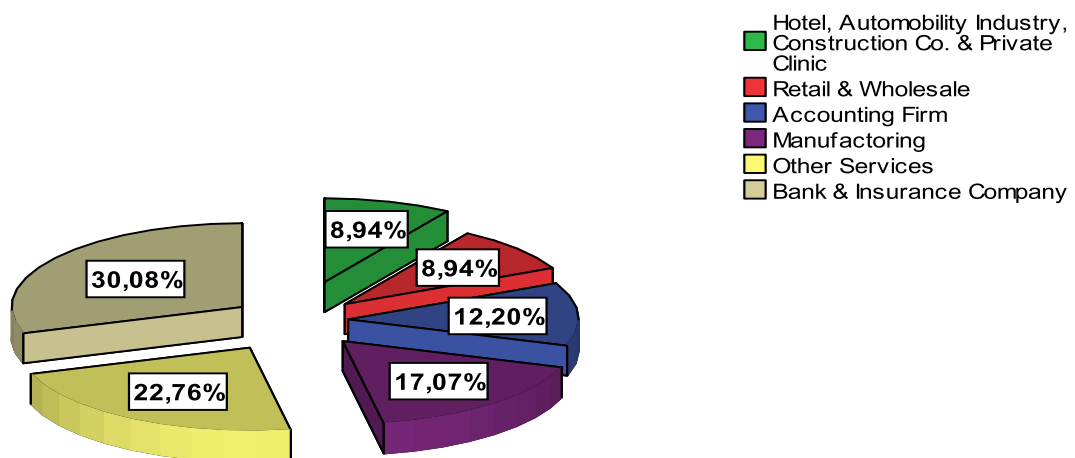

Παρατηρείται ότι 7 στους 10 σε αυτό το δείγμα είναι *άνδρες*, ποσοστό που θεωρείται ρεαλιστικό για την Ελληνική Πραγματικότητα, αν λάβει κανείς υπόψη ότι οι περισσότεροι ελεγκτές αλλά και οι λοιποί επαγγελματίες που ασχολούνται με την απάτη είναι ανδρικού φύλου. Επίσης, η συντριπτική ηλικία των συμμετεχόντων, όπως διαπιστώνεται στο Σχήμα 2, (75%), είναι κάτω των 45 ετών, που δηλώνει ότι το δείγμα μας, απαρτίζεται από τις πιο παραγωγικές μονάδες (από θέμα ηλικίας).

Σχήμα 3, Επαγγελματική θέση συμμετεχόντων (Position of Respondents)

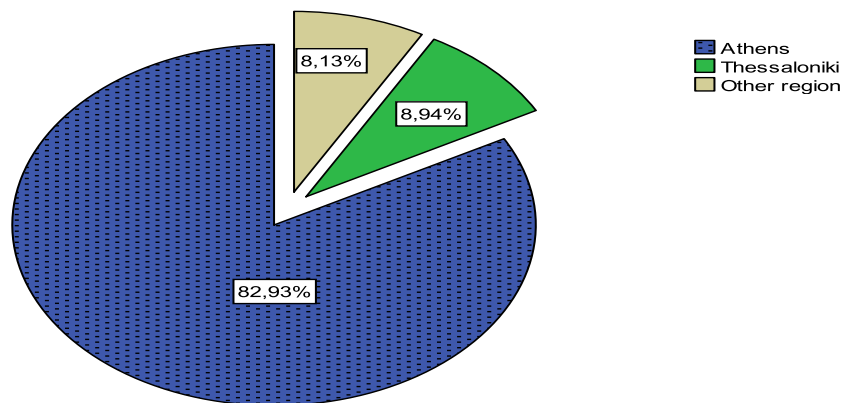

Σχήμα 4, Εταιρεία που Εργάζονται οι συμμετέχοντες (Type of organization)

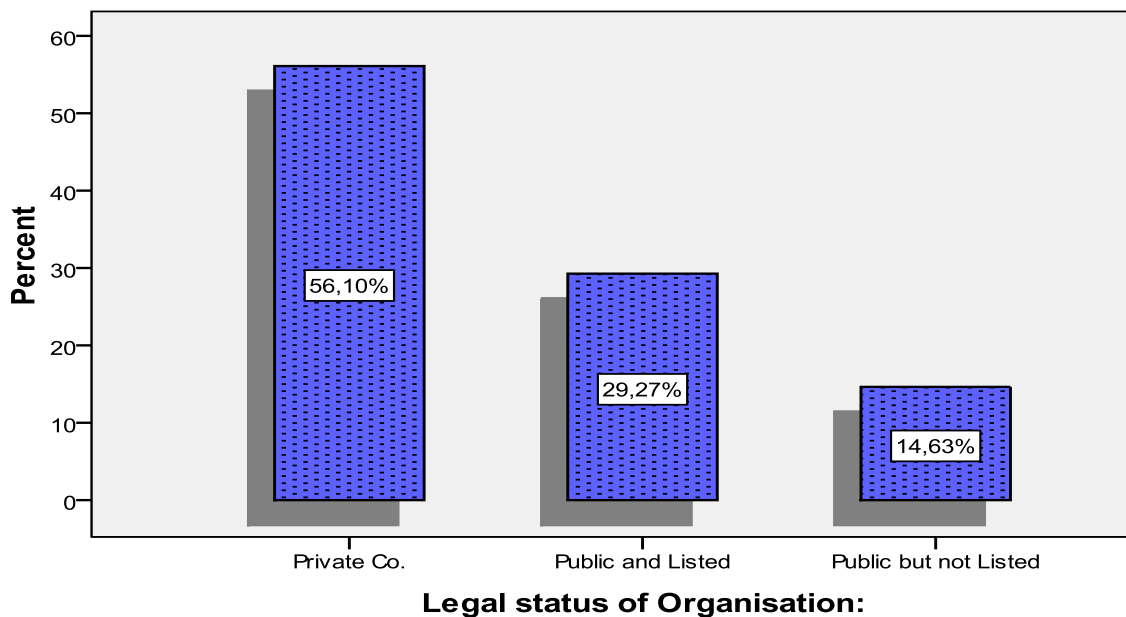

Αναφορικά με την επαγγελματική θέση και τον κλάδο στον οποίο ανήκει η εταιρία στην οποία εργάζονται, όπως παρατηρείται παραπάνω στα Σχήματα 3 και 4, η πλειοψηφία των συμμετεχόντων είναι εσωτερικοί ελεγκτές (σε ποσοστό 60%) και εργάζονται σε Ασφαλιστικές Εταιρίες και Τράπεζες (30%). Ακολουθούν από πλευράς επαγγελματών οι εξωτερικοί ελεγκτές (ορκωτοί) και οι υπεύθυνοι λογιστηρίου με ποσοστό 15% και εν συνεχεία οι Πρόεδροι ΔΣ και λοιπά μέλη ΔΣ με ποσοστό 10% περίπου, ενώ από πλευράς εταιριών ακολουθούν οι Εταιρίες άλλων Υπηρεσιών και οι Βιομηχανικές Κατασκευές, με ποσοστά 22% και 17% αντίστοιχα.

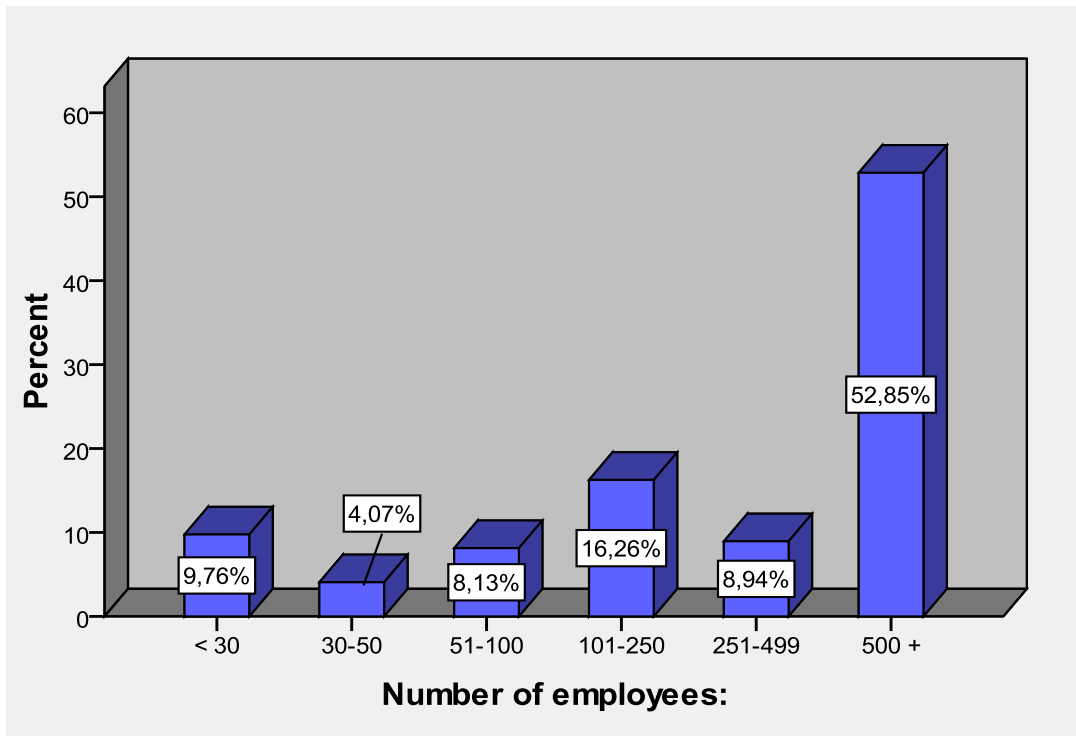
Σχήμα 5, Περιοχή εταιρείας (Region)

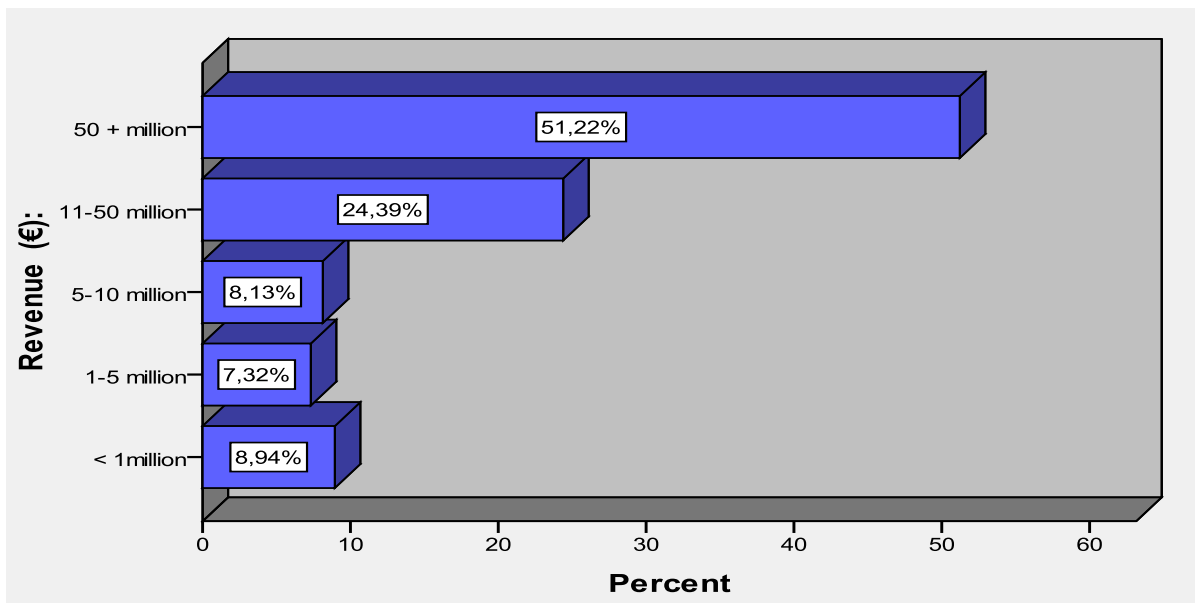
Σχήμα 6, Νομική Μορφή Εταιρείας (Legal Status of Company)

Σχήμα 7, Αριθμός Εργαζομένων (Number of employees)

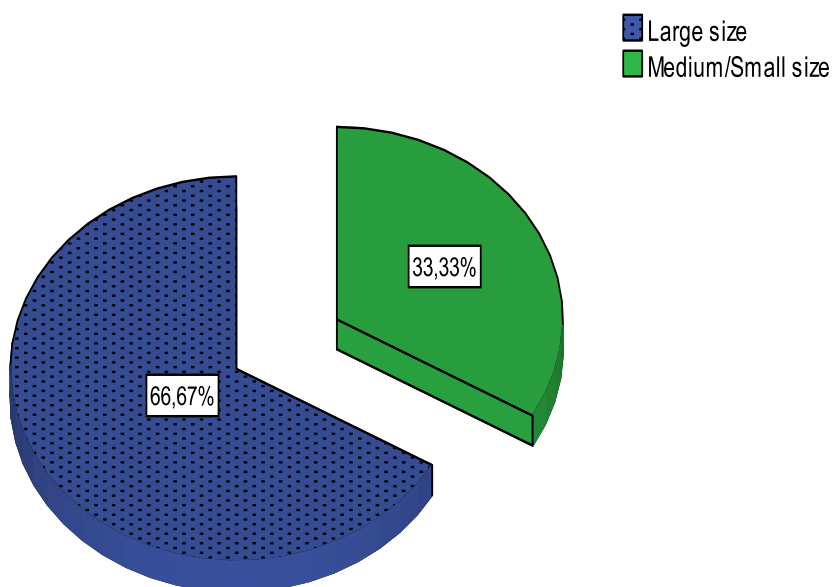

Σχήμα 8, Κύκλος εργασιών (€) (Revenue €)

Παρατηρείται από τα παραπάνω Σχήματα 5, 6, 7 και 8, η συντριπτική πλειοψηφία των συμμετεχόντων εργάζεται στην Αθήνα, όπου βρίσκεται και η έδρα των εταιρειών τους, οι οποίες πάνω από τις μισές είναι ιδιωτικές. Επιπλέον, αρκετά πάνω από το 1/2 των εταιριών έχουν περισσότερους από 250 υπαλλήλους, με κύκλο εργασιών άνω των 50 εκατ. €.

Σχήμα 9, Μέγεθος Εταιρείας (Size of the Company)

Τέλος, λαμβάνοντας υπόψη τα κριτήρια που θέτει η Ευρωπαϊκή Επιτροπή για τον διαχωρισμό των Μικρών/Μεσαίων Επιχειρήσεων (SMEs) από τις Μεγάλες (Large)⁵⁴, όπως διαπιστώνεται από το παραπάνω Σχήμα 9, το δείγμα μας απαρτίζεται στην μεγάλη του πλειοψηφία από μεγάλες επιχειρήσεις (67% έναντι 33% περίπου για τις SMEs).

⁵⁴ Σύμφωνα με την Ευρωπαϊκή Επιτροπή 2005, ο ορισμός που συνιστά τις μικρές/μεσαίες επιχειρήσεις είναι αυτές με μικρότερες από 250 εργαζομένους και έσοδα λιγότερα από 50 εκατ. € ή λιγότερα από 43 εκατ. σύνολο ενεργητικού – παθητικού στις οικονομικές καταστάσεις.

Πίνακας 1. Σύνοψη Δημογραφικών και Επαγγελματικών Χαρακτηριστικών

Age	Frequency	Percent
25-35	48	39,0
36-45	44	35,8
46-55	24	19,5
56-65	6	4,9
66 +	1	,8
Gender	Frequency	Percent
Female	38	30,9
Male	85	69,1
Positions of Respondents	Frequency	Percent
CEO/CFO & Other Board Member	13	10,6
Compliance Officer & Company Secretary	12	9,8
Internal Auditor/Advisory	72	58,5
Chief Accountant/External Audit	19	15,4
Other	7	5,7
Type of organization	Frequency	Percent
Accounting Firm	15	12,2
Hotel, Automobility Industry, Construction Co. & Private Clinic	11	8,9
Bank & Insurance Company	37	30,1
Manufacturing	21	17,1
Other Services	28	22,8
Retail & Wholesale	11	8,9
Legal status of Organisation	Frequency	Percent
Private Co.	69	56,1
Public and Listed	36	29,3
Public but not Listed	18	14,6
Region	Frequency	Percent
Athens	102	82,9
Thessaloniki	11	8,9
Other region	10	8,1
Number of employees	Frequency	Percent
< 30	12	9,8
30-50	5	4,1

51-100	10	8,1
101-250	20	16,3
251-499	11	8,9
500 +	65	52,8
Revenue (€)	Frequency	Percent
< 1million	11	8,9
1-5 million	9	7,3
5-10 million	10	8,1
11-50 million	30	24,4
50 + million	63	51,2
Size of organization	Frequency	Percent
Large size	82	66,7
Medium/Small size	41	33,3

3.2. Ανάλυση των επιμέρους μερών του ερωτηματολογίου

Μετά την παρουσίαση των δημογραφικών και επαγγελματικών χαρακτηριστικών του δείγματος της έρευνας, στην παρούσα ενότητα επιχειρείται η ανάλυση των αποτελεσμάτων των επιμέρους μερών του ερωτηματολογίου, με τη χρήση περιγραφικών και επαγωγικών μεθόδων.

Για την εξαγωγή συμπερασμάτων αναφορικά με τις ερευνητικές ερωτήσεις που έχουν τεθεί (και έχουν αναφερθεί στην αρχή του δεύτερου μέρους της παρούσας διπλωματικής), έλαβαν χώρα πλήθος ελέγχων υποθέσεων ($H_0 - H_1$), για την αποδοχή ή όχι αυτών έγινε χρήση διαφόρων κατά περίπτωση στατιστικών κριτηρίων και μεθόδων.

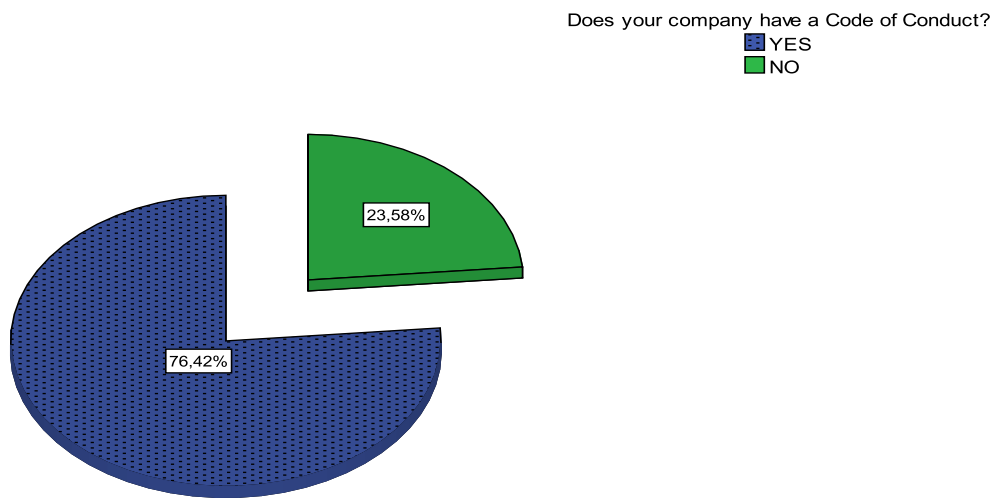
Ακολουθεί η παρουσίαση των αποτελεσμάτων ανά μέρος του ερωτηματολογίου, όπου θα παρουσιάζονται και θα αναλύονται λεπτομερώς η χρήση των διαφόρων μεθόδων προς δικαιολόγηση αυτών.

3.2.1. Ανάλυση αποτελεσμάτων 1ου & 2ου Μέρους (Section A & B)

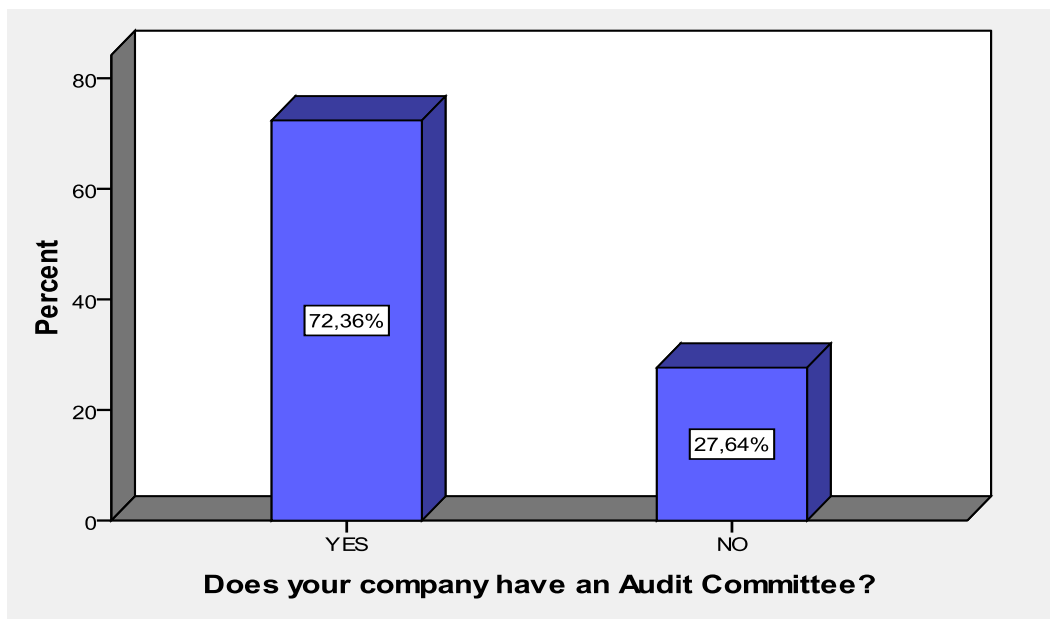
Στο πρώτο μέρος του ερωτηματολογίου, οι συμμετέχοντες απάντησαν πέραν των δημογραφικών και επαγγελματικών ερωτήσεων και σε ερωτήσεις αναφορικά με την ύπαρξη η μη επιτροπής ελέγχου καθώς και για την ύπαρξη ή μη κώδικα δεοντολογίας στην εταιρεία που εργάζονται.

Όπως παρατηρείται στα Σχήματα 10 και 11, 7 στις 10 εταιρείες έχουν Κώδικα Δεοντολογίας και Επιτροπής Ελέγχου. (Θα δούμε στη συνέχεια σε ανάλυση που ακολουθεί αν η ύπαρξη ή μη των ανωτέρω 2 παραγόντων, σχετίζεται με την διάπραξη απάτης ή όχι).

Σχήμα 10, Ύπαρξη Κώδικα Δεοντολογίας στην εταιρεία

Σχήμα 11, Ύπαρξη Ελεγκτικής Επιτροπής στην εταιρεία

Αναφορικά με την ανοχή των εταιρειών σε ανήθικες συμπεριφορές, όπως φαινόμενα διαφθοράς-δωροδοκίας, παραβιάσεις κανονιστικής συμμόρφωσης, «μαγείρεμα» οικονομικών καταστάσεων, παραβιάσεις εσωτερικών ελεγκτικών διαδικασιών και πληροφορικών συστημάτων και άλλα, οι συμμετέχοντες στην έρευνα απάντησαν ότι οι εταιρίες τους *ανέχονται λιγότερο* τις αυξημένες πληρωμές (άνω των κανονικών) σε προμηθευτές εκτός λίστας (**over payments to suppliers etc**), τη δωροδοκία, (**corrupt payments-bribery**), την χωρίς εξουσιοδότηση πρόσβαση σε δεδομένα και πληροφορίες (**unauthorized access to data**), τις παραβάσεις κανονιστικής συμμόρφωσης (**breaches of regulatory Compliance**) και τις χορηγίες και τις χρηματικές παροχές πέραν του επιτρεπτού (**sponsorship and cash payments that are inappropriate or way beyond normal**), ενώ *ανέχονται περισσότερο την παραποίηση οικονομικών καταστάσεων και πράξεις που βλάπτουν το περιβάλλον*. Σημειώνεται ότι σε όλες τις ερωτήσεις αναφορικά με το βαθμό ανοχής απέναντι στα είδη απάτης που αναφέρονται στο ερωτηματολόγιο, η πλειοψηφία των συμμετεχόντων επέλεξε να απαντήσει «*Don't know* (Δεν ξέρω)». (Πίνακας 2).

Πίνακας 2. Συγκεντρωτικός πίνακας αναφορικά με το βαθμό ανοχής της επιχείρησης στα αναφερόμενα είδη απάτης

Breaches of regulatory Compliance	Frequency	Percent
Tolerated	19*	15,4
Don't Know	93	75,6
Not tolerated	11	8,9
Corrupt payments (bribery)	Frequency	Percent
<i>Tolerated</i>	15*	12,2
Don't Know	99	80,5
Not tolerated	9	7,3
Donations, sponsorship and cash payments that are inappropriate or way beyond normal or acceptable levels	Frequency	Percent
Tolerated	19*	15,4
Don't Know	84	68,3
Not tolerated	20	16,3
Duplicate and/or over payments to suppliers and non-compliance with preferred supplier lists	Frequency	Percent
<i>Tolerated</i>	11*	8,9
Don't Know	98	79,7

Not tolerated	14	11,4
Incorrect or false accounting in the books and records to conceal improper activities	Frequency	Percent
<i>Tolerated</i>	22**	17,9
Don' t Know	96	78,0
Not tolerated	5	4,1
Unauthorized entertainment	Frequency	Percent
Tolerated	21	17,1
Don' t Know	76	61,8
Not tolerated	26	21,1
Overriding of internal standard operating procedure controls such as sign off and approval processes	Frequency	Percent
Tolerated	21	17,1
Don' t Know	84	68,3
Not tolerated	18	14,6
Actions taken which cause harm to the environment	Frequency	Percent
<i>Tolerated</i>	23**	18,7
Don' t Know	67	54,5
Not tolerated	33	26,8
Unauthorized access to data	Frequency	Percent
<i>Tolerated</i>	15*	12,2
Don' t Know	93	75,6
Not tolerated	15	12,2

Σημείωση: * ανέχονται λιγότερο οι επιχειρήσεις.

** ανέχονται περισσότερο οι επιχειρήσεις.

3.2.2. Ανάλυση αποτελεσμάτων 3^ο Μέρος (Section C). Κίνδυνοι απάτης στις επιχειρήσεις

Όπως παρατηρείται στον ακόλουθο Πίνακα 3, τα είδη απάτης που αποτελούν το μεγαλύτερο κίνδυνο για τις ελληνικές επιχειρήσεις, κατά την άποψη των συμμετεχόντων, είναι η παραποίηση των οικονομικών καταστάσεων, η κλοπή δεδομένων και «ευαίσθητων» εταιρικών πληροφοριών, η δωροδοκία, το ξέπλυμα χρήματος και η κλοπή μετρητών.

Πίνακας 3. Είδη απάτης με το μεγαλύτερο κίνδυνο για τις ελληνικές επιχειρήσεις

RISK & FRAUD Frequencies

	<i>Responses</i>		
	<i>n</i>	<i>Percent</i>	<i>Percent of Cases</i>
False financial reporting/accounting fraud	68	14,0%	55,3%
Theft of data/confidential information	65	13,3%	52,8%
Corruption & bribery	63	12,9%	51,2%
Money laundering	60	12,3%	48,8%
Theft of cash	54	11,1%	43,9%
Breach of secrets	42	8,6%	34,1%
Embezzlement	37	7,6%	30,1%
Insider trading	29	6,0%	23,6%
Theft of other assets	29	6,0%	23,6%
Counterfeit	24	4,9%	19,5%
Industrial espionage	14	2,9%	11,4%
Other fraud	2	,4%	1,6%

Note: Multiple responses questions $n = 123$ (487 responses)

Ακολουθούν συγκρίσεις και αναλύσεις των ανωτέρω αποτελεσμάτων σε σχέση με το **μέγεθος** και τον **τύπο** των επιχειρήσεων, μέσω ελέγχου υποθέσεων, για να διαπιστώσουμε αν υπάρχει διαφορά των κινδύνων μεταξύ των μικρών/μεσαίων και μεγάλων επιχειρήσεων καθώς και μεταξύ των διαφόρων τύπων επιχειρήσεων (τράπεζες, παραγωγής, κατασκευαστικές, λογιστικές κτλ)

➤ **Σε σχέση με τον μέγεθος των επιχειρήσεων.**

Για την σύγκριση των αποτελεσμάτων (είδη απάτης που καθίστανται ως ο μεγαλύτερος κίνδυνος για τις επιχειρήσεις) σε σχέση με το μέγεθος των επιχειρήσεων και συγκεκριμένα μεταξύ SMEs και Large size, τέθηκαν οι ακόλουθες ερευνητικές υποθέσεις:

H0: Δεν υπάρχει διαφορά μεταξύ του μεγέθους των επιχειρήσεων δηλαδή των μικρών/μεσαίων (SMEs) και μεγάλων επιχειρήσεων σε σχέση με τα κατά περίπτωση είδη απάτης που αποτελούν την μεγαλύτερη απειλή (σύμφωνα με τα αποτελέσματα του Πίνακα 3).

έναντι της κατά περίπτωση εναλλακτικής

Για το έλεγχο των υποθέσεων αυτών και εκ του γεγονότος ότι επιδιώκουμε την σύγκριση μεταξύ δύο κατηγορικών μεταβλητών, ο ερευνητής θα χρησιμοποιήσει το γνωστό στατιστικό κριτήριο X^2 ως *τεστ ανεξαρτησίας*⁵⁵ με βάση το δείκτη *Chi-square*, για να διερευνηθεί αν οι δύο παράγοντες (*μέγεθος της επιχείρησης και κατά περίπτωση είδος απάτης που απειλεί περισσότερο την επιχείρηση*) είναι ή όχι μεταξύ τους ανεξάρτητοι, από στατιστικής άποψης.

Εκτελώντας τη διαδικασία X^2 , όπως προκύπτει από τους εξαγόμενους πίνακες συνάφειας (*Contingency Tables*), οι οποίοι παρουσιάζονται στο **Παράρτημα 1.1.A** προκύπτουν τα εξής:

α. Αναφορικά με την *επιχειρηματική κατασκοπία (industrial espionage)*, επειδή όπως προκύπτει από την *a* υποσημείωση του πίνακα του Παραρτήματος 1.1.A.1, γίνεται σαφές ότι η εφαρμογή του X^2 είναι αδύνατη, καθώς η παραδοχή που αναφέρεται στο 20% των κελιών με αναμενόμενη συχνότητα μικρότερη του 5 παραβιάζεται. Τα “ελαττωματικά” κελιά είναι 25%, δηλ. περισσότερα από 5% εκείνων που θα μπορούσαμε να ανεχθούμε. Ο ερευνητής εφάρμοσε τη λύση της προσομοίωσης, χρησιμοποιώντας τη *μέθοδο Monte Carlo*. Όπως προκύπτει, το παρατηρούμενο επίπεδο στατιστικής σημαντικότητας με τη μέθοδο προσομοίωσης που επιλέξαμε, είναι $Exact. Sign. (2 side) = 0,033 < 0,05$, οδηγούμαστε στο συμπέρασμα ότι, η *H0 δεν ισχύει και ισχύει η εναλλακτική*. Συνεπώς, *προκύπτει διαφορά* ανάμεσα στις SMEs και στις Large size εταιρείες που σε σχέση με την *επιχειρηματική κατασκοπία*. Όπως προκύπτει από τον πίνακα του Παραρτήματος 1.1.A.1 και συγκεκριμένα από τα residual και τα ποσοστά, είναι ολοφάνερο, *ότι η επιχειρηματική κατασκοπία αποτελεί μεγαλύτερο κίνδυνο για τις Large size εταιρείες σε σχέση με τις SMEs (92,9 % των ατόμων που θεωρούν ότι η επιχειρηματική κατασκοπία αποτελεί κίνδυνο για την επιχείρησή τους η εταιρία τους ανήκει στην κατηγορία Large size)*.

β. Αναφορικά με την *πλαστογραφία (counterfeit)*, επειδή όπως προκύπτει από τον πίνακα του **Παραρτήματος 1.1.A.2**, $Asymp. Sign. (2 side) = 0,02 < 0,05$ και $X^2 = 10,041$, οδηγούμαστε στο συμπέρασμα ότι, η *H0 δεν ισχύει και ισχύει η εναλλακτική*. Συνεπώς, *προκύπτει διαφορά* ανάμεσα στις SMEs και στις Large size εταιρείες που σε

⁵⁵ Στο SPSS αν θέλουμε να εφαρμόσουμε τη διαδικασία X^2 ως *τεστ ανεξαρτησίας*, θα πρέπει να έχουμε υπ’ όψιν ότι, αυτό απαιτεί τις παρακάτω παραδοχές: **α.** Τυχαίο δείγμα, **β.** Ανεξάρτητες παρατηρήσεις, **γ.** Ονομαστικά δεδομένα (μεταβλητές τύπου nominal), **δ.** Το πολύ 20 % των κελιών του πίνακα συνάφειας να έχουν αναμενόμενη συχνότητα κάτω από 5, **ε.** Το μέγεθος του δείγματος θα πρέπει να κυμαίνεται από 25 μέχρι 250. Βλέπε αναλυτικότερα Δαφέρμιος Βασίλης (2011), *Κοινωνική Στατιστική & Μεθοδολογία Έρευνας με το SPSS*, Θεσσαλονίκη 2011, Εκδόσεις ΖΗΤΗ.

σχέση με την **πλαστογραφία**. Όπως προκύπτει από τον πίνακα του Παραρτήματος 1.1.A.2 και συγκεκριμένα από τα residual και τα ποσοστά, είναι ολοφάνερο, **ότι η πλαστογραφία αποτελεί μεγαλύτερο κίνδυνο για τις SMEs σε σχέση με τις Large size (60% των ατόμων που θεωρούν ότι η πλαστογραφία αποτελεί κίνδυνο για την επιχείρησή τους η εταιρία τους ανήκει στην κατηγορία SMEs).**

γ. Αναφορικά με την **κλοπή μετρητών (theft of cash)** επειδή όπως προκύπτει από τον πίνακα του Παραρτήματος 1.1.A.3, η $Asymp. Sign. (2 side) = 0,014 < 0,05$ και $X^2 = 5,984$, οδηγούμαστε στο συμπέρασμα ότι, η **H_0 δεν ισχύει και ισχύει η εναλλακτική**. Συνεπώς, **προκύπτει διαφορά** ανάμεσα στις SMEs και στις Large size εταιρείες που σε σχέση με την **κλοπή μετρητών**. Όπως προκύπτει από τον πίνακα του Παραρτήματος 1.1.A.3 και συγκεκριμένα από τα residual και τα ποσοστά, είναι ολοφάνερο, **ότι η κλοπή μετρητών αποτελεί μεγαλύτερο κίνδυνο για τις SMEs σε σχέση με τις Large size (45,3 % των ατόμων που θεωρούν ότι η κλοπή μετρητών αποτελεί κίνδυνο για την επιχείρησή τους η εταιρία τους ανήκει στην κατηγορία SMEs, ήτοι 24 περιπτώσεις από τις 41 των SMEs σε σχέση με τις 29 από τις 82 περιπτώσεις των Large size).**

Για τις υπόλοιπες περιπτώσεις, δεν προκύπτουν στατιστικά σημαντικές διαφορές, σε σχέση με το μέγεθος των επιχειρήσεων.

(Λόγω του πλήθους των συγκρίσεων, αναφέρονται μόνο οι συγκρίσεις για τις οποίες έχουν προκύψει στατιστικά σημαντικές διαφορές, ενώ για τις υπόλοιπες τα στοιχεία παραμένουν στη κατοχή του ερευνητή και διαθέσιμα εφόσον ζητηθούν)

➤ Σε σχέση με τον τύπο των επιχειρήσεων.

Για την σύγκριση των αποτελεσμάτων (είδη απάτης που καθίστανται ως ο μεγαλύτερος κίνδυνος για τις επιχειρήσεις) σε σχέση με τον τύπο των επιχειρήσεων, έχουμε τις ακόλουθες ερευνητικές υποθέσεις:

H_0 : Δεν υπάρχει διαφορά μεταξύ του τύπου των επιχειρήσεων και των κατά περίπτωση ειδών απάτης που αποτελούν την μεγαλύτερη απειλή (σύμφωνα με τα αποτελέσματα του Πίνακα 3).

έναντι της κατά περίπτωση εναλλακτικής

Για το έλεγχο των υποθέσεων αυτών και εκ του γεγονότος ότι επιδιώκουμε την σύγκριση μεταξύ δύο κατηγορικών μεταβλητών, ο ερευνητής θα χρησιμοποιήσει το

γνωστό στατιστικό κριτήριο X^2 ως *τεστ ανεξαρτησίας* με βάση το δείκτη *Chi-square*, για να διερευνηθεί αν οι δύο παράγοντες (*τύπος της επιχείρησης και κατά περίπτωση είδος απάτης που απειλεί περισσότερο την επιχείρηση*) είναι ή όχι μεταξύ τους ανεξάρτητοι, από στατιστικής άποψης.

Εκτελώντας τη διαδικασία X^2 , όπως προκύπτει από τους εξαγόμενους πίνακες συνάφειας (*Contingency Tables*), οι οποίοι παρουσιάζονται στο **Παράρτημα 1.1.B** προκύπτουν τα εξής:

α. Αναφορικά με το *ξέπλυμα χρήματος (money laundering)*, επειδή όπως προκύπτει από τον πίνακα του **Παραρτήματος 1.1.B.1**, *Asymp. Sign. (2 side) = 0,000 < 0,05* και $X^2 = 31,385$, οδηγούμαστε στο συμπέρασμα ότι, η *H0 δεν ισχύει και ισχύει η εναλλακτική*. Συνεπώς, *προκύπτει διαφορά* ανάμεσα στον τύπο των επιχειρήσεων σε σχέση με το ξέπλυμα χρήματος. Όπως προκύπτει από τον πίνακα του Παραρτήματος 1.1.B.1 και συγκεκριμένα από τα residual και τα ποσοστά, είναι ολοφάνερο, *ότι το ξέπλυμα χρήματος αποτελεί μεγαλύτερο κίνδυνο για τις Τράπεζες και τις Ασφαλιστικές Εταιρίες καθώς και για άλλες Υπηρεσίες*.

β. Αναφορικά με την *κλοπή μετρητών (Theft of cash)*, επειδή όπως προκύπτει από την *a* υποσημείωση του πίνακα του Παραρτήματος 1.1.B.2, γίνεται σαφές ότι η εφαρμογή του X^2 είναι αδύνατη, καθώς η παραδοχή που αναφέρεται στο 20% των κελιών με αναμενόμενη συχνότητα μικρότερη του 5 παραβιάζεται. Τα “ελαττωματικά” κελιά είναι 25%, δηλ. περισσότερα από 5% εκείνων που θα μπορούσαμε να ανεχθούμε. Ο ερευνητής εφάρμοσε τη λύση της προσομοίωσης, χρησιμοποιώντας τη *μέθοδο Monte Carlo*. Όπως προκύπτει, το παρατηρούμενο επίπεδο στατιστικής σημαντικότητας με τη μέθοδο προσομοίωσης που επιλέξαμε, είναι *Exact. Sign. (2 side) = 0,030 < 0,05*, οδηγούμαστε στο συμπέρασμα ότι, η *H0 δεν ισχύει και ισχύει η εναλλακτική*. Συνεπώς, *προκύπτει διαφορά* ανάμεσα στον τύπο των επιχειρήσεων σε σχέση με την κλοπή μετρητών. Όπως προκύπτει από τον πίνακα του Παραρτήματος 1.1.B.2 και συγκεκριμένα από τα residual και τα ποσοστά, είναι ολοφάνερο, *ότι η κλοπή μετρητών αποτελεί μεγαλύτερο κίνδυνο για τις Τράπεζες και Ασφαλιστικές εταιρείες καθώς και για τις Βιομηχανικές κατασκευές*.

Για τις υπόλοιπες περιπτώσεις, δεν προκύπτουν στατιστικά σημαντικές διαφορές, σε σχέση με το μέγεθος των επιχειρήσεων.

(Λόγω του πλήθους των συγκρίσεων, αναφέρονται μόνο οι συγκρίσεις για τις οποίες έχουν προκύψει στατιστικά σημαντικές διαφορές, ενώ για τις υπόλοιπες τα στοιχεία παραμένουν στη κατοχή του ερευνητή και διαθέσιμα εφόσον ζητηθούν)

3.2.3. Ανάλυση αποτελεσμάτων 4ου Μέρους (Section D). Είδη απάτης που έλαβαν χώρα στην επιχείρηση

Όπως προέκυψε από την έρευνα, το **87% των συμμετεχόντων**,⁵⁶ ανέφερε ότι η εταιρεία τους έπεσε θύμα απάτης τουλάχιστον μία φορά τα τελευταία 3 χρόνια (έλαβε χώρα ένα τουλάχιστον περιστατικό απάτης). Το ποσοστό αυτό είναι συγκριτικά μεγαλύτερο από το 85,8 % που αναφέρθηκε από την Krambia-Karardis and Zoriatas (2010) για την Κύπρο και πολύ μεγαλύτερο από το 50 % που αναφέρθηκε από τους Bussman and Werle (2006), βάση της διεθνούς έρευνας απάτης που διεξήγαν.

3.2.3.1. Ο ρόλος της Επιτροπής Ελέγχου και του Κώδικα Δεοντολογίας σε σχέση με τη θυματοποίηση των επιχειρήσεων

Όπως είδαμε σε προηγούμενη ανάλυση, οι συμμετέχοντες ανέφεραν σε ποσοστά 76% και 72% ότι η εταιρεία τους διαθέτει *Κώδικα Δεοντολογίας* και *Επιτροπή Ελέγχου*, αντίστοιχα. Ένα από τα βασικά ερευνητικά ερωτήματα που επιδιώκει να απαντήσει η παρούσα έρευνα είναι κατά πόσο η ύπαρξη *Επιτροπής Ελέγχου* και *Κώδικα Δεοντολογίας* στην επιχείρηση, σχετίζεται με την εμφάνιση ή μη της απάτης, λειτουργώντας προληπτικά - αποτρεπτικά εναντίον του εν λόγω φαινομένου.

Για να ερευνηθεί ο αποτρεπτικός ρόλος *της Επιτροπής Ελέγχου και του Κώδικα Δεοντολογίας*, τέθηκαν οι κάτωθι ερευνητικές υποθέσεις:

- **H01:** Δεν υπάρχει διαφορά ανάμεσα στις επιχειρήσεις που έχουν ή όχι *Επιτροπή Ελέγχου*, σε σχέση με την θυματοποίηση αυτών ή όχι, εξ' απάτης
- **H02:** Δεν υπάρχει διαφορά ανάμεσα στις επιχειρήσεις που έχουν ή όχι *Κώδικα Δεοντολογίας*, σε σχέση με την θυματοποίηση αυτών ή όχι, εξ' απάτης
- **H03:** Δεν υπάρχει διαφορά ανάμεσα στις επιχειρήσεις που έχουν ή όχι *Επιτροπή Ελέγχου και Κώδικα Δεοντολογίας*, σε σχέση με την θυματοποίηση αυτών ή όχι, εξ' απάτης

⁵⁶ Σύμφωνα με τα αποτελέσματα της έρευνας, αναφέρθηκαν 107 περιπτώσεις, όπου έλαβε χώρα τουλάχιστον ένα περιστατικό απάτης και 16 περιπτώσεις που δεν έλαβε κανένα, από το σύνολο των 123 απαντήσεων που αποτελεί το δείγμα της παρούσας έρευνας.

έναντι των κατά περίπτωση εναλλακτικών υποθέσεων.

Για το έλεγχο των υποθέσεων αυτών, θα χρησιμοποιηθεί το γνωστό στατιστικό κριτήριο X^2 ως **τεστ ανεξαρτησίας** με βάση το δείκτη **Chi-square**, για να διερευνηθεί αν οι δύο παράγοντες (**Επιτροπή Ελέγχου ή Κώδικας Δεοντολογίας και θυματοποίηση της επιχείρησης εξ' απάτης**) είναι ή όχι μεταξύ τους ανεξάρτητοι, από στατιστικής άποψης.

Εκτελώντας τη διαδικασία X^2 , όπως προκύπτει από τους εξαγόμενους πίνακες συνάφειας (*Contingency Tables*), οι οποίοι παρουσιάζονται στο Παράρτημα 1.2. (Α, Β & Γ) προκύπτουν τα εξής:

α. Αναφορικά με την ύπαρξη **Επιτροπής Ελέγχου**, επειδή όπως προκύπτει από την α υποσημείωση του πίνακα του Παραρτήματος 1.2.Α, γίνεται σαφές ότι η εφαρμογή του X^2 είναι αδύνατη, καθώς η παραδοχή που αναφέρεται στο 20% των κελιών με αναμενόμενη συχνότητα μικρότερη του 5 παραβιάζεται. Τα “ελαττωματικά” κελιά είναι 25%, δηλ. περισσότερα από 5% εκείνων που θα μπορούσαμε να ανεχθούμε. Ο ερευνητής εφάρμοσε τη λύση της προσομοίωσης, χρησιμοποιώντας τη **μέθοδο Monte Carlo**. Όπως προκύπτει, το παρατηρούμενο επίπεδο στατιστικής σημαντικότητας με τη μέθοδο προσομοίωσης που επιλέξαμε, είναι Exact. Sign. (2 side) = 0,04 < 0,05, οδηγούμαστε στο συμπέρασμα ότι, η ***H0* δεν ισχύει και ισχύει η εναλλακτική**. Συνεπώς, **προκύπτει διαφορά** αναφορικά με τις εταιρείες που διαθέτουν ή όχι Επιτροπή Ελέγχου σε σχέση με τη θυματοποίηση ή μη αυτών εξ' απάτης. Όπως προκύπτει από τον πίνακα του Παραρτήματος 1.2.Α και συγκεκριμένα από τα residual και τα ποσοστά, είναι ολοφάνερο, ***ότι οι εταιρείες που διαθέτουν Επιτροπή Ελέγχου, έχουν πέσει θύματα απάτης περισσότερο από αυτές που δεν διαθέτουν.***

β. Αναφορικά με την ύπαρξη **Κώδικα Δεοντολογίας**, επειδή όπως προκύπτει από την α υποσημείωση του πίνακα του Παραρτήματος 1.2.Β, γίνεται σαφές ότι η εφαρμογή του X^2 είναι αδύνατη, καθώς η παραδοχή που αναφέρεται στο 20% των κελιών με αναμενόμενη συχνότητα μικρότερη του 5 παραβιάζεται. Τα “ελαττωματικά” κελιά είναι 25%, δηλ. περισσότερα από 5% εκείνων που θα μπορούσαμε να ανεχθούμε. Εφαρμόζουμε τη λύση της προσομοίωσης, χρησιμοποιώντας τη **μέθοδο Monte Carlo**. Όπως προκύπτει, το παρατηρούμενο επίπεδο στατιστικής σημαντικότητας με τη μέθοδο προσομοίωσης που επιλέξαμε, είναι Exact. Sign. (2 side) = 0,355 > 0,05, οδηγούμαστε στο συμπέρασμα ότι, η ***H0* ισχύει**. Συνεπώς, **δεν προκύπτει καμία διαφορά** αναφορικά με τις εταιρείες που διαθέτουν ή όχι Κώδικα Δεοντολογίας σε σχέση με τη θυματοποίηση ή μη αυτών εξ' απάτης.

γ. Αναφορικά με την ύπαρξη *Επιτροπής Ελέγχου & Κώδικα Δεοντολογίας* στην επιχείρηση, όπως προκύπτει από τον του πίνακα του Παραρτήματος 1.2.Γ, το παρατηρούμενο επίπεδο στατιστικής σημαντικότητας είναι $Asymp. Sign. (2 side) = 0,095 > 0,05 (X^2 = 2,792)$, οδηγούμαστε στο συμπέρασμα ότι, η ***H0* ισχύει**. Συνεπώς, **δεν προκύπτει καμία διαφορά** αναφορικά με τις εταιρείες που διαθέτουν ή όχι Επιτροπή Ελέγχου και Κώδικα Δεοντολογίας σε σχέση με τη θυματοποίηση ή μη αυτών εξ' απάτης.

3.2.3.2. Είδη απάτης που διαπράττονται ανά κατηγορία

Όπως παρατηρείται στον κάτωθι Πίνακα 4, οι απλοί εργαζόμενοι/υπάλληλοι διαπράττουν απάτες περισσότερο από τα Διευθυντικά Στελέχη και τα Τρίτα μέρη και φυσικά διαφορετικού είδους. Σύμφωνα με τις απαντήσεις των συμμετεχόντων, τα είδη απάτης που έλαβαν χώρα περισσότερο στις ελληνικές επιχειρήσεις τα τελευταία τρία χρόνια από εργαζομένους (employees) είναι η **κλοπή στοιχείων ενεργητικού**, η **κλοπή μετρητών με ψευδή δικαιολογητικά**, η **σύγκρουση συμφερόντων** καθώς η **διαφθορά/δωροδοκία (αποδοχή)** και η **απάτη μικροεξόδων**. Αναφορικά με τα είδη απάτης που τελέστηκαν από **Διευθυντικά Στελέχη (management)**, αυτά είναι η **παραποίηση οικονομικών καταστάσεων**, η **σύγκρουση συμφερόντων**, οι **περιττές αγορές για προσωπικούς λόγους**, τα **έξοδα παραστάσεως** και η **διαφθορά/δωροδοκία (προσφορά)**. Τέλος, οι **“Τρίτοι”**, σύμφωνα με τις συγκεντρωθείσες απαντήσεις, διαπράττουν απάτες όπως **ακάλυπτες επιταγές ή πλαστογράφιση αυτών**, **κακή ποιότητα παρεχόμενων υπηρεσιών**, **ξεπλύματος χρήματος**, **υπερτιμολογήσεις** και **διαφθορά/δωροδοκία (προσφορά)**.

Πίνακας 4. Είδη απάτης που διαπράχθηκαν στην επιχείρηση από Εργαζομένους, Διευθυντικά στελέχη και Τρίτους (προμηθευτές, πελάτες κτλ)

<i>Type of fraud</i>	Employees		Management		Third parties	
	<i>n</i>	Percent	<i>n</i>	Percent	<i>n</i>	Percent
Bounced cheques or cheque forgery	16	5,2%	3	1,0%	37	12,8%
Conflict of interest	32	10,4%	31	10,8%	18	6,2%
Corruption/bribery (taken)	28	9,1%	10	3,5%	20	6,9%
Corruption/bribery (offered)	12	3,9%	23	8,0%	23	7,9%
Expense accounts	22	7,1%	28	9,8%	6	2,1%
Industrial espionage	8	2,6%	5	1,7%	6	2,1%
Invoice manipulation	22	7,1%	14	4,9%	22	7,6%
Money laundering	6	1,9%	8	2,8%	29	10,0%
Overpricing	8	2,6%	20	7,0%	24	8,3%
Payroll fraud	6	1,9%	4	1,4%	3	1,0%
Petty cash fraud	23	7,5%	3	1,0%	4	1,4%
Poor quality of goods/services provided	17	5,5%	5	1,7%	29	10,0%
Price fixing / collusion	11	3,6%	19	6,6%	16	5,5%
Theft of assets	32	10,4%	4	1,4%	18	6,2%
Theft of cash (through false claims)	32	10,4%	9	3,1%	12	4,1%
Unnecessary purchases for personal use	14	4,5%	29	10,1%	3	1,0%
Window dressing/ financial statement manipulation	4	1,3%	33	11,5%	2	,7%
Long term contracts (e.g. lease contracts)	4	1,3%	15	5,2%	6	2,1%
Procurement	19	6,2%	23	8,0%	12	4,1%

Note: Multiple response: *employees* (308 responses); *management* (286 responses); and *third parties* (290 responses); *n* = number of responses

Όπως έχει ήδη αναφερθεί, μία από τις βασικές προτεραιότητες της παρούσας διπλωματικής είναι να διαπιστωθεί ο ρόλος του Κώδικα Δεοντολογίας και της Ελεγκτικής Επιτροπής απέναντι στο φαινόμενο της απάτης στις επιχειρήσεις. Ο ερευνητής θα επιδιώξει να εξετάσει τη σχέση των ανωτέρω αποτελεσμάτων (είδη απάτης που συγκέντρωσαν κατά κατηγορία τις περισσότερες απαντήσεις) με την ύπαρξη ή μη Κώδικα Δεοντολογίας και Ελεγκτικής Επιτροπής στην Επιχείρηση. Για το λόγο αυτό τέθηκαν οι κάτωθι ερευνητικές υποθέσεις:

A. Για τις απάτες που διαπράττονται από τους εργαζομένους (employees),

- **H01:** Δεν υπάρχει διαφορά ανάμεσα στις επιχειρήσεις που έχουν ή όχι Κώδικα Δεοντολογίας, σε σχέση με το κατά περίπτωση είδος απάτης που διαπράττεται από τους απλούς εργαζομένους/υπαλλήλους (σύμφωνα με τα αποτελέσματα του Πίνακα 4).
- **H02:** Δεν υπάρχει διαφορά ανάμεσα στις επιχειρήσεις που έχουν ή όχι Επιτροπή Ελέγχου, σε σχέση με το κατά περίπτωση είδος απάτης που διαπράττεται από τους απλούς εργαζομένους/υπαλλήλους (σύμφωνα με τα αποτελέσματα του Πίνακα 4).

έναντι των κατά περίπτωση εναλλακτικών υποθέσεων.

B. Για τις απάτες που διαπράττονται από Διευθυντικά Στελέχη (management),

- **H03:** Δεν υπάρχει διαφορά ανάμεσα στις επιχειρήσεις που έχουν ή όχι Κώδικα Δεοντολογίας, σε σχέση με το κατά περίπτωση είδος απάτης που διαπράττεται από Διευθυντικά Στελέχη (σύμφωνα με τα αποτελέσματα του Πίνακα 4).
- **H04:** Δεν υπάρχει διαφορά ανάμεσα στις επιχειρήσεις που έχουν ή όχι Επιτροπή Ελέγχου, σε σχέση με το κατά περίπτωση είδος απάτης που διαπράττεται από Διευθυντικά Στελέχη (σύμφωνα με τα αποτελέσματα του Πίνακα 4).

έναντι των κατά περίπτωση εναλλακτικών υποθέσεων.

Για το έλεγχο των υποθέσεων αυτών, θα χρησιμοποιηθεί το γνωστό στατιστικό κριτήριο X^2 ως **τεστ ανεξαρτησίας** με βάση το δείκτη **Chi-square**, για να διερευνηθεί αν οι δύο παράγοντες (Επιτροπή Ελέγχου ή Κώδικας Δεοντολογίας και κατά περίπτωση είδη απάτης που διαπράττονται ανά κατηγορία) είναι ή όχι μεταξύ τους ανεξάρτητοι, από στατιστικής άποψης.

Εκτελώντας τη διαδικασία X^2 , όπως προκύπτει από τους εξαγόμενους πίνακες συνάφειας (*Contingency Tables*), οι οποίοι παρουσιάζονται στο Παράρτημα 1.3. (A & B) προκύπτουν τα εξής:

A. Για τις απάτες που διαπράττονται από τους εργαζομένους (employees),

1. Αναφορικά με την κλοπή μετρητών με ψευδή δικαιολογητικά (*Theft of cash through false claims*), όπως προκύπτει από τον πίνακα του Παραρτήματος 1.3.A.1, το παρατηρούμενο επίπεδο στατιστικής σημαντικότητας είναι $\text{Asymp. Sign. (2 side)} = 0,028 < 0,05$ ($X^2 = 4,842$), οδηγούμαστε στο συμπέρασμα ότι, η ***H01 δεν ισχύει και ισχύει η εναλλακτική***. Συνεπώς, **προκύπτει διαφορά** αναφορικά με τις εταιρείες που διαθέτουν ή όχι Κώδικα Δεοντολογίας, σε σχέση με την κλοπή μετρητών μέσω ψευδή δικαιολογητικών που διαπράττουν οι εργαζόμενοι. Όπως προκύπτει από τον πίνακα του Παραρτήματος 1.3.A και συγκεκριμένα από τα residual και τα ποσοστά, είναι ολοφάνερο, ***ότι η κλοπή μετρητών σχετίζεται θετικά και όχι αρνητικά με την ύπαρξη του Κώδικα Δεοντολογίας που θα περίμενε κανείς***.

Για τις υπόλοιπες περιπτώσεις απάτης που διαπράττουν οι εργαζόμενοι, δεν προέκυψαν στατιστικώς σημαντικές διαφορές.

2. Αναφορικά με την ύπαρξη Ελεγκτικής Επιτροπής σε σχέση με τα είδη απάτης που διαπράττονται από τους εργαζομένους δεν προέκυψε καμία στατιστικώς σημαντική διαφορά, ***(γίνεται δεκτή η H02)***.

B. Για τις απάτες που διαπράττονται από τα Διευθυντικά Στελέχη (managers),

1.1. Αναφορικά με την σχέση του Κώδικα Δεοντολογίας με τη ***διαφθορά/δωροδοκία - προσφορά (corruption/ bribery-offered)*** που διαπράττουν τα Διευθυντικά Στελέχη, όπως προκύπτει από τον πίνακα του Παραρτήματος 1.3.B.1, το παρατηρούμενο επίπεδο στατιστικής σημαντικότητας είναι $\text{Asymp. Sign. (2 side)} = 0,000 < 0,05$ ($X^2 = 12,840$), οδηγούμαστε στο συμπέρασμα ότι, η ***H03 δεν ισχύει και ισχύει η εναλλακτική***. Συνεπώς, **προκύπτει διαφορά** αναφορικά με τις εταιρείες που διαθέτουν ή όχι Κώδικα Δεοντολογίας, σε σχέση με τη ***διαφθορά/δωροδοκία (προσφορά)*** που διαπράττουν τα Διευθυντικά Στελέχη. Όπως προκύπτει από τον πίνακα του Παραρτήματος 1.3.B.1 και συγκεκριμένα από τα residual και τα ποσοστά, είναι ολοφάνερο, ***ότι διαφθορά/δωροδοκία (προσφορά), σχετίζεται αρνητικά με την ύπαρξη του Κώδικα Δεοντολογίας, δεδομένου ότι περισσότερα περιστατικά διαφθοράς λαμβάνουν χώρα στις εταιρείες που δεν διαθέτουν Κώδικα Δεοντολογίας***.

1.2. Αναφορικά με την σχέση του Κώδικα Δεοντολογίας με την **παραποίηση των οικονομικών καταστάσεων (*window dressing*)** που διαπράττουν τα Διευθυντικά Στελέχη, όπως προκύπτει από τον πίνακα του Παραρτήματος 1.3.B.2, το παρατηρούμενο επίπεδο στατιστικής σημαντικότητας είναι $Asymp. Sign. (2 side) = 0,01 < 0,05 (X^2 = 11,980)$, οδηγούμαστε στο συμπέρασμα ότι, η ***H03 δεν ισχύει και ισχύει η εναλλακτική.*** Συνεπώς, **προκύπτει διαφορά** αναφορικά με τις εταιρείες που διαθέτουν ή όχι Κώδικα Δεοντολογίας, σε σχέση με την **παραποίηση των οικονομικών καταστάσεων** που διαπράττουν τα Διευθυντικά Στελέχη. Όπως προκύπτει από τον πίνακα του Παραρτήματος 1.3.B.2 και συγκεκριμένα από τα residual και τα ποσοστά, είναι ολοφάνερο, **ότι διαφθορά/δωροδοκία (προσφορά), σχετίζεται αρνητικά με την ύπαρξη του Κώδικα Δεοντολογίας, δεδομένου ότι περισσότερα περιστατικά διαφθοράς λαμβάνουν χώρα στις εταιρείες που δεν διαθέτουν Κώδικα Δεοντολογίας.**

Για τις υπόλοιπες περιπτώσεις απάτης που διαπράττονται από τα Διευθυντικά Στελέχη, δεν προκύπτουν στατιστικά σημαντικές διαφορές.

2. Αναφορικά με την **ύπαρξη Ελεγκτικής Επιτροπής** σε σχέση με τα είδη απάτης που διαπράττονται από τους εργαζομένους δεν προέκυψε καμία στατιστικώς σημαντική διαφορά, **(γίνεται δεκτή η *H04*).**

(Λόγω του πλήθους των συγκρίσεων, αναφέρονται μόνο οι συγκρίσεις για τις οποίες έχουν προκύψει στατιστικά σημαντικές διαφορές, ενώ για τις υπόλοιπες τα στοιχεία παραμένουν στη κατοχή του ερευνητή και είναι διαθέσιμα εφόσον ζητηθούν

Ένα επίσης βασικό ερευνητικό ερώτημα που έχει τεθεί στην παρούσα έρευνα, αφορά το κατά πόσο διαφορετικά είδη απάτης που διαπράττονται από τους απλούς υπαλλήλους και τα Διευθυντικά Στελέχη, λαμβάνουν χώρα σε διαφορετικού **μεγέθους και τύπου επιχειρήσεων**. Για να εξεταστεί η σχέση του μεγέθους και του τύπου των επιχειρήσεων με τα είδη απάτης που διαπράττονται κατά περίπτωση από τους Εργαζομένους και τα Διευθυντικά Στελέχη, τέθηκαν κατά περίπτωση οι κάτωθι ερευνητικές υποθέσεις, προκειμένου να ελεγχθεί η αποδοχή ή μη αυτών.

A. Για τις απάτες που διαπράττονται από τους εργαζομένους (employees),

- **H01:** Δεν υπάρχει διαφορά ανάμεσα στις SMEs και Large size επιχειρήσεις, σε σχέση με το κατά περίπτωση είδος απάτης που διαπράττεται από τους απλούς εργαζομένους/υπαλλήλους (σύμφωνα με τα αποτελέσματα του Πίνακα 4).
- **H02:** Δεν υπάρχει διαφορά μεταξύ των διαφόρων τύπων επιχειρήσεων, με το κατά περίπτωση είδος απάτης που διαπράττεται από τους απλούς εργαζομένους/υπαλλήλους (σύμφωνα με τα αποτελέσματα του Πίνακα 4).

έναντι των κατά περίπτωση εναλλακτικών υποθέσεων

B. Για τις απάτες που διαπράττονται από Διευθυντικά Στελέχη (management),

- **H03:** Δεν υπάρχει διαφορά ανάμεσα στις SMEs και Large size επιχειρήσεις, σε σχέση με το κατά περίπτωση είδος απάτης που διαπράττεται από Διευθυντικά Στελέχη (σύμφωνα με τα αποτελέσματα του Πίνακα 4).
- **H04:** Δεν υπάρχει διαφορά μεταξύ των διαφόρων τύπων επιχειρήσεων, με το κατά περίπτωση είδος απάτης που διαπράττεται από Διευθυντικά Στελέχη (σύμφωνα με τα αποτελέσματα του Πίνακα 4).

έναντι των κατά περίπτωση εναλλακτικών υποθέσεων

Για το έλεγχο των υποθέσεων αυτών, θα χρησιμοποιηθεί το γνωστό στατιστικό κριτήριο X^2 ως **τεστ ανεξαρτησίας** με βάση το δείκτη **Chi-square**, για να διερευνηθεί αν οι δύο παράγοντες (μέγεθος και τύπος των επιχειρήσεων και κατά περίπτωση είδη απάτης που διαπράττονται ανά κατηγορία) είναι ή όχι μεταξύ τους ανεξάρτητοι, από στατιστικής άποψης.

Εκτελώντας τη διαδικασία X^2 , όπως προκύπτει από τους εξαγόμενους πίνακες συνάφειας (*Contingency Tables*), οι οποίοι παρουσιάζονται στο Παράρτημα 1.4. (A & B) προκύπτουν τα εξής:

A. Για τις απάτες που διαπράττονται από τους εργαζομένους (employees),

1. Αναφορικά με το μέγεθος των επιχειρήσεων σε σχέση με την **κλοπή μετρητών με ψευδή δικαιολογητικά (Theft of cash through false claims)** που διαπράττουν οι εργαζόμενοι, όπως προκύπτει από τον πίνακα του Παραρτήματος 1.4.A.1, το

παρατηρούμενο επίπεδο στατιστικής σημαντικότητας είναι $Asymp. Sign. (2 side) = 0,004 < 0,05$ ($X^2 = 8,448$), οδηγούμαστε στο συμπέρασμα ότι, η ***H01 δεν ισχύει και ισχύει η εναλλακτική***. Συνεπώς, **προκύπτει διαφορά** μεταξύ των SMEs και Large size, σε σχέση με την **κλοπή μετρητών με ψευδή δικαιολογητικά** που διαπράττουν οι εργαζόμενοι. Όπως προκύπτει από τον πίνακα του Παραρτήματος 1.4.A.1 και συγκεκριμένα από τα residual και τα ποσοστά, είναι ολοφάνερο, **ότι περισσότερα περιστατικά κλοπής μετρητών με ψευδή δικαιολογητικά λαμβάνουν χώρα στις μεγάλες εταιρείες (Large size) σε σύγκριση με τις μικρές/μεσαίες (SMEs)**.

Για τις υπόλοιπες περιπτώσεις απάτης που διαπράττονται από τους εργαζομένους σε σχέση με το μέγεθος των επιχειρήσεων, δεν προκύπτουν στατιστικά σημαντικές διαφορές.

2. Αναφορικά με τον τύπο των επιχειρήσεων σε σχέση με την διαφθορά/δωροδοκία -αποδοχή (corruption/ bribery –taken), που διαπράττεται από τους εργαζομένους όπως προκύπτει από την α υποσημείωση του πίνακα του Παραρτήματος 1.4.B.1, γίνεται σαφές ότι η εφαρμογή του X^2 είναι αδύνατη, καθώς η παραδοχή που αναφέρεται στο 20% των κελιών με αναμενόμενη συχνότητα μικρότερη του 5 παραβιάζεται. Τα “ελαττωματικά” κελιά είναι 25%, δηλ. περισσότερα από 5% εκείνων που θα μπορούσαμε να ανεχθούμε. Εφαρμόζουμε τη λύση της προσομοίωσης, χρησιμοποιώντας τη **μέθοδο Monte Carlo**. Όπως προκύπτει, το παρατηρούμενο επίπεδο στατιστικής σημαντικότητας με τη μέθοδο προσομοίωσης που επιλέξαμε, είναι $Exact. Sign. (2 side) = 0,003 < 0,05$), οδηγούμαστε στο συμπέρασμα ότι, η ***H02 δεν ισχύει και ισχύει η εναλλακτική***. Συνεπώς, **προκύπτει διαφορά** μεταξύ του τύπου των επιχειρήσεων, σε σχέση με την **διαφθορά/δωροδοκία -αποδοχή** που διαπράττουν οι εργαζόμενοι. Όπως προκύπτει από τον πίνακα του Παραρτήματος 1.4.B.1 και συγκεκριμένα από τα residual και τα ποσοστά, είναι ολοφάνερο, **ότι τα περισσότερα περιστατικά διαφθοράς/δωροδοκίας -αποδοχή λαμβάνουν χώρα στις Τράπεζες και στις Ασφαλιστικές εταιρίες σε σχέση με τους άλλους τύπους επιχειρήσεων**.

Για τις υπόλοιπες περιπτώσεις απάτης που διαπράττονται από τους εργαζομένους σε σχέση με το μέγεθος των επιχειρήσεων, δεν προκύπτουν στατιστικά σημαντικές διαφορές.

B. Για τις απάτες που διαπράττονται από τα Διευθυντικά Στελέχη (managers),

1.1. Αναφορικά με το μέγεθος των επιχειρήσεων σε σχέση με την **διαφθορά/δωροδοκία –προσφορά (corruption/ bribery-offered)**, που διαπράττουν τα Διευθυντικά Στελέχη, όπως προκύπτει από τον πίνακα του Παραρτήματος 1.4.A.2, το παρατηρούμενο επίπεδο στατιστικής σημαντικότητας είναι $Asymp. Sign. (2 side) = 0,009 < 0,05 (X^2 = 6,845)$, οδηγούμαστε στο συμπέρασμα ότι, η ***H03 δεν ισχύει και ισχύει η εναλλακτική***. Συνεπώς, **προκύπτει διαφορά** μεταξύ των SMEs και Large size, σε σχέση με την **διαφθορά/δωροδοκία –προσφορά** που διαπράττουν τα Διευθυντικά Στελέχη. Όπως προκύπτει από τον πίνακα του Παραρτήματος 1.4.A.2 και συγκεκριμένα από τα residual και τα ποσοστά, είναι ολοφάνερο, **ότι περισσότερα περιστατικά διαφθορά/δωροδοκία –προσφορά (corruption/ bribery- offered), που διαπράττουν τα Διευθυντικά Στελέχη, λαμβάνουν χώρα στις μικρές/μεσαίες (SMEs) σε σύγκριση με τις μεγάλες εταιρείες (Large size).**

1.2. Αναφορικά με το μέγεθος των επιχειρήσεων σε σχέση με την **παραποίηση των οικονομικών καταστάσεων (window dressing)** που διαπράττουν τα Διευθυντικά Στελέχη, όπως προκύπτει από τον πίνακα του Παραρτήματος 1.4.A.2, το παρατηρούμενο επίπεδο στατιστικής σημαντικότητας είναι $Asymp. Sign. (2 side) = 0,003 < 0,05 (X^2 = 9,132)$, οδηγούμαστε στο συμπέρασμα ότι, η ***H03 δεν ισχύει και ισχύει η εναλλακτική***. Συνεπώς, **προκύπτει διαφορά** μεταξύ των SMEs και Large size, σε σχέση με την **παραποίηση των οικονομικών καταστάσεων** που διαπράττουν τα Διευθυντικά Στελέχη. Όπως προκύπτει από τον πίνακα του Παραρτήματος 1.4.A.2 και συγκεκριμένα από τα residual και τα ποσοστά, είναι ολοφάνερο, **ότι περισσότερα περιστατικά παραποίησης των οικονομικών καταστάσεων που διαπράττουν τα Διευθυντικά Στελέχη, λαμβάνουν χώρα στις μικρές/μεσαίες (SMEs) σε σύγκριση με τις μεγάλες εταιρείες (Large size).**

Για τις υπόλοιπες περιπτώσεις απάτης που διαπράττονται από τους εργαζομένους σε σχέση με τον τύπο των επιχειρήσεων, δεν προκύπτουν στατιστικά σημαντικές διαφορές.

2. Αναφορικά με τον **τύπο των επιχειρήσεων** σε σχέση με την **παραποίηση των οικονομικών καταστάσεων (window dressing)** που διαπράττουν τα Διευθυντικά Στελέχη, όπως προκύπτει από την α υποσημείωση του πίνακα του Παραρτήματος 1.4.B.2, γίνεται σαφές ότι η εφαρμογή του X^2 είναι αδύνατη, καθώς η παραδοχή που

αναφέρεται στο 20% των κελιών με αναμενόμενη συχνότητα μικρότερη του 5 παραβιάζεται. Τα “ελαττωματικά” κελιά είναι 25%, δηλ. περισσότερα από 5% εκείνων που θα μπορούσαμε να ανεχθούμε. Εφαρμόζουμε τη λύση της προσομοίωσης, χρησιμοποιώντας τη *μέθοδο Monte Carlo*. Όπως προκύπτει, το παρατηρούμενο επίπεδο στατιστικής σημαντικότητας με τη μέθοδο προσομοίωσης που επιλέξαμε, είναι Exact. Sign. (2 side) = 0,017 < 0,05 , οδηγούμαστε στο συμπέρασμα ότι, η *H04 δεν ισχύει και ισχύει η εναλλακτική*. Συνεπώς, προκύπτει διαφορά μεταξύ του τύπου των επιχειρήσεων, σε σχέση με την **παραποίηση των οικονομικών καταστάσεων** που διαπράττουν τα Διευθυντικά Στελέχη. Όπως προκύπτει από τον πίνακα του Παραρτήματος 1.4.B.2 και συγκεκριμένα από τα residual και τα ποσοστά, είναι ολοφάνερο, **ότι τα περισσότερα περιστατικά παραποίησης των οικονομικών καταστάσεων λαμβάνουν χώρα στις Βιομηχανικές κατασκευές, σε σχέση με τους άλλους τύπους επιχειρήσεων.**

Για τις υπόλοιπες περιπτώσεις απάτης που διαπράττονται από τους εργαζομένους σε σχέση με τον τύπο των επιχειρήσεων, δεν προκύπτουν στατιστικά σημαντικές διαφορές.

(Λόγω του πλήθους των συγκρίσεων, αναφέρονται μόνο οι συγκρίσεις για τις οποίες έχουν προκύψει στατιστικά σημαντικές διαφορές, ενώ για τις υπόλοιπες τα στοιχεία παραμένουν στη κατοχή του ερευνητή και είναι διαθέσιμα εφόσον ζητηθούν)

3.2.4. Ανάλυση αποτελεσμάτων 5^{ου} Μέρους (section E): «Ευκαιρία» για την διάπραξη απάτης

Παρατηρείται στον ακόλουθο Πίνακα 5, ότι η **αδυναμία των εσωτερικών δικλίδων ασφαλείας** αποτελεί την πρώτη είδους «ευκαιρία» σύμφωνα με τους συμμετέχοντες, για την διάπραξη της απάτης. Ακολουθούν **το είδος της επιχείρησης και η συνεργασία**, παράγοντες που η ύπαρξη των οποίων, καθιστούν εφικτή την απάτη. Αξιοσημείωτο, σύμφωνα με τους ερωτηθέντες είναι και η **αδυναμία των πληροφοριακών συστημάτων ελέγχου** ως ευκαιρία που διευκολύνει την διάπραξη απάτης. Η εξέλιξη της τεχνολογίας καθιστά την ασφάλεια των πληροφοριακών συστημάτων ως μείζων θέμα στην αντιμετώπιση του φαινομένου απάτης, είτε σε προληπτικό είτε σε κατασταλακτικό επίπεδο.

Πίνακας 5. Ευκαιρία για την διάπραξη απάτης

Opportunity provided- Frequencies

	Responses	
	n	Percent
Week internal controls	72	27,8%
Type of business	45	17,4%
Collusion	40	15,4%
Week IT security/access controls	38	14,7%
External factors	32	12,4%
Corporate culture	23	8,9%
Other	9	3,5%

Note: Multiple responses question: $n = 123$ (259 responses)

Αξιίζει να διερευνηθεί αν τα αποτελέσματα του παραπάνω Πίνακα 5, διαφοροποιούνται σε σχέση με **το μέγεθος και τον τύπο των επιχειρήσεων**. Για εξεταστεί η σχέση του μεγέθους και του τύπου των επιχειρήσεων με τα είδη ευκαιρίας που διευκολύνουν την διάπραξη απάτης, τέθηκαν κατά περίπτωση οι κάτωθι ερευνητικές υποθέσεις, προκειμένου να ελεγχθεί η αποδοχή ή μη αυτών.

- **H01:** Δεν υπάρχει διαφορά ανάμεσα στις SMEs και Large size επιχειρήσεις, σε σχέση με τα κατά περίπτωση είδη διαθέσιμης ευκαιρίας για διάπραξη απάτης (σύμφωνα με τα αποτελέσματα του Πίνακα 5).
- **H02:** Δεν υπάρχει διαφορά μεταξύ των διαφόρων τύπων επιχειρήσεων, σε σχέση με τα κατά περίπτωση είδη διαθέσιμης ευκαιρίας για διάπραξη απάτης (σύμφωνα με τα αποτελέσματα του Πίνακα 5).

έναντι των κατά περίπτωση εναλλακτικών υποθέσεων

Για το έλεγχο των υποθέσεων αυτών, θα χρησιμοποιηθεί το γνωστό στατιστικό κριτήριο χ^2 ως **τεστ ανεξαρτησίας** με βάση το δείκτη **Chi-square**, για να διερευνηθεί αν οι δύο παράγοντες (μέγεθος και τύπος των επιχειρήσεων και κατά περίπτωση είδη διαθέσιμης ευκαιρίας για την διάπραξης απάτης) είναι ή όχι μεταξύ τους ανεξάρτητοι, από στατιστικής άποψης.

Εκτελώντας τη διαδικασία X^2 , όπως προκύπτει από τους εξαγόμενους πίνακες συνάφειας (*Contingency Tables*), οι οποίοι παρουσιάζονται στο Παράρτημα 1.5 (A & B) προκύπτουν τα εξής:

A. Σε σχέση με το Μέγεθος των Επιχειρήσεων

Από την στατιστική ανάλυση, πίνακες αποτελεσμάτων παρουσιάζονται στο Παράρτημα 1.5.A, όπως προέκυψε για την περίπτωση της **αδυναμίας των πληροφοριακών συστημάτων ελέγχου** το παρατηρούμενο επίπεδο στατιστικής σημαντικότητας είναι $Asymp. Sign. (2 side) = 0,019 < 0,05$ ($X^2 = 5,503$) και οδηγούμαστε στο συμπέρασμα ότι, η ***H01* δεν ισχύει και ισχύει η εναλλακτική**. Συνεπώς, προκύπτει διαφορά μεταξύ των SMEs και Large size, σε σχέση με την **αδυναμία των πληροφοριακών συστημάτων ελέγχου**. Όπως προκύπτει από τον πίνακα του Παραρτήματος 1.5.A και συγκεκριμένα από τα residual και τα ποσοστά, είναι ολοφάνερο, **ότι η αδυναμία των πληροφοριακών συστημάτων ελέγχου αποτελεί βασική διαθέσιμη ευκαιρία για την διάπραξη απάτης στις μεγάλες εταιρείες (Large size) σε σύγκριση με τις μικρές/μεσαίες (SMEs)**.

Για τις υπόλοιπες διαθέσιμες ευκαιρίες σε σχέση με το μέγεθος των επιχειρήσεων, δεν προκύπτουν στατιστικά σημαντικές διαφορές.

B. Σε σχέση με τον τύπο των επιχειρήσεων

Από την στατιστική ανάλυση, πίνακες αποτελεσμάτων παρουσιάζονται στο Παράρτημα 1.5.B, όπως προέκυψε για την περίπτωση της **αδυναμίας των πληροφοριακών συστημάτων ελέγχου**, από την α υποσημείωση του πίνακα του Παραρτήματος 1.5.B, γίνεται σαφές ότι η εφαρμογή του X^2 είναι αδύνατη, καθώς η παραδοχή που αναφέρεται στο 20% των κελιών με αναμενόμενη συχνότητα μικρότερη του 5 παραβιάζεται. Τα “ελαττωματικά” κελιά είναι 25%, δηλ. περισσότερα από 5% εκείνων που θα μπορούσαμε να ανεχθούμε. Εφαρμόζουμε τη λύση της προσομοίωσης, χρησιμοποιώντας τη **μέθοδο Monte Carlo**. Όπως προκύπτει, το παρατηρούμενο επίπεδο στατιστικής σημαντικότητας με τη μέθοδο προσομοίωσης που επιλέξαμε, είναι $Exact. Sign. (2 side) = 0,028 < 0,05$, οδηγούμαστε στο συμπέρασμα ότι, η ***H02* δεν ισχύει και ισχύει η εναλλακτική**. Συνεπώς, προκύπτει διαφορά μεταξύ του τύπου των επιχειρήσεων, σε σχέση με την **αδυναμία των πληροφοριακών συστημάτων ελέγχου**. Όπως προκύπτει από τον πίνακα του Παραρτήματος 1.5.B και συγκεκριμένα από τα residual και τα ποσοστά, είναι ολοφάνερο, **ότι η αδυναμία των πληροφοριακών συστημάτων ελέγχου αποτελεί**

ευκαιρία διάπραξης στις Ασφαλιστικές Εταιρίες και Τράπεζες καθώς και στις Λογιστικές Εταιρίες και άλλες Υπηρεσίες.

Για τις υπόλοιπες διαθέσιμες ευκαιρίες σε σχέση με τον τύπο των επιχειρήσεων, δεν προκύπτουν στατιστικά σημαντικές διαφορές.

(Λόγω του πλήθους των συγκρίσεων, αναφέρονται μόνο οι συγκρίσεις για τις οποίες έχουν προκύψει στατιστικά σημαντικές διαφορές, ενώ για τις υπόλοιπες τα στοιχεία παραμένουν στη κατοχή του ερευνητή και είναι διαθέσιμα εφόσον ζητηθούν).

3.2.5. Ανάλυση αποτελεσμάτων 6^{ου} Μέρους (Section F). “Διαδικασίες” μετά το έγκλημα

Μία άλλη ερευνητική προσπάθεια της παρούσας εμπειρικής έρευνας, ήταν να προσδιορίσει ποια είναι η “**επόμενη κίνηση**” των επιχειρήσεων μετά την αποκάλυψη της απάτης. Όπως παρατηρείται στον ακόλουθο Πίνακα 6, η πλειοψηφία των συμμετεχόντων ανέφερε την **εσωτερική έρευνα**, τις **πειθαρχικές κυρώσεις**, την **εποπτική έλεγχο και δράση από την Επιτροπή Ελέγχου** και την **άμεση απομάκρυνση του υπαιτίου**, ως τις άμεσες ενέργειες που προβαίνει η επιχείρηση μετά την ανακάλυψη της απάτης. Αξιοσημείωτη είναι και η προσπάθεια της επιχείρησης **να ανακτήσει** την απώλεια που υπέστη από την απάτη, ενώ η αναφορά της στις αρμόδιες αρχές (εποπτικές ή αστυνομία) δεν είναι από τις προτεραιότητές της.

Αξίζει να διερευνηθεί αν τα αποτελέσματα του παρακάτω Πίνακα 6, διαφοροποιούνται σε σχέση με το **μέγεθος των επιχειρήσεων**. Για εξεταστεί η σχέση του μεγέθους των επιχειρήσεων με τις ενέργειες της επιχείρησης μετά την ανακάλυψη της απάτης, τέθηκαν σχετικές ερευνητικές υποθέσεις, προκειμένου να ελεγχθεί η αποδοχή ή μη αυτών. Οι υποθέσεις αυτές είναι:

➤ **H0:** Δεν υπάρχει διαφορά ανάμεσα στις SMEs και Large size επιχειρήσεις, σε σχέση με την κατά περίπτωση πρώτη αντίδραση της επιχείρησης απέναντι στην απάτη (σύμφωνα με τα αποτελέσματα του Πίνακα 6).

έναντι της κατά περίπτωσης εναλλακτικής

Για το έλεγχο των υποθέσεων αυτών, θα χρησιμοποιηθεί το γνωστό στατιστικό κριτήριο X^2 ως **τεστ ανεξαρτησίας** με βάση το δείκτη **Chi-square**, για να διερευνηθεί αν οι δύο παράγοντες (**μέγεθος των επιχειρήσεων και κατά περίπτωση αντίδραση της**

επιχείρησης απέναντι στην απάτη) είναι ή όχι μεταξύ τους ανεξάρτητοι, από στατιστικής άποψης.

Εκτελώντας τη διαδικασία X^2 , όπως προκύπτει από τους εξαγόμενους πίνακες συνάφειας (*Contingency Tables*), οι οποίοι παρουσιάζονται στο Παράρτημα 1.6 Α προκύπτουν τα εξής:

Α) Από την στατιστική ανάλυση, πίνακες αποτελεσμάτων παρουσιάζονται στο Παράρτημα 1.6.A.1 , όπως προέκυψε για την περίπτωση του **ελέγχου και δράσης από την Επιτροπή Ελέγχου**, το παρατηρούμενο επίπεδο στατιστικής σημαντικότητας είναι $Asymp. Sign. (2 side) = 0,013 < 0,05$ ($X^2 = 6,123$) και έτσι οδηγούμαστε στο συμπέρασμα ότι, η ***H01 δεν ισχύει και ισχύει η εναλλακτική***. Συνεπώς, **προκύπτει διαφορά** μεταξύ των SMEs και Large size, σε σχέση με την **εποπτική εξέταση από την Επιτροπή Ελέγχου, ως πρώτη αντίδραση στην απάτη**. Όπως προκύπτει από τον πίνακα του Παραρτήματος 1.6.A.1. και συγκεκριμένα από τα residual και τα ποσοστά, είναι ολοφάνερο, η **δράση της Επιτροπής Ελέγχου** αποτελεί ενέργεια που συμβαίνει κυρίως όπως είναι αναμενόμενο **στις μεγάλες εταιρείες (Large size) σε σύγκριση με τις μικρές/μεσαίες (SMEs)**.

Β) Από την στατιστική ανάλυση, πίνακες αποτελεσμάτων παρουσιάζονται στο Παράρτημα 1.6.A.2, όπως προέκυψε για την περίπτωση των **πειθαρχικών κυρώσεων**, το παρατηρούμενο επίπεδο στατιστικής σημαντικότητας είναι $Asymp. Sign. (2 side) = 0,002 < 0,05$ ($X^2 = 9,371$) και έτσι οδηγούμαστε στο συμπέρασμα ότι, η ***H01 δεν ισχύει και ισχύει η εναλλακτική***. Συνεπώς, **προκύπτει διαφορά** μεταξύ των SMEs και Large size, σε σχέση με την επιβολή **πειθαρχικών κυρώσεων, ως πρώτη αντίδραση στην απάτη**. Όπως προκύπτει από τον πίνακα του Παραρτήματος 1.6.A.2. και συγκεκριμένα από τα residual και τα ποσοστά, είναι ολοφάνερο, επιβολή **πειθαρχικών κυρώσεων, ως πρώτη αντίδραση στην απάτη λαμβάνει χώρα περισσότερο στις μεγάλες εταιρείες (Large size) σε σύγκριση με τις μικρές/μεσαίες (SMEs)**.

Γ) Από την στατιστική ανάλυση, πίνακες αποτελεσμάτων παρουσιάζονται στο Παράρτημα 1.6.A.3., όπως προέκυψε για την περίπτωση της **άμεσης απομάκρυνσης του δράστη**, το παρατηρούμενο επίπεδο στατιστικής σημαντικότητας είναι $Asymp. Sign. (2 side) = 0,0499 < 0,05$ ($X^2 = 3,844$) και έτσι οδηγούμαστε στο συμπέρασμα ότι, η ***H01 δεν ισχύει και ισχύει η εναλλακτική***. Συνεπώς, **προκύπτει διαφορά** μεταξύ των SMEs και Large size, σε σχέση με την **άμεση απομάκρυνση του δράστη ως πρώτη αντίδραση στην απάτη**. Όπως προκύπτει από τον πίνακα του Παραρτήματος 1.6.A.3. και

συγκεκριμένα από τα residual και τα ποσοστά, είναι ολοφάνερο **άμεση απομάκρυνση του δράστη, ως πρώτη αντίδραση στην απάτη λαμβάνει χώρα περισσότερο στις μεγάλες εταιρείες (Large size) σε σύγκριση με τις μικρές/μεσαίες (SMEs).**

Δ) Από την στατιστική ανάλυση, πίνακες αποτελεσμάτων παρουσιάζονται στο Παράρτημα 1.6.A.4., όπως προέκυψε για την περίπτωση της **εσωτερικής έρευνας**, το παρατηρούμενο επίπεδο στατιστικής σημαντικότητας είναι $Asymp. Sign. (2 side) = 0,001 < 0,05$ ($X^2 = 10,464$) και έτσι οδηγούμαστε στο συμπέρασμα ότι, η **H01 δεν ισχύει και ισχύει η εναλλακτική**. Συνεπώς, **προκύπτει διαφορά** μεταξύ των SMEs και Large size, σε σχέση με την **άμεση εσωτερική έρευνα, ως πρώτη αντίδραση στην απάτη**. Όπως προκύπτει από τον πίνακα του Παραρτήματος 1.6.A.4. και συγκεκριμένα από τα residual και τα ποσοστά, είναι ολοφάνερο **άμεση εσωτερικής έρευνα, ως πρώτη αντίδραση στην απάτη λαμβάνει χώρα περισσότερο στις μεγάλες εταιρείες (Large size) σε σύγκριση με τις μικρές/μεσαίες (SMEs).**

Για τις υπόλοιπες ενέργειες της επιχείρησης μετά την ανακάλυψη της απάτης, σε σχέση με το μέγεθος τους, δεν προκύπτουν στατιστικά σημαντικές διαφορές.

(Λόγω του πλήθους των συγκρίσεων, αναφέρονται μόνο οι συγκρίσεις για τις οποίες έχουν προκύψει στατιστικά σημαντικές διαφορές, ενώ για τις υπόλοιπες τα στοιχεία παραμένουν στη κατοχή του ερευνητή και είναι διαθέσιμα εφόσον ζητηθούν)

Τέλος, αξίζει να διερευνηθεί αν τα αποτελέσματα του παρακάτω Πίνακα 6, διαφοροποιούνται σε σχέση και με τον **τύπο των επιχειρήσεων**. Για εξεταστεί η σχέση του τύπου των επιχειρήσεων με τις ενέργειες της επιχείρησης μετά την ανακάλυψη της απάτης, τέθηκαν σχετικές ερευνητικές υποθέσεις, προκειμένου να ελεγχθεί η αποδοχή ή μη αυτών. Οι υποθέσεις αυτές είναι:

➤ **H0:** Δεν υπάρχει διαφορά ανάμεσα στους τύπους των επιχειρήσεων, σε σχέση με την κατά περίπτωση πρώτη αντίδραση της επιχείρησης απέναντι στην απάτη (σύμφωνα με τα αποτελέσματα του Πίνακα 6).

έναντι της κατά περίπτωσης εναλλακτικής

Για το έλεγχο των υποθέσεων αυτών, θα χρησιμοποιηθεί το γνωστό στατιστικό κριτήριο X^2 ως **τεστ ανεξαρτησίας** με βάση το δείκτη **Chi-square**, για να διερευνηθεί αν οι δύο παράγοντες (**μέγεθος των επιχειρήσεων και κατά περίπτωση αντίδραση της επιχείρησης απέναντι στην απάτη**) είναι ή όχι μεταξύ τους ανεξάρτητοι, από στατιστικής άποψης.

Εκτελώντας τη διαδικασία X^2 , όπως προκύπτει από τους εξαγόμενους πίνακες συνάφειας (*Contingency Tables*), οι οποίοι παρουσιάζονται στο Παράρτημα 1.6.B προκύπτουν τα εξής:

Από την στατιστική ανάλυση, πίνακες αποτελεσμάτων παρουσιάζονται στο Παράρτημα 1.6.B.1, όπως προέκυψε για την περίπτωση της **εποπτικής εξέτασης από την Επιτροπή Ελέγχου**, από την α υποσημείωση του πίνακα του Παραρτήματος 1.6.E, γίνεται σαφές ότι η εφαρμογή του X^2 είναι δυνατή, καθώς η παραδοχή που αναφέρεται στο 20% των κελιών με αναμενόμενη συχνότητα μικρότερη του 5 δεν παραβιάζεται, αφού τα “ελαττωματικά” κελιά είναι 16,7%. Το παρατηρούμενο επίπεδο στατιστικής σημαντικότητας είναι *Asymp. Sign. (2 side) = 0,006 < 0,05*, οδηγούμαστε στο συμπέρασμα ότι, η ***H01 δεν ισχύει και ισχύει η εναλλακτική***. Συνεπώς, **προκύπτει διαφορά** μεταξύ του τύπου των επιχειρήσεων, σε σχέση με την ανάμειξη της Επιτροπής Ελέγχου, ως **πρώτη αντίδραση στην απάτη**. Όπως προκύπτει από τον πίνακα του Παραρτήματος 1.6.B.1. και συγκεκριμένα από τα residual και τα ποσοστά, είναι ολοφάνερο η **εποπτεία και η δράση της Επιτροπής Ελέγχου, ως πρώτη αντίδραση στην απάτη λαμβάνει χώρα περισσότερο στις Τράπεζες και στις Ασφαλιστικές Εταιρείες, σε σχέση με τους άλλους τύπους των επιχειρήσεων**.

Για τις υπόλοιπες ενέργειες της επιχείρησης μετά την ανακάλυψη της απάτης, σε σχέση με τον τύπο των επιχειρήσεων, δεν προκύπτουν στατιστικά σημαντικές διαφορές.

(Λόγω του πλήθους των συγκρίσεων, αναφέρονται μόνο οι συγκρίσεις για τις οποίες έχουν προκύψει στατιστικά σημαντικές διαφορές, ενώ για τις υπόλοιπες τα στοιχεία παραμένουν στη κατοχή του ερευνητή και είναι διαθέσιμα εφόσον ζητηθούν)

Πίνακας 6. Αντίδραση των επιχειρήσεων μετά την αποκάλυψη της απάτης

	Responses	
	<i>n</i>	<i>Percent</i>
Internal investigaton	95	17,4%
Disciplinary action	63	11,6%
Reviewed by the audit committee	49	9,0%
Immediate dismissal	48	8,8%
Civil action for recovery	47	8,6%
Warning/reprimand	30	5,5%
Referred to appropriate authority	27	5,0%
Voluntary resignation/retirement	27	5,0%
Settled before the courts	24	4,4%
Settled before the courts	24	4,4%
Settled out of court	24	4,4%
Negotiated settlement	22	4,0%
External investigation	21	3,9%
Report to the police	21	3,9%
Insurance claim	19	3,5%
Encouranges individual to resign	15	2,8%
No action or sanction	6	1,1%
Intra-company transfer	4	,7%
Other	3	,6%

Note: Multiple responses question: $n = 123$ (545 responses).

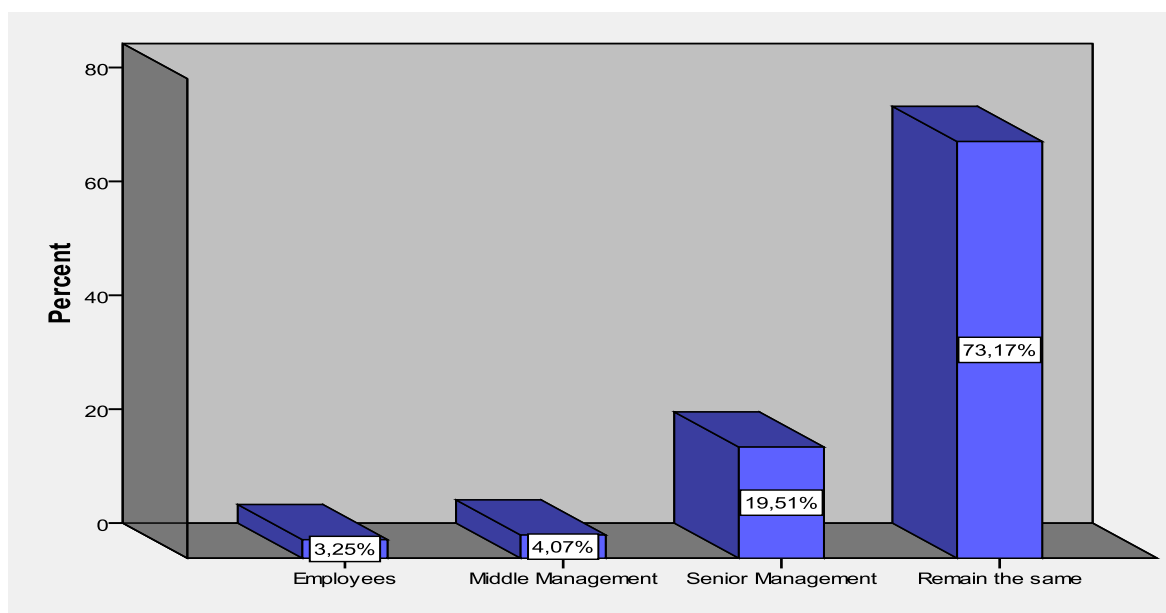
Ενδιαφέροντα ερευνητικά θέματα που εξετάζονται μέσα από τις ερωτήσεις του συγκεκριμένου μέρους του ερωτηματολογίου είναι επίσης αν οι ανωτέρω διαδικασίες *διαφέρουν ανάλογα με την επαγγελματική θέση του απατεώνα, αν η εταιρείες μετά την ανακάλυψη της απάτης επιδίωξαν την επανάκτηση των απολεσθέντων, ποιες ήταν οι*

συνέπειες της απάτης στην επιχείρηση και τέλος ποιος είναι ο αρμόδιος ή/και αρμόδιο όργανο για την ανίχνευση της απάτης.

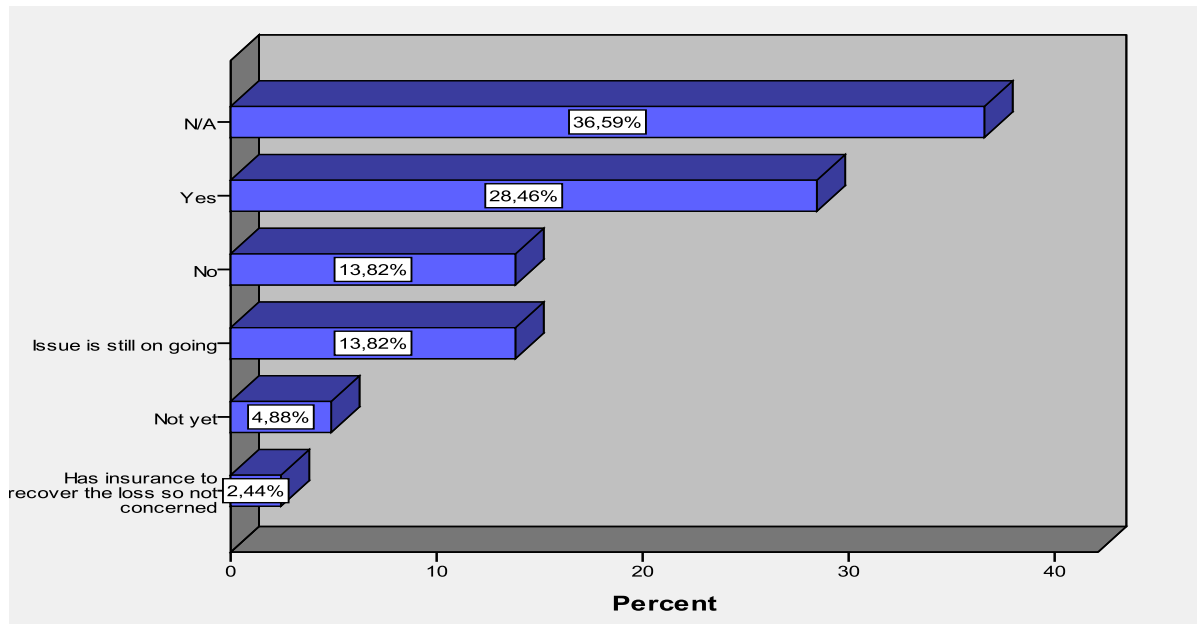
Το **Σχήμα 12**, που παρουσιάζεται παρακάτω, μας δείχνει ότι η μεγάλη πλειοψηφία των ερωτηθέντων ανέφερε ότι οι ενέργειες των επιχειρήσεων μετά την αποκάλυψη της απάτης **δεν διαφοροποιούνται** σε σχέση με την επαγγελματική θέση του απατεώνα. Ωστόσο, περίπου το 1/5 των ερωτηθέντων απάντησε ότι οι διαδικασίες που ανέφεραν ότι ακολουθούνται μετά την ανακάλυψη της απάτης σε προηγούμενη ερώτηση, **διαφοροποιούνται** αν οι απατεώνες προέρχονται από τα **ανώτερα διευθυντικά κλιμάκια της Διοίκησης των επιχειρήσεων (senior management)**.

Επίσης, ενδιαφέρον αποτέλεσμα της έρευνας, όπως φαίνεται στο **Σχήμα 13**, είναι η αδυναμία των επιχειρήσεων στον να ανακτήσουν τα απολεσθέντα από την διάπραξη της απάτης. Μόλις το **30%** των ερωτηθέντων ανέφερε ότι ανέκτησε το ποσό της ζημίας που υπέστη, ενώ το **27%** δήλωσε ότι δεν το ανέκτησε, είτε διότι η διαδικασία βρίσκεται σε εξέλιξη είτε διότι δεν προέβη σε διαδικασίες ή δεν ήταν εφικτό.

Σχήμα 12, Διαφοροποίηση αντίδρασης στην απάτη σε σχέση με την επαγγελματική θέση του απατεώνα

Σχήμα 13, Ανάκτηση περιουσιακών στοιχείων απολεσθέντων από την διάπραξη απάτης

Όπως παρατηρείται στο κάτωθι Πίνακα 7, *η φήμη της εταιρίας, το ηθικό του προσωπικού, η διαταραχή των επιχειρησιακών σχέσεων και η απώλεια μεριδίου αγοράς*, σύμφωνα με τους συμμετέχοντες αποτελούν τους παράγοντες που επηρεάζονται περισσότερο από την τέλεση της απάτης, με την φήμη να συγκεντρώνει τις περισσότερες απαντήσεις.

Πίνακας 7. Επίδραση της απάτης στην επιχείρηση

	Frequencies: Factors affected by fraud	
	Responses	
	<i>n</i>	Percent
Reputation	93	31,2%
Staff morale	58	19,5%
Impaired business relations	41	13,8%
Loss of share market	33	11,1%
Impaired regulator relations	28	9,4%
Fear of business disruption	21	7,0%
Share price	16	5,4%
None	8	2,7%

Note: Multiple responses question (n =123, responses = 298)

Τέλος, μία από τις ερευνητικές προτεραιότητες της έρευνας, ήταν να διαπιστωθεί και η **ύπαρξη ή μη, χάσματος προσδοκιών** σύμφωνα με τις απόψεις των ερωτηθέντων, αναφορικά με το ποιο όργανο είναι υπεύθυνο για την πρόληψη της απάτης. Σύμφωνα με τις απόψεις των συμμετεχόντων, όπως παρατηρείται στο Πίνακα 8, η πλειοψηφία των απαντήσεων ανέφερε ότι το **Διοικητικό Συμβούλιο**, είναι το αρμόδιο όργανο για να λάβει τα κατάλληλα μέτρα και να υιοθετήσει τις κατάλληλες διαδικασίες, ώστε να θωρακίσει την επιχείρηση από τα φαινόμενα απάτης. Ωστόσο, μεγάλος αριθμός απαντήσεων κατέδειξε ότι τόσο τον **Εσωτερικό Έλεγχο** όσο και την **Ελεγκτική Επιτροπή**, ως συνυπεύθυνα όργανα για την αντιμετώπιση του φαινομένου.

Πίνακας 8. Υπεύθυνο όργανο για την πρόληψη της απάτης

Frequencies: Main responsibility		
	Responses	
	n	Percent
Board of directors	88	27,3%
Internal audit	82	25,5%
Audit committee	63	19,6%
Risk Management committee	54	16,8%
Internal legal counsel	16	5,0%
External auditors	14	4,3%
External legal counsel	2	,6%
Other	3	,9%

Note: Multiple responses question (n =123, responses = 322)

Τέλος, όπως φαίνεται στον Πίνακα 9, **οι εσωτερικές δικλίδες ασφαλείας, ο εσωτερικός έλεγχος καθώς και η ηθικότητα της Διοίκησης**, θεωρούνται σύμφωνα με τις συγκεντρωθείσες απαντήσεις, ως οι βασικοί παράγοντες που συντελούν στην αποτροπή της απάτης. Αξιοσημείωτο, είναι και ο ενστερνισμός της άποψης από τους συμμετέχοντες, ότι τα **συστημάτων καταγγελιών** εντός της επιχείρησης, μπορούν να οδηγήσουν την επιχείρηση προς τη σωστή κατεύθυνση, δηλ. του αποτελεσματικού περιορισμού διάπραξης φαινομένων απάτης.

Πίνακας 9. Παράγοντες αποτρεπτικοί της απάτης στην επιχείρηση

Frequencies: Factors which prevent fraud

	Responses	
	<i>n</i>	Percent
Internal controls	93	22,6%
Internal Audit	63	15,3%
Tone at the top	59	14,3%
Encouraging and protecting whistleblowers	57	13,8%
Internal educational policy	44	10,7%
Management reviews	43	10,4%
Regular rotation of personnel	33	8,0%
External Audit	20	4,9%

Note: Multiple responses question (n =123, responses = 412)

3.2.6. Ανάλυση αποτελεσμάτων 7^{ου} Μέρους (Section G). Μέτρα πρόληψης, ανίχνευσης και αντιμετώπισης της απάτης

Αναφορικά με τα μέτρα πρόληψης που έχουν υιοθετήσει οι Ελληνικές Επιχειρήσεις, η πλειοψηφία των απαντήσεων συγκεντρώθηκε στην αποτελεσματική εφαρμογή ενός **Κώδικα Δεοντολογίας**, στον προληπτικό έλεγχο μέσω **IT συστημάτων** καθώς και στην περιεκτική αποτίμηση του κινδύνου απάτης. Αξιοσημείωτο ποσοστό ερωτηθέντων (10% των απαντήσεων), ανέφερε ότι δεν έχει υιοθετήσει κάποια διαδικασία ή μέτρο προληπτικά για την αποτροπή της απάτης. (Πίνακας 10)

Πίνακας 10. Προληπτικά μέτρα που έχει υιοθετήσει η επιχείρηση

Prevention Measures Frequencies

	Responses	
	<i>n</i>	Percent
A well-implemented code of conduct	77	27,8%
A comprehensive IT security policy	58	20,9%
A comprehensive fraud & misconduct risk assessment	54	19,5%
Specific fraud training for management	36	13,0%
No Prevention specified	26	9,4%
An appropriate employee and third party due diligence	23	8,3%
Other	3	1,1%

Note: Multiple responses question (n =123, responses = 277).

Σχετικά με την *ανίχνευση των περιστατικών απάτης*, η μεγάλη πλειοψηφία των ερωτώμενων ανέφερε ότι η επιχείρησή τους διαθέτει **σχέδια ελέγχου** (50% απαντήσεων), ενώ ένα σημαντικό ποσοστό (20%) ανέφερε ότι οι **γραμμές καταγγελιών** είναι ένα άλλο μέσο ανίχνευσης της απάτης που έχει ενσωματώσει η εταιρία στην λειτουργία της. (Πίνακας 11).

Πίνακας 11. Μέτρα ανίχνευσης απάτης που έχει υιοθετήσει η επιχείρηση

Detection Measures Frequencies

	Responses	
	<i>n</i>	Percent
Auditing & monitoring plans	89	47,8%
Hotlines	43	23,1%
Proactive forensic data analysis	32	17,2%
No detection specified	20	10,8%
Other	2	1,1%

Note: Multiple responses question (n =123, responses = 186).

Τέλος, σχετικά με την *αντίδραση στη απάτη*, οι επιχειρήσεις σύμφωνα με τις συγκεντρωθείσες απαντήσεις, η επιχείρηση αντιμετωπίζει την απάτη μέσω ενός καλά **σχεδιασμένου εσωτερικού ελέγχου** και ενός **αποτελεσματικού πειθαρχικού συστήματος**. (Πίνακας 12)

Πίνακας 12. Μέτρα αντίδρασης που έχει υιοθετήσει η επιχείρηση

	Frequencies of response measures	
	Responses	
	<i>n</i>	Percent
A through and well planned internal investigation	86	48,3%
A disciplinary system	55	30,9%
No response specified	23	12,9%
Public disclosure of fraud and misconduct	12	6,7%
Other	2	1,1%

Note: Multiple responses question (n =123, responses = 178).

Αξιοσημείωτο είναι το γεγονός ότι ένα σημαντικό ποσοστό των συμμετεχόντων (*περίπου 10% των απαντήσεων*), δήλωσε ότι η εταιρεία τους δεν έχει λάβει προληπτικά μέτρα ή/και κατασταλτικά μέτρα ή/και μέτρα ανίχνευσης κατά της απάτης.

3.2.7. Ανάλυση αποτελεσμάτων 8^{ου} Μέρους (Section H). Αναφορά και εντοπισμός της απάτης

Όπως διαπιστώνεται από τους κάτωθι πίνακες 13 & 14 αναφορικά με την *εκ των έσω πληροφόρηση*, ο **Εσωτερικός Έλεγχος, η καταγγελία και οι εσωτερικές δικλίδες ασφαλείας** είναι οι παράγοντες που συντελούν στην ανίχνευση της απάτης και την αναφορά της αρμοδίως. Αναφορικά με την ανίχνευση της απάτης και την αναφορά της από παράγοντες εκτός της επιχείρησης, σύμφωνα με τις απαντήσεις των ερωτηθέντων, αυτή καταγγέλλεται **από πελάτη της** κατά κύριο λόγο, και ακολουθούν η αναφορά από τις **ρυθμιστικές αρχές** και τον **εξωτερικό έλεγχο**.

Πίνακας 13. Αναφορά της απάτης «εκ των έσω»

	FRAUD REPORTING BY INTERNAL Frequencies	
	Responses	
	<i>n</i>	Percent
Internal Audit	57	19,5%
Whistleblower	38	13,0%
Internal controls	34	11,6%
Co-worker	30	10,2%
Supervisor	29	9,9%
Management Review	26	8,9%
Compliance	19	6,5%
Security	12	4,1%
Fraud risk management	11	3,8%
IT Manager/Chief Information Officer	9	3,1%
Confession of perpetrator	4	1,4%
Other	1	,3%
N/A	23	7,8%

Note: Multiple responses question ($n = 123$, responses = 293).

Πίνακας 14. Αναφορά της απάτης από εξωτερικούς της επιχείρησης παράγοντες

	FRAUD REPORTING by EXTERNAL Frequencies	
	Responses	
	n	Percent
Reported by customer	31	18,3%
Regulatory authorities	26	15,4%
External auditor	20	11,8%
Anonymous	16	9,5%
Reported by supplier	13	7,7%
Media	8	4,7%
Police	5	3,0%
N/A	50	29,6%

Note: Multiple responses question ($n = 123$, responses = 169).

3.2.8. Ανάλυση αποτελεσμάτων 9^{ου} Μέρους (Section I). Το προφίλ του απατεώνα

Η βασική προτεραιότητα του ερευνητή, ήταν η απόπειρα σκιαγράφησης του προφίλ του απατεώνα και η εκτίμηση του κόστους της απάτης, λαμβάνοντας υπόψη τον **σκοτεινό αριθμό των οικονομικών εγκλημάτων**. Υπενθυμίζεται ότι η ενότητα αυτή του ερωτηματολογίου περιείχε ερωτήσεις που ήταν προαιρετικού χαρακτήρα, δεδομένου του πολύ «ευαίσθητου» είδους αυτών.

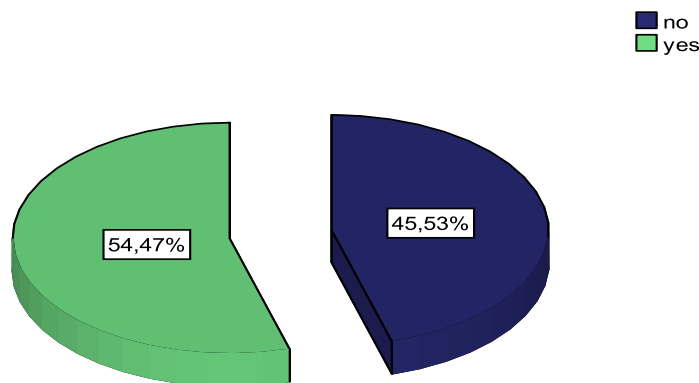
Σύμφωνα με τη δομή του ερωτηματολογίου, οι ερωτήσεις αναφορικά με τις ειδικότερες πληροφορίες σχετικά με την απάτη και τον απατεώνα, εμφανιζόταν στην ηλεκτρονική πλατφόρμα μόνο στην περίπτωση που οι ερωτώμενοι απαντούσαν θετικά στην ερώτηση, *αν η απάτη που έλαβε χώρα στην επιχείρησή τους αναφέρθηκε ή όχι*. Στην περίπτωση που απαντούσαν θετικά, εμφανιζόταν περαιτέρω ερωτήσεις, όπως παρουσιάζονται στο ερωτηματολόγιο που παρατίθεται στο παράρτημα, ενώ όταν απαντούσαν αρνητικά, η έρευνα ολοκληρωνόταν.

Σχετικά με την αναφορά αρμοδίως της απάτης που έλαβε χώρα στην επιχείρησή τους, οι απαντήσεις των συμμετεχόντων όπως παρατηρείται και στο κάτωθι **Σχήμα 14**, μοιράζονται σε θετικές και αρνητικές απαντήσεις. Οριακά, οι περισσότεροι δήλωσαν ότι η απάτη που διαπιστώθηκε αναφέρθηκε στα αρμόδια όργανα, ωστόσο το **45% των ερωτηθέντων** απάντησε ότι η απάτη δεν αναφέρθηκε.

Σχήμα 14, Αναφορά της απάτης

FRAUD REPORTING frequencies

Fraud reporting	<u>Frequency</u>	<u>Percent</u>
Fraud was never reported	56	45,5
Fraud was reported	67	54,5
Total	123	100,0

Ενδιαφέρον παρουσιάζεται στο να διαπιστωθεί αν το **μέγεθος** και ο **τύπος** των επιχειρήσεων, σχετίζεται με την αναφορά ή μη της απάτης. Για να διερευνηθεί η ανεξαρτησία ή μη των ανωτέρω παραγόντων, τέθηκαν οι κάτωθι ερευνητικές υποθέσεις:

- **H01:** Δεν υπάρχει διαφορά ανάμεσα στις μεγάλες και μεσαίες/μικρές επιχειρήσεις, σε σχέση με την αναφορά ή όχι της απάτης
- **H02:** Δεν υπάρχει διαφορά ανάμεσα στον τύπο των επιχειρήσεων (Τράπεζες/Ασφαλιστικές, Χονδρικής -Λιανικής κτλ), σε σχέση με την αναφορά ή όχι της απάτης.

έναντι των κατά περίπτωση εναλλακτικών υποθέσεων

Για το έλεγχο των υποθέσεων αυτών, θα χρησιμοποιηθεί το γνωστό στατιστικό κριτήριο χ^2 ως τεστ ανεξαρτησίας με βάση το δείκτη *Chi-square*, για να διερευνηθεί αν οι δύο παράγοντες (μέγεθος και τύπος των επιχειρήσεων σε σχέση με την αναφορά ή μη της απάτης) είναι ή όχι μεταξύ τους ανεξάρτητοι, από στατιστικής άποψης.

Εκτελώντας τη διαδικασία χ^2 , όπως προκύπτει από τους εξαγόμενους πίνακες συνάφειας (*Contingency Tables*), οι οποίοι παρουσιάζονται στο Παράρτημα 1.7 προκύπτουν τα εξής:

α. Αναφορικά με το **μέγεθος των επιχειρήσεων**, όπως προκύπτει από τον πίνακα του Παραρτήματος 1.7.Α, το παρατηρούμενο επίπεδο στατιστικής σημαντικότητας είναι **Asymp. Sign. (2 side) = 0,096 > 0,05** ($\chi^2 = 2,770$), οδηγούμαστε στο συμπέρασμα ότι, η **H0 ισχύει**. Συνεπώς, **δεν προκύπτει καμία διαφορά** ανάμεσα στο μέγεθος των

επιχειρήσεων (μεγάλες και μεσαίες/μικρές επιχειρήσεις), σε σχέση με την αναφορά ή όχι της απάτης.

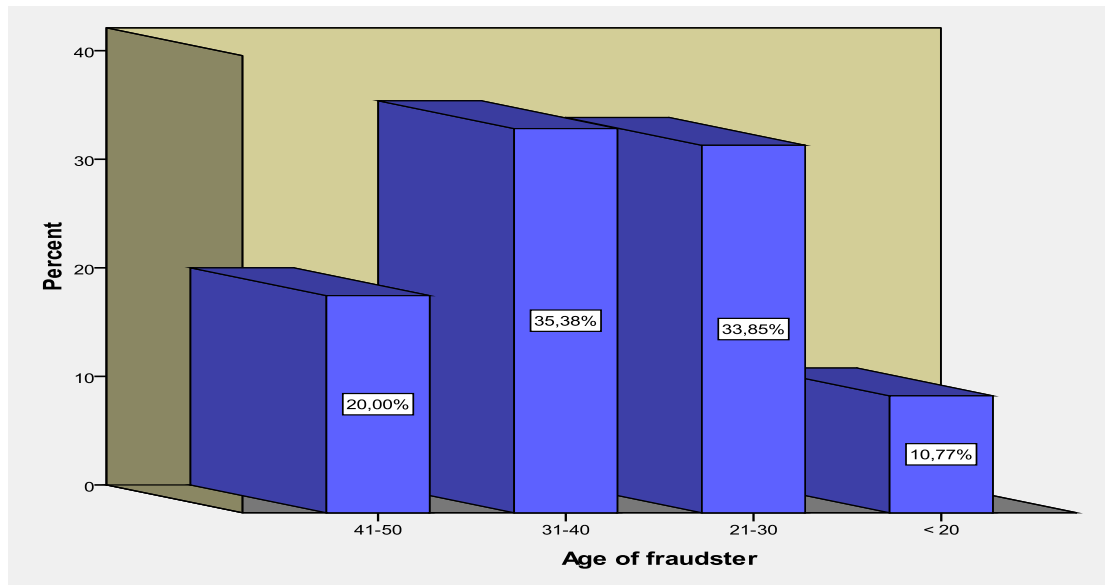
β. Αναφορικά με τον *τύπο των επιχειρήσεων*, επειδή όπως προκύπτει από την *α* υποσημείωση του πίνακα του Παραρτήματος 1.7.B, γίνεται σαφές ότι η εφαρμογή του χ^2 είναι αδύνατη, καθώς η παραδοχή που αναφέρεται στο 20% των κελιών με αναμενόμενη συχνότητα μικρότερη του 5 παραβιάζεται. Τα “ελαττωματικά” κελιά είναι 63,6%, δηλ. περισσότερα από 5% εκείνων που θα μπορούσαμε να ανεχθούμε. Ο ερευνητής εφάρμοσε τη λύση της προσομοίωσης, χρησιμοποιώντας τη *μέθοδο Monte Carlo*. Όπως προκύπτει, το παρατηρούμενο επίπεδο στατιστικής σημαντικότητας με τη μέθοδο προσομοίωσης που επιλέξαμε, είναι *Exact. Sign. (2 side) = 0,136 > 0,05*, οδηγούμαστε στο συμπέρασμα ότι, η *H0 ισχύει*. Συνεπώς, *δεν προκύπτει καμία διαφορά* ανάμεσα στον τύπο των επιχειρήσεων και σε σχέση με την αναφορά ή όχι της απάτης.

{*Σημειώνεται ότι οι ειδικότερες ερωτήσεις για το προφίλ του απατεώνα και για την απάτη, πέραν του γεγονότος ότι ήταν προαιρετικές, απαντήθηκαν μόνο από τον αριθμό των συμμετεχόντων που δήλωσαν ότι η απάτη που έλαβε χώρα στην επιχείρησή τους αναφέρθηκε αρμοδίως. Συνεπώς, το δείγμα μας πλέον δεν απαρτίζεται από 123 συμμετέχοντες, αλλά μειώνεται στους 67 (54,5%), από τις απαντήσεις των οποίων θα πραγματοποιηθούν οι επιμέρους αναλύσεις για τις κάτωθι ειδικότερες ερωτήσεις*}

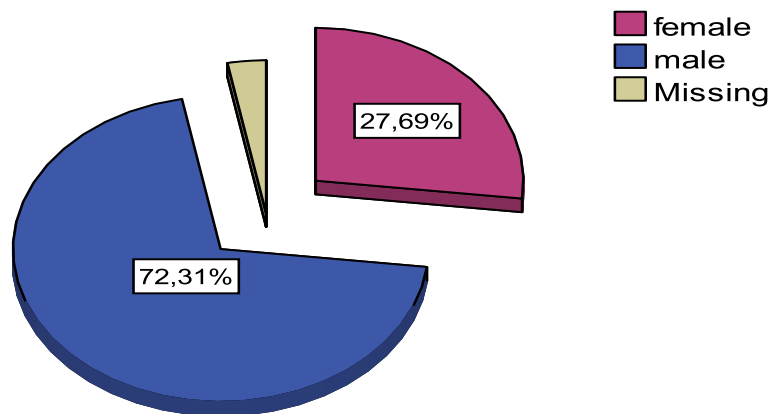
3.2.8.1. Δημογραφικά χαρακτηριστικά απατεώνα μέσα από τα γραφήματα

(τα ποσοστά που παρουσιάζονται είναι επηρεασμένα από τις missing values και αφορούν τα valid present)

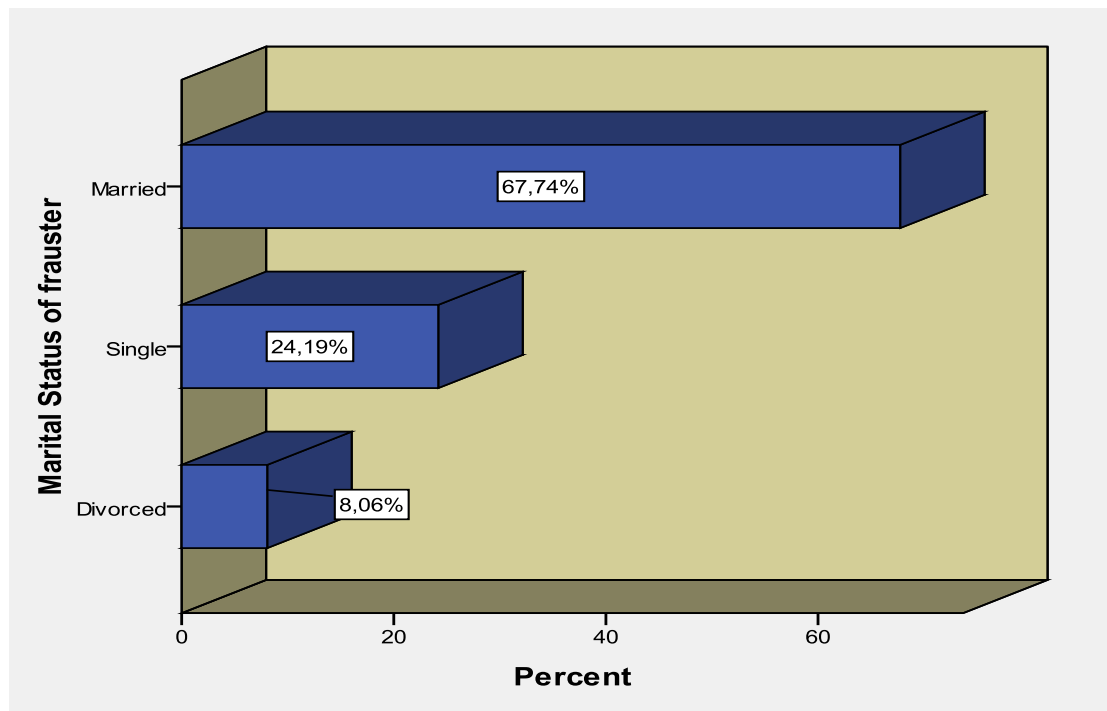
Σχήμα 15, Ηλικία Απατεώνα (Age of fraudster)

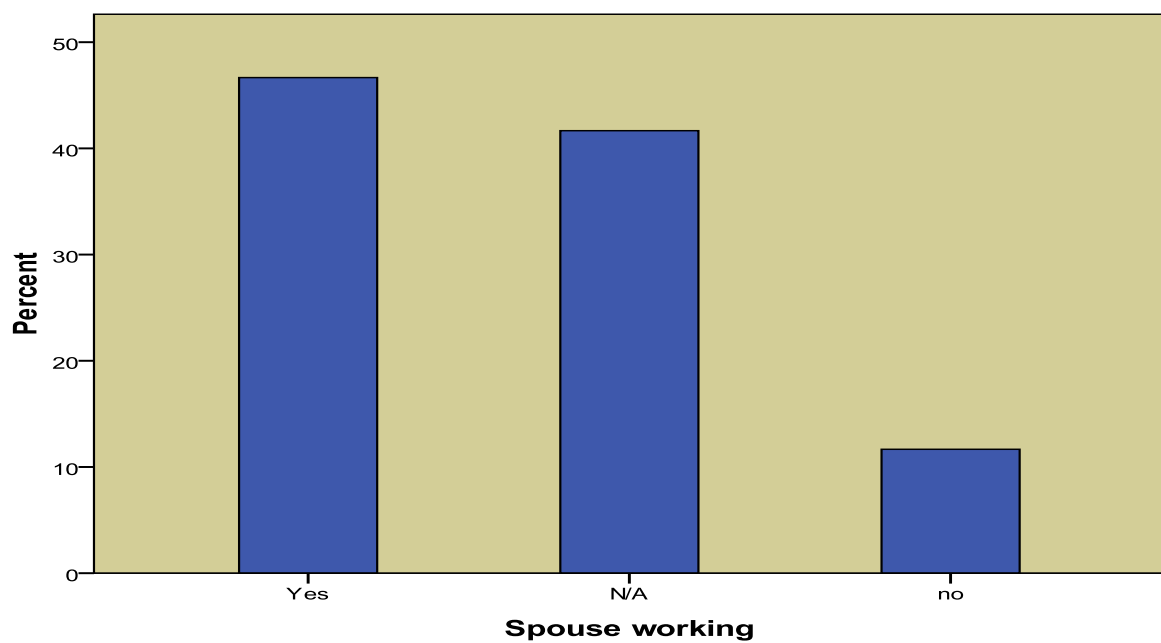
Σχήμα 16, Φύλο Απατεώνα (Gender)

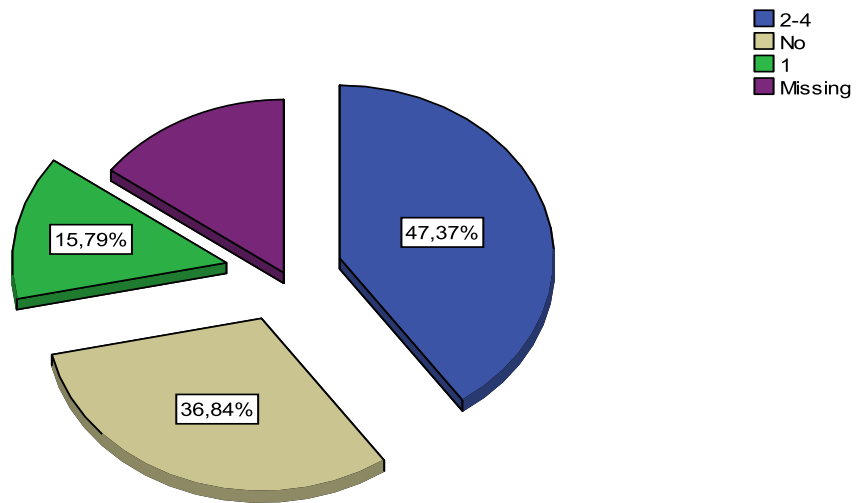
Σχήμα 17, Οικογενειακή κατάσταση (Marital status of fraudster)

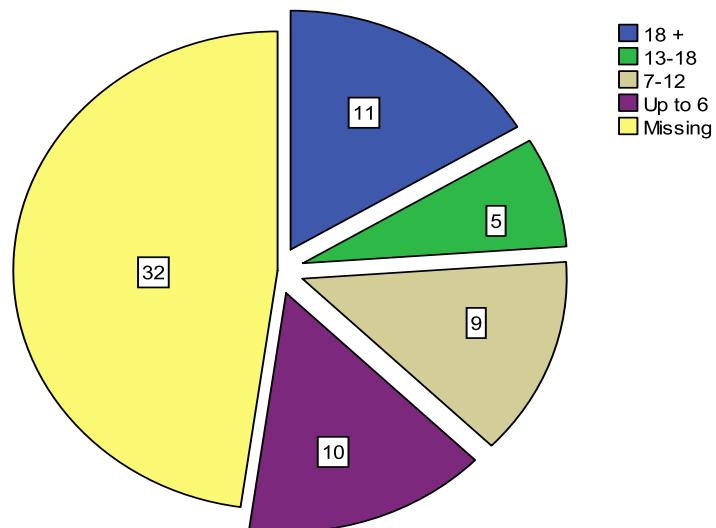
Σχήμα 18, Ο/Η σύζυγος εργάζεται; (Spouse working?)

Σχήμα 19, Έχει παιδιά; (Children?)

Σχήμα 20, Ηλικία παιδιών; (Age of children?)

Σχήμα 21, Αριθμός απατεώνων που διέπραξε/αν την απάτη (Number of fraudster involved)

Συνοψίζοντας τα *δημογραφικά στοιχεία* όπως προέκυψαν από την έρευνα και παρουσιάστηκαν παραπάνω με τη βοήθεια Γραφημάτων, προκύπτει ότι ο “Έλληνας” απατεώνας κατά πλειοψηφία είναι *αρσενικού φύλου, ηλικίας 31-40 χρονών, παντρεμένος με 2 έως 4 παιδιά, ηλικίας πάνω από 18 χρονών, η σύζυγος του συνήθως εργάζεται και διαπράττει τις απάτες/απάτη μόνος του.* (Σχετικός Πίνακας Συχνοτήτων παρουσιάζεται στο Παράρτημα 2.1.)

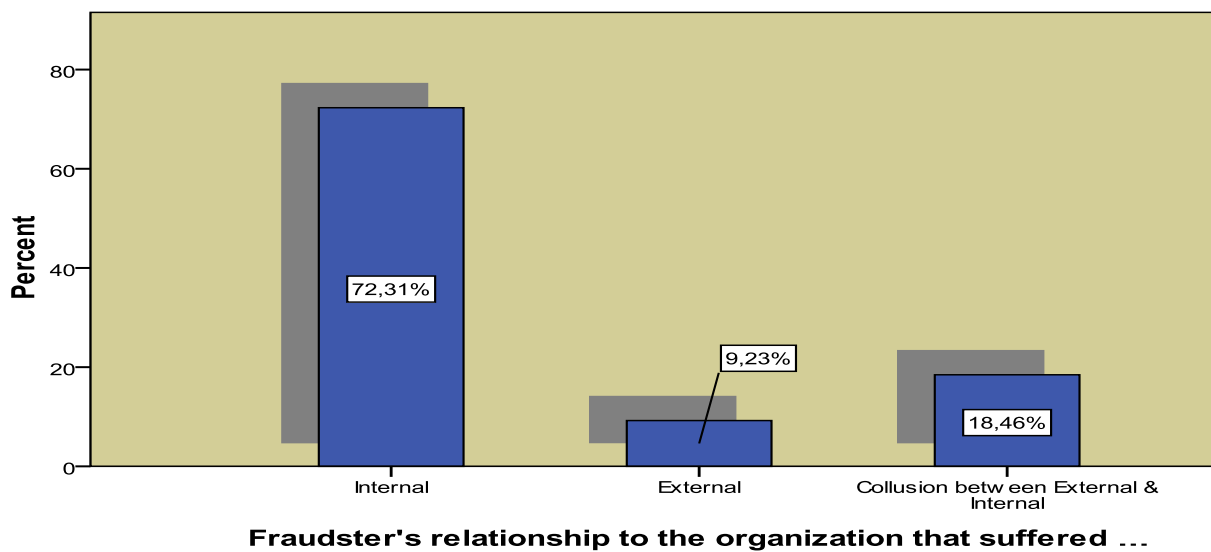
Στο σημείο αυτό αξίζει να αναφερθεί ότι τα ανωτέρω συμπεράσματα θα συσχετισθούν με τα υπόλοιπα που ακολουθούν, προκειμένου ο ερευνητής-συγγραφέας επιχειρήσει να σκιαγραφήσει το προφίλ του δράστη.

3.2.8.2. Επαγγελματικά χαρακτηριστικά του απατεώνα (Fraudster’s relationship)

Όπως παρατηρείται στο κάτωθι Γράφημα 22, ο δράστης της απάτης είναι άτομο «*εκ των έσω*», (72% -internal), δηλαδή άτομο που εργάζεται μέσα στην επιχείρηση. Το 19% των ερωτηθέντων ανέφερε ότι υπάρχει συνεργασία μεταξύ ατόμου μέσα από την επιχείρηση και εκτός αυτής (πχ προμηθευτής κτλ) και μόνο 9% των ερωτηθέντων ανέφερε ότι ήταν ο

δράστης της απάτης ήταν μόνο « εξωτερικός ». Συνεπώς διαπιστώνεται ότι στο **90%** των περιπτώσεων που αναφέρθηκε διάπραξη απάτης από συμμετέχοντες στην έρευνα, **υπήρχε ενεργός συμμετοχή ατόμου που εργάζεται στην επιχείρηση**, το οποίο έχει αποκτήσει τις απαραίτητες γνώσεις και δεξιότητες, διαπιστώνοντας τις αδυναμίες των συστημάτων και διαδικασιών ελέγχου.

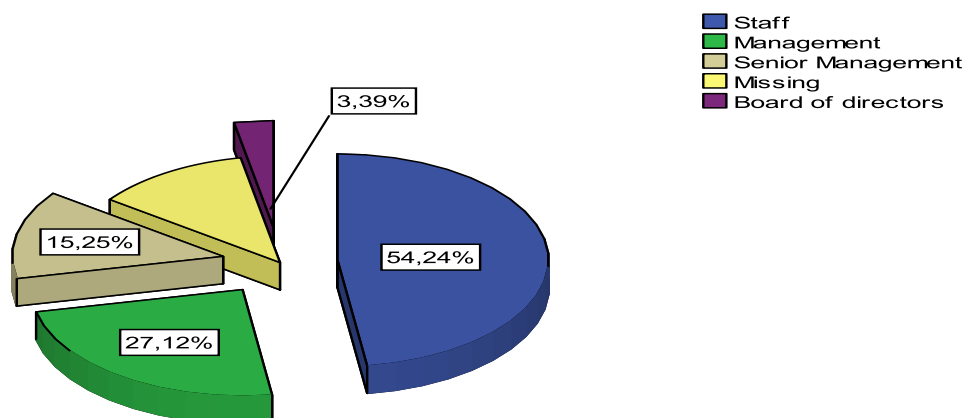
Σχήμα 22, Επαγγελματική Σχέση απατεώνα

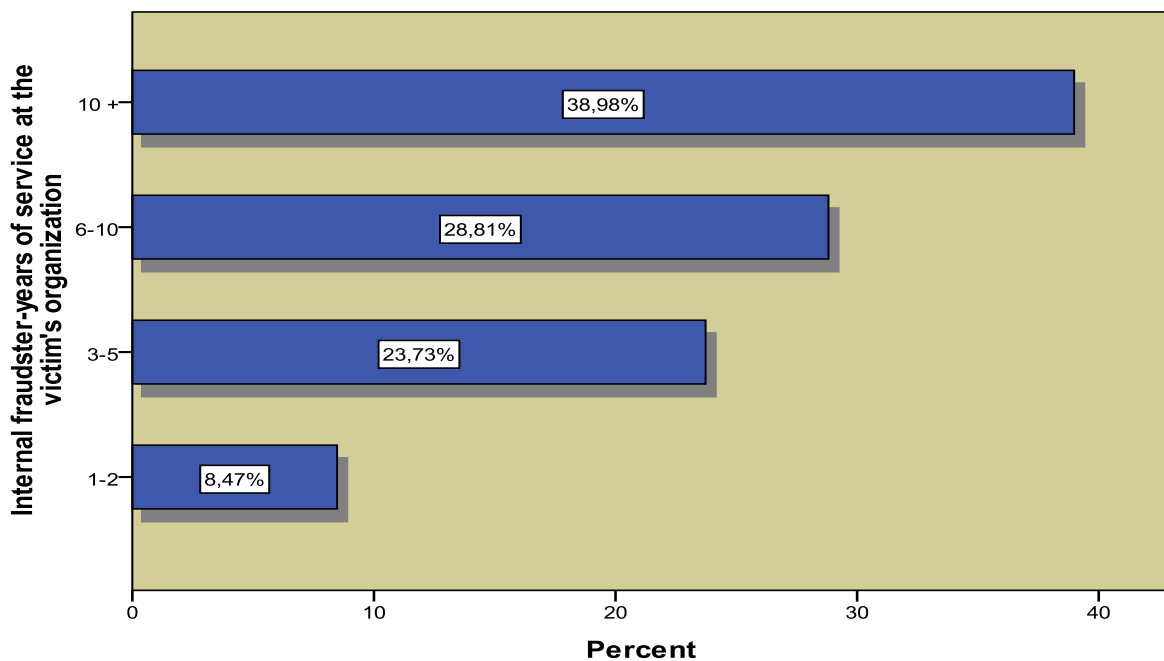
Η πλειοψηφία των δραστήων (54%) ανήκουν στα **χαμηλά ιεραρχικά κλιμάκια της επιχείρησης (απλοί υπάλληλοι)**, ενώ αξιοσημείωτα είναι τα ποσοστά αυτών που διέπραξαν απάτη και ανήκουν στα μεσαία και ανώτατα κλιμάκια (27% και 15% αντίστοιχα). (Γράφημα 23).

Η πλειοψηφία των συμμετεχόντων δήλωσε ότι οι δράστες είναι άτομα που εργάζονται στην επιχείρηση για μεγάλο χρονικό διάστημα, περισσότερο των 5 ετών (67%), ενώ οι περισσότεροι από αυτούς εργαζόταν στην επιχείρηση **άνω των 10 ετών** (39% στο σύνολο). (Γράφημα 24)

Σχήμα 23, Ιεραρχική θέση απατεώνα

Σχήμα 24, Χρονική διάρκεια εργασίας του απατεώνα

Τέλος, αναφορικά με το συγκεκριμένο Τμήμα της επιχείρησης στο οποίο εργάζεται ο δράστης, η πλειοψηφία απαντήσεων συγκεντρώθηκε στο **Τμήμα Πωλήσεων και Λειτουργιών** (45%) και στο **Τμήμα Χρηματοοικονομική Διαχείρισης** (24%) της Επιχείρησης. (Πίνακας 15)

Πίνακας 15. Τμήμα Επιχείρησης που εργάζεται ο δράστης.

Internal fraudster -department/function			
	<i>Frequency</i>	<i>Percent</i>	<i>Valid Percent</i>
Operation / Sales	26	38,8	44,8
Finance	14	20,9	24,1
Other	15	22,5	25
N/A	3	4,5	5,2
Total	58	86,7	100,0
<hr/>			
<i>Missing Values</i>	9	13,4	
Total	67	100	

Note: The question was not answered by all participants (n = 67), thus, the variation in the actual frequency number.

3.2.8.3. Χαρακτηριστικά της απάτης και του απατεώνα (*fraud & fraudster's characteristics*)

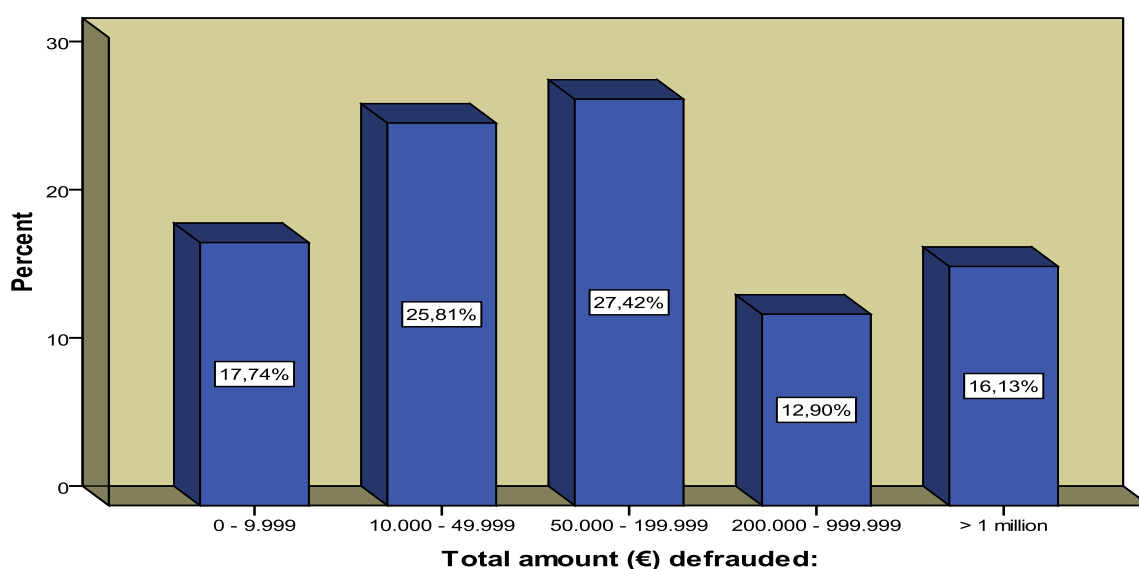
Ένα από τα βασικά ερωτήματα που καλούνται να απαντήσουν παρόμοιες έρευνες είναι αναφορικά με το *άμεσο κόστος της απάτης, συμπεριλαμβανομένου και του σκοτεινού αριθμού των εγκλημάτων*. Βασικό ερευνητικό ερώτημα και της παρούσας έρευνας, αποτέλεσε η εκτίμηση των απωλειών από τη διάπραξη απάτης. Σύμφωνα με τις απαντήσεις των συμμετεχόντων (n = 65), **άνω του ½ των επιχειρήσεων υπέστη απώλειες άνω των 50.000 €, ενώ 16% άνω του 1 εκατ. €**. Η πλειοψηφία των επιχειρήσεων (28%) απώλεσε ποσά εξ' απάτης της τάξεως **50.000 – 200.000 €**, κατανοώντας σε μια οικονομία σαν αυτής της Ελλάδας, την τεράστια απώλεια των εσόδων των επιχειρήσεων που προκαλείται από τα φαινόμενα απάτης. (**Πίνακας 16 και Γράφημα 25**). Σε μια προσπάθεια, να εκτιμηθεί η μέση απώλεια των επιχειρήσεων εξ' απάτης, ο ερευνητής επιδίωξε βάση των απαντήσεων και με τη βοήθεια του EXCEL να προσδιορίσει την μέση τιμή του κόστους της απάτης, αποτέλεσμα των οποίων ήταν να προσδιοριστεί στο ποσό των 169.600 €, δηλ. γύρω στα **170.000 € περίπου**.

Πίνακας 16. Το συνολικό ποσό της απάτης

<i>Total amount of fraud</i>			
<u>Amount (€)</u>	<u>Frequency</u>	<u>Percent</u>	<u>Valid Percent</u>
0 - 9.999	11	16,4	17,7
10.000 - 49.000	16	23,9	25,8
50.000 - 199.999	17	25,4	27,4
200.000 - 999.999	8	12	12,9
> million	10	15	16,2
Total	62	92,5	100,0
<hr/>			
<i>Missing Values</i>	5	7,5	
Total	67	100,0	

Note: The question was not answered by all participants (n = 67), thus, the variation in the actual frequency number.

Σχήμα 25, Το συνολικό ποσό απάτης που απολέσθηκε εξαιτίας της απάτης

Επιπροσθέτως όπως διαπιστώνεται στο κάτωθι Πίνακα 16 και Γράφημα 26, η χρονική διάρκεια της απάτης ήταν **μικρότερη από 3 έτη** (αθροιστικά 60%), ενώ η πλειοψηφία των συμμετεχόντων ανέφερε ότι αυτή είχε διάρκεια μεταξύ **1-2 ετών**, μέχρι να ανακαλυφθεί. Αξιοπρόσεκτο είναι και το μεγάλο ποσοστό των απαντήσεων που ανέφερε ότι η χρονική διάρκεια της απάτης ήταν μεταξύ **3-5 ετών** (32%), γεγονός που

αποδεικνύει την ανικανότητα των ελεγκτικών μηχανισμών να την εντοπίσει έγκαιρα και να την σταματήσει.

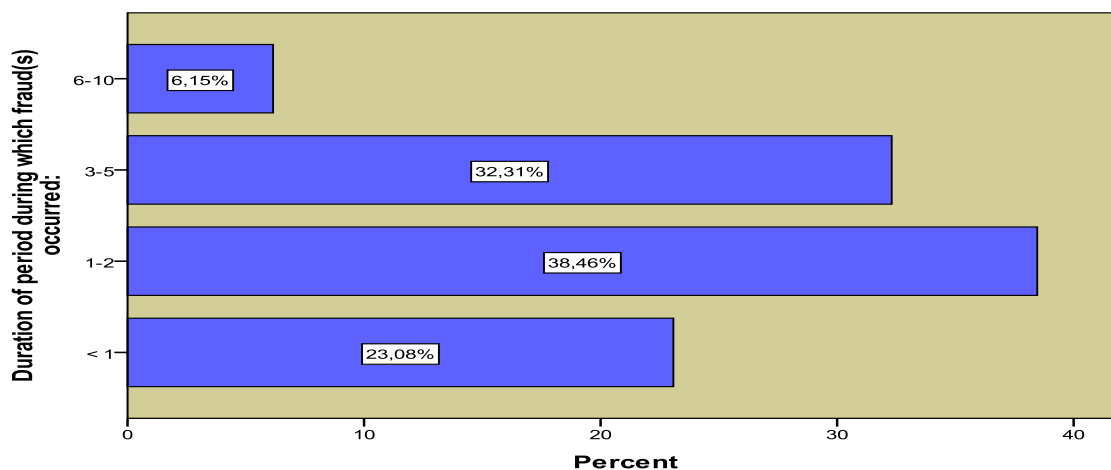
Πίνακας 17. Χρονική διάρκεια της απάτης

Duration of period during which fraud(s) occurred

<u>Years</u>	<i>Frequency</i>	<i>Percent</i>	<i>Valid Percent</i>
< 1	15	22,4	23,1
1-2	25	37,3	38,5
3-5	21	31,3	32,3
6-10	4	6,0	6,2
Total	65	97,0	100,0
Missing Values	2	3,0	
Total	67	100	

Note: The question was not answered by all participants ($n = 67$), thus, the variation in the actual frequency number.

Σχήμα 26, Χρονική διάρκεια της απάτης

Ο ερευνητής και συγγραφέας της παρούσας διπλωματικής, επιδιώκοντας να διαπιστώσει την ύπαρξη ή μη στατιστικά σημαντικών διαφορών και συσχετίσεων μεταξύ των αποτελεσμάτων που προέκυψαν ανωτέρω ή/και των δημογραφικών χαρακτηριστικών, προέβη σε διάφορες στατιστικές αναλύσεις οι οποίες παρατίθενται λεπτομερώς παρακάτω.

Αρχικά ερεύνησε την ύπαρξη ή μη **προβλήματος κανονικότητας** των ποσοτικών του μεταβλητών (*scale variables*) που θα χρησιμοποιήσει, ήτοι των μεταβλητών «*συνολικό κόστος απάτης-total amount*», «*χρονική διάρκεια απάτης- duration of fraud*», «*χρόνια εργασίας του απατεώνα στην επιχείρηση-fraudster's years in organization*» κτλ, μέσω του κριτηρίου ελέγχου κανονικότητας ***Kolmogorov-Smirnov Test***. Όπως προέκυψε από τον έλεγχο με το ανωτέρω αυστηρό κριτήριο ελέγχου κανονικότητας, η μεταβλητή «*συνολικό κόστος απάτης-total amount*» είχε οριακή τιμή sig. = 0,049 και για το λόγο αυτό, **έγινε αποδεκτή ως κανονική**, ενώ για τις υπόλοιπες η κανονικότητα απορρίφθηκε ισχυρά (αφού sig. < 0,005) (Παράρτημα 2.2)

Ο ερευνητής θέλοντας να διαπιστώσει την ύπαρξη *στατιστικώς σημαντικών διαφορών* μεταξύ μεταβλητής ***Total amount (€) defrauded***, (δηλαδή του συνολικού ποσού απάτης που απωλέσθηκε από την επιχείρηση) με το *μέγεθος* (Large size / SMEs) και τον *τύπο* (type of organization) της επιχείρησης και τέλος με την ύπαρξης ή μη *Επιτροπής Έλεγχου και Κώδικα Δεοντολογίας*, ***καθώς*** και την *ύπαρξη ή μη στατιστικώς σημαντικής συσχέτισης* της ίδιας αυτής μεταβλητής, με τις μεταβλητές *Duration of fraud* (διάρκεια απάτης), *Number of fraudster involved* (αριθμός των απατεώνων που τέλεσαν την απάτη), *Internal seniority* (ιεραρχική θέση), *Internal fraudster year of service* (χρόνια εργασίας του απατεώνα στην επιχείρηση) και *Age of fraudster* (ηλικία του απατεώνα), τέθηκαν οι κάτωθι ερευνητικές υποθέσεις:

H01: Δεν υπάρχει στατιστικώς σημαντική διαφορά μεταξύ των επιχειρήσεων που έχουν ή όχι Κώδικα Δεοντολογίας, σε σχέση με το συνολικό ποσό απάτης που απωλέσθηκε από την επιχείρηση.

H02: Δεν υπάρχει στατιστικώς σημαντική διαφορά μεταξύ των επιχειρήσεων που έχουν ή όχι Ελεγκτική Επιτροπή, σε σχέση με το συνολικό ποσό απάτης που απωλέσθηκε από την επιχείρηση.

H03: Δεν υπάρχει στατιστικώς σημαντική διαφορά μεταξύ του μεγέθους επιχειρήσεων (Large size/SMEs), σε σχέση με το συνολικό ποσό απάτης που απωλέσθηκε από την επιχείρηση.

H04: Δεν υπάρχει στατιστικώς σημαντική διαφορά μεταξύ των τύπων επιχειρήσεων- ανά ζεύγος έλεγχος (*Accounting Firm, Banks, Insurance Company etc.*), σε σχέση με το συνολικό ποσό απάτης που απωλέσθηκε από την επιχείρηση.

H05: Δεν υπάρχει στατιστικώς σημαντική διαφορά μεταξύ της Ιεραρχικής θέσης του απατεώνα στην επιχείρηση- *Internal seniority (staff, manager, senior manager etc.)*, σε σχέση με το συνολικό ποσό απάτης που απωλέσθηκε από την επιχείρηση.

H06: Δεν υπάρχει στατιστικώς σημαντική συσχέτιση μεταξύ του συνολικού ποσού απάτης που απωλέσθηκε από την επιχείρηση (*total amount*) και της διάρκειας της απάτης (*duration of fraud*).

H07: Δεν υπάρχει στατιστικώς σημαντική συσχέτιση μεταξύ του συνολικού ποσού απάτης που απωλέσθηκε από την επιχείρηση (*total amount*) και του αριθμού των απατεώνων που τέλεσαν την απάτη (*Number of fraudster involved*).

H08: Δεν υπάρχει στατιστικώς σημαντική συσχέτιση μεταξύ του συνολικού ποσού απάτης που απωλέσθηκε από την επιχείρηση (*total amount*) και της διάρκειας εργασίας του απατεώνα στην επιχείρηση (*Internal fraudster year of service*)

H09: Δεν υπάρχει στατιστικώς σημαντική συσχέτιση μεταξύ του συνολικού ποσού απάτης που απωλέσθηκε από την επιχείρηση (*total amount*) και της ηλικίας του απατεώνα (*Age of fraudster*).

έναντι των κατά περίπτωση εναλλακτικών τους

Αποτελέσματα Αναλύσεων

➤ Για το έλεγχο των υποθέσεων **H01, H02 και H03**, εκ του γεγονότος ότι θέλουμε να ελέγξουμε αν υπάρχει στατιστικά σημαντική διαφορά μεταξύ των μεταβλητών *total amount* και κατά περίπτωση Code of Conduct, Audit Committee και size of organization, δηλ. μίας ποσοτικής (scale) **κανονικής** μεταβλητής και τριών **διχοτομικών** μεταβλητών, θα χρησιμοποιηθεί το γνωστό **παραμετρικό κριτήριο T-test (Two Independent samples T-Test)**, για να διερευνηθεί κατά πόσο οι δειγματικές διαφορές στους μ.ο. που παρατηρούνται κατά περίπτωση, ανάμεσα σε επιχειρήσεις που έχουν ή μη Code of Conduct, που έχουν ή μη Audit Committee, και που είναι μικρές/μεσαίες (*SMEs*) και μεγάλες (*Large*) επιχειρήσεις, επιβεβαιώνονται και στατιστικά σε επίπεδο 5%. Για να εφαρμοστεί ορθά το κριτήριο αυτό, θα πρέπει να είναι γνωστό εάν οι διακυμάνσεις των μετρήσεων των δύο πληθυσμών (2 ομάδες του δείγματος) είναι ίσες ή άνισες. Για αυτό εφαρμόζεται και ο σχετικός έλεγχος ισότητας **διακυμάνσεων Leven's Test**. Ανάλογα με το αποτέλεσμα του ελέγχου αυτού επιλέγεται και το κατάλληλο κριτήριο *t* για να προκύψει συμπέρασμα σχετικά με την ισότητα ή όχι των μ.ο. Σύμφωνα με την

στατιστική ανάλυση, οι *σχετικοί πίνακες παρουσιάζονται στο Παράρτημα 2.3, 2.4., 2.5.*, σε όλες τις περιπτώσεις, η υπόθεση των ίσων διακυμάνσεων δεν απορρίφθηκε, καθώς οι σχετικές F-στατιστικές προέκυψαν σχετικά μικρές σε επίπεδο 5% (sig. ή p-value > 0,05). Επομένως για όλες τις περιπτώσεις απάτης που ελέγχθηκαν, χρησιμοποιήθηκε το t-στατιστικό κριτήριο που ισχύει με αξιοπιστία για ίσες διακυμάνσεις (*Equal variances assumed*). Και για τους 3 ελέγχους (*H01, H02 και H03*), προέκυψε sig. ή p-value > 0,05. Οι μηδενικές υποθέσεις δεν απορρίπτονται, και επομένως **δεν προέκυψε στατιστικός σημαντική διαφορά.**

➤ Για το έλεγχο των υποθέσεων **H04 και H05**, εκ του γεγονότος ότι θέλουμε να ελέγξουμε αν υπάρχει στατικά σημαντική διαφορά μεταξύ των μεταβλητών *total amount* και κατά περίπτωση των κατηγορικών μεταβλητών *Type of organization* και *Internal Seniority*, δηλ. μίας ποσοτικής (scale) **κανονικής** μεταβλητής και δύο κατηγορικών μεταβλητών, (**με πάνω από 2 κατηγορίες**), κατάλληλη στατιστική διαδικασία δεν είναι η διαδικασία t-test, αλλά η διαδικασία ANOVA και συγκεκριμένα η **Απλή Ανάλυση Διασποράς με Ένα Παράγοντα (One-Way ANOVA)**. Επίσης για την αποφυγή (όπως αναφέρθηκε και στην ενότητα 2.3. Επεξεργασία και ανάλυση δεδομένων, υποσημειώσεις 44 & 45, Μέρος Β') να κηρυχθούν σημαντικές κάποιες διαφορές μέσω των όρων, όταν αυτές δεν είναι σημαντικές στην πραγματικότητα, χρησιμοποιήθηκαν και οι μέθοδοι πολλαπλής σύγκρισης, **LSD και Tukey HSD**. Για να ελεγχθούν οι βασικές μηδενικές μας υποθέσεις (**H04 και H05**), επιστρατεύεται η **F-στατιστική**. Σύμφωνα με τις στατιστικές αναλύσεις, οι σχετικοί πίνακες παρουσιάζονται στο Παράρτημα 2.6., δεν παρατηρούνται στατιστικά σημαντικές διαφορές ανάμεσα στους μ.ο. των τύπων των επιχειρήσεων και στην ιεραρχική θέση του απατεώνα στην επιχείρηση (αφού και στις 2 περιπτώσεις sig. ή p-value > 0,05) και επομένως οι μηδενικές μας υποθέσεις **H04 και H05 γίνεται δεκτές.**

➤ Για τον έλεγχο των υπόλοιπων υποθέσεων **H06, H07, H08 και H09**, εκ του γεγονότος ότι θέλουμε να διαπιστώσουμε τη συσχέτιση μεταξύ των μεταβλητών *total amount* και κατά περίπτωση *Duration of fraud*, *Number of fraudster involved*, *Internal fraudster year of service* και *Age of fraudster* δηλ. **μίας ποσοτικής συνεχής (scale) κανονικής μεταβλητής** και τεσσάρων **μη κανονικών ποσοτικών συνεχών μεταβλητών (scale)**,

εφαρμόζεται η στατιστική ανάλυση της **Γραμμικής Διμεταβλητής Συσχέτισης (Linear Bivariate Correlation)**, χρησιμοποιώντας τη μέθοδο του **Spearman** (συντελεστής ρ)⁵⁷.

α. Σύμφωνα με τη στατιστική ανάλυση αναφορικά με την **υπόθεση H06**, ο σχετικός πίνακας παρουσιάζεται στο *Παράρτημα 2.10. περίπτωση A*, διαπιστώνεται η ύπαρξη στατιστικώς σημαντικής συσχέτισης ακόμα και σε επίπεδο 1% , (p ή sig 2 tailed = 0,001 < 0,05), με τιμή συντελεστή συσχέτισης $\rho = 0,422$ που δείχνει ισχυρή θετική συσχέτιση. Ο ερευνητής μετά τη διαπίστωση της ανωτέρω συσχέτισης, επιδιώκοντας να διαπιστώσει πως η μεταβλητή **duration of fraud** επηρεάζει την μεταβλητή *total amount*, εφάρμοσε Απλή Γραμμική Παλινδρόμηση (Simple Linear Regression), δεδομένης της ύπαρξη μίας μόνο ανεξάρτητης μεταβλητής ($x = \text{duration of fraud}$). Από τα αποτελέσματα της Γραμμικής Παλινδρόμησης, τα οποία παρουσιάζονται στο *Παράρτημα 2.10. περίπτωση B*, προκύπτει ότι η διάρκεια της απάτης **σχετίζεται θετικά** στατιστικά σημαντικά με τη μεταβλητή *total amount* (*εξαρτημένη μεταβλητή = y*), με $p=0,000$ και $b=0,448$. Όλο το μοντέλο της πρόβλεψης /παλινδρόμησης είναι ακριβές σε ποσοστό 20,1 % ($R^2=0,201$). Το υπόλοιπο ποσοστό της πρόβλεψης εξηγείται από άλλους παράγοντες. (Για περισσότερες λεπτομέρειες βλ. *Παράρτημα 2.10*)

β. Σύμφωνα με τη στατιστική ανάλυση αναφορικά με την **υπόθεση H07**, ο σχετικός πίνακας παρουσιάζεται στο *Παράρτημα 2.11*, διαπιστώνεται η ύπαρξη οριακά στατιστικώς σημαντικής συσχέτισης σε επίπεδο 5% , (p ή sig 2 tailed = 0,048 < 0,05), με τιμή συντελεστή συσχέτισης $\rho = 0,254$ που δείχνει χαμηλότερη από μέτρια θετική συσχέτιση.

γ. Σύμφωνα με τη στατιστική ανάλυση αναφορικά με την **υπόθεση H08**, ο σχετικός πίνακας παρουσιάζεται στο *Παράρτημα 2.12 περίπτωση A*, διαπιστώνεται η ύπαρξη στατιστικώς σημαντικής συσχέτισης ακόμα και σε επίπεδο 1% , (p ή sig 2 tailed = 0,004 < 0,05), με τιμή συντελεστή συσχέτισης $\rho=0,382$ που δείχνει θετική συσχέτιση. Ο ερευνητής μετά τη διαπίστωση της ανωτέρω συσχέτισης, επιδιώκοντας να διαπιστώσει πως η μεταβλητή *Internal fraudster year of service* επηρεάζει την μεταβλητή *total amount*, εφάρμοσε Απλή Γραμμική Παλινδρόμηση (Simple Linear Regression), δεδομένης της ύπαρξη μίας μόνο ανεξάρτητης μεταβλητής ($x = \text{Internal fraudster year of}$

⁵⁷ Η Ανάλυση Συσχέτισης γίνεται με τη βοήθεια του συντελεστή ρ του **Spearman**, διότι δεν απαιτεί καμία από τις παραδοχές της κατά **Pearson** Ανάλυσης (ήτοι παραδοχές κανονικότητας, γραμμικότητας κτλ), όπου στην περίπτωση μας από τον έλεγχο **Kolmogorov-Smirnov**, μόνο η μία από τις συγκρινόμενες μεταβλητές μας ακολουθεί την κανονική κατανομή.

service). Από τα αποτελέσματα της Γραμμικής Παλινδρόμησης, τα οποία παρουσιάζονται στο Παράρτημα 2.12 περίπτωση B, προκύπτει ότι τα χρόνια εργασίας του απατεώνα στην επιχείρηση σχετίζονται θετικά στατιστικά σημαντικά με τη μεταβλητή total amount (εξαρτημένη μεταβλητή = y), με $p=0,004$ και $b=0,380$. Όλο το μοντέλο της πρόβλεψης /παλινδρόμησης είναι ακριβές σε ποσοστό 14,4 % ($R^2=0,144$). Το υπόλοιπο ποσοστό της πρόβλεψης εξηγείται από άλλους παράγοντες. (Για περισσότερες λεπτομέρειες βλ. Παράρτημα 2.12)

δ. Σύμφωνα με τη στατιστική ανάλυση αναφορικά με την **υπόθεση H09**, ο σχετικός πίνακας παρουσιάζονται στο Παράρτημα 2.13, δεν διαπιστώνεται η ύπαρξη στατιστικώς σημαντικής συσχέτισης, (p ή sig 2 tailed = $0,301 > 0,05$).

Επίσης, ερευνητής θέλοντας να εξετάσει την ύπαρξη ή μη στατιστικώς σημαντικών διαφορών μεταξύ της μεταβλητής ***Duration of fraud***, (χρονικής διάρκειας της απάτης μέχρι την ανακάλυψή της) με το μέγεθος (Large size / SMEs) και τον τύπο (type of organization) της επιχείρησης και τέλος με την ύπαρξης ή μη Επιτροπής Έλεγχου και Κώδικα Δεοντολογίας, τέθηκαν οι κάτωθι ερευνητικές υποθέσεις:

H10: Δεν υπάρχει στατιστικώς σημαντική διαφορά μεταξύ των επιχειρήσεων που έχουν ή όχι Κώδικα Δεοντολογίας, σε σχέση με τη διάρκεια της απάτης μέχρι να αποκαλυφθεί

H11: Δεν υπάρχει στατιστικώς σημαντική διαφορά μεταξύ των επιχειρήσεων που έχουν ή όχι Ελεγκτική Επιτροπή, σε σχέση με τη διάρκεια της απάτης μέχρι να αποκαλυφθεί.

H12: Δεν υπάρχει στατιστικώς σημαντική διαφορά μεταξύ του μεγέθους επιχειρήσεων (Large size/SMEs), σε σχέση με τη διάρκεια της απάτης μέχρι να αποκαλυφθεί.

H13: Δεν υπάρχει στατιστικώς σημαντική διαφορά μεταξύ των τύπων των επιχειρήσεων- ανά ζεύγος έλεγχος (Accounting Firm, Banks, Insurance Company etc.), σε σχέση με τη διάρκεια της απάτης μέχρι να αποκαλυφθεί.

έναντι των κατά περίπτωση εναλλακτικών τους

Αποτελέσματα Αναλύσεων

➤ Για το έλεγχο των υποθέσεων **H10**, **H11** και **H12**, εκ του γεγονότος ότι θέλουμε να ελέγξουμε αν υπάρχει στατιστικά σημαντική διαφορά μεταξύ των μεταβλητών *duration of fraud* και κατά περίπτωση *Code of Conduct*, *Audit Committee* και *size of organization*,

δηλ. μίας ποσοτικής (scale) **μη κανονικής** μεταβλητής και τριών **διχοτομικών** μεταβλητών, θα χρησιμοποιηθεί το γνωστό **μη παραμετρικό κριτήριο του Mann-Whitney Test**, για να διερευνηθεί κατά πόσο οι δειγματικές διαφορές στους μ.ο. που παρατηρούνται κατά περίπτωση, ανάμεσα σε επιχειρήσεις που έχουν ή μη Code of Conduct, που έχουν ή μη Audit Committee, και που είναι μικρές/μεσαίες (*SMEs*) και μεγάλες (*Large*) επιχειρήσεις, επιβεβαιώνονται και στατιστικά σε επίπεδο 5 %. Σύμφωνα με την στατιστική ανάλυση, οι σχετικοί πίνακες παρουσιάζονται στο *Παράρτημα 2.13*. Και για τους 3 ελέγχους (*H10*, *H11* και *H12*), προέκυψε sig. ή p-value > 0,05. Οι μηδενικές υποθέσεις δεν απορρίπτονται, και επομένως **δεν προέκυψε στατιστικώς σημαντική διαφορά**.

➤ Για το έλεγχο της υπόθεσης **H13**, εκ του γεγονότος ότι θέλουμε να ελέγξουμε αν υπάρχει στατιστικά σημαντική διαφορά μεταξύ της μεταβλητής *duration of fraud* και κατά περίπτωση της κατηγορικής μεταβλητής *Type of organization*, δηλ. μίας ποσοτικής (scale) **μη κανονικής** μεταβλητής και μίας κατηγορικής μεταβλητής, (**με πάνω από 2 κατηγορίες**), κατάλληλη στατιστική διαδικασία η εφαρμογή του **μη παραμετρικού κριτηρίου των Kruskal-Wallis**. Σύμφωνα με τη στατιστική ανάλυση, οι σχετικοί πίνακες παρουσιάζονται στο *Παράρτημα 2.13*, δεν παρατηρούνται στατιστικά σημαντικές διαφορές ανάμεσα στους μ.ο. των τύπων των επιχειρήσεων και στην διάρκεια της απάτης (sig. ή p-value > 0,05) και επομένως η μηδενική μας υπόθεση **H13 γίνεται δεκτή**.

3.2.8.4. Κίνητρα, χαρακτηριστικά προσωπικότητας και εκλογικεύσεις του απατεώνα (*fraudster's motives - characteristics -rationalizations*)

Παρατηρείται στον *Πίνακα 17*, ότι το βασικό **κίνητρο** ενός ατόμου για την διάπραξη απάτης, σύμφωνα με τις απαντήσεις των συμμετεχόντων, είναι η **διαθέσιμη ευκαιρία (29 %)**. Ακολουθούν οι **προσωπικές κακίες** του ατόμου απέναντι στην εταιρεία, στους προϊσταμένους του κτλ (**17 %**), καθώς και η **μεγαλομανία/υπέρτατες φιλοδοξίες (14 %)** και τέλος τα **διάφορα οικογενειακά-οικονομικά προβλήματα (14 %)**.

Σύμφωνα με τις συγκεντρωθείσες απαντήσεις, (*Πίνακας 18*), τα κυριότερα χαρακτηριστικά των απατεώνων είναι **φιλοχρηματία, ο χαμηλός αυτοέλεγχος και αυτοκυριαρχία, ο εγωκεντρισμός και η φιλοδοξία**.

Τέλος, αναφορικά με τις εκλογικεύσεις του απατεώνα, ώστε τελικά να δικαιολογήσει την πράξη του και να μην νιώσει ενοχές, η έρευνα έδειξε ότι το σκεπτικό ότι κανένας **δεν**

θα πληγεί από την απάτη (.....δεν βλέπω κανέναν με αυτό που κάνω), το αίσθημα αδικίας (“αζίζω περισσότερα, και δεν το αναγνωρίζουν”), όπως επίσης και σκέψη του δανεισμού και όχι της κλοπής (“....δεν κλέβω τα χρήματα, απλώς τα δανείζομαι για λίγο χρονικό διάστημα”), είναι οι βασικές δικαιολογήσεις των απατεώνων απέναντι στην ενοχή της τέλεση απάτης από μέρους τους. (Πίνακας 19)

Πίνακας 18. Κίνητρα του απατεώνα για διάπραξη απάτης

Fraud perpetrator's motives: Frequencies			
	Responses		
	<i>n</i>	Percent	Percent of cases
Personal vices	22	16,5%	35,5%
Conflict of Interest	7	5,3%	11,3%
Meeting budget/target	7	5,3%	11,3%
Had personal/family financial problems	19	14,3%	30,6%
Career disappointments	7	5,3%	11,3%
Grudge against the company	3	2,3%	4,8%
Lack of personal development	5	3,8%	8,1%
Opportunity was available	38	28,6%	61,3%
Greed megalomania	19	14,3%	30,6%
Influenced by others fraudsters	3	2,3%	4,8%
Hiding losses	3	2,3%	4,8%

Note: Multiple responses question ($n = 67$, responses = 133)

Πίνακας 19. Χαρακτηριστικά προσωπικότητας του απατεώνα

Fraudster' s personal characteristics Frequencies

	Responses		
	<i>n</i>	Percent	Percent of cases
Self-centered	16	13,8%	26,2%
Weak self-control	17	14,7%	27,9%
Insensitive to victim	7	6,0%	11,5%
Impulsive liars	11	9,5%	18,0%
Success oriented	16	13,8%	26,2%
Autocratic/authoritarian	12	10,3%	19,7%
Fraudster Spontaneous	4	3,4%	6,6%
Money driven	31	26,7%	50,8%
Loner	2	1,7%	3,3%

Note: Multiple responses question ($n = 67$, responses = 116)

Πίνακας 20. Εκλογικεύσεις απατεώνα

Rationalizations Frequencies

	Responses		
	<i>n</i>	Percent	Percent of cases
The organization/company owes it to me	9	8,9%	14,5%
I'm just borrowing the money	16	15,8%	25,8%
I deserve more	18	17,8%	29,0%
Something has to be sacrificed, my integrity or my reputation	5	5,0%	8,1%
Nobody will get hurt	28	27,7%	45,2%
It's for a good purpose	10	9,9%	16,1%
Low temptation threshold	4	4,0%	6,5%
Other	11	10,9%	17,7%

Note: Multiple responses question ($n = 67$, responses = 101)

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Στην παρούσα ενότητα παρουσιάζονται τα συμπεράσματα που προέκυψαν από την εμπειρική έρευνα που διεξήχθη προκειμένου να δοθούν απαντήσεις στα ερευνητικά ερωτήματα. Στο πρώτο μέρος παρουσιάζεται μια σύνοψη των ευρημάτων και των συμπερασμάτων που προκύπτουν από την περιγραφική και στατιστική ανάλυση των απαντήσεων των ερωτηματολογίων. Ακολουθεί ένα μέρος όπου σχολιάζονται τα εν λόγω αποτελέσματα και επιδιώκεται η απάντηση των τεθέντων ερευνητικών ερωτημάτων, και τέλος ολοκληρώνεται με την παράθεση περιορισμών της έρευνας και προτάσεων για περαιτέρω μελέτη του φαινομένου της απάτης αυτού καθ' αυτού, αλλά και άλλων παραγόντων που σχετίζονται με αυτό.

A. ΣΥΝΟΨΗ ΤΩΝ ΕΥΡΗΜΑΤΩΝ ΤΗΣ ΕΜΠΕΙΡΙΚΗΣ ΕΡΕΥΝΑΣ

Συνοψίζοντας τα ευρήματα που προέκυψαν από την έρευνα θυματοποίησης εξ' απάτης των Ελληνικών επιχειρήσεων, αναφέρονται τα ακόλουθα:

Ένα μεγάλο ποσοστό, ήτοι το **87% των συμμετεχόντων** στην έρευνα, ανέφερε ότι η εταιρεία τους έπεσε θύμα απάτης τουλάχιστον μία φορά τα τελευταία 3 χρόνια, ενώ όπως προέκυψε, **7 στις 10 Ελληνικές** επιχειρήσεις διαθέτουν *Κώδικα Δεοντολογίας* και *Επιτροπή Ελέγχου*. Ωστόσο, δεν διαπιστώθηκε σημαντική επιρροή αυτών στην αποτροπή των περιστατικών απάτης. Σημειώνεται δε, ότι παρατηρήθηκε στατιστική σημαντικότητα μεταξύ των επιχειρήσεων που διέθεταν Επιτροπή Ελέγχου και αυτών που δεν διέθεταν, αναφορικά με την θυματοποίηση αυτών εξ' απάτης, $\{Exact. Sign. (2 side) = 0,04 < 0,05\}$, με αποτέλεσμα στις επιχειρήσεις με οργανωμένη μονάδα Επιτροπής Ελέγχου να έχουν εντοπιστεί περισσότερα περιστατικά απάτης.

Οι επιχειρήσεις φαίνεται να ανέχονται περισσότερο πρακτικές *παραποίησης των λογιστικών τους βιβλίων και κατ' επέκταση των οικονομικών καταστάσεών τους*, ενώ δεν λαμβάνονται υπόψη ενέργειές τους που μπορεί να *βλάψουν το περιβάλλον*. Αντιθέτως, ανέχονται λιγότερο την *διαφθορά και την δωροδοκία* όπως και *αυξημένες πληρωμές (άνω των κανονικών) σε προμηθευτές εκτός λίστας, για προσωπικό όφελος*.

Οι κίνδυνοι που απειλούν περισσότερο την επιχείρηση είναι η *παραποίηση των οικονομικών καταστάσεων, η κλοπή “ευαίσθητων” δεδομένων της εταιρείας και η διαφθορά/δωροδοκία, ενώ ακολουθούν το ζέπλυμα χρήματος και η κλοπή μετρητών*. Εξετάζοντας τους κινδύνους που απειλούν την επιχείρηση και αν αυτοί διαφοροποιούνται σε σχέση με το μέγεθος της επιχείρησης, παρατηρήθηκε στατιστική σημαντικότητα στην

περίπτωση της επιχειρηματικής κατασκοπείας {Exact. Sign. (2 side) = 0,033 < 0,05} της πλαστογραφίας {Asymp. Sign. (2 side) = 0,02 < 0,05 και $X^2 = 10,041$ } και της κλοπής μετρητών {Asymp. Sign. (2 side) = 0,014 < 0,05 και $X^2 = 5,984$ }, με την πρώτη να αποτελεί μεγαλύτερο κίνδυνο στις μεγάλες επιχειρήσεις (Large size) και τις άλλες δύο περιπτώσεις (πλαστογραφία και κλοπή μετρητών) στις μικρές/μεσαίες επιχειρήσεις (SMEs). Σε σχέση με τον τύπο των επιχειρήσεων, παρατηρήθηκε στατιστική σημαντικότητα στην περίπτωση του **ξέπλυματος χρήματος** {Asymp. Sign. (2 side) = 0,000 < 0,05 και $X^2 = 31,385$ } και της **κλοπής μετρητών** {Exact. Sign. (2 side) = 0,030 < 0,05}, με αποτέλεσμα το **ξέπλυμα χρήματος** να αποτελεί μεγαλύτερο κίνδυνο για τις **Τράπεζες/Ασφαλιστικές Εταιρίες καθώς και για άλλες Υπηρεσίες**, ενώ η **κλοπή μετρητών** πέραν των **Τραπεζών /Ασφαλιστικών Εταιρειών**, αποτελεί απειλή και για τις **Βιομηχανικές κατασκευές**.

Αναφορικά με τα **είδη απάτης** που διαπράττονται στις επιχειρήσεις, οι απλοί εργαζόμενοι /υπάλληλοι όπως προκύπτει από την έρευνα, “κρατούν τα σκήπτρα της πρωτιάς”, σε σχέση με τα Διευθυντικά Στελέχη και τους Τρίτους. Διαπιστώθηκε ότι οι υπάλληλοι τείνουν να προτιμούν την **κλοπή στοιχείων ενεργητικού και την κλοπή μετρητών με ψευδή δικαιολογητικά**, ενώ τα Διευθυντικά Στελέχη αξιοποιούν τη **σύγκρουση συμφερόντων** και προβαίνουν σε **παραποίηση των οικονομικών τους καταστάσεων**. Για τους “Τρίτους”, επικρατεί η τάση να παρέχουν στις επαγγελματικές τους συναλλαγές **ακάλυπτες επιταγές** και να προσφέρουν **κακής ποιότητας αγαθά και υπηρεσίες**.

Εξετάζοντας την διαφοροποίηση των απατών που διαπράττονται από τους εργαζομένους σε σχέση με την **ύπαρξη ή μη Κώδικα Δεοντολογίας ή Επιτροπής Ελέγχου**, παρατηρήθηκε στατιστικά σημαντική διαφορά στην περίπτωση της **κλοπής μετρητών με ψευδή δικαιολογητικά** {Asymp. Sign. (2 side) = 0,028 < 0,05 και $X^2 = 4,842$ } σε σχέση με την ύπαρξη ή μη Κώδικα Δεοντολογίας. Ως αποτέλεσμα, η κλοπή μετρητών σχετίζεται θετικά και όχι αρνητικά με την **ύπαρξη** του Κώδικα Δεοντολογίας, αποδεικνύοντας τον μη αποτρεπτικό ρόλο του σε φαινόμενα απάτης. Εξετάζοντας τη διαφοροποίηση των απατών που διαπράττονται από τα Διευθυντικά Στελέχη σε σχέση με την ύπαρξη ή μη, Κώδικα Δεοντολογίας ή Επιτροπής Ελέγχου, παρατηρήθηκε στατιστικά σημαντική διαφορά για την **περίπτωση της διαφθοράς/δωροδοκίας-προσφορά** σε σχέση με τον Κώδικα Δεοντολογίας {Asymp. Sign. (2 side) = 0,000 < 0,05 και $X^2 = 12,840$ }. Ως αποτέλεσμα, τα περιστατικά **διαφθοράς** να λαμβάνουν **χώρα** περισσότερο σε εταιρίες χωρίς Κώδικα Δεοντολογίας

Εξετάζοντας αν τα είδη απάτης που διαπράττονται κατά περίπτωση από τους εργαζομένους και τα Διευθυντικά στελέχη, διαφοροποιούνται σε σχέση με το **μέγεθος** της επιχείρησης, διαπιστώθηκε στατιστικά σημαντική διαφορά στις περιπτώσεις **κλοπής μετρητών με ψευδή δικαιολογητικά που διαπράττουν οι εργαζόμενοι** {*Asymp. Sign. (2 side) = 0,004 < 0,05 και $X^2 = 8,448$* } και **διαφθοράς/δωροδοκίας–προσφορά** {*Asymp. Sign. (2 side) = 0,009 < 0,05 και $X^2 = 6,845$* } καθώς και **παραποίησης των οικονομικών καταστάσεων** {*Asymp. Sign. (2 side) = 0,003 < 0,05 και $X^2 = 9,132$* } που διαπράττουν τα Διευθυντικά Στελέχη. Τα περισσότερα περιστατικά κλοπής μετρητών με ψευδή δικαιολογητικά που διαπράττονται από εργαζομένους, λαμβάνουν χώρα στις μεγάλες εταιρείες (Large size) σε σύγκριση με τις μικρές/μεσαίες (SMEs), ενώ για τις περιπτώσεις διαφθοράς/δωροδοκίας (προσφορά) και παραποίησης οικονομικών καταστάσεων που διαπράττονται από τα Διευθυντικά Στελέχη, λαμβάνουν χώρα περισσότερο στις μικρές/μεσαίες (SMEs) σε σύγκριση με τις μεγάλες εταιρείες (Large size).

Εξετάζοντας την διαφοροποίηση των απατών που διαπράττονται κατά περίπτωση από τους εργαζομένους και τα Διευθυντικά Στελέχη σε σχέση τον **τύπο των επιχειρήσεων**, διαπιστώθηκε στατιστικά σημαντική διαφορά στις περιπτώσεις **διαφθοράς/δωροδοκίας - αποδοχή** {*Exact. Sign. (2 side) = 0,003 < 0,05*} που διαπράττεται από τους εργαζομένους και **παραποίησης των οικονομικών καταστάσεων** {*Exact. Sign. (2 side) = 0,017 < 0,05*} που διαπράττουν τα Διευθυντικά Στελέχη. Ως αποτέλεσμα, τα περισσότερα περιστατικά **διαφθοράς/δωροδοκίας-αποδοχή** που διαπράττονται από τους εργαζομένους, λαμβάνουν χώρα στις **Τράπεζες και στις Ασφαλιστικές εταιρίες**, ενώ τα περισσότερα περιστατικά παραποίησης των οικονομικών καταστάσεων που διαπράττονται από τα Διευθυντικά Στελέχη, λαμβάνουν χώρα στις **Βιομηχανικές κατασκευές**, σε σχέση με τους άλλους τύπους επιχειρήσεων

Η αδυναμία των εσωτερικών δικλίδων ασφαλείας αποτελεί την πρώτη είδους «ευκαιρία» σύμφωνα με τους συμμετέχοντες, για την διάπραξη της απάτης. Ακολουθούν το είδος της **επιχείρησης** και η **συνεργασία πολλών**, παράγοντες που η ύπαρξη των οποίων, καθιστούν εφικτή την απάτη. Αξιοσημείωτο, σύμφωνα με τους ερωτηθέντες είναι και η **αδυναμία των πληροφοριακών συστημάτων ελέγχου** ως ευκαιρία που διευκολύνει την διάπραξη της. Μελετώντας την διαφοροποίηση των ανωτέρω αποτελεσμάτων σε σχέση με το **μέγεθος** και τον **τύπο** των επιχειρήσεων, διαπιστώθηκε στατιστικά σημαντική διαφορά στην ύπαρξη ευκαιρίας λόγω της **αδυναμίας των πληροφοριακών συστημάτων ελέγχου** {*Asymp. Sign. (2 side) = 0,019 < 0,05 και $X^2 = 5,503$* σε σχέση με το μέγεθος και *Exact. Sign. (2 side) = 0,028 < 0,05* σε σχέση με τον

τύπο των επιχειρήσεων}. Η αδυναμία των πληροφοριακών συστημάτων ελέγχου συναντάται ως διαθέσιμη ευκαιρία για την διάπραξη απάτης περισσότερο στις μεγάλες εταιρείες (Large size) σε σύγκριση με τις μικρές/μεσαίες (SMEs), ενώ παρατηρείται ως κενό ελέγχου ικανό να διευκολύνει την απάτη στις *Ασφαλιστικές Εταιρείες/Τράπεζες, στις Λογιστικές Εταιρείες και σε Εταιρείες άλλων Υπηρεσιών*.

Η πρώτη αντίδραση της επιχείρησης μετά την ανακάλυψη της απάτης είναι η εσωτερική έρευνα, ενώ ακολουθούν οι πειθαρχικές κυρώσεις, η εξέταση και η έρευνα από την Επιτροπή Ελέγχου και η άμεση απομάκρυνση του υπαιτίου. Αξιοσημείωτη είναι και η προσπάθεια της επιχείρησης να ανακτήσει τις απώλειες της απάτης ενώ η αναφορά αυτής στις εποπτικές και διοικητικές αρχές είναι ενέργειες που *δεν προτιμούνται* από τις επιχειρήσεις. Εξετάζοντας την διαφοροποίηση των αποτελεσμάτων σε σχέση με το μέγεθος των επιχειρήσεων παρατηρήθηκε στατιστική σημαντικότητα στις περιπτώσεις της εσωτερικής έρευνας {Asymp. Sign. (2 side) = 0,001 < 0,05 και $X^2 = 10,464$ }, της έρευνας από την Επιτροπή Ελέγχου {Asymp. Sign. (2 side) = 0,013 < 0,05 και $X^2 = 6,123$ }, των πειθαρχικών κυρώσεων {Asymp. Sign. (2 side) = 0,002 < 0,05 και $X^2 = 9,371$ }, της άμεσης απομάκρυνσης του δράστη {Asymp. Sign. (2 side) = 0,0499 < 0,05 και $X^2 = 3,844$ }. Όλες οι ανωτέρω ενέργειες της επιχείρησης ως αντίδραση στην απάτη, παρατηρούνται περισσότερο στις μεγάλες εταιρείες (Large size) σε σύγκριση με τις μικρές/μεσαίες (SMEs). Τέλος, εξετάζοντας και τον τύπο των επιχειρήσεων, διαπιστώθηκε στατιστικά σημαντική διαφορά στην περίπτωση της έρευνας από την Επιτροπή Ελέγχου {Asymp. Sign. (2 side) = 0,006 < 0,05}, με αποτέλεσμα η ενεργοποίηση της Επιτροπής Ελέγχου, ως πρώτη αντίδραση στην απάτη να λαμβάνει χώρα περισσότερο στις *Τράπεζες /Ασφαλιστικές Εταιρείες*, σε σχέση με τους άλλους τύπους των επιχειρήσεων.

Σύμφωνα με τα ευρήματα της έρευνας, τα ανωτέρω αποτελέσματα και συγκεκριμένα οι ενέργειες των επιχειρήσεων μετά την αποκάλυψη της απάτης, δεν διαφοροποιούνται σε σχέση με την επαγγελματική θέση του απατεώνα, ενώ αξιοσημείωτο είναι ότι ένα ποσοστό, περίπου το 1/5 των ερωτηθέντων, απάντησε ότι οι διαδικασίες που ανέφεραν ότι ακολουθούνται μετά την ανακάλυψη της απάτης διαφοροποιούνται αν οι απατεώνες προέρχονται από τα ανώτερα διεθυντικά κλιμάκια της Διοίκησης των επιχειρήσεων (senior management).

Αναφορικά με την ανάκτηση των απολεσθέντων εξ' απάτης, γίνεται αντιληπτή η αδυναμία των επιχειρήσεων να ανακτήσουν τις απώλειες που υπέστησαν, ενώ οι

συνέπειες της απάτης επηρεάζουν *τη φήμη της εταιρίας, κλονίζουν το ηθικό του προσωπικού και διαταράσσουν τις επιχειρησιακές σχέσεις.*

Η έρευνα επίσης κατέδειξε την *διάχυση των απαντήσεων* σχετικά με το ποιο είναι το αρμόδιο όργανο της επιχείρησης για την πρόληψη της απάτης, μεταξύ της Διοίκησης, του Εσωτερικού Ελέγχου και της Ελεγκτικής Επιτροπής, αντιλαμβανόμενοι την *ύπαρξη χάσματος προσδοκιών.*

Οι εσωτερικές δικλίδες ασφαλείας, ο εσωτερικός έλεγχος καθώς και η ηθικότητα της Διοίκησης, θεωρούνται σύμφωνα με τις συγκεντρωθείσες απαντήσεις, ως οι βασικοί παράγοντες που συντελούν στην αποτροπή της απάτης. Αξιοσημείωτο, είναι και ο ενστερνισμός της άποψης από τους συμμετέχοντες, ότι τα *συστημάτων καταγγελιών* εντός της επιχείρησης, μπορούν να οδηγήσουν την επιχείρηση προς τη σωστή κατεύθυνση, δηλ. του αποτελεσματικού περιορισμού διάπραξης φαινομένων απάτης.

Αναφορικά με τα **μέτρα πρόληψης** που έχουν υιοθετήσει οι Ελληνικές Επιχειρήσεις, η πλειοψηφία των απαντήσεων συγκεντρώθηκε στην αποτελεσματική εφαρμογή ενός **Κώδικα Δεοντολογίας** και στον προληπτικό **έλεγχο μέσω IT συστημάτων**, ενώ σχετικά με την ανίχνευση των περιστατικών απάτης, η μεγάλη πλειοψηφία των ερωτώμενων ανέφερε ότι η επιχείρησή τους διαθέτει **σχέδια και διαδικασίες ελέγχου και γραμμές καταγγελιών**. Τέλος, σχετικά με την αντίδραση στη απάτη, η επιχείρηση αντιμετωπίζει την απάτη μέσω ενός καλά **σχεδιασμένου εσωτερικού ελέγχου** και ενός **αποτελεσματικού πειθαρχικού συστήματος**. Αξιοσημείωτο είναι το γεγονός ότι ένα σημαντικό ποσοστό των συμμετεχόντων (**περίπου 10% των απαντήσεων**), δήλωσε ότι η εταιρεία τους δεν έχει λάβει κανένα προληπτικό μέτρο ή/και κατασταλτικό μέτρα ή/και μέτρο ανίχνευσης κατά της απάτης.

Τέλος, ο **Εσωτερικός Έλεγχος, η καταγγελία και οι εσωτερικές δικλίδες ασφαλείας** είναι οι παράγοντες της επιχείρησης που συντελούν στην ανίχνευση της απάτης και την αναφορά της αρμοδίως, **ενώ η καταγγελία πελάτη ή η αναφορά από τις ρυθμιστικές αρχές και τον εξωτερικό έλεγχο**, είναι επιπρόσθετοι τρόποι ανίχνευση της απάτης εκτός των ανωτέρω εσωτερικών οργάνων, λειτουργιών και διαδικασιών.

Μία από τις βασικές επιδιώξεις της παρούσας έρευνας, ήταν να συλλεχθούν πληροφορίες μέσα από τις απαντήσεις των συμμετεχόντων σχετικά με **χαρακτηριστικά του απατεώνα και της απάτης που διέπραξε**, επιδιώκοντας να συναχθούν συμπεράσματα τόσο για το προφίλ του απατεώνα αλλά και για την απάτη γενικότερα. Συνοψίζοντας τα ειδικότερα ευρήματα που προέκυψαν από την έρευνα σχετικά με χαρακτηριστικά του απατεώνα και της απάτης γενικότερα, παρουσιάζονται τα ακόλουθα:

Αρχικά, θα πρέπει να αναφερθεί ότι σχετικά με την αναφορά της απάτης που έλαβε χώρα στην επιχείρησή τους, οι απαντήσεις των συμμετεχόντων, μοιράζονται μεταξύ θετικών και αρνητικών. Οριακά, οι περισσότεροι δήλωσαν ότι η απάτη που διαπιστώθηκε αναφέρθηκε στα αρμόδια όργανα, ωστόσο το **45% των ερωτηθέντων** απάντησε ότι η απάτη δεν αναφέρθηκε. Εξετάζοντας την διαφοροποίηση των ανωτέρω αποτελεσμάτων σε σχέση με το μέγεθος και τον τύπο των επιχειρήσεων, καμία στατιστικά σημαντική διαφορά δεν προέκυψε.

Σύμφωνα με τα αποτελέσματα της έρευνας, προκύπτει ότι ο τυπικός «Έλληνας» απατεώνας είναι **αρσενικού φύλου, ηλικίας 31-40 χρονών, παντρεμένος με 2 έως 4 παιδιά, ηλικίας πάνω από 18 χρονών, η σύζυγος του συνήθως εργάζεται και διαπράττει τις απάτες/απάτη μόνος του**. Είναι άτομο «*εκ των έσω*», δηλαδή άτομο που εργάζεται μέσα στην επιχείρηση για πάνω από 5 έτη, ενώ ανήκει στα **χαμηλά ιεραρχικά κλιμάκια της επιχείρησης** (απλός υπάλληλος). Τέλος, έχει ρόλο ή εργάζεται σε τμήματα σχετικά με τις **Πωλήσεις/Λειτουργία** ή την **Χρηματοοικονομική Διαχείριση της εταιρείας**.

Χαρακτηριστικά της προσωπικότητάς του είναι η **φιλοχρηματία, ο χαμηλός αυτοέλεγχος και η χαμηλή αυτοκυριαρχία, ο εγωκεντρισμός και η φιλοδοξία**. Βασικό **κίνητρο** για την διάπραξη της απάτης, είναι η **διαθέσιμη ευκαιρία**, ενώ ακολουθούν **οι προσωπικές κακίες** του ατόμου απέναντι στην εταιρεία, στους προϊσταμένους του κτλ η **μεγαλομανία/υπέρτατες φιλοδοξίες** και τέλος τα **διάφορα οικογενειακά-οικονομικά προβλήματα**. Τέλος, αναφορικά με τις **εκλογικεύσεις** του απατεώνα, ώστε τελικά να δικαιολογήσει την πράξη του και να μην νιώσει ενοχές, η έρευνα έδειξε ότι το σκεπτικό του ότι κανένας **δεν θα πληγεί από την απάτη** (.....δεν βλέπω κανέναν με αυτό που κάνω), το **αίσθημα αδικίας** (“.....αζίζω περισσότερα, και δεν το αναγνωρίζουν”), όπως επίσης και **σκέψη του δανεισμού και όχι της κλοπής** (“....δεν κλέβω τα χρήματα, απλώς τα δανείζομαι για λίγο χρονικό διάστημα”), είναι οι βασικές δικαιολογήσεις του απέναντι στις ενοχές που ενδεχομένως να νιώθει.

Αναφορικά με το **άμεσο κόστος της απάτης**, η έρευνα έδειξε ότι **άνω του ½ των** επιχειρήσεων υπέστη απώλειες άνω των **50.000 €**, ενώ **16% άνω του 1 εκατ. €**. Η πλειοψηφία των επιχειρήσεων απώλεσε ποσά εξ' απάτης της τάξεως **50.000 – 200.000 €**, ενώ υπολογίζοντας την μέση τιμή του κόστους της απάτης, αυτή ανέρχεται στο ποσό των **170.000 €**. Σχετικά με τον χρόνο που διαρκεί η απάτη μέχρι την ανακάλυψή της, αυτή υπολογίζεται να είναι **μικρότερη από 3 έτη**.

Εξετάζοντας τη διαφοροποίηση του *συνολικού ποσού απάτης* που απωλέσθηκε από την επιχείρηση σε σχέση με το *μέγεθος* και τον *τύπο* της επιχείρησης, την ύπαρξης ή μη *Επιτροπής Έλεγχου* και *Κώδικα Δεοντολογίας* και τέλος της *ιεραρχικής θέσης του απατεώνα*, δεν διαπιστώθηκε η ύπαρξη στατιστικά σημαντικής διαφοράς.

Εξετάζοντας την ύπαρξη στατιστικά σημαντικής συσχέτισης του συνολικού ποσού απάτης που απωλέσθηκε από την επιχείρηση σε σχέση με την *διάρκεια της απάτης*, τον *αριθμό των απατεώνων* που τέλεσαν την απάτη, τα *χρόνια εργασίας του απατεώνα* στην επιχείρηση, καθώς και την *ηλικία του*, προέκυψαν τα ακόλουθα: η *διάρκεια της απάτης σχετίζεται θετικά* στατιστικά σημαντικά με το συνολικό ποσό απάτης ($p=0,000$ και $b=0,448$), τα *χρόνια εργασίας του απατεώνα στην επιχείρηση σχετίζεται θετικά* στατιστικά σημαντικά με το συνολικό ποσό απάτης ($p=0,004$ και $b=0,380$), ενώ το *συνολικό ποσό απάτης σχετίζεται οριακά στατιστικώς σημαντικά* (p ή $sig\ 2\ tailed = 0,048 < 0,05$ και $\rho=0,254$) με τον *αριθμό των απατεώνων*. Επιπλέον, *δεν προέκυψε στατιστικώς σημαντική συσχέτιση* του συνολικού ποσού απάτης με την *ηλικία του απατεώνα*.

Τέλος, εξετάζοντας τη διαφοροποίηση της *διάρκειας της απάτης* σε σχέση με το *μέγεθος* και τον *τύπο* της επιχείρησης και την ύπαρξης ή μη *Επιτροπής Έλεγχου* και *Κώδικα Δεοντολογίας*, δεν διαπιστώθηκε η ύπαρξη στατιστικά σημαντικής διαφοράς.

B. ΣΥΖΗΤΗΣΗ ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΩΝ-ΕΠΙΛΟΓΟΣ

Η απάτη και γενικότερα το οικονομικό έγκλημα είναι ένα “πολυδιάστατο” φαινόμενο που καμία χώρα, οικονομία (*μικρή ή μεγάλη*) και επιχείρηση ανεξαρτήτου μεγέθους και τύπου-μορφής, μπορεί να αποφύγει. Πέρα του άμεσου κόστους που αυτό επιφέρει, τα θύματα αυτού υφίστανται και άλλες παράπλευρες απώλειες και σημαντικές αρνητικές επιπτώσεις είτε οικονομικές είτε κοινωνικές.

Το τέλος της πρώτης δεκαετίας του 21ου αιώνα, εκτός της οικονομικής κρίσης, οι κοινωνικοοικονομικές επιπτώσεις της οποίας υφίστανται ακόμη και σήμερα, και των γνωστών οικονομικών σκανδάλων (*Madoff, Enron, Parmalat etc.*), προκάλεσε την μείωση της εμπιστοσύνης του κοινού απέναντι στις διάφορες χρηματοοικονομικές πληροφορίες και γενικότερα στις αλλαγές του επιχειρηματικού κόσμου. Η επιχειρηματική πραγματικότητα αποδεικνύει ότι η μεγάλη κερδοφορία των επιχειρήσεων δεν σχετίζεται με ηθικές συμπεριφορές, πλην όμως η μακρόχρονη βιωσιμότητά τους εξαρτάται από την ηθικότητα και την εμπιστοσύνη που αυτή θα εμπνέεται στους

επενδυτές και στο κοινό (Barlaup et al., 2009). Θεωρώντας ότι ηθική επιχειρηματική συμπεριφορά, σχετίζεται σε μικρό ή μεγάλο βαθμό με την διάπραξη απάτης, η υιοθέτηση μίας γενικότερης **ηθικής εταιρικής κουλτούρας μέσω Κωδίκων Δεοντολογίας** και αποτελεσματικής εφαρμογής **κανόνων και αρχών της εταιρικής διακυβέρνησης** από πλευράς της επιχείρησης, αποτελεί αποτρεπτικό παράγοντα θυματοποίησής της (Barlaup et al. 2009, PwC 2007). Στο ίδιο συμπέρασμα κατέληξαν στην έρευνά τους οι Saksena (2003) και Uzun (2004), τα αποτελέσματα της οποίας κατέδειξαν ότι στις επιχειρήσεις στις οποίες υφίσταται Ελεγκτική Επιτροπή λαμβάνουν χώρα λιγότερα περιστατικά απάτης.

Η παρούσα έρευνα **δεν ανέδειξε την αποτροπή των φαινομένων απάτης** εκ της υπάρξεως Κώδικα Δεοντολογίας ή/και Ελεγκτικής Επιτροπής στην επιχείρηση, παράλληλη την μεγάλη πλειοψηφία των επιχειρήσεων που διαθέτουν και Κώδικα Δεοντολογίας και Επιτροπή Ελέγχου. Η έρευνα κατέδειξε μόνο την **κατασταλτική λειτουργία** της Επιτροπής Ελέγχου, αφού παρατηρήθηκε ότι σε επιχειρήσεις στις οποίες υπήρχε οργανωμένη Ελεγκτική Επιτροπή, αναφέρθηκαν περισσότερα περιστατικά απάτης λόγω αυξημένων πιθανοτήτων εντοπισμού τους σε σχέση με τις επιχειρήσεις που δεν διαθέτουν. Εξετάζοντας, την επιρροή του Κώδικα Δεοντολογίας και της Επιτροπής Ελέγχου στα ειδικότερα αδικήματα που διαπράττονται από τους εργαζομένους και τα Διευθυντικά Στελέχη, μόνο για την περίπτωση της διαφθοράς δωροδοκίας-προσφορά που διαπράττονται από τα Διευθυντικά Στελέχη, διαφαίνεται ο ενστερνισμός των αρχών του Κώδικα Δεοντολογίας, θεωρώντας την ως απαγορευτική. Εκ των ανωτέρω αποδεικνύεται η ασθενική εφαρμογή και λειτουργία του Κώδικα Δεοντολογίας και της Επιτροπής Ελέγχου στις Ελληνικές επιχειρήσεις, καθιστώντας ανάγκη την αναθεώρηση, αναπροσαρμογή και υιοθέτηση των αρχών και των κανόνων της εταιρικής διακυβέρνησης σε θέματα ηθικότητας, δεοντολογίας και αποτελεσματικής λειτουργίας, ενώ χρίζει ιδιαίτερης περαιτέρω μελέτης.

Οι Ελληνικές επιχειρήσεις φαίνεται να ανέχονται περισσότερο πρακτικές **παραποίησης των λογιστικών τους βιβλίων και κατ' επέκταση των οικονομικών καταστάσεών τους**, ενώ δεν λαμβάνουν υπόψη ότι πολλές από τις ενέργειές τους μπορεί να **βλάψουν το περιβάλλον**. Επιβεβαιώνοντας τις έρευνες της Kroll (2014), ACFE (2014) και Ernst & Young (2013), οι Ελληνικές επιχειρήσεις θεωρούν ως μεγαλύτερο κίνδυνο που έχουν να αντιμετωπίσουν, **την παραποίηση των οικονομικών τους καταστάσεων, τη κλοπή “ευαίσθητων” δεδομένων της εταιρείας και τη διαφθορά/δωροδοκία**, ενώ ακολουθούν **το ξέπλυμα χρήματος και η κλοπή μετρητών**. Το **μέγεθος** και ο **τύπος** της

επιχείρησης διαφοροποιεί τους κινδύνους αυτούς, με την *επιχειρηματική κατασκοπία*, την *κλοπή μετρητών* και την *πλαστογραφία* να θεωρούνται μεγαλύτεροι κίνδυνοι για τις **μεγάλες επιχειρήσεις** έναντι των μικρών, ενώ το *ξέπλυμα χρήματος* και η *κλοπή μετρητών*, να καθίστανται πιο επικίνδυνες μορφές απάτης στις **Τράπεζες/Ασφαλιστικές Εταιρείες και στις Βιομηχανικές Κατασκευές αντίστοιχα**.

Αναφορικά με τα *είδη απάτης* που διαπράττονται στις επιχειρήσεις, οι απλοί εργαζόμενοι /υπάλληλοι όπως προκύπτει από την έρευνα, “*κρατούν τα σκήπτρα της πρωτιάς*”, σε σχέση με τα Διευθυντικά Στελέχη και τους Τρίτους. Διαπιστώθηκε ότι οι υπάλληλοι τείνουν να προτιμούν την *κλοπή στοιχείων ενεργητικού και την κλοπή μετρητών με ψευδή δικαιολογητικά*, ενώ τα Διευθυντικά Στελέχη αξιοποιούν τη *σύγκρουση συμφερόντων* και προβαίνουν σε *παραποίηση των οικονομικών τους καταστάσεων* και τέλος για τους “Τρίτους”, επικρατεί η τάση να παρέχουν στις επαγγελματικές τους συναλλαγές *ακάλοπτες επιταγές* και να προσφέρουν *κακής ποιότητας αγαθά και υπηρεσίες*, επιβεβαιώνοντας σε μεγάλο βαθμό παρόμοιες έρευνες (PwC 2014; Krambia- Kapardis and Zopiatis 2010; Albrecht et al. 2006; Krambia- Kapardis 2002; Beasley 1996). *Όπως κατέδειξε η έρευνα, διαφορετικά είδη απάτης διαπράττονται περισσότερο σε διαφορετικού μεγέθους και είδους δραστηριότητας εταιρείες (Μεγάλες ή Μικρές/Μεσαίες, Κατασκευαστικές, Τράπεζες, Ασφαλιστικές εταιρίες κτλ)*. Συγκεκριμένα, τα περισσότερα περιστατικά κλοπής μετρητών με ψευδή δικαιολογητικά που διαπράττονται από τους εργαζόμενους, λαμβάνουν χώρα στις μεγάλες εταιρείες (Large size) σε σύγκριση με τις μικρές/μεσαίες (SMEs), ενώ περιστατικά διαφθοράς/δωροδοκίας-προσφορά και παραποίησης των οικονομικών καταστάσεων που διαπράττουν τα Διευθυντικά Στελέχη, λαμβάνουν χώρα περισσότερο στις μικρές/μεσαίες (SMEs) σε σύγκριση με τις μεγάλες εταιρείες (Large size). Επιπλέον, τα περισσότερα περιστατικά διαφθοράς/δωροδοκίας-αποδοχή που διαπράττονται από εργαζομένους λαμβάνουν χώρα στις Τράπεζες και στις Ασφαλιστικές εταιρίες σε σχέση με τους άλλους τύπους επιχειρήσεων, ενώ τα περισσότερα περιστατικά παραποίησης των οικονομικών καταστάσεων που διαπράττουν τα Διευθυντικά Στελέχη λαμβάνουν χώρα περισσότερο στις Βιομηχανικές κατασκευές.

Μία από τις τρεις συνιστώσες του Τριγώνου της Απάτης, η «*ευκαιρία*», η οποία *ανοίγει την πόρτα για την απάτη*, φαίνεται να εμφανίζεται μέσα από την *αδυναμία των εσωτερικών δικλίδων ασφαλείας*, τον *τύπο της επιχείρησης* και τη *συνεργασία των δραστών*, εκμεταλλευόμενοι τις δεξιότητες και τις ικανότητες που έχουν αποκτήσει, καθιστώντας τον έλεγχο των πληροφοριακών συστημάτων ανίκανο να εντοπίσει τη

απάτη. Η αδυναμία των πληροφορικών συστημάτων να ανιχνεύσουν την απάτη φαίνεται να εμφανίζεται σε μεγαλύτερες εταιρείες σε σχέση με τις μικρότερες, ενώ παρατηρείται ως κενό ελέγχου ικανό να διευκολύνει την απάτη περισσότερο στις *Ασφαλιστικές Εταιρίες/Τράπεζες, στις Λογιστικές Εταιρίες και σε Εταιρείες άλλων Υπηρεσιών*, λόγω της πολυπλοκότητας των διαδικασιών και των λειτουργιών τους, επιβεβαιώνοντας τα αποτελέσματα της έρευνας της Deloitte (2014) για την απάτη στην Ασφαλιστική Αγορά.

Η παγκόσμια έρευνα της ACFE (2014), ανέφερε ότι η πλειοψηφία των περιπτώσεων απάτης αναφέρθηκαν στις αρμόδιες διωκτικές αρχές, ενώ η έρευνα της PwC (2011) για την Ελλάδα, κατέληξε ότι οι οργανισμοί έδειξαν ελάχιστη ανοχή ως προς τους υπαιτίους του οικονομικού εγκλήματος δεδομένου των αγωγών εναντίων τους, καθώς και την άμεση απομάκρυνση των δραστών. Αντιθέτως, η παρούσα έρευνα, κατέδειξε ότι οι επιχειρήσεις, μετά την αποκάλυψη της απάτης ενεργούν άμεσα *εσωτερική έρευνα* και επιβάλλουν *πειθαρχικές κυρώσεις*, ενεργοποιώντας και την *Επιτροπή Ελέγχου* και εν συνεχεία προβαίνουν στην *απομάκρυνση του υπαιτίου*, ενώ η αναφορά της απάτης στις αρμόδιες *Διωκτικές Αρχές* φαίνεται να μην αποτελεί προτεραιότητα της επιχείρησης ως και να μην αναφέρεται ποτέ. Οι ανωτέρω ενέργειες αντίδρασης στην απάτη, παρατηρούνται περισσότερο στις μεγάλες επιχειρήσεις και κυρίως στις Τράπεζες και στις Ασφαλιστικές Εταιρίες, οι οποίες λόγω του μεγέθους και του τύπου τους έχουν αναπτύξει μηχανισμούς-όργανα και διαδικασίες (είτε αυτοβούλως είτε υποχρεωτικώς από το νόμο) για την αντιμετώπιση τέτοιου είδους φαινόμενα. Αν οι ενέργειες των επιχειρήσεων διαφοροποιούνται σε σχέση με την ιεραρχική θέση του δράστη στην επιχείρηση (*απλός εργαζόμενος, Διευθυντικό Στέλεχος κτλ*), οι Krambia -Kapardis & Ziopiatis (2010), ανέφεραν ότι η απόφαση της Διοίκησης της Επιχείρησης να αναφέρει την απάτη στις Διωκτικές Αρχές (Αστυνομία κτλ), εξαρτάται από την ιεραρχική θέση του δράστη στην επιχείρηση. Οι ίδιοι, σημειώνουν ότι όσο πιο ψηλά στην ιεραρχία είναι ο δράστης, τόσο λιγότερο αναφέρεται η απάτη που διέπραξε στην Αστυνομία. Η παρούσα έρευνα κατά πλειοψηφία των απαντήσεων των ερωτηθέντων, δεν διαπίστωσε την διαφοροποίηση της αντίδρασης της επιχείρησης σε σχέση με τη θέση του απατεώνα, πλην όμως αξιοσημείωτο ποσοστό ερωτηθέντων (20%) υπέδειξε την διαφοροποίηση όταν ο δράστης είναι *ανώτατο Διευθυντικό Στέλεχος*.

Οι έρευνες της ACFE (2014), PwC (2014) & PwC (2011) (η τελευταία για την Ελλάδα), καθώς και η παρούσα εμπειρική έρευνα, καταδεικνύουν την τάση των επιχειρήσεων να επιδιώκουν την εσωτερική αντιμετώπιση και επίλυση των περιστατικών απάτης και να μην αναφέρουν τις απάτες στις αρμόδιες Διωκτικές Αρχές, φοβούμενες την

απώλεια της φήμης τους, την επιρροή στο *ηθικό των εργαζομένων* και την ανωμαλία που θα επέλθει στις *επιχειρησιακές σχέσεις*, γεγονός που συντελεί στο χαμηλό ποσοστό αναφορών. Φαίνεται οι εταιρείες να επιδιώκουν να προστατευτούν από μια καταστροφική απώλεια της φήμης τους, παρά να δημιουργήσουν μια εταιρική κουλτούρα αυξάνοντας την εταιρική διαφάνεια και ακεραιότητα. (Krambia-Karapadis & Zorpiatis, 2010).

Βασική επιδίωξη των θυματοποιημένων επιχειρήσεων καθίσταται η **ανάκτηση των απωλειών από την απάτη**, γεγονός που η παρούσα έρευνα έδειξε ότι τελικά αυτό δεν είναι εφικτό, επιβεβαιώνοντας αποτελέσματα παρόμοιων ερευνών.

Αναφορικά με την αποτροπή και την ανίχνευση της απάτης και ποιο είναι το *αρμόδιο όργανο της επιχείρησης*, είναι ένα θέμα ακανθώδης για το οποίο έχουν αναπτυχθεί διάφορες απόψεις. Ο Baker (2007) ανέφερε ότι είναι ένας ρόλος που πρέπει ομαδικά να δοθεί τόσο στο Διοικητικό Συμβούλιο, στα Διευθυντικά Στελέχη και στον Εσωτερικό έλεγχο. Στην Ελλάδα, όπως προκύπτει από την παρούσα έρευνα, οι απαντήσεις των ερωτηθέντων συγκεντρώνονται μεταξύ της Διοίκησης, του Εσωτερικού Ελέγχου και της Ελεγκτικής Επιτροπής, αντιλαμβανόμενοι **την ύπαρξη χάσματος προσδοκιών**, ενώ **οι εσωτερικές δικλίδες ασφαλείας, ο εσωτερικός έλεγχος καθώς και η ηθικότητα και η διαφάνεια της Διοίκησης**, θεωρούνται σύμφωνα με τους συμμετέχοντες, ως οι βασικοί παράγοντες που συντελούν στην αποτροπή της απάτης. Ωστόσο, παρά την αντίληψη ότι η ηθικότητα των ανώτερων ιεραρχικών επιπέδων της επιχείρησης παίζει σημαντικό ρόλο, στην αντιμετώπιση της απάτης, τα Διευθυντικά Στελέχη δεν διστάζουν να προβαίνουν σε αθέμιτες και ανήθικες τακτικές (δώροδοκία κτλ), προκειμένου να ανταποκριθούν στην πίεση για μεγαλύτερη κερδοφορία (KPMG, 2011). Άξιο αναφοράς, είναι και ο ενστερνισμός της άποψης από τους συμμετέχοντες, ότι **τα συστημάτων καταγγελιών** εντός της επιχείρησης, μπορούν να οδηγήσουν την επιχείρηση προς τη σωστή κατεύθυνση, δηλ. του αποτελεσματικού περιορισμού εμφάνισης φαινομένων απάτης.

Παρά την πλειοψηφία των Ελληνικών επιχειρήσεων να έχουν ενσωματώσει στη λειτουργία τους Κώδικα Δεοντολογίας και την εφαρμογή IT συστημάτων ελέγχου **ως προληπτικά μέσα**, την ύπαρξη σχεδίων και διαδικασίες ελέγχου, καθώς και γραμμές καταγγελιών **ως μέσα ανίχνευσης** και τέλος ενός σχεδιασμένου εσωτερικού ελέγχου και ενός αποτελεσματικού πειθαρχικού συστήματος ως **μέτρα αντίδρασης στην απάτη**, **το ποσοστό θυματοποίησής τους εξ' απάτης είναι ιδιαίτερο υψηλό**. Η παρούσα έρευνα κατέδειξε ότι 9 στις 10 Ελληνικές εταιρείες περίπου (87%), έχουν πέσει θύματα απάτης τουλάχιστον μία φορά τα τελευταία 3 χρόνια. Το ποσοστό αυτό είναι συγκριτικά

μεγαλύτερο από το 85,8% που αναφέρθηκε από την Krambia-Kapardis and Zorpiatis (2010) για την Κύπρο και πολύ μεγαλύτερο από το 50% που αναφέρθηκε από τους Bussman and Werle (2006), βάση της διεθνούς έρευνας απάτης που διεξήγαν.

Η μελέτη του *προφίλ των απατεώνων*, αποτελεί μία καλή πηγή πληροφοριών αναφορικά με την απάτη, που μπορεί να βοηθήσει ώστε να είναι δυνατή η αντίληψη της *πιθανότητας διάπραξης απάτης* και όχι να θεωρηθούν ως αιτίες της (Krambia-Kapardis, 2001; Walker, 1987). Έχουν πραγματοποιηθεί πολλές έρευνες, καθώς και ανασκοπήσεις και κριτικές αναφορικά με το προφίλ των απατεώνων (Copes and Vieraitis, 2008; Dodge, 2007; Doing, 2006; Jesilow et al., 2004; Hessing et al., 1993; Levi, 1998, 2003, 2008; Sainsbury, 2003; Kapardis and Krambia-Kapardis, 2004; Krambia-Kapardis, 2001; Sakurai and Smith, 2003, 2010 etc), οι οποίες παρείχαν σημαντικές πληροφορίες αναφορικά με τους λόγους και τους τρόπους δράσης του απατεώνα. Ένα από τα χαρακτηριστικά σημεία σύγκλισης των ερευνών και το οποίο συμπίπτει με τον ισχυρισμό του Cressey (1973), είναι: «...κάποιος με ένα μη γνωστό οικονομικό πρόβλημα, που να γνωρίζει πώς να λύσει το πρόβλημα κρυφά, καταχρώμενος την εμπιστοσύνη που συνοδεύει τη θέση του και διαθέτει αφοπλιστική ορθολογική δικαιολόγηση» (Gill, 2011).

Η παρούσα εμπειρική έρευνα, παρά το δισταγμό των ερωτηθέντων να συμμετάσχουν λόγω του ευαίσθητου χαρακτήρα των ερωτήσεων αναφορικά με το προφίλ του απατεώνα, σε συμφωνία σε μεγάλο βαθμό με παρόμοιες έρευνες, (PwC 2011, 2014; ACFE 2014; KPMG 2011, 2012 etc.) κατέλειψε στο συμπέρασμα ότι ο «Έλληνας» απατεώνας είναι *άνδρας, ηλικίας 31-40 χρονών, παντρεμένος με 2 έως 4 παιδιά, ηλικίας πάνω από 18 χρονών, η σύζυγος του συνήθως εργάζεται και διαπράττει τις απάτες/απάτη μόνος του*. Είναι άτομο «*εκ των έσω*», δηλαδή άτομο που εργάζεται μέσα στην επιχείρηση για πάνω από 5 έτη, ενώ ανήκει στα *χαμηλά ιεραρχικά κλιμάκια της επιχείρησης* (απλός υπάλληλος). Τέλος, έχει ρόλο ή εργάζεται σε τμήματα σχετικά με τις *Πωλήσεις/Λειτουργία* ή την *Χρηματοοικονομική Διαχείριση της εταιρείας*.

Χαρακτηριστικά της προσωπικότητάς του είναι η *φιλοχρηματία, ο χαμηλός αυτοέλεγχος και η χαμηλή αυτοκυριαρχία, ο εγωκεντρισμός και η φιλοδοξία*. Βασικό *κίνητρο* για την διάπραξη της απάτης, είναι η *διαθέσιμη ευκαιρία*, ενώ ακολουθούν *οι προσωπικές κακίες* του ατόμου απέναντι στην εταιρεία, στους προϊσταμένους του κτλ, η *μεγαλομανία/υπέρτατες φιλοδοξίες* και τέλος τα *διάφορα οικογενειακά-οικονομικά προβλήματα*. Τέλος, αναφορικά με τις *εκλογικεύσεις* του απατεώνα, ώστε τελικά να δικαιολογήσει την πράξη του και να μην νιώσει ενοχές, η έρευνα έδειξε ότι το σκεπτικό του ότι κανένας *δεν θα πληγεί από την απάτη* («.....δεν βλέπω κανέναν με αυτό που

κάνω), το **αίσθημα αδικίας** (“.....αξίζω περισσότερο, και δεν το αναγνωρίζουν”), όπως επίσης και **σκέψη του δανεισμού και όχι της κλοπής** (“...δεν κλέβω τα χρήματα, απλώς τα δανείζομαι για λίγο χρονικό διάστημα”), είναι οι βασικές δικαιολογήσεις του απέναντι στις ενοχές του.

Αναφορικά με το **κόστος της απάτης**, η πλειοψηφία των επιχειρήσεων απώλεσε ποσά εξ’ απάτης της τάξεως **100.000 – 200.000 €**, ενώ υπολογίζοντας την μέση τιμή του κόστους της απάτης, αυτή ανέρχεται στο ποσό των **170.000 €**. Σχετικά με τον χρόνο που διαρκεί η απάτη μέχρι την ανακάλυψή της, αυτή υπολογίζεται να είναι **μικρότερη από 3 έτη**.

Η έρευνα έδειξε ότι η **διάρκεια της απάτης, τα χρόνια εργασίας και ο αριθμός των απατεώνων που συμμετέχουν στην απάτη, είναι παράγοντες που επηρεάζουν το συνολικό ποσό της απάτης**. Όπως είναι λογικό, όσα περισσότερα χρόνια διαρκεί η απάτη μέχρι την ανακάλυψή της, τόσο περισσότερες είναι οι απώλειες που έχει υποστεί η εταιρεία από αυτή, ενώ τα πολλά χρόνια εργασίας του απατεώνα στην επιχείρηση τον έχουν εξοπλίσει με γνώσεις και δεξιότητες, ικανές να διαπιστώσει την **ευκαιρία** και να προβεί σε μια πιο οργανωμένη και καλά σχεδιασμένη απάτη, πολλές φορές σε συνεργασία και με άλλους, που δύσκολα θα μπορεί να εντοπιστεί, με αποτέλεσμα την απώλεια μεγάλων ποσών από μέρος της επιχείρησης.

Αναμφίβολα, η μελέτη του προφίλ του απατεώνα μπορεί να προσφέρει πολλές πληροφορίες, περισσότερο για το λόγο που διαπράττει ο απατεώνας την απάτη και λιγότερο για το ποινικό του παρελθόν, το οποίο στις περισσότερες περιπτώσεις είναι καθαρό μέχρι την στιγμή της διάπραξης (ACFE, 2014; Karardis and Krambia-Karardis, 2004). Οι απατεώνες εμφανίζουν προειδοποιητικά σημάδια σε σχέση με τα παραπτώματά τους. Αυτές είναι οι **κόκκινες σημαίες** που μπορούν να εντοπιστούν και να παρατηρηθούν από τους καθιερωμένους ελέγχους και η μελέτη του προφίλ του απατεώνα μπορεί να βοηθήσει αρκετά.

Είναι προφανές ότι η απάτη και γενικά το οικονομικό έγκλημα, είναι ένα φαινόμενο που η επιχείρηση δεν μπορεί να αποφύγει ή και να αγνοήσει, λόγω του μεγάλου κόστους της και των τεράστιων συνεπειών της, που μπορούν να αποβούν μοιραία για την επιβίωσή της. Στην Ελλάδα, απαιτείται ενεργοποίηση σε προληπτικό επίπεδο τόσο από μέρος των ρυθμιστικών αρχών όσο και από μέρος των ΔΣ των επιχειρήσεων απέναντι στο φαινόμενο της απάτης, *διότι η πρόληψη είναι καλύτερη από τη θεραπεία*. Οι εταιρείες θα πρέπει να ενθαρρύνονται όχι μόνο στην απλή εφαρμογή ενός Κώδικα δεοντολογίας

και στην ύπαρξη απλώς μιας Επιτροπής Ελέγχου, ανίκανης να ανταποκριθεί στο έργο της και να αναλάβει τις ευθύνες της, αλλά θα πρέπει να διασφαλιστεί η ορθή εφαρμογή των αρχών του Κώδικα Δεοντολογίας και η Επιτροπή Ελέγχου να ενθαρρύνεται να αναλάβει το ρόλο και τις ευθύνες της, ανταποκρινόμενη στις αρχές του Κώδικα Εταιρικής Διακυβέρνησης. Ο εσωτερικός έλεγχος, τα πληροφοριακά συστήματα ελέγχου, ο σχεδιασμός διαδικασιών και ειδικότερα η ανάπτυξη στρατηγικής κατά της απάτης (*γραμμές καταγγελιών, χρήση εργαλείων-data analytics κτλ*), καθώς και η αξιοποίηση δικανικών λογιστών (*forensic accountants*), ικανών να εντοπίσουν και να τεκμηριώσουν την απάτη, είναι μερικά μόνο από τα μέσα που κατά την εξέλιξη της κοινωνικοοικονομικής επιχειρηματικότητας, έχουν υλοποιηθεί και εφαρμοστεί, αποτελώντας αναμφισβήτητα μέσα που ελαχιστοποιούν τη δημιουργία ευκαιριών διάπραξης, αλλά δεν κάνουν τίποτα για τον περιορισμό του κινήτρου. Επειδή η απάτη και γενικά το οικονομικό έγκλημα, δεν πρόκειται να εξαλειφθεί πλήρως, με όσα μέτρα και μέσα υιοθετηθούν και εφαρμοστούν από τις επιχειρήσεις, δεδομένου ότι ο απατεώνας θα βρει την ευκαιρία εύκολα ή δύσκολα (*έχοντας κίνητρο και αναπτύσσοντας δικαιολογήσεις*) να τη διαπράξει, θα πρέπει να γίνει προτεραιότητα της επιχείρησης η υιοθέτηση μιας εταιρικής κουλτούρας κατά της απάτης, που θα εμπνέει την «*Κορυφή*» και διαχέεται προς τη «*Βάση*» της επιχείρησης, την οποία θα την χαρακτηρίζει η ακεραιότητα και η διαφάνεια (*Tone at the top*).

Γ. ΠΕΡΙΟΡΙΣΜΟΙ ΕΡΕΥΝΑΣ

Η έρευνα υπόκειται σε κάποιους περιορισμούς που θα πρέπει να ληφθούν υπόψη προκειμένου να ερμηνευτούν σωστά τα αποτελέσματα της:

1. Περιορισμός δυνατότητας σύγκρισης των αποτελεσμάτων: Οι μελέτες σε εθνικό επίπεδο σχετικά με την διερεύνηση του φαινομένου απάτης στις Ελληνικές Επιχειρήσεις είναι ελάχιστες αν όχι μηδαμινές, και προέρχονται κυρίως από τις Ελεγκτικές Εταιρίες, με όποια θετικά ή αρνητικά σημεία αυτό συνεπάγεται. Το γεγονός αυτό περιορίζει τη δυνατότητα συγκρισιμότητας των αποτελεσμάτων. Για το λόγο αυτό τα αποτελέσματα της παρούσας έρευνας συγκρίθηκαν και με Ευρωπαϊκές και Διεθνείς έρευνες θυματοποίησης εξ' απάτης.

2. Το μικρό ποσοστό ανταπόκρισης της παρούσας έρευνας: Λόγω του ευαίσθητου θέματος που πραγματεύεται η εν λόγω έρευνα, αξίζει να σημειωθεί ο δισταγμός πολλών

να συμμετέχουν στην εν λόγω έρευνα και να αναφέρουν τόσο ευαίσθητα δεδομένα που σχετίζονται με την απάτη που έλαβε χώρα στην εταιρεία τους, παρά της ύπαρξης διαβεβαίωσης για την ανωνυμία και το απόρρητο των απαντήσεών τους, με αποτέλεσμα το χαμηλό ποσοστό ανταπόκρισης (16,4%). Ωστόσο, το ποσοστό αυτό ανταπόκρισης θεωρείται ικανοποιητικό, λαμβάνοντας υπόψη τα χαμηλά ποσοστά ανταπόκρισης διαφόρων ερευνών που πραγματεύονταν θέματα «ευαίσθητων δεδομένων», (Cook et al., 2000; Edwards et al., 2002; Keegan and Lucas, 2005; Weimiao and Zheng, 2010), όπως η «απάτη» που ερευνάται στη παρούσα έρευνα. Πλην όμως, προτείνεται η λήψη μεγαλύτερου δείγματος προκειμένου να εξαχθούν πιο αξιόπιστα συμπεράσματα, χωρίς να θεωρείται ότι το παρόν δείγμα οδηγεί σε αναξιόπιστα αποτελέσματα.

3. Οι περιορισμοί της μεθοδολογίας για τη διερεύνηση του φαινομένου και ο τρόπος συγκέντρωσης των απαντήσεων. Για τη διερεύνηση του φαινομένου της απάτης, χρησιμοποιήθηκε η έρευνα *θυματοποίησης εξ' απάτης*, για την οποία θα πρέπει να λάβουμε υπόψη τους διάφορους περιορισμούς της που έχουν ήδη αναφερθεί (πχ δεν αναφέρονται περιστατικά που έχουν εμπλακεί οι ίδιοι οι συμμετέχοντες, απροθυμία να «καρφώσουν τον συνάδελφό τους, φόβος για τη φήμη της εταιρείας τους από την διαρροή κτλ). Επιπλέον, λόγω του περιορισμένου χρόνου και μείωσης του κόστους διεξαγωγής της έρευνας, προτιμήθηκε η αποστολή των ερωτηματολογίων μέσω διαδικτύου και η απάντηση των ερωτήσεων σε ειδικώς διαμορφωμένη πλατφόρμα, με αποτέλεσμα την ανυπαρξία επαφής με τον συμμετέχοντα, τη δυνατότητα προσαρμογής και επεξήγησης ερωτήσεων που ενδεχομένως να μην έχουν γίνει κατανοητές και να προκαλούν σύγχυση κτλ, οφέλη που η διαδικασία συνέντευξης για παράδειγμα θα παρείχε. Για το λόγο αυτό προτείνεται η διερεύνηση του φαινομένου και με άλλες μεθοδολογίες και τεχνικές.

4. Το εκτενέστατο μέγεθος του ερωτηματολογίου. Λόγω της πρώτης προσπάθειας διερεύνησης του φαινομένου, εκτός αυτών των Ελεγκτικών Εταιρειών, καλύπτοντας μεγάλο αριθμό ζητημάτων γύρω από το φαινόμενο της απάτης στις επιχειρήσεις, το μέγεθος του ερωτηματολογίου θεωρείται εκτενέστατο. Λόγω των πολλών και διαφορετικών ζητημάτων που εξετάζει, πλήθος ευρημάτων και συμπερασμάτων προκύπτουν από την ανάλυση και επεξεργασία των απαντήσεων των συμμετεχόντων, πολλά από τα οποία δεν συμπεριελήφθησαν στην παρούσα διπλωματική εργασία, αλλά βρίσκονται στην διάθεση του ερευνητή-συγγραφέα για περαιτέρω διερεύνηση. (Σημειώνεται ότι το εκτενέστατο μέγεθος του ερωτηματολογίου, ενδεχομένως να δρούσε περισσότερο αρνητικά για την συμπλήρωσή του, αν αυτή δεν γινόταν ηλεκτρονικά αλλά εγγράφως).

Δ. ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ ΓΙΑ ΜΕΛΛΟΝΤΙΚΗ ΕΡΕΥΝΑ

Οι προτάσεις που διαμορφώνονται ύστερα από τη συγγραφή της παρούσας διπλωματικής εργασίας σχετικά με μελλοντική έρευνα, μεταξύ άλλων, θα μπορούσαν να είναι οι ακόλουθες:

α. Το φαινόμενο της απάτης και γενικότερα τα οικονομικά εγκλήματα, παρακολουθούν τις κοινωνικές και τεχνολογικές εξελίξεις και αναπροσαρμόζονται συνεχώς, με αποτέλεσμα σε κάθε εποχή να παρουσιάζονται με διαφορετική μορφή και ένταση, τόσο διεθνώς όσο και στην Ελλάδα. Συνεπώς, απαιτείται διερεύνηση του φαινομένου σε τακτά χρονικά διαστήματα, παρακολουθώντας τις εξελίξεις αυτού, συμπεράσματα του οποίου θα είναι χρήσιμα για τις επιχειρήσεις (και όχι μόνο), τόσο κατασταλτικά αλλά κυρίως προληπτικά για τον περιορισμό του.

β. Προτείνεται να διερευνηθεί περισσότερο η επιρροή και η συνεισφορά του **Κώδικα Δεοντολογίας και της Ελεγκτικής Επιτροπής** στην αποτελεσματική αντιμετώπιση του φαινομένου, αξιολογώντας την εφαρμογή των αρχών της Εταιρικής Διακυβέρνησης σε ουσιαστικό επίπεδο και όχι θεωρητικώς, μελετώντας κατά πόσο η ηθική και η κουλτούρα κατά της απάτης έχει ενστερνιστεί τόσο στην *Κορυφή της Διοίκησης* όσο και στην *Βάση* αυτής.

γ. Να μελετηθεί η **ύπαρξη του χάσματος προσδοκιών** των επιμέρους μερών της επιχείρησης, αναφορικά με τον εντοπισμό της απάτης στην επιχείρηση, καθώς και κατά πόσο αυτή επηρεάζει την στρατηγική της επιχείρησης ως προς την αποτελεσματική αντιμετώπιση του φαινομένου.

δ. Να επιδιωχθεί μια έρευνα που θα μελετήσει πιο εμπεριστατωμένα το **κόστος της απάτης** μέσα από πραγματικές περιπτώσεις απάτης και γενικότερα οικονομικών εγκλημάτων, που θα προσπαθήσει να προσδιορίσει όχι μόνο το άμεσο κόστος (απώλειες της επιχείρησης), αλλά και το κόστος της ποινικής διαδικασίας από την έναρξη μέχρι το τέλος.

ε. Να επιχειρηθεί η **σκιαγράφηση του προφίλ του οικονομικού εγκληματία** μέσα από μελέτη περιπτώσεων απάτης (case studies), για παράδειγμα με τη χρήση συνεντεύξεων των ίδιων των απατεώνων.

στ. Τέλος, επειδή η απάτη και η διαφθορά γενικότερα είναι θέματα που άπτονται της παιδείας της εκάστοτε χώρας, θα είχε μεγάλο ενδιαφέρον να διερευνηθεί κατά πόσο η ηθική και η κουλτούρα κατά της απάτης και των οικονομικών εγκλημάτων καλλιεργείται και αναπτύσσεται στα Ελληνικά Πανεπιστήμια και κυρίως στις Οικονομικές Σχολές

(λόγω του συνηθέστερου επαγγέλματος των απατεώνων) μέσω ειδικών μαθημάτων (business ethics), εργασιών ή σεμιναρίων.

Γνωρίζοντας, ότι η απάτη είναι ένα φαινόμενο που καμία επιχείρηση ή οργανισμός ανεξάρτητου τύπου ή μεγέθους, μπορεί να αποφύγει, η παρούσα έρευνα αποτελεί μία πρώτη καλά οργανωμένη προσπάθεια διερεύνησης του φαινομένου της απάτης στις Ελληνικές Επιχειρήσεις, πέραν αυτών που πραγματοποιούνται από τις Ελεγκτικές Εταιρείες, επιδιώκοντας να προσδιορίσει τα είδη της απάτης που διαπράττονται *από και κατά* των Ελληνικών Επιχειρήσεων, σε μια προσπάθεια να ενθαρρύνει την εφαρμογή των κατάλληλων εσωτερικών διαδικασιών και μέτρων, με σκοπό τον περιορισμό της θυματοποίησης εξ' απάτης των επιχειρήσεων, συμβάλλοντας κατ' αυτόν τον τρόπο σε μια υγιέστερη οικονομία προς όφελος όλων.

Τα αποτελέσματα της παρούσας έρευνας θα φανούν χρήσιμα σε επαγγελματίες του χώρου, ερευνητές, ακαδημαϊκούς και φοιτητές που ενδιαφέρονται να μελετήσουν περαιτέρω το εν λόγω φαινόμενο ή να βασισθούν σε συμπεράσματα αυτής, προκειμένου να τα χρησιμοποιήσουν στα πλαίσια της επαγγελματικής τους ενασχόλησης ή/και για την μετέπειτα παρακολούθηση της εξέλιξής του.

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ 1. ΠΙΝΑΚΕΣ ΣΤΑΤΙΣΤΙΚΩΝ ΑΝΑΛΥΣΕΩΝ

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ 1.1 ΚΙΝΔΥΝΟΙ ΑΠΟ ΦΑΙΝΟΜΕΝΑ ΑΠΑΤΗΣ ΣΕ ΣΧΕΣΗ ΜΕ ΤΟ ΜΕΓΕΘΟΣ ΚΑΙ ΤΟΝ ΤΥΠΟ ΤΩΝ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΝ

Α. ΣΕ ΣΧΕΣΗ ΜΕ ΤΟ ΜΕΓΕΘΟΣ

1. Industrial espionage

Crosstab

		size of organization		Total
		Large size	Medium/Small size	
Industrial espionage No	Count	69	40	109
	% within Industrial espionage	63,3%	36,7%	100,0%
	% of Total	56,1%	32,5%	88,6%
	Residual	-3,7	3,7	
Yes	Count	13	1	14
	% within Industrial espionage	92,9%	7,1%	100,0%
	% of Total	10,6%	,8%	11,4%
	Residual	3,7	-3,7	
Total	Count	82	41	123
	% within Industrial espionage	66,7%	33,3%	100,0%
	% of Total	66,7%	33,3%	100,0%

Chi-Square Tests^d

	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)	Exact Sig. (2-sided)	Exact Sig. (1-sided)	Point Probability
Pearson Chi-Square	4,876 ^a	1	,027	,033	,021	
Continuity Correction ^b	3,637	1	,057			
Likelihood Ratio	6,081	1	,014	,033	,021	
Fisher's Exact Test				,033	,021	
Linear-by-Linear Association	4,837 ^c	1	,028	,033	,021	,019
N of Valid Cases	123					

a. 1 cells (25, 0%) have expected count less than 5. The minimum expected count is 4, 67.

b. Computed only for a 2x2 table

c. The standardized statistic is -2,199.

d. For 2x2 crosstabulation, exact results are provided instead of Monte Carlo results.

2. Counterfeit

Crosstab

			size of organization		Total
			Large size	Medium/Small size	
Counterfeit	No	Count	72	26	98
		% within Counterfeit	73,5%	26,5%	100,0%
		% of Total	58,5%	21,1%	79,7%
		Residual	6,7	-6,7	
	Yes	Count	10	15	25
		% within Counterfeit	40,0%	60,0%	100,0%
		% of Total	8,1%	12,2%	20,3%
		Residual	-6,7	6,7	
Total	Count	82	41	123	
	% within Counterfeit	66,7%	33,3%	100,0%	
	% of Total	66,7%	33,3%	100,0%	

Chi-Square Tests^d

	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)	Exact Sig. (2-sided)	Exact Sig. (1-sided)	Point Probability
Pearson Chi-Square	10,041^a	1	,002	,002	,002	
Continuity Correction ^b	8,591	1	,003			
Likelihood Ratio	9,539	1	,002	,004	,002	
Fisher's Exact Test				,004	,002	
Linear-by-Linear Association	9,959 ^c	1	,002	,002	,002	,002
N of Valid Cases	123					

a. 0 cells (, 0%) have expected count less than 5. The minimum expected count is 8, 33.

b. Computed only for a 2x2 table

c. The standardized statistic is 3,156.

d. For 2x2 crosstabulation, exact results are provided instead of Monte Carlo results.

3. Theft of cash

Crosstab

			size of organization		Total
			Large size	Medium/Small size	
Theft of cash	No	Count	53	17	70
		% within Theft of cash	75,7%	24,3%	100,0%
		% of Total	43,1%	13,8%	56,9%
		Residual	6,3	-6,3	
	Yes	Count	29	24	53
		% within Theft of cash	54,7%	45,3%	100,0%
		% of Total	23,6%	19,5%	43,1%
		Residual	-6,3	6,3	
Total	Count	82	41	123	
	% within Theft of cash	66,7%	33,3%	100,0%	
	% of Total	66,7%	33,3%	100,0%	

Chi-Square Tests^d

	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)	Exact Sig. (2-sided)	Exact Sig. (1-sided)	Point Probability
Pearson Chi-Square	5,984^a	1	,014	,020	,012	
Continuity Correction ^b	5,077	1	,024			
Likelihood Ratio	5,972	1	,015	,020	,012	
Fisher's Exact Test				,020	,012	
Linear-by-Linear Association	5,936 ^c	1	,015	,020	,012	,008
N of Valid Cases	123					

a. 0 cells (,0%) have expected count less than 5. The minimum expected count is 17, 67.

b. Computed only for a 2x2 table

c. The standardized statistic is 2,436.

d. For 2x2 crosstabulation, exact results are provided instead of Monte Carlo results.

B. ΜΕ ΒΑΣΗ ΤΩΝ ΤΥΠΩ ΤΩΝ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΝ

1. Money Laundering

Crosstab

			Type of organization					Total	
			Accounting Firm	Hotel, Automobile Industry, Construction Co. & Private Clinic	Bank & Insurance Company	Manufacturing	Other Services		Retail & Wholesale
Money laundering	No	Count	9	8	6	18	15	7	63
		% within Money laundering	14,3%	12,7%	9,5%	28,6%	23,8%	11,1%	100,0%
		% of Total	7,3%	6,5%	4,9%	14,6%	12,2%	5,7%	51,2%
		Residual	1,3	2,4	-13,0	7,2	,7	1,4	
Yes	Count	6	3	31	3	13	4	60	
		% within Money laundering	10,0%	5,0%	51,7%	5,0%	21,7%	6,7%	100,0%
		% of Total	4,9%	2,4%	25,2%	2,4%	10,6%	3,3%	48,8%
		Residual	-1,3	-2,4	13,0	-7,2	-,7	-1,4	
Total	Count	15	11	37	21	28	11	123	
		% within Money laundering	12,2%	8,9%	30,1%	17,1%	22,8%	8,9%	100,0%
		% of Total	12,2%	8,9%	30,1%	17,1%	22,8%	8,9%	100,0%

Chi-Square Tests

				Monte Carlo Sig. (2-sided)			Monte Carlo Sig. (1-sided)		
				95% Confidence Interval		95% Confidence Interval		95% Confidence Interval	
	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)	Sig.	Lower Bound	Upper Bound	Sig.	Lower Bound	Upper Bound
Pearson Chi-Square	31,385^a	5	,000	,000 ^b	,000	,000			
Likelihood Ratio	34,241	5	,000	,000 ^b	,000	,000			
Fisher's Exact Test	32,812			,000 ^b	,000	,000			
Linear-by-Linear Association	4,911 ^c	1	,027	,029 ^b	,026	,033	,015 ^b	,013	,018
N of Valid Cases	123								

a. 0 cells (,0%) have expected count less than 5. The minimum expected count is 5,37.

b. Based on 10000 sampled tables with starting seed 2110151063.

c. The standardized statistic is -2,216.

2. Theft of cash

Crosstab

			Type of organization					Total	
			Accounting Firm	Hotel, Automobile Industry, Construction Co. & Private Clinic	Bank & Insurance Company	Manufacturing	Other Services		Retail & Wholesale
Theft of cash	No	Count	12	4	18	11	21	4	70
		% within Theft of cash	17,1%	5,7%	25,7%	15,7%	30,0%	5,7%	100,0%
		% of Total	9,8%	3,3%	14,6%	8,9%	17,1%	3,3%	56,9%
		Residual	3,5	-2,3	-3,1	-1,0	5,1	-2,3	
Yes	Count	3	7	19	10	7	7	53	
		% within Theft of cash	5,7%	13,2%	35,8%	18,9%	13,2%	13,2%	100,0%
		% of Total	2,4%	5,7%	15,4%	8,1%	5,7%	5,7%	43,1%
		Residual	-3,5	2,3	3,1	1,0	-5,1	2,3	
Total	Count	15	11	37	21	28	11	123	
		% within Theft of cash	12,2%	8,9%	30,1%	17,1%	22,8%	8,9%	100,0%
		% of Total	12,2%	8,9%	30,1%	17,1%	22,8%	8,9%	100,0%

Chi-Square Tests

				Monte Carlo Sig. (2-sided)			Monte Carlo Sig. (1-sided)		
				95% Confidence Interval		Sig.	95% Confidence Interval		Sig.
	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)	Lower Bound	Upper Bound		Lower Bound	Upper Bound	
Pearson Chi-Square	11,990 ^a	5	,035	,030 ^b	,026	,033			
Likelihood Ratio	12,483	5	,029	,032 ^b	,029	,036			
Fisher's Exact Test	11,924			,031 ^b	,027	,034			
Linear-by-Linear Association	,004 ^c	1	,950	,954 ^b	,949	,958	,484 ^b	,474	,494
N of Valid Cases	123								

a. 2 cells (16,7%) have expected count less than 5. The minimum expected count is 4,74.

b. Based on 10000 sampled tables with starting seed 2110151063.

c. The standardized statistic is -,063.

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ 1.2. ΘΥΜΑΤΟΠΟΙΗΣΗ ΤΩΝ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΝ ΕΞ' ΑΠΑΤΗΣ

Α. ΣΕ ΣΧΕΣΗ ΜΕ ΤΗΝ ΥΠΑΡΞΗ ΕΠΙΤΡΟΠΗΣ ΕΛΕΓΧΟΥ

Crosstabulation

			Companies that are being victimized		Total
			No	Yes	
<i>Does your company have an Audit Committee?</i>	NO	Count	8	26	34
		Expected Count	4,4	29,6	34,0
		% of Total	6,5%	21,1%	27,6%
		Residual	3,6	-3,6	
	YES	Count	8	81	89
		Expected Count	11,6	77,4	89,0
		% of Total	6,5%	65,9%	72,4%
		Residual	-3,6	3,6	
Total	Count	16	107	123	
	Expected Count	16,0	107,0	123,0	
	% of Total	13,0%	87,0%	100,0%	

Chi-Square Tests^d

	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)	Exact Sig. (2-sided)	Exact Sig. (1-sided)	Point Probability
Pearson Chi-Square	4,597 ^a	1	,032	,040	,037	
Continuity Correction ^b	3,401	1	,065			
Likelihood Ratio	4,183	1	,041	,068	,037	
Fisher's Exact Test				,040	,037	
Linear-by-Linear Association	4,559 ^c	1	,033	,040	,037	,027
N of Valid Cases	123					

a. 1 cells (25,0%) have expected count less than 5. The minimum expected count is 4,42.

b. Computed only for a 2x2 table

c. The standardized statistic is 2,135.

d. For 2x2 crosstabulation, exact results are provided instead of Monte Carlo results.

B. ΣΕ ΣΧΕΣΗ ΜΕ ΤΗΝ ΥΠΑΡΞΗ ΚΩΔΙΚΑ ΔΕΟΝΤΟΛΟΓΙΑΣ

Crosstabulation

		Companies that are being victimized		Total	
		No	Yes		
<i>Does your company have a Code of Conduct?</i>	NO	Count	2	27	29
		Expected Count	3,8	25,2	29,0
		% of Total	1,6%	22,0%	23,6%
		Residual	-1,8	1,8	
	YES	Count	14	80	94
		Expected Count	12,2	81,8	94,0
		% of Total	11,4%	65,0%	76,4%
		Residual	1,8	-1,8	
Total		Count	16	107	123
		Expected Count	16,0	107,0	123,0
		% of Total	13,0%	87,0%	100,0%

Chi-Square Tests^d

	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)	Exact Sig. (2-sided)	Exact Sig. (1-sided)	Point Probability
Pearson Chi-Square	1,253 ^a	1	,263	,355	,216	
Continuity Correction ^b	,646	1	,422			
Likelihood Ratio	1,412	1	,235	,355	,216	
Fisher's Exact Test				,355	,216	
Linear-by-Linear Association	1,242 ^c	1	,265	,355	,216	,149
N of Valid Cases	123					

a. 1 cells (25,0%) have expected count less than 5. The minimum expected count is 3,77.

b. Computed only for a 2x2 table

c. The standardized statistic is -1,115.

d. For 2x2 crosstabulation, exact results are provided instead of Monte Carlo results.

Γ. ΣΕ ΣΧΕΣΗ ΜΕ ΤΗΝ ΥΠΑΡΞΗ ΚΑΙ ΚΩΔΙΚΑ ΔΕΟΝΤΟΛΟΓΙΑΣ & ΕΠΙΤΡΟΠΗΣ ΕΛΕΓΧΟΥ

Crosstabulation

			Companies that are being victimized		Total
			No	Yes	
<i>Does your company have an Audit Committee & Code of Conduct?</i>	NO	Count	9	37	46
		Expected Count	6,0	40,0	46,0
		% of Total	7,3%	30,1%	37,4%
		Residual	3,0	-3,0	
	YES	Count	7	70	77
		Expected Count	10,0	67,0	77,0
		% of Total	5,7%	56,9%	62,6%
		Residual	-3,0	3,0	
Total	Count	16	107	123	
	Expected Count	16,0	107,0	123,0	
	% of Total	13,0%	87,0%	100,0%	

Chi-Square Tests^d

	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)	Exact Sig. (2-sided)	Exact Sig. (1-sided)	Point Probability
Pearson Chi-Square	2,792^a	1	,095	,105	,083	
Continuity Correction ^b	1,943	1	,163			
Likelihood Ratio	2,698	1	,100	,164	,083	
Fisher's Exact Test				,105	,083	
Linear-by-Linear Association	2,769 ^c	1	,096	,105	,083	,056
N of Valid Cases	123					

a. 0 cells (,0%) have expected count less than 5. The minimum expected count is 5,98.

b. Computed only for a 2x2 table

c. The standardized statistic is 1,664.

d. For 2x2 crosstabulation, exact results are provided instead of Monte Carlo results.

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ 1.3. ΕΙΔΗ ΑΠΑΤΗΣ ΠΟΥ ΔΙΑΠΡΑΤΤΟΝΤΑΙ ΚΑΤΑ ΠΕΡΙΠΤΩΣΗ ΑΠΟ ΤΟΥΣ ΕΡΓΑΖΟΜΕΝΟΥΣ ΚΑΙ ΤΑ ΔΙΕΥΘΥΝΤΙΚΑ ΣΤΕΛΕΧΗ

A. ΕΙΔΗ ΑΠΑΤΗΣ ΠΟΥ ΔΙΑΠΡΑΤΤΟΝΤΑΙ ΑΠΟ ΕΡΓΑΖΟΜΕΝΟΥΣ

ΣΕ ΣΧΕΣΗ ΜΕ ΤΟΝ ΚΩΔΙΚΑ ΔΕΟΝΤΟΛΟΓΙΑΣ

1. Theft of cash(through false claims)

Crosstab

			Does your company have a Code of Conduct?		Total
			NO	YES	
<i>Theft of cash(through false claims): Employees</i>	No	Count	26	65	91
		% within Theft of cash(through false claims): Employees	28,6%	71,4%	100,0%
		% of Total	21,1%	52,8%	74,0%
		Residual	4,5	-4,5	
	Yes	Count	3	29	32
		% within Theft of cash(through false claims): Employees	9,4%	90,6%	100,0%
		% of Total	2,4%	23,6%	26,0%
		Residual	-4,5	4,5	
Total		Count	29	94	123
		% within Theft of cash(through false claims): Employees	23,6%	76,4%	100,0%
		% of Total	23,6%	76,4%	100,0%

Chi-Square Tests^d

	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)	Exact Sig. (2-sided)	Exact Sig. (1-sided)	Point Probability
Pearson Chi-Square	4,842 ^a	1	,028	,030	,020	
Continuity Correction ^b	3,835	1	,050			
Likelihood Ratio	5,557	1	,018	,030	,020	
Fisher's Exact Test				,030	,020	
Linear-by-Linear Association	4,802 ^c	1	,028	,030	,020	,016
N of Valid Cases	123					

a. 0 cells (,0%) have expected count less than 5. The minimum expected count is 7,54.

b. Computed only for a 2x2 table

c. The standardized statistic is 2,191.

d. For 2x2 crosstabulation, exact results are provided instead of Monte Carlo results.

**Β. ΕΙΔΗ ΑΠΑΤΗΣ ΠΟΥ ΔΙΑΠΡΑΤΤΟΝΤΑΙ ΑΠΟ ΤΑ ΔΙΕΥΘΥΝΤΙΚΑ ΣΤΕΛΕΧΗ
ΣΕ ΣΧΕΣΗ ΜΕ ΤΟΝ ΚΩΔΙΚΑ ΔΕΟΝΤΟΛΟΓΙΑΣ**

1. Corruption/Bribery (offered)

Crosstab

			Does your company have a Code of Conduct?		Total
			NO	YES	
Corruption/Bribery (offered): Management	No	Count	17	83	100
		% within Corruption/Bribery (offered): Management	17,0%	83,0%	100,0%
		% of Total	13,8%	67,5%	81,3%
		Residual	-6,6	6,6	
	Yes	Count	12	11	23
		% within Corruption/Bribery (offered): Management	52,2%	47,8%	100,0%
		% of Total	9,8%	8,9%	18,7%
		Residual	6,6	-6,6	
Total	Count	29	94	123	
	% within Corruption/Bribery (offered): Management	23,6%	76,4%	100,0%	
	% of Total	23,6%	76,4%	100,0%	

Chi-Square Tests^d

	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)	Exact Sig. (2-sided)	Exact Sig. (1-sided)	Point Probability
Pearson Chi-Square	12,840 ^a	1	,000	,001	,001	
Continuity Correction ^b	10,962	1	,001			
Likelihood Ratio	11,336	1	,001	,002	,001	
Fisher's Exact Test				,001	,001	
Linear-by-Linear Association	12,735 ^c	1	,000	,001	,001	,001
N of Valid Cases	123					

a. 0 cells (,0%) have expected count less than 5. The minimum expected count is 5,42.

b. Computed only for a 2x2 table

c. The standardized statistic is -3,569.

d. For 2x2 crosstabulation, exact results are provided instead of Monte Carlo results.

2. Window dressing/financial statement manipulation

Crosstab

			Does your company have a Code of Conduct?		Total
			NO	YES	
<i>Window dressing/financial statement manipulation: Management</i>	No	Count	14	76	90
		% within Window dressing/financial statement manipulation: Management	15,6%	84,4%	100,0%
		% of Total	11,4%	61,8%	73,2%
		Residual	-7,2	7,2	
	Yes	Count	15	18	33
		% within Window dressing/financial statement manipulation: Management	45,5%	54,5%	100,0%
		% of Total	12,2%	14,6%	26,8%
		Residual	7,2	-7,2	
Total	Count	29	94	123	
	% within Window dressing/financial statement manipulation: Management	23,6%	76,4%	100,0%	
	% of Total	23,6%	76,4%	100,0%	

Chi-Square Tests^d

	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)	Exact Sig. (2-sided)	Exact Sig. (1-sided)	Point Probability
Pearson Chi-Square	11,980 ^a	1	,001	,001	,001	
Continuity Correction ^b	10,378	1	,001			
Likelihood Ratio	11,079	1	,001	,001	,001	
Fisher's Exact Test				,001	,001	
Linear-by-Linear Association	11,882 ^c	1	,001	,001	,001	,001
N of Valid Cases	123					

a. 0 cells (,0%) have expected count less than 5. The minimum expected count is 7,78.

b. Computed only for a 2x2 table

c. The standardized statistic is -3,447.

d. For 2x2 crosstabulation, exact results are provided instead of Monte Carlo results.

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ 1.4. ΕΙΔΗ ΑΠΑΤΗΣ ΠΟΥ ΔΙΑΠΡΑΤΤΟΝΤΑΙ ΚΑΤΑ ΠΕΡΙΠΤΩΣΗ ΑΠΟ ΤΟΥΣ ΕΡΓΑΖΟΜΕΝΟΥΣ ΚΑΙ ΤΑ ΔΙΕΥΘΥΝΤΙΚΑ ΣΤΕΛΕΧΗ

A. ΣΕ ΣΧΕΣΗ ΜΕ ΤΟ ΜΕΓΕΘΟΣ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΗΣ

ΑΠΑΤΕΣ ΑΠΟ ΕΡΓΑΖΟΜΕΝΟΥΣ

1.Theft of cash (through false claims) by employees

Crosstab

			size of organization		Total
			Large size	Medium/Small size	
<i>Theft of cash(through false claims): Employees</i>	No	Count	54	37	91
		% within Theft of cash(through false claims): Employees	59,3%	40,7%	100,0%
		% of Total	43,9%	30,1%	74,0%
		Residual	-6,7	6,7	
	Yes	Count	28	4	32
		% within Theft of cash(through false claims): Employees	87,5%	12,5%	100,0%
		% of Total	22,8%	3,3%	26,0%
		Residual	6,7	-6,7	
Total	Count	82	41	123	
	% within Theft of cash(through false claims): Employees	66,7%	33,3%	100,0%	
	% of Total	66,7%	33,3%	100,0%	

Chi-Square Tests^d

	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)	Exact Sig. (2-sided)	Exact Sig. (1-sided)	Point Probability
Pearson Chi-Square	8,448^a	1	,004	,004	,002	
Continuity Correction ^b	7,228	1	,007			
Likelihood Ratio	9,511	1	,002	,004	,002	
Fisher's Exact Test				,004	,002	
Linear-by-Linear Association	8,379 ^c	1	,004	,004	,002	,002
N of Valid Cases	123					

a. 0 cells (,0%) have expected count less than 5. The minimum expected count is 10,67.

b. Computed only for a 2x2 table

c. The standardized statistic is -2,895.

d. For 2x2 crosstabulation, exact results are provided instead of Monte Carlo results.

ΑΠΑΤΕΣ ΑΠΟ ΔΙΕΥΘΥΝΤΙΚΑ ΣΤΕΛΕΧΗ.

1. Corruption/Bribery (offered)

Crosstab

			size of organization		Total
			Large size	Medium/Small size	
Corruption/Bribery (offered): Management	No	Count	72	28	100
		% within Corruption/Bribery (offered): Management	72,0%	28,0%	100,0%
		% of Total	58,5%	22,8%	81,3%
		Residual	5,3	-5,3	
	Yes	Count	10	13	23
		% within Corruption/Bribery (offered): Management	43,5%	56,5%	100,0%
		% of Total	8,1%	10,6%	18,7%
		Residual	-5,3	5,3	
Total	Count	82	41	123	
	% within Corruption/Bribery (offered): Management	66,7%	33,3%	100,0%	
	% of Total	66,7%	33,3%	100,0	

Chi-Square Tests^d

	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)	Exact Sig. (2-sided)	Exact Sig. (1-sided)	Point Probability
Pearson Chi-Square	6,845 ^a	1	,009	,014	,010	
Continuity Correction ^b	5,622	1	,018			
Likelihood Ratio	6,499	1	,011	,014	,010	
Fisher's Exact Test				,014	,010	
Linear-by-Linear Association	6,790 ^c	1	,009	,014	,010	,007
N of Valid Cases	123					

a. 0 cells (0%) have expected count less than 5. The minimum expected count is 7,67.

b. Computed only for a 2x2 table

c. The standardized statistic is 2,606.

d. For 2x2 crosstabulation, exact results are provided instead of Monte Carlo results.

2. Window dressing/financial statement manipulation

Crosstab

			size of organization		Total
			Large size	Medium/Small size	
<i>Window dressing/financial statement manipulation: Management</i>	No	Count	67	23	90
		% within Window dressing/financial statement manipulation: Management	74,4%	25,6%	100,0%
		% of Total	54,5%	18,7%	73,2%
		Residual	7,0	-7,0	
	Yes	Count	15	18	33
		% within Window dressing/financial statement manipulation: Management	45,5%	54,5%	100,0%
		% of Total	12,2%	14,6%	26,8%
		Residual	-7,0	7,0	
Total	Count	82	41	123	
	% within Window dressing/financial statement manipulation: Management	66,7%	33,3%	100,0%	
	% of Total	66,7%	33,3%	100,0%	

Chi-Square Tests^d

	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)	Exact Sig. (2-sided)	Exact Sig. (1-sided)	Point Probability
Pearson Chi-Square	9,132 ^a	1	,003	,005	,003	
Continuity Correction ^b	7,874	1	,005			
Likelihood Ratio	8,804	1	,003	,005	,003	
Fisher's Exact Test				,005	,003	
Linear-by-Linear Association	9,058 ^c	1	,003	,005	,003	,002
N of Valid Cases	123					

a. 0 cells (,0%) have expected count less than 5. The minimum expected count is 11,00.

b. Computed only for a 2x2 table

c. The standardized statistic is 3,010.

d. For 2x2 crosstabulation, exact results are provided instead of Monte Carlo results.

B. ΣΕ ΣΧΕΣΗ ΜΕ ΤΟΝ ΤΥΠΟ ΤΩΝ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΝ

ΑΠΑΤΕΣ ΑΠΟ ΕΡΓΑΖΟΜΕΝΟΥΣ

1. Corruption/Bribery (taken)

Crosstab

			Type of organization					Total	
			Accounting Firm	Hotel, Automobility Industry, Construction Co. & Private Clinic	Bank & Insurance Company	Manufacturing	Other Services		Retail & Wholesale
<i>Corruption/Bribery (taken): Employees</i>	No	Count	14	9	20	17	24	11	95
		% within	14,7%	9,5%	21,1%	17,9%	25,3%	11,6%	100,0%
		<i>Corruption/Bribery (taken): Employees</i>							
		% of Total	11,4%	7,3%	16,3%	13,8%	19,5%	8,9%	77,2%
		Residual	2,4	,5	-8,6	,8	2,4	2,5	
Yes	Count	1	2	17	4	4	0	28	
	% within	3,6%	7,1%	60,7%	14,3%	14,3%	,0%	100,0%	
	<i>Corruption/Bribery (taken): Employees</i>								
	% of Total	,8%	1,6%	13,8%	3,3%	3,3%	,0%	22,8%	
	Residual	-2,4	-,5	8,6	-,8	-2,4	-2,5		
Total	Count	15	11	37	21	28	11	123	
	% within	12,2%	8,9%	30,1%	17,1%	22,8%	8,9%	100,0%	
	<i>Corruption/Bribery (taken): Employees</i>								
	% of Total	12,2%	8,9%	30,1%	17,1%	22,8%	8,9%	100,0%	

Chi-Square Tests

				Monte Carlo Sig. (2-sided)			Monte Carlo Sig. (1-sided)		
				95% Confidence Interval		95% Confidence Interval			
	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)	Sig.	Lower Bound	Upper Bound	Sig.	Lower Bound	Upper Bound
Pearson Chi-Square	18,203 ^a	5	,003	,003^b	,002	,004			
Likelihood Ratio	19,712	5	,001	,003 ^b	,002	,004			
Fisher's Exact Test	16,203			,004 ^b	,003	,005			
Linear-by-Linear Association	3,803 ^c	1	,051	,053 ^b	,048	,057	,027 ^b	,024	,030
N of Valid Cases	123								

a. 4 cells (33,3%) have expected count less than 5. The minimum expected count is 2,50.

b. Based on 10000 sampled tables with starting seed 1083603619.

c. The standardized statistic is -1,950.

ΑΠΑΤΕΣ ΑΠΟ ΔΙΕΥΘΥΝΤΙΚΑ ΣΤΕΛΕΧΗ

2.Window dressing/financial statement manipulation

Crosstab

			Type of organization					Total		
			Accounting Firm	Hotel, Automobile Industry, Construction Co. & Private Clinic	Bank & Insurance Company	Manufacturing	Other Services		Retail & Wholesale	
<i>Window dressing/financial statement manipulation:</i> Management	No	Count	14	6	29	10	22	9	90	
		% within	15,6%	6,7%	32,2%	11,1%	24,4%	10,0%	100,0%	
		Window dressing/financial statement manipulation: Management								
		% of Total	11,4%	4,9%	23,6%	8,1%	17,9%	7,3%	73,2%	
		Residual	3,0	-2,0	1,9	-5,4	1,5	1,0		
	Yes	Count	1	5	8	11	6	2	33	
		% within	3,0%	15,2%	24,2%	33,3%	18,2%	6,1%	100,0%	
	Window dressing/financial statement manipulation: Management									
	% of Total	,8%	4,1%	6,5%	8,9%	4,9%	1,6%	26,8%		
	Residual	-3,0	2,0	-1,9	5,4	-1,5	-1,0			
Total	Count	15	11	37	21	28	11	123		
	% within	12,2%	8,9%	30,1%	17,1%	22,8%	8,9%	100,0%		
	Window dressing/financial statement manipulation: Management									
	% of Total	12,2%	8,9%	30,1%	17,1%	22,8%	8,9%	100,0%		

Chi-Square Tests

				Monte Carlo Sig. (2-sided)		Monte Carlo Sig. (1-sided)			
				95% Confidence Interval		95% Confidence Interval			
	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)	Sig.	Lower Bound	Upper Bound	Sig.	Lower Bound	Upper Bound
Pearson Chi-Square	13,380 ^a	5	,020	,017^b	,014	,019			
Likelihood Ratio	13,330	5	,020	,028 ^b	,025	,032			
Fisher's Exact Test	12,441			,021 ^b	,018	,023			
Linear-by-Linear Association	,583 ^c	1	,445	,459 ^b	,449	,469	,238 ^b	,230	,247
N of Valid Cases	123								

a. 3 cells (25,0%) have expected count less than 5. The minimum expected count is 2,95.

b. Based on 10000 sampled tables with starting seed 1831435319.

c. The standardized statistic is ,763.

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ 1.5. “ΕΥΚΑΙΡΙΑ” ΔΙΑΠΡΑΞΗΣ ΑΠΑΤΗΣ

Α. ΣΕ ΣΧΕΣΗ ΜΕ ΤΟ ΜΕΓΕΘΟΣ

Week IT Security/access controls

Crosstab

			size of organization		Total
			Large size	Medium/Small size	
Opportunity: <i>Week IT Security/access controls</i>	No	Count	51	34	85
		% within Opportunity: Week IT Security/access controls	60,0%	40,0%	100,0%
		% of Total	41,5%	27,6%	69,1%
		Residual	-5,7	5,7	
	Yes	Count	31	7	38
		% within Opportunity: Week IT Security/access controls	81,6%	18,4%	100,0%
		% of Total	25,2%	5,7%	30,9%
		Residual	5,7	-5,7	
Total	Count	82	41	123	
	% within Opportunity: Week IT Security/access controls	66,7%	33,3%	100,0%	
	% of Total	66,7%	33,3%	100,0%	

Chi-Square Tests^d

	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)	Exact Sig. (2-sided)	Exact Sig. (1-sided)	Point Probability
Pearson Chi-Square	5,503^a	1	,019	,023	,014	
Continuity Correction ^b	4,574	1	,032			
Likelihood Ratio	5,864	1	,015	,023	,014	
Fisher's Exact Test				,023	,014	
Linear-by-Linear Association	5,458 ^c	1	,019	,023	,014	,010
N of Valid Cases	123					

a. 0 cells (0%) have expected count less than 5. The minimum expected count is 12,67.

b. Computed only for a 2x2 table

c. The standardized statistic is -2,336.

d. For 2x2 crosstabulation, exact results are provided instead of Monte Carlo results.

B. ΣΕ ΣΧΕΣΗ ΜΕ ΤΟΝ ΤΥΠΟ ΤΩΝ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΝ

Week IT Security/access controls

Crosstab

			Type of organization					Total	
			Accounting Firm	Hotel, Automobility Industry, Construction Co. & Private Clinic	Bank & Insurance Company	Manufacturing	Other Services		Retail & Wholesale
Opportunity: Week IT Security/access controls	No	Count	8	9	23	19	16	10	85
		% within Opportunity:	9,4%	10,6%	27,1%	22,4%	18,8%	11,8%	100,0%
		Week IT Security/access controls							
		% of Total	6,5%	7,3%	18,7%	15,4%	13,0%	8,1%	69,1%
		Residual	-2,4	1,4	-2,6	4,5	-3,3	2,4	
Yes		Count	7	2	14	2	12	1	38
		% within Opportunity:	18,4%	5,3%	36,8%	5,3%	31,6%	2,6%	100,0%
		Week IT Security/access controls							
		% of Total	5,7%	1,6%	11,4%	1,6%	9,8%	,8%	30,9%
		Residual	2,4	-1,4	2,6	-4,5	3,3	-2,4	
Total		Count	15	11	37	21	28	11	123
		% within Opportunity:	12,2%	8,9%	30,1%	17,1%	22,8%	8,9%	100,0%
		Week IT Security/access controls							
	% of Total	12,2%	8,9%	30,1%	17,1%	22,8%	8,9%	100,0%	

				Chi-Square Tests					
				Monte Carlo Sig. (2-sided)			Monte Carlo Sig. (1-sided)		
				95% Confidence Interval			95% Confidence Interval		
	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)	Sig.	Lower Bound	Upper Bound	Sig.	Lower Bound	Upper Bound
Pearson Chi-Square	12,234 ^a	5	,032	,028^b	,025	,031			
Likelihood Ratio	13,696	5	,018	,024 ^b	,021	,027			
Fisher's Exact Test	12,261			,025 ^b	,022	,028			
Linear-by-Linear Association	1,927 ^c	1	,165	,179 ^b	,171	,186	,090 ^b	,084	,095
N of Valid Cases	123								

a. 3 cells (25,0%) have expected count less than 5. The minimum expected count is 3,40.

b. Based on 10000 sampled tables with starting seed 2000000.

c. The standardized statistic is -1,388.

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ 1.6 ΔΙΑΔΙΚΑΣΙΕΣ-ΕΝΕΡΓΕΙΕΣ ΜΕΤΑ ΤΗΝ ΑΠΟΚΑΛΥΨΗ ΤΗΣ ΑΠΑΤΗΣ

A. ΣΕ ΣΧΕΣΗ ΜΕ ΤΟ ΜΕΓΕΘΟΣ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΝ

1. Reviewed by the audit committee

Crosstab

			size of organization		Total
			Large size	Medium/Small size	
Procedure when fraud is identified: Reviewed by the audit committee	No	Count	43	31	74
		% within Procedure when fraud is identified: Reviewed by the audit committee	58,1%	41,9%	100,0%
		% of Total	35,0%	25,2%	60,2%
		Residual	-6,3	6,3	
	Yes	Count	39	10	49
		% within Procedure when fraud is identified: Reviewed by the audit committee	79,6%	20,4%	100,0%
		% of Total	31,7%	8,1%	39,8%
		Residual	6,3	-6,3	
Total	Count	82	41	123	
	% within Procedure when fraud is identified: Reviewed by the audit committee	66,7%	33,3%	100,0%	
	% of Total	66,7%	33,3%	100,0%	

Chi-Square Tests^d

	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)	Exact Sig. (2-sided)	Exact Sig. (1-sided)	Point Probability
Pearson Chi-Square	6,123^a	1	,013	,019	,010	
Continuity Correction ^b	5,194	1	,023			
Likelihood Ratio	6,362	1	,012	,019	,010	
Fisher's Exact Test				,019	,010	
Linear-by-Linear Association	6,073 ^c	1	,014	,019	,010	,007
N of Valid Cases	123					

a. 0 cells (,0%) have expected count less than 5. The minimum expected count is 16,33.

b. Computed only for a 2x2 table

c. The standardized statistic is -2,464.

d. For 2x2 crosstabulation, exact results are provided instead of Monte Carlo results.

2. Disciplinary action

Crosstab

			size of organization		Total
			Large size	Medium/Small size	
Procedure when fraud is identified: Disciplinary action	No	Count	32	28	60
		% within Procedure when fraud is identified: Disciplinary action	53,3%	46,7%	100,0%
		% of Total	26,0%	22,8%	48,8%
		Residual	-8,0	8,0	
	Yes	Count	50	13	63
		% within Procedure when fraud is identified: Disciplinary action	79,4%	20,6%	100,0%
		% of Total	40,7%	10,6%	51,2%
		Residual	8,0	-8,0	
Total	Count	82	41	123	
	% within Procedure when fraud is identified: Disciplinary action	66,7%	33,3%	100,0%	
	% of Total	66,7%	33,3%	100,0%	

Chi-Square Tests^d

	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)	Exact Sig. (2-sided)	Exact Sig. (1-sided)	Point Probability
Pearson Chi-Square	9,371 ^a	1	,002	,004	,002	
Continuity Correction ^b	8,237	1	,004			
Likelihood Ratio	9,528	1	,002	,004	,002	
Fisher's Exact Test				,004	,002	
Linear-by-Linear Association	9,295 ^c	1	,002	,004	,002	,001
N of Valid Cases	123					

a. 0 cells (,0%) have expected count less than 5. The minimum expected count is 20,00.

b. Computed only for a 2x2 table

c. The standardized statistic is -3,049.

d. For 2x2 crosstabulation, exact results are provided instead of Monte Carlo results.

3.Immediate dismissal

Crosstab

			size of organization		Total
			Large size	Medium/Small size	
Procedure when fraud is identified: <i>Immediate dismissal</i>	No	Count	45	30	75
		% within Procedure when fraud is identified: Immediate dismissal	60,0%	40,0%	100,0%
		% of Total	36,6%	24,4%	61,0%
		Residual	-5,0	5,0	
	Yes	Count	37	11	48
		% within Procedure when fraud is identified: Immediate dismissal	77,1%	22,9%	100,0%
		% of Total	30,1%	8,9%	39,0%
		Residual	5,0	-5,0	
Total		Count	82	41	123
		% within Procedure when fraud is identified: Immediate dismissal	66,7%	33,3%	100,0%
		% of Total	66,7%	33,3%	100,0%

Chi-Square Tests^d

	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)	Exact Sig. (2-sided)	Exact Sig. (1-sided)	Point Probability
Pearson Chi-Square	3,844 ^a	1	,050	,077	,038	,023
Continuity Correction ^b	3,113	1	,078			
Likelihood Ratio	3,957	1	,047	,053	,038	
Fisher's Exact Test				,053	,038	
Linear-by-Linear Association	3,813 ^c	1	,051	,077	,038	
N of Valid Cases	123					

a. 0 cells (,0%) have expected count less than 5. The minimum expected count is 16,00.

b. Computed only for a 2x2 table

c. The standardized statistic is -1,953.

d. For 2x2 crosstabulation, exact results are provided instead of Monte Carlo results.

4. Internal investigation

Crosstab

			size of organization		Total
			Large size	Medium/Small size	
Procedure when fraud is identified: Internal investigation	No	Count	11	16	27
		% within Procedure when fraud is identified: Internal investigation	40,7%	59,3%	100,0%
		% of Total	8,9%	13,0%	22,0%
		Residual	-7,0	7,0	
	Yes	Count	71	25	96
		% within Procedure when fraud is identified: Internal investigation	74,0%	26,0%	100,0%
		% of Total	57,7%	20,3%	78,0%
		Residual	7,0	-7,0	
Total		Count	82	41	123
		% within Procedure when fraud is identified: Internal investigation	66,7%	33,3%	100,0%
		% of Total	66,7%	33,3%	100,0%

Chi-Square Tests^d

	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)	Exact Sig. (2-sided)	Exact Sig. (1-sided)	Point Probability
Pearson Chi-Square	10,464^a	1	,001	,002	,002	
Continuity Correction ^b	9,022	1	,003			
Likelihood Ratio	9,973	1	,002	,002	,002	
Fisher's Exact Test				,002	,002	
Linear-by-Linear Association	10,378 ^c	1	,001	,002	,002	,001
N of Valid Cases	123					

a. 0 cells (,0%) have expected count less than 5. The minimum expected count is 9,00.

b. Computed only for a 2x2 table

c. The standardized statistic is -3,222.

d. For 2x2 crosstabulation, exact results are provided instead of Monte Carlo results.

B. ΣΕ ΣΧΕΣΗ ΜΕ ΤΟΝ ΤΥΠΟ ΤΩΝ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΝ

1. Reviewed by the audit committee

Crosstab

		Type of organization						Total	
		Accounting Firm	Hotel, Automobility Industry, Construction Co. & Private Clinic	Bank & Insurance Company	Manufacturing	Other Services	Retail & Wholesale		
Procedure when fraud is identified: Reviewed by the audit committee	No	Count	10	9	13	16	17	9	74
		% within	13,5%	12,2%	17,6%	21,6%	23,0%	12,2%	100,0%
		Procedure when fraud is identified: Reviewed by the audit committee							
		% of Total	8,1%	7,3%	10,6%	13,0%	13,8%	7,3%	60,2%
		Residual	1,0	2,4	-9,3	3,4	,2	2,4	
Yes	Count	5	2	24	5	11	2	49	
		% within	10,2%	4,1%	49,0%	10,2%	22,4%	4,1%	100,0%
		Procedure when fraud is identified: Reviewed by the audit committee							
		% of Total	4,1%	1,6%	19,5%	4,1%	8,9%	1,6%	39,8%
		Residual	-1,0	-2,4	9,3	-3,4	-,2	-2,4	
Total	Count	15	11	37	21	28	11	123	
		% within	12,2%	8,9%	30,1%	17,1%	22,8%	8,9%	100,0%
		Procedure when fraud is identified: Reviewed by the audit committee							
		% of Total	12,2%	8,9%	30,1%	17,1%	22,8%	8,9%	100,0%

Chi-Square Tests

				Monte Carlo Sig. (2-sided)			Monte Carlo Sig. (1-sided)		
				95% Confidence Interval			95% Confidence Interval		
	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)	Sig.	Lower Bound	Upper Bound	Sig.	Lower Bound	Upper Bound
Pearson Chi-Square	16,494 ^a	5	,006	,006^b	,004	,007			
Likelihood Ratio	16,894	5	,005	,009 ^b	,007	,010			
Fisher's Exact Test	15,807			,007 ^b	,005	,009			
Linear-by-Linear Association	2,666 ^c	1	,103	,104 ^b	,098	,109	,054 ^b	,050	,059
N of Valid Cases	123								

a. 2 cells (16,7%) have expected count less than 5. The minimum expected count is 4,38.

b. Based on 10000 sampled tables with starting seed 726961337.

c. The standardized statistic is -1,633.

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ 1.7. ΑΝΑΦΟΡΑ ΤΗΣ ΑΠΑΤΗΣ

Α. ΣΕ ΣΧΕΣΗ ΜΕ ΤΟ ΜΕΓΕΘΟΣ

Chi-Square Tests^d

	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)	Exact Sig. (2-sided)	Exact Sig. (1-sided)	Point Probability
Pearson Chi-Square	2,770^a	1	,096	,125	,071	
Continuity Correction ^b	2,168	1	,141			
Likelihood Ratio	2,768	1	,096	,125	,071	
Fisher's Exact Test				,125	,071	
Linear-by-Linear Association	2,748 ^c	1	,097	,125	,071	,039
N of Valid Cases	123					

a. 0 cells (0%) have expected count less than 5. The minimum expected count is 18,67.

b. Computed only for a 2x2 table

c. The standardized statistic is -1,658.

d. For 2x2 crosstabulation, exact results are provided instead of Monte Carlo results.

B. ΣΕ ΣΧΕΣΗ ΜΕ ΤΟΝ ΤΥΠΟ

Chi-Square Tests

				Monte Carlo Sig. (2-sided)			Monte Carlo Sig. (1-sided)		
				95% Confidence Interval			95% Confidence Interval		
	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)	Sig.	Lower Bound	Upper Bound	Sig.	Lower Bound	Upper Bound
Pearson Chi-Square	14,365 ^a	10	,157	,136^b	,129	,143			
Likelihood Ratio	14,946	10	,134	,247 ^b	,239	,255			
Fisher's Exact Test	15,202			,079 ^b	,074	,084			
Linear-by-Linear Association	,069 ^c	1	,793	,807 ^b	,800	,815	,399 ^b	,389	,408
N of Valid Cases	123								

a. 14 cells (63,6%) have expected count less than 5. The minimum expected count is ,91.

b. Based on 10000 sampled tables with starting seed 624387341.

c. The standardized statistic is -,262.

**ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ 2. ΠΙΝΑΚΕΣ ΣΤΑΤΙΣΤΙΚΩΝ ΑΝΑΛΥΣΕΩΝ
(ΑΝΑΦΟΡΙΚΑ ΜΕ ΤΟ ΠΡΟΦΙΛ ΤΟΥ ΑΠΑΤΕΩΝΑ -THE FRAUSTER)**

**ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ 2.1. ΠΙΝΑΚΑΣ ΣΥΧΝΟΤΗΤΩΝ ΑΝΑΦΟΡΙΚΑ ΜΕ ΤΑ ΔΗΜΟΓΡΑΦΙΑ
ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ ΤΟΥ ΑΠΑΤΕΩΝΑ**

Age of fraudster	Frequency	Percent	Valid Percent
41-50	13	19,4	20,0
31-40	23	34,3	35,4
21-30	22	32,8	33,8
< 20	7	10,4	10,8
Total	65	97,0	100,0
<i>Missing Values</i>	2	3,0	-
Total	67	100,0	-
Gender of fraudster	Frequency	Percent	Valid Percent
Female	18	26,9	27,7
Male	47	70,1	72,3
Total	65	97,0	100,0
<i>Missing Values</i>	2	3,0	-
Total	67	100,0	-
Marital Status of fraudster	Frequency	Percent	Valid Percent
Married	42	62,7	67,7
Divorced	5	7,5	8,1
Single	15	22,4	24,2
Total	62	92,5	100,0
<i>Missing Values</i>	5	7,5	-
Total	67	100,0	-
Spouse working	Frequency	Percent	Valid Percent
N/A	25	37,3	41,7
No	7	10,4	11,7

Yes	28	41,8	46,7
Total	60	89,6	100,0
<i>Missing Values</i>	7	10,4	-
Total	67	100,0	-
Children of fraudster	Frequency	Percent	Valid Percent
2-4	27	40,3	47,4
1	9	13,4	15,8
No	21	31,3	36,8
Total	57	85,1	100,0
<i>Missing Values</i>	10	14,9	-
Total	67	100,0	-
Ages of children	Frequency	Percent	Valid Percent
18 +	11	16,4	31,4
13-18	5	7,5	14,3
7-12	9	13,4	25,7
Up to 6	10	14,9	28,6
Total	35	52,2	100,0
<i>Missing Values</i>	32	47,8	-
Total	67	100,0	-
Number of fraudster involved	Frequency	Percent	Valid Percent
5 +	2	3,0	3,1
2-5	25	37,3	39,1
1	37	55,2	57,8
Total	64	95,5	100,0
<i>Missing Values</i>	3	4,5	-
Total	67	100,0	-

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ 2.2. ΕΛΕΓΧΟΣ ΚΑΝΟΝΙΚΟΤΗΤΑΣ ΤΩΝ ΠΟΣΟΤΙΚΩΝ ΜΕΤΑΒΛΗΤΩΝ ΜΕ ΤΟ ΚΡΙΤΗΡΙΟ *Kolmogorov-Smirnov Test* {για συγκρίσεις αναφορικά με τις ερωτήσεις που περιλαμβάνονται στο 9ο Μέρος: Fraudster (n=67)}

One-Sample Kolmogorov-Smirnov Test

	Number of employees:	Revenue (€):	Age:	Ages of children	Number of fraudster involved	Internal fraudster-years of service	Total amount (€) defrauded:	Duration of period during which fraud(s) occurred:
N	67	67	67	35	64	59	62	65
Normal Parameters ^{a,b}	Mean	4,91	4,06	2,04	2,49	1,45	3,98	2,84
	Std. Deviation	1,621	1,413	,944	1,222	,561	,991	1,321
Most Extreme Differences	Absolute	,361	,359	,209	,207	,368	,237	,173
	Positive	,251	,253	,209	,197	,368	,161	,173
	Negative	-,361	-,359	-,172	-,207	-,257	-,237	-,113
Kolmogorov-Smirnov Z		2,956	2,939	1,711	1,223	2,946	1,823	1,361
Asymp. Sig. (2-tailed)		,000	,000	,006	,100	,000	,003	,049

a. Test distribution is Normal.

b. Calculated from data.

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ 2.3. ΕΛΕΓΧΟΣ ΣΤΑΤΙΣΤΙΚΗΣ ΣΗΜΑΝΤΙΚΟΤΗΤΑΣ ΜΕΤΑΞΥ TOTAL AMOUNT VS CODE OF CONDUCT

Group Statistics

Does your company have a Code of Conduct?	N	Mean	Std. Deviation	Std. Error Mean
Total amount (€) defrauded:				
NO	13	2,77	1,301	,361
YES	49	2,86	1,339	,191

Independent Samples Test

		Levene's Test for Equality of Variances		t-test for Equality of Means						
									95% Confidence Interval of the Difference	
		F	Sig.	t	df	Sig. (2-tailed)	Mean Difference	Std. Error Difference	Lower	Upper
Total amount (€) defrauded:	Equal variances assumed	,131	,718	-,212	60	,833	-,088	,415	-,919	,743
	Equal variances not assumed			-,215	19,307	,832	-,088	,408	-,942	,766

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ 2.4. ΕΛΕΓΧΟΣ ΣΤΑΤΙΣΤΙΚΗΣ ΣΗΜΑΝΤΙΚΟΤΗΤΑΣ ΜΕΤΑΞΥ TOTAL AMOUNT VS AUDIT COMMITTEE

Group Statistics

Does your company have an Audit Committee?	N	Mean	Std. Deviation	Std. Error Mean
Total amount (€) defrauded: NO	12	2,33	1,371	,396
YES	50	2,96	1,293	,183

Independent Samples Test

		Levene's Test for Equality of Variances		t-test for Equality of Means						
									95% Confidence Interval of the Difference	
		F	Sig.	t	df	Sig. (2-tailed)	Mean Difference	Std. Error Difference	Lower	Upper
Total amount (€) defrauded:	Equal variances assumed	,267	,608	-1,491	60	,141	-,627	,420	-1,467	,214
	Equal variances not assumed			-1,438	16,036	,170	-,627	,436	-1,551	,297

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ 2.5. ΕΛΕΓΧΟΣ ΣΤΑΤΙΣΤΙΚΗΣ ΣΗΜΑΝΤΙΚΟΤΗΤΑΣ ΜΕΤΑΞΥ TOTAL AMOUNT VS SIZE OF ORGANIZATION

Group Statistics

	Size of organization	N	Mean	Std. Deviation	Std. Error Mean
Total amount (€) defrauded:	Large size	45	3,02	1,340	,200
	Medium/Small size	17	2,35	1,169	,284

Independent Samples Test

	Levene's Test for Equality of Variances		t-test for Equality of Means							
								95% Confidence Interval of the Difference		
	F	Sig.	t	df	Sig. (2-tailed)	Mean Difference	Std. Error Difference	Lower	Upper	
Total amount (€) defrauded:	Equal variances assumed	,423	,518	1,813	60	,075	,669	,369	-,069	1,408
	Equal variances not assumed			1,929	32,862	,062	,669	,347	-,037	1,375

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ 2.6. ΕΛΕΓΧΟΣ ΣΤΑΤΙΣΤΙΚΗΣ ΣΗΜΑΝΤΙΚΟΤΗΤΑΣ ΜΕΤΑΞΥ TOTAL AMOUNT VS TYPE OF ORGANIZATION

ANOVA

Total amount (€) defrauded:

	Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig.
Between Groups	19,964	10	1,996	1,178	,327
Within Groups	86,423	51	1,695		
Total	106,387	61			

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ 2.7. ΕΛΕΓΧΟΣ ΣΤΑΤΙΣΤΙΚΗΣ ΣΗΜΑΝΤΙΚΟΤΗΤΑΣ ΜΕΤΑΞΥ TOTAL AMOUNT VS INTERNAL SENIORITY

ANOVA

Total amount (€) defrauded:

	Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig.
Between Groups	7,420	3	2,473	1,427	,245
Within Groups	90,133	52	1,733		
Total	97,554	55			

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ 2.8. ΕΛΕΓΧΟΣ ΣΤΑΤΙΣΤΙΚΩΣ ΣΗΜΑΝΤΙΚΗΣ ΣΥΣΧΕΤΙΣΗΣ TOTAL AMMOUNT VS DURATION

A. CORRELATION

Correlations

			Total amount (€) defrauded:	Duration of period during which fraud(s) occurred:
Spearman's rho	Total amount (€) defrauded:	Correlation Coefficient	1,000	,422**
		Sig. (2-tailed)	.	,001
		N	62	62
	Duration of period during which fraud(s) occurred:	Correlation Coefficient	,422**	1,000
		Sig. (2-tailed)	,001	.
		N	62	65

** . Correlation is significant at the 0.01 level (2-tailed).

B. Regration

Variables Entered/Removed^b

Model	Variables Entered	Variables Removed	Method
1	Duration of period during which fraud(s) occurred. ^a		Enter

a. All requested variables entered.

b. Dependent Variable: Total amount (€) defrauded:

Model Summary

Model	R	R Square	Adjusted R Square	Std. Error of the Estimate
1	,448 ^a	,201	,188	1,190

a. Predictors: (Constant), Duration of period during which fraud(s) occurred

ANOVA^b

Model		Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig.
1	Regression	21,391	1	21,391	15,100	,000 ^a
	Residual	84,996	60	1,417		
	Total	106,387	61			

a. Predictors: (Constant), Duration of period during which fraud(s) occurred:

b. Dependent Variable: Total amount (€) defrauded:

Coefficients^a

Model		Unstandardized Coefficients		Standardized Coefficients	t	Sig.
		B	Std. Error	Beta		
1	(Constant)	1,369	,407		3,363	,001
	Duration of period during which fraud(s) occurred:	,670	,172	,448	3,886	,000

a. Dependent Variable: Total amount (€) defrauded:

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ 2.9. ΕΛΕΓΧΟΣ ΣΤΑΤΙΣΤΙΚΩΣ ΣΗΜΑΝΤΙΚΗΣ ΣΥΣΧΕΤΙΣΗΣ TOTAL AMMOUNT VS NUMBER OF FRAUDSTER INVOLVED

A. CORRELATION

Correlations

			Total amount (€) defrauded:	Number of fraudster involved
Spearman's rho	Total amount (€) defrauded:	Correlation Coefficient	1,000	,254*
		Sig. (2-tailed)		,048
		N	62	61
	Number of fraudster involved	Correlation Coefficient	,254*	1,000
		Sig. (2-tailed)	,048	
		N	61	64

*. Correlation is significant at the 0.05 level (2-tailed).

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ 2.10. ΕΛΕΓΧΟΣ ΣΤΑΤΙΣΤΙΚΩΣ ΣΗΜΑΝΤΙΚΗΣ ΣΥΣΧΕΤΙΣΗΣ TOTAL AMMOUNT VS YEARS OF SERVICES IN COMPANY

A. CORRELATION

Correlations

			Total amount (€) defrauded:	Internal fraudster-years of service at the victim's organization
Spearman's rho	Total amount (€) defrauded:	Correlation Coefficient	1,000	,382**
		Sig. (2-tailed)	.	,004
		N	62	56
	Internal fraudster-years of service at the victim's organization	Correlation Coefficient	,382**	1,000
		Sig. (2-tailed)	,004	.
		N	56	59

** . Correlation is significant at the 0.01 level (2-tailed).

Regration

Variables Entered/Removed^b

Model	Variables Entered	Variables Removed	Method
1	Internal fraudster-years of service at the victim's organization ^a	.	Enter

a. All requested variables entered.

b. Dependent Variable: Total amount (€) defrauded:

Model Summary

Model	R	R Square	Adjusted R Square	Std. Error of the Estimate
1	,380 ^a	,144	,129	1,243

a. Predictors: (Constant), Internal fraudster-years of service at the victim's organization

Model Summary

Model	R	R Square	Adjusted R Square	Std. Error of the Estimate
1	,380 ^a	,144	,129	1,243

ANOVA^b

Model		Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig.
1	Regression	14,096	1	14,096	9,121	,004 ^a
	Residual	83,458	54	1,546		
	Total	97,554	55			

a. Predictors: (Constant), Internal fraudster-years of service at the victim's organization

b. Dependent Variable: Total amount (€) defrauded:

Coefficients^a

Model		Unstandardized Coefficients		Standardized Coefficients	t	Sig.
		B	Std. Error	Beta		
1	(Constant)	,823	,688		1,196	,237
	Internal fraudster-years of service at the victim's organization	,506	,168	,380	3,020	,004

a. Dependent Variable: Total amount (€) defrauded:

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ 2.11 ΠΙΝΑΚΕΣ ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΩΝ ΕΛΕΓΧΟΥ ΣΤΑΤΙΣΤΙΚΗΣ ΣΗΜΑΝΤΙΚΟΤΗΤΑΣ ΤΗΣ ΔΙΑΡΚΕΙΑΣ ΤΗ ΑΠΑΤΗΣ ΚΑΙ ΤΩΝ ΚΑΤΩΘΙ ΠΑΡΑΓΟΝΤΩΝ

A. DURATION OF FRAUD VS CODE OF CONDUCT

B. DURATION OF FRAUD VS AUDIT COMMITTEE

C. DURATION OF FRAUD VS SIZE OF ORGANIZATION

D. DURATION OF FRAUD VS TYPE OF ORGANIZATION

A. Test Statistics^a

	Duration of period during which fraud(s) occurred:
Mann-Whitney U	305,000
Wilcoxon W	1683,000
Z	-,571
Asymp. Sig. (2-tailed)	,568

a. Grouping Variable: Does your company have a Code of Conduct?

B. Test Statistics^a

	Duration of period during which fraud(s) occurred:
Mann-Whitney U	227,000
Wilcoxon W	305,000
Z	-1,624
Asymp. Sig. (2-tailed)	,104

a. Grouping Variable: Does your company have an Audit Committee?

C. Test Statistics^a

	Duration of period during which fraud(s) occurred:
Mann-Whitney U	384,000
Wilcoxon W	537,000
Z	-,378
Asymp. Sig. (2-tailed)	,705

a. Grouping Variable: size of organization

D. Non Parametric Test Statistics^{a,b}

	Duration of period during which fraud(s) occurred:
Chi-Square	11,956
df	10
Asymp. Sig.	,288

a. Kruskal Wallis Test

b. Grouping Variable: Type of Organization

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ 3

FRAUD SURVEY IN GREECE (AND CYPRUS)

Dear Sir/Madam,

Within the frame of a graduate research in Postgraduate program of Panteion University "Master in Taxation and Auditing", (in cooperation with **Cyprus University of Technology, Institute of Certified Public Accountants of Cyprus** and **Transparency International Cyprus**), you are invited to take part in the current survey in an effort to identify the type of frauds that are being committed by and against companies in Greece. It should take you **no more than 15 minutes** to respond to the questionnaire

The survey that is called "*Identifying the type of frauds that are being committed by and against companies in Greece and Cyprus*" aims through its questionnaire at answering the following research questions:

- 1) *Do companies with ethical codes and ethical corporate culture present a lower chance of handling fraud ?*
- 2) *Do companies that implement correctly a Corporate Governance have a lower chance of handling fraud ?*
- 3) *Does the size of the company correlate with the size of the fraud?*
- 4) *Do different typologies of fraud afflict different industries (Hospitality / tourism; banking/ insurance; manufacturers / retail / wholesale (including importers /exporters); Health; Construction/ Real Estate)?*
- 5) *Who is believed by the respondents that should be responsible for Prevention / Detection / Investigation of fraud in order to see if there is an expectation gap in Cyprus and Greece?*
- 6) *Is a fraudster profile possible?*
- 7) *Can we estimate the cost of fraud in Cyprus and Greece for 2013 including the dark form of fraud?*

Your honest, personal and anonymous responses to the questionnaire will be very significant and valuable input to the current study and we will be very grateful for your participation.

The findings for Greece will be used in a graduate dissertation while afterwards they will be published anonymously after a proper processing. This fraud survey is an effort to encourage the implementation of the appropriate internal controls and measures in order to minimize fraud victimization in companies both in Cyprus and Greece, thus contribute to a healthier economy for the benefit of all.

Sincerely yours,

Konstantinos Papastergiou

Coordinator for Greece

Bsc Econ., MSc in Finance and Banking Law,

Master in Taxation and Auditing (student)

email: kostaspapastergiou@hotmail.com

tel: 6944759639

Supervisor : John Filos, PhD, CIA, CFE,

Associate Professor Panteion University,

Department of Public Administration, Taxation and Auditing Sector

email: filosj@panteion.gr

P.C. The study for Cyprus is being carried out by the Economic Crime and Forensic Accounting Committee of ICPAC, and is being coordinated by **Assoc.Prof. Maria Krambia-Kapardis** (Chair of ECFA and Transparency International Cyprus) and her research team at the Cyprus University of Technology.

QUESTIONNAIRE

Identifying the type of fraud that is being committed in Greek companies

SECTION A : GENERAL INFO (✓ your answer)

Position of Respondent: *

- CEO/CFO
- Compliance Officer
- Internal Auditor/Advisory
- Other Board Member
- Chief Accountant/External Audit
- Company Secretary
- Other
Please specify

Type of Organization: *

- Accounting Firm
- Automobile Industry
- Bank
- Construction Co.
- Hotel
- Insurance Company
- Manufacturing
- Other Services
- Private Clinic
- Real Estate Agent
- Retail
- Tour Operators
- Travel Agent
- Wholesale

Legal status of Organization: *

- Private Co.
- Public and Listed
- Public but not listed
- Other

Region: *

- Athens
- Thessaloniki
- Other region

Revenue (€):*

- <1M
- 1-5M
- 5-10M
- 11-50M
- 50+

Number of employees: *

- <30
- 30-50
- 51-100
- 101-250
- 251-499
- 500+

Gender: *

- Female
- Male

Age: *

- 25-35
- 36-45
- 46-55
- 56-65
- 66+

Does your company have a Code of Conduct? *

- YES
- NO

Does your company have an Audit Committee? *

- YES
- NO

SECTION B : DEGREE OF TOLERATION OF COMPANY

Which of the following would not be tolerated by your company? (✓ your answer)

Breaches of regulatory compliance *

Tolerated Don't Know Not tolerated

Corrupt payments (bribery) *

Tolerated Don't Know Not tolerated

Diversion of budget spend to other non-sanctioned parts of an operation *

Tolerated Don't Know Not tolerated

Donations, sponsorship and cash payments that are inappropriate or way beyond normal or acceptable levels *

Tolerated Don't Know Not tolerated

Duplicate and/or over payments to suppliers and non-compliance with preferred supplier lists *

Tolerated Don't Know Not tolerated

Incorrect or false accounting in the books and records to conceal improper activities *

Tolerated Don't Know Not tolerated

Unauthorized entertainment *

Tolerated Don't Know Not tolerated

Overriding of internal standard operating procedure controls such as sign off and approval processes *

Tolerated Don't Know Not tolerated

Actions taken which cause harm to the environment *

Tolerated Don't Know Not tolerated

Unauthorized access to data *

Tolerated Don't Know Not tolerated

SECTION C: RISK & FRAUD

Which of the following types of fraud do you consider (perceive) to be the greatest risk to organizations in your industry? * (you can ✓ more than one)

☐ Breach of secrets	☐ Embezzlement
☐ Corruption & bribery	☐ Industrial espionage
☐ Insider trading	☐ False financial reporting/accounting
☐ Money laundering	☐ Counterfeit fraud
☐ Theft of other assets	☐ Theft of cash
☐ Theft of data/confidential information	☐ Other fraud

SECTION D: *Type of fraud committed in your organization in the last 3 years (you can ✓ more than one)*

1. Bounced cheques or cheque forgery *

Employees Management External Parties (customers, suppliers etc)
N/A

2. Corruption/bribery (taken) *

Employees Management External Parties (customers, suppliers etc)
N/A

3. Corruption/bribery (offered) *

Employees Management External Parties (customers, suppliers etc)
N/A

4. Expense accounts *

Employees Management External Parties (customers, suppliers etc)
N/A

5. Industrial espionage *

Employees Management External Parties (customers, suppliers etc)
N/A

6. Invoice manipulation *

Employees Management External Parties (customers, suppliers etc)
N/A

7. Money laundering *

Employees Management External Parties (customers, suppliers etc)
N/A

8. Overpricing *

Employees Management External Parties (customers, suppliers etc)
N/A

9. Payroll fraud *

Employees Management External Parties (customers, suppliers etc)
N/A

10. Petty cash fraud *

Employees Management External Parties (customers, suppliers etc)
N/A

11. Poor quality of goods/services provided *

Employees Management External Parties (customers, suppliers etc)
N/A

12. Price fixing/collusion *

Employees Management External Parties (customers, suppliers etc)

N/A

13. Theft of assets *

- Employees Management External Parties (customers, suppliers etc)
N/A

14. Theft of cash (through false claims) *

- Employees Management External Parties (customers, suppliers etc)
N/A

15. Unnecessary purchases for personal use *

- Employees Management External Parties (customers, suppliers etc)
N/A

16. Window dressing/ financial statement manipulation *

- Employees Management External Parties (customers, suppliers etc)
N/A

17. Long term contracts (e.g. lease contracts) *

- Employees Management External Parties (customers, suppliers etc)
N/A

18. Procurement *

- Employees Management External Parties (customers, suppliers etc)
N/A

19. Other (Please specify)

SECTION E: Opportunity provided which made fraud easy to occur in your company

***(you can ✓ more than one)**

- Weak internal controls
 Collusion
 Type of business
 Corporate culture that facilitates crime
 External factors conducive for crime
 Weak IT Security/access controls
 Other (please specify)

SECTION F: PROCEDURES

Procedure when fraud is identified (tick the steps you are likely to take or have taken when fraud is identified in your organization) **(you can ✓ more than one)*

☐ Civil action for recovery	☐ Disciplinary action
☐ External investigation	☐ Immediate dismissal
☐ Insurance claim	☐ Internal investigation
☐ Negotiated settlement	☐ Intra-company transfer
☐ No action or sanction	☐ Warning/reprimand
☐ Referred to appropriate authority	☐ Encourages individual to resign
☐ Reviewed by the audit committee	☐ Report to the police
☐ Settled before the courts	☐ Settled out of court
☐ Voluntary resignation/retirement	☐ Other (please specify).....

The procedure(s) ticked in the previous question would change if the perpetrator is: **(you can ✓ only one answer)*

- Senior Management Middle Management Employees Remain the same

Has the fraud investigation resulted in Asset recovery? **(you can ✓ only one answer)*

- No Yes Issue is still ongoing Has insurance to recover the loss so not concerned Not yet N/A

Which of the following factors were affected or you think will be affected by a fraud in your organization? **(you can ✓ more than one)*

- Reputation Loss of share market Share price Staff morale Impaired business relations Impaired regulator relations Fear of business disruption None

Which of the following do you think have the main responsibility for dealing with the prevention of economic crime in an organization? **(you can ✓ up to three)*

- Board of directors Internal audit Internal legal counsel External auditors External legal counsel Audit committee Risk Management committee Other

Which of the following factors are most likely to prevent fraud? **(you can ✓ up to three)*

- Internal controls Internal Audit Management reviews Internal education policy Encouraging and protecting whistleblowers Regular rotation of personnel External audit Tone at the top

SECTION G: MEASURES

Which of the following measures does your organization have in place? (you can ✓ more than one answer)

- Prevention ***
- A comprehensive fraud and misconduct risk assessment
 - A well-implemented code of conduct
 - An appropriate employee and third party due diligence
 - Specific fraud training for management
 - A comprehensive IT security policy
 - No prevention specified
 - Other (please specify)

- Detection ***
- Hotlines
 - Auditing and monitoring plans
 - Proactive forensic data analysis
 - No detection specified
 - Other (please specify)

- Response ***
- A through and well planned internal investigation
 - A disciplinary system
 - Public disclosure of fraud and misconduct
 - No response specified
 - Other (please specify)

SECTION H: FRAUD REPORTING

The fraud was discovered/reported by: (you can ✓ more than one answer)

- Co-worker
- Whistleblower ***Internal* ***
- Supervisor
- Internal audit
- Compliance
- Security
- Confession of perpetrator
- Internal controls
- Management review
- Fraud risk management
- IT manager/Chief Information Officer
- Other
- N/A

External *

- Reported by the supplier
- Reported by customer
- Media
- External auditor
- Police
- Regulatory authorities
- Anonymous
- Other
- N/A

SECTION I: THE FRAUDSTER (✓ your answer)

Please think of the latest fraud you had in your organization and please complete the following regarding the person who committed the fraud. *

- Fraud was reported Fraud was never reported

Profile of Fraudster (✓ your answer)

Age:

- < 20
- 21-30
- 31-40
- 41-50
- 51-60
- 61+

Gender:

- Male
- Female

Marital Status:

- Single
- Divorced
- Separated
- Married

Spouse working?

- Yes
- No
- N/A

Children?

- No
- 1
- 2-4
- 4+

Ages of children?

- Up to 6
- 7-12
- 13-18
- 18+

Number of fraudsters involved:

- 1
- 2-5
- 5+

Fraudster's relationship to the organization that suffered damages: (please choose between internal, external, collusion between external and internal and then ✓ the specific options of your choice)

Internal

Internal fraudster –seniority:

- Staff
- Management
- Senior Management
- Board of directors

Internal fraudster-years of service at the victim's organization:

- <1
- 1-2
- 3-5
- 6-10
- 10 +
- N/A

Internal fraudster – department/function:

- Legal
- Board member
- Research and development
- Back office
- Procurement
- CEO
- Operation/ Sales
- Finance
- N/A
- Other

External

External fraudster-relationship to victim's organization:

- Customer
- Consultant
- Subcontractor
- Joint venture partner
- Shareholder
- Supplier
- N/A
- Other

Collusion between internal and external

Internal

Internal fraudster –seniority:

- Staff
- Management
- Senior Management
- Board of directors

Internal fraudster-years of service at the victim's organization:

- <1
- 1-2
- 3-5
- 6-10
- 10 +
- N/A

Internal fraudster – department/function:

- Legal
- Board member
- Research and development
- Back office
- Procurement
- CEO
- Operation/ Sales
- Finance
- N/A
- Other

External

External fraudster-relationship to victim's organization:

- Customer
- Consultant
- Subcontractor
- Joint venture partner
- Shareholder
- Supplier
- N/A
- Other

Fraudster's characteristics (✓ your answer)

a. Total amount (€) defrauded:

- <1.000
- 1.001-9.999
- 10.000-24.999
- 25.000-49.999
- 50.000-99.999
- 100.000-199.999
- 200.000-499.999
- 500.000-999.999
- million
- >2million

b. Duration of period during which fraud(s) occurred:

- <1 year
- 1-2 years
- 3-5
- 6-10
- >10 years

Fraud perpetrator's motives (you can ✓ more than one answer)

- Personal vices
- Conflicts of interest
- Meeting budget/target;
- Had personal/family financial problems
- Career disappointments
- Grudge against the company
- Lack of personal development
- Opportunity was available
- Greed/megalomania
- Influenced by other fraudsters
- Hiding losses
- Other

Fraudster's personal characteristics (you can ✓ more than one answer)

- Self- centered
- Weak self- control
- Insensitive to victim
- Impulsive liars
- Success oriented
- Autocratic/authoritarian
- Spontaneous
- Money driven
- Loner
- Other

Rationalizations (the reason(s) provided why he/she defrauded the organization) (you can ✓ more than one answer)

- The organization/company owes it to me
- I'm just borrowing the money
- I deserve more
- Something has to be sacrificed, my integrity or my reputation
- Nobody will get hurt
- It's for a good purpose
- Low temptation threshold
- Other

THANK YOU FOR YOUR PARTICIPATION

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

ΞΕΝΗ

1. Alalehto, T., (2003). *Economic crime: Does the personality matter?* International Journal of Offender Therapy and Comparative Criminology, 47: 335-355.
2. Albrecht, W. S., K. R. Howe, and M. B. Romney. (1984). *Deterring Fraud: The Internal Auditor's Perspective*. Altomonte Springs, FL: The Institute of Internal Auditors' Research Foundation.
3. Albrecht, W.S., Wenz, G. W. and William T.L. (1995). *Fraud, Bringing Light to the Dark Side of Business*. US: Richard D. Erwin.
4. Angew, R., Piquero LN, & Cullen, FT, (2009). *General Strain Theory and white –collar crime*. In Simpson SS, Weisburd D, eds. *The Criminology of White –Collar Crime*. New York: Spriger, 35-60.
5. Arnulf, JK, Gottschalk, P., (2013). *Heroic leaders as white-collar criminals: An empirical study*. Journal of Investigative Psychology and offender profiling, 10: 96-113.
6. Ashworth, A.(2007). *Sentencing*. In Maguire, M., Morgan, R. and Reiner, R., (επιμ.). The Oxford Handbook of Criminology (4th edit), p.990-1023. Oxford University Press.
7. Association of Certified Fraud Examiners (2008). *Report to the Nations on Occupational Fraud and Abuse, 2008 Global Fraud Study*.
8. Association of Certified Fraud Examiners (2010). *Report to the Nations on Occupational Fraud and Abuse, 2010 Global Fraud Study*.
9. Association of Certified Fraud Examiners (2012). *Report to the Nations on Occupational Fraud and Abuse, 2008 Global Fraud Study*.
10. Association of Certified Fraud Examiners (2014). *Report to the Nations on Occupational Fraud and Abuse, 2014 Global Fraud Study*.
11. Baker, N. (2007), “The fraud disconnect”, *Internal Auditor*, Vol. 64 No. 2, pp. 38-44.
12. Bandler, J., and A. Zimmerman. (2005). A Walmart legend's trail of deceit. *The Wall Street Journal* (April 5).
13. Barlaup, K., Dronen, H.R. and Stuart, I. (2009), “Restoring trust in auditing: ethical discernment and the Adelphia scandal”, *Managerial Auditing Journal*, Vol. 24 No. 2, pp. 183-203.
14. Beare ME (2000). Structures, strategies and tactics of transnational criminal organizations: Critical issues for enforcement. Transnational Crime Conference convened by the Australian

- Institute of Criminology in Association with the Australian Federal Police and Australian Customs, Canberra (proceedings).
15. Beasley, M. (1996), “An empirical analysis of the relation between corporate governance and management fraud”, *Accounting Review*, Vol. 71 No. 4, pp. 443-65.
 16. Beasley, M.S. et al, (2010). *Fraudulent Financial Reporting: 1998-2007*, COSO Fraud Study 2010. Διαθέσιμο στην διεύθυνση:
http://www.coso.org/documents/cosofraudstudy2010_001.pdf. [Πρόσβαση στις 10 Ιουλίου 2014].
 17. Berk RA.(1990). *Importance of expert judgment in content-related validity evidence*. *West J Nurs Res* 1990, 12:659–671.
 18. Blickle, G., Schegel, A., Fassbender, P., Klein, U., (2006). *Some personality correlates of business white-collar crime*. *Applied Psychology: An International Review*, 55: 220-233.
 19. Blonigen, DM, Carlson, SR, Krueger, RF, Patrick, CJ, (2003). *A twin-study of psychopathic personality traits*. *Personality and Individual Differences*,35: 179-197
 20. Braithwaite, J. (1984). *Corporate Crime in the Pharmaceutical Industry*. London: Routledge & Kegan Paul.
 21. Brody, RG, Kiehl, KA, (2010). *From white-collar crime to red-collar crime*. *Journal of Financial Crime*, 17: 351-364.
 22. Bruinsma, G., Bernasco, W. (2004). *Criminal groups and transnational illegal markets*. *Crime, Law and Social Change*, 41:79-94.
 23. Bussmann, K.D. Werle, M (2006). «Addressing crime in companies», *British Journal of Criminology*, Vol. 46, pp. 118-1144.
 24. Carson, W.G. (1970). «White-collar crime and the enforcement of factory legislation». *British Journal of Criminology*.
 25. Carson, W.G. (1981). *The Other Side of Britain's Oil*. Oxford: Martin Robertson.
 26. Cendrowski, H., Martin, J.P. and Petro, L.W. (2007). *The Handbook of Fraud Deterrence*. New Jersey: Willey.
 27. Chang, JJ, Lu, HC, Chen, M. (2005). *Organize crime or individual crime? Endogenous size of a criminal organization and the optimal law enforcement*. *Economic Inquiry*, 43: 661-675.
 28. Clinard, M. and Quinney, R., (1986). *Criminal Behavior Systems: A Typology*, Pilgrimage Anderson Publishing Cincinnati Ohio.
 29. Cloninger, CR, (1999). *Personality and psychopathology*. Washington, DC: American Psychiatric Press.
 30. Coleman, JW, (1987). *Towards an integrated theory of white-collar crime*. *American Journal*

- of Sociology, 93: 406-439.
31. Cook, C., Heath, F. and Thompson, R.L., (2000). A meta-analysis of response rates in Web- or Internet-based surveys, *Educational and Psychological Measurement*, 60 (2000), pp. 821–836.
 32. Copes, H., Vieraitis, L., (2008). The risks, rewards and strategies of stealing identities. In: McNally, M., Newman, G.(Eds.), *Perspectives on Identity Theft, Crime Prevention Studies*, vol. 23, pp. 87.
 33. Cressey, D. R., (1973). *Other People's Money*. Patterson Smith, Montclair, NJ.
 34. Cressey, D.R. (1986). Why managers commit fraud». *Australian and New Zealand Journal of Criminology*, p. 195-209.
 35. Croall, H. (1992). *White Collar Crime, Criminal Justice and Criminology*. Buckingham: Open University Press.
 36. Dodge, M., (2007). *From pink to white with various shades of embezzlement: women who commit white-collar crimes*. In: Pontell, H.N., Geis, G. (Eds.), *International Handbook of White-Collar and Corporate Crime*. Springer, New York.
 37. Doig, A., (2006). *Fraud*. Willan, Cullompton.
 38. Dorminey J, A. Scott Fleming, Mary-JoKranacher, and Richard A. Riley, Jr., (2012). The Evolution of Fraud Theory. *Issues in Accounting Education*, American Accounting Association, Vol. 27, 2012, pp. 555–579.
 39. Edwards, E P., Roberts, I., Clarke, M., DiGuisseppi, C., Pratap, S., Wentz, R., *et al.* (2002). Increasing response rates to postal questionnaires, *Systematic review British Medical Journal*, 324.
 40. Ernst & Young (2009). *European Fraud Survey: Is Integrity a casualty of Downtur?*
Διαθέσιμο στη διεύθυνση: http://www2.eycom.ch/publications/items/fraud_eu_2009/200904_EY_European_Fraud_Survey.pdf. [Πρόσβαση στις 10 Ιουλίου 2014]
 41. Ernst & Young (2011). *European Fraud Survey 2011: Recovery, regulation and integrity*. Διαθέσιμο στη διεύθυνση: <http://www.ey.com/GL/en/Services/Assurance/Fraud-Investigation---Dispute-Services/European-fraud-survey-2011--recovery--regulation-and-integrity---Summary-of-findings>. [Πρόσβαση 28 Ιουλίου 2014]
 42. Ernst & Young (2012). *Growing Beyond: a place for integrity. 12th Global Fraud Survey*. Διαθέσιμο στη διεύθυνση: <http://www.ey.com/GL/en/Services/Assurance/Fraud-Investigation---Dispute-Services/Global-Fraud-Survey---a-place-for-integrity>. [Πρόσβαση 28 Ιουλίου 2014].

43. Ernst & Young (2013), “Navigating today's complex business risks. Europe, Middle East, Asia and Africa. Fraud Survey 2013”. Διαθέσιμο στη διεύθυνση:
[http://www.ey.com/Publication/vwLUAssets/Navigating_todays_complex_business_risks/\\$FILE/Navigating_todays_complex_business_risks.pdf](http://www.ey.com/Publication/vwLUAssets/Navigating_todays_complex_business_risks/$FILE/Navigating_todays_complex_business_risks.pdf) [Πρόσβαση στις 16/07/2014].
44. European Commission (2005). *The New SME Definition, User Guide and Model Declaration*, Enterprise and Industry, Brussels.
45. Filos, J., (2010). *Business Ethics' as a subject needed in Accounting curriculum in Greece: Comparison to other subjects and further research on Codes of Conduct and Financial statements manipulation*, 23th Annual Conference of European Business Ethics Network, Tampere, Finland, June 2010.
46. Filos, J., Tsamis, A. and Koutoupis A.(2011). *Importing International Governance Codes in Greek Listed Enterprises. A Case Study Analysis*. 9th European Academic Conference on Internal Audit and Corporate Governance, Cass Business School, London, UK, April 2011.
47. Garoura N. (2007). *Optimal law enforcement and criminal organization*. Journal of Economic Behavior & Organization, 63: 461-474.
48. Geis, G. (1968) «The Heavy Electrical Equipment Anti- Trust Cases of 1961», in Geis, G. *White –Collar Crime*. New York: Atherton Press.
49. Gill, M., (2011). Fraud and recessions: Views from fraudsters and fraud managers. *International Journal of Law, Crime and Justice*, 39 (2011), 204-2014.
50. Glick, L. (2005). *Criminology*. Pearson Education.
51. Gottschalk P. (2012). Rotten apples versus rotten barrels in white collar crime: A qualitative analysis of white collar offenders in Norway. *International Journal of Criminal Justice Sciences*, 7 : 575-590.
- (2010a) Categories of financial crime. *Journal of Financial Crime*, 17: 441-458
- (2010b) Theories of financial crime. *Journal of Financial Crime*, 17: 441-458.
52. Green, G.S., (1990). *Occupational Crime*. Chicago: Nelson Hall.
53. Gross, E., (1978). *Organizational crime: a theoretical perspective*. Studies in Symbolic Interaction, 1: 55-85.
54. Hansen, LL (2009). Corporate financial crime: Social diagnosis and treatment. *Journal of Financial Crime*, 16:28-40.
55. Harries, R. , (1999). *The cost of Criminal Justice*. Home Office Research Findings, No 103.
56. Hirschi, T., Gottfredson, M.,(1987). *Causes of white -collar crime*. Criminology, 25:949-974.
57. Howells, K., Stacey, J., (2006). *Psychological characteristics of offenders*. In Kebbell, MR,

- Davies Gm, eds. *Practical psychology for forensic investigation and prosecutions*. Chichester: Willey, 69-87.
58. Holtfreter, K., Beaver, KM, Reisig, MD, Pratt, TC, (2010). *Low self-control and fraud offending*. *Journal of Financial Crime*, 17: 295-307.
 59. Huntington, S. (1965). «*Political Development and Political Decay*». *World Politics*, p. 386-430.
 60. Hessing, D.J., Elffers, H., Robben, H.S.J., Webley, P., (1993). Needy or greedy? the social psychology of individuals who fraudulently claim unemployment benefits. *Journal of Applied Social Psychology* 23, 226-243.
 61. Ilter C. (2009). Fraudulent money transfers:A case from Turkey. *Journal of Financial Crime*, 16: 125-136.
 62. Jesilow, P., Pontell, H., Geiss, G., (2004). *Doctors tell their story of medical fraud*. In: Pogrebin, M. (Ed.), *About Criminals: a View of the Offender's World*. Sage, Thousand Islands.
 63. Jonason, PK, Li, NP, Webster, GW, Schmitt, DP, (2009). *The Dark Triad: Facilitating short-term mating in men*. *European Journal of Personality*, 23: 5-18.
 64. Kapardis, A. and Krambia-Kapardis,M., (2004). Enhancing fraud prevention and detection by profiling fraud offenders. *Criminal Behavior and Mental Health*. Whurr Publishers Ltd, 14, 182-201.
 65. Keegan, S.N. and Lucas, R., (2005). "Hospitality and holistility: dealing with low response rates in postal surveys", *International Journal of Hospitality Management*, Vol. 24 No. 2, pp. 157-69.
 66. Knecht, T., (2006). *The personality profile of the white collar criminal*. *Kriminalistik*, 60: 201-206.
 67. KPMG, (2011). *Who is the typical fraudster?* KPMG Analysis of global patterns of fraud.
 68. Kranacher, M. J., R. A. Riley Jr., and J. T. Wells, (2011). *Forensic Accounting and Fraud Examination*. New York, NY: John Wiley & Sons.
 69. Krambia-Kapardis, M., (2001). *Enhancing the Auditor's Fraud Detection Ability: An Interdisciplinary Approach*. Frankfurt am Main: Peterlang.
 70. Krambia-Kapardis, M., (2002). "A fraud detection model: A must for auditors", *Journal of Financial Regulation and Compliance*, Vol. 10 Iss: 3, pp.266 – 278
 71. Krambia –Kapardis, M., (2003). "Fraud victimization of companies: The Cyprus experience". *Journal of Financial Crime*, 10 (2), σσ 184-191.
 72. Krambia –Kapardis, M. και Zopiatis, A., (2010). "Investigating incidents of fraud in small

- economies: The case of Cyprus”. *Journal of Financial Crime*, 17 (2), σσ 195-209.
73. Krebs, CP, Costelloe M., Jenks D (2003). *Drug control policy and smuggling innovation: A game-theoretic analysis*. *Journal of Drugs Issues*, 33: 133-160.
 74. Kroll (2014). 2013/2014 Global Fraud Report. Διαθέσιμο στη διεύθυνση: http://fraud.kroll.com/wp-content/uploads/2013/10/GlobalFraudReport_2013-14_WEB.pdf .[Πρόσβαση στις 16/07/2014].
 75. Lemieux V., (2003). *Criminal networks*. Ottawa: Royal Canadian Mounted Police
 76. Levi, M. (1997). The crime of corruption. In Rider, B.A.K., *Corruption: Enemy Within*. London: Kluwer Law International, p. 35-47.
 77. Levi, M., (1998). *The Craft of the Long-firm Fraudster: Criminal Skills and Commercial Responses*. In: Gill, M. (Ed.), *Crime at Work. Volume II*. *Perpetuity Press*, Leicester, pp. 155- 168.
 78. Levi, M., (2003). Organising and controlling payment card fraud: fraudsters and their operational environment. *Security Journal* 16, 21-30.
 79. Levi, M., (2008). *The Phantom Capitalists: The Organisation and Control of Long-Firm Fraud*. Ashgate, Aldershot.
 80. Levi, M., and Burrows, J., (2008). “*Measuring the impact of fraud in UK. A conceptual empirical Journey*”. *British Journal of Criminology*, 48, p. 293-318 Lyman. MD and Porter, GW, (2007). *Organized crime*. 4th ed. New Jersey: Pearson Prentice-Hall.
 81. Litwin MS (1995). *How to measure survey reliability and validity*. Sage Publications, London, 1995.
 82. Loebbecke, J.K., Eining , M.M. and Willingham, J.J. (1989). « Auditors’ experience with material irregularities: Frequency, nature and detectability Auditing». *A Journal of Practice and Theory*, p. 1-28.
 83. Maguire, M., Morgan, R. and Reiner, R., (επιμ.). *The Oxford Handbook of Criminology* (4th edit), p.990-1023. Oxford University Press.
 84. Nelken, D. (1983). *The Limits of the Legal Process: Landlords, Law and Crime*. London : Academic Press.
 85. Nelken, D., (2007). “*White-collar and Corporate Crime*”. In Maguire, M., Morgan, R. και Reiner, R. (επιμ.) (2007). *The Oxford Handbook of Criminology* (4th ed), p 733-770. Oxford University Press.
 86. Nerantzidis, M. and Filos, J. (2014). Recent Corporate Governance Developments in Greece. *Corporate Governance: The International Journal of Business in Society*, Vol. 14 Iss: 3, June 2014

87. Paulhus, DL, Williams, KM, (2002). *The dark triad of personality: Narcissism, Machiavellianism, and psychopathy*. Journal of Research in Personality, 36: 556-563.
88. Perri, FS, (2011). *White collar criminals: The “kinder, gentler” offender?* Journal of investigative Psychology and offender profiling, 8: 217-241.
89. Ponsaers, P., (2002). What is so organized about financial economic crime? The Belgian case. *Crime, Law and Social Change*, 37: 191-201.
90. Poortigna, E., Lemmen, C., Gibson, MD, (2006). *A case control study: White-collar defendants compared with defendants charged with other non-violent theft*. The Journal of the American Academy of Psychiatry and the Law, 34: 82-89.
91. Poterfield, A., (1946). *Youth in trouble*. Fort Worth, TX: Leo Potishman Foundation.
92. PwC (2003). Global Economic Crime Survey 2003. Διαθέσιμο στην διεύθυνση: http://www.pwc.com/hu/en/publications/assets/pwc_crime_survey_2003.pdf. [Πρόσβαση στις 15/07/2014].
93. PwC (2007), *Economic Crime: People, Culture and Controls*, The 4th Biennial Global Economic Crime Survey. Διαθέσιμο στην διεύθυνση: [www.pwc.com/extweb/pwcpublishings.nsf/docid/1E0890149345149E8525737000705AF1/\\$file/PwC_2007GECS.pdf](http://www.pwc.com/extweb/pwcpublishings.nsf/docid/1E0890149345149E8525737000705AF1/$file/PwC_2007GECS.pdf). [Πρόσβαση 5 Σεπτεμβρίου 2014].
94. PwC (2009). *The Global Economic Crime Survey in a Downturn*. Διαθέσιμο στην διεύθυνση: http://www.pwc.com/en_gx/gx/economic-crime-survey/pdf/global-economic-crime-survey-2009.pdf. [Πρόσβαση στις 10 Ιουλίου 2014]
95. PwC, (2014). Global Economic Crime Survey.
96. Quinney, R., (1964). The study of White-Collar Crime: Towards a Reorientation in Theory and Research. *Journal of Criminal Law, Criminology and Policy Science*, 55: 1964.
97. Quinney, R., (1977). “*The Study Of White-Collar Crime: Toward A Reorientation In The Theory And Rerearch*” στο G. Geis & Meier (eds) *White -Collar Crime-Offences in Business, politics and the professions*, The Free Press, New York, London σελ.285.
98. Ragatz L., Fremouw, W., (2010). *A critical examination of research on the psychological profiles of white-collar criminals*. Journal of Forensic Psychology Practice, 10: 373-402.
99. Ragatz L., Fremouw, W., Baker, E., (2012). *The psychological profile of white-collar offenders: Demographics, criminal thinking, psychopathic traits, and psychopathology*. Criminal Justice and Behavior, 39: 978-997.
100. Ramamoorti, S., (2008). *The Psychology and Sociology of Fraud: Integrating the Behavioral Sciences Component Into Fraud and Forensic Accounting Curricula*. Issues in Accounting Education, Vol. 23, No. 4 pp. 521–533

101. Ramamoorti, S., D. Morrison, and J. W. Koletar, (2009). *Bringing Freud to Fraud: Understanding the State of Mind of the C-Level Suite/White Collar Offender Through “A-B-C” Analysis*. Working paper, Institute for Fraud Prevention.
102. Saksena, P. (2003), “The relationship between corporate governance and management fraud: an empirical analysis”, *Academy of Accounting and Financial Studies Journal*, Vol. 7 No. 3, pp. 21-37.
103. Sakurai, Y., Smith, R.G., (2003). Gambling as a Motivation for the Commission of Financial Crime. *Trends and Issues in Crime and Criminal Justice* No. 256. Australian Institute of Criminology, Canberra.
104. Sainsbury, R., (2003). *Understanding social security fraud*. In: Millar, J. (Ed.), *Understanding Social Security: Issues for Policy and Practice*. The Policy Press, Bristol, pp. 277- 295.
105. Schilling, MA, Steensma, HK, (2002). *Disentangling the theories of firm boundaries: A path model and empirical test*. *Organization Science*, 13: 387-401.
106. Sethi, M. (2000). «Pakistan: crime and politics in a developing economy». Economic crime in a Globalization Worlds: Mainstream or Parasite, a Conference by the Royal Institute of International Affairs in Association with Corruption Risk Group, International Police Review Official Publication, Chatham House financial Services, London.
107. Singleton, W.T. And Singleton, J.A. (2010). *Fraud Auditing and Forensic Accounting*, 4th Edition, John Wiley & Sons Inc, New Jersey.
108. Skypes, G., Matza, D., (1957). «Techniques of Neutralization: A Theory of Delinquency». *American Sociology Review*, 22(6), pp.664-670.
109. Stander, S., (2009). *Narcissism and the fractionalization of the individual*. In : Zarembka P. ed. *Why Capitalism Survives Crisis: The Shock Absorbers: Research in Political Economy*. Bingley: Emerald Group, 25: 119-140.
110. Stone, C., (1975). *Where the Law Ends: The Social Control of Corporate Behavior*. New York: Harper and Row.
111. Sutherland, E. (1940). “*White-collar criminality*”. *American Sociological Review*, 5, p. 112-118.
112. Sutherland, E. (1949). “*White-Collar Crime*”. New York: Dryden Press.
113. Sutherland, E. (1961). “*White-Collar Crime*”. New York: Dryden Press (2th ed).
114. Thomas, A.R. and Gibson, K.M. (2003). “Management is responsible, too”, *Journal of Accountancy*, April, σσ. 53-55.
115. Tori, K. (2005). “*Cost Effective Criminal Justice: A survey of National Issues and Trends*,

Winsconsin Sentencing Commission”.

116. Transparency International (2013), Corruption Inceptions Index 2013. Διαθέσιμο στη διεύθυνση: <http://cpi.transparency.org/cpi2013/results/> [Πρόσβαση στις 17/07/2014].
117. Uzun, H., Szewczyk, S.H. and Varma, R. (2004), “Board composition and corporate fraud”, *Financial Analysis Journal*, Vol. 60 No. 3, pp. 33-43.
118. Von Lampe K. & Johansen PO, (2003). *Criminal networks and trust*. 3rd Annual Meeting of the European Society of Criminology, Helsinki (proceedings).
119. Walker D (1987). *Crime and Criminology: A critical Introduction*. Oxford University Press.
120. Walters, G.D., Geyer MD (2004). *Criminal thinking and identity in male white-collar offenders*. *Criminal Justice and Behavior*, 31:263-281.
121. Weisburd, D., Chayet, E.F., Waring, E. J. (1990). «White collar crime and criminal careers: some preliminary findings». *Crime and Delinquency*, p. 342-355.
122. Weisburd, D. and Waring, E.J. (2001). *White-Collar crime and Criminal careers*. Cambridge: Cambridge University Press.
123. Weimiao, F. and Zheng, Y. (2010). Factors affecting response rates of the web survey: A systematic review, *Computers in Human Behavior*, Volume 26, Issue 2, pp. 132–139.
124. Williams, K.S. (2004). *Textbook on Criminology*, Oxford University Press (5th ed.)
125. White, B. (2005). Ex-Tyco executives convicted. *The Washington Post* (June 18).
126. Wolf, D.T. & Hermanson, D.R. (2004). “The Fraud Diamond: Considering the Four Elements of Fraud”: *The Certified Public Accountants (CPA) Journal*.
127. World Bank (1997a). *Helping countries combat corruption: The role of the world bank*. Poverty Reduction and Economic Management. Διαθέσιμο στη διεύθυνση: <http://www1.worldbank.org/publicsector/anticorrupt/corruptn/corrptn.pdf> [Πρόσβαση στις 15/07/2014].
128. World Bank (1997b). *World Development Report 1997: The State in Changing World*. Oxford: Oxford University Press.
129. World Bank (2014). Διαθέσιμο στη διεύθυνση: <http://data.worldbank.org/country/greece> and <http://data.worldbank.org/country/cyprus> [Πρόσβαση στις 10 Ιουλίου 2014]
130. Wraith, R., and Simpkins, E. (1963). *Corruption in Developing Countries*. London: Oxford University Press.

ΕΛΛΗΝΙΚΗ

1. Αλεξιάδης, Σ., (1996). *Εγχειρίδιο Εγκληματολογίας*. Θεσσαλονίκη: Εκδόσεις Σάκκουλα.
2. Αρχής Καταπολέμησης της Νομιμοποίησης Εσόδων από Εγκληματικές Δραστηριότητες και της Χρηματοδότησης της Τρομοκρατίας και Ελέγχου των Δηλώσεων Περιουσιακής Κατάστασης /ς Α' Μονάδα Διερεύνησης Χρηματοοικονομικών Πληροφοριών της (2014). *Εκθεση Πεπραγμένων 2013*. Διαθέσιμο στη διεύθυνση: http://www.hellenic-fiu.gr/images/stories/files/Annual_Report_A_2013.pdf [Πρόσβαση στις 18/07/2014].
3. Βασιλαντωνοπούλου Β. (2014). «*Λευκά Κολάρα*» & *Οικονομικό Έγκλημα. Κοινωνική Βλάβη & Αντεγκληματική Πολιτική*. Αθήνα: Εκδόσεις Π.Ν. Σάκκουλας.
4. Γαγάνης, Χ. και Ζοπουνίδης, Κ., (2008). *Αναγνώριση Παραποιημένων Λογιστικών Καταστάσεων. Μεθοδολογικό Πλαίσιο και Εφαρμογές*. Αθήνα: Εκδόσεις Κλειδάριθμος.
5. Δαφέρμος Β (2011), *Κοινωνική Στατιστική & Μεθοδολογία Έρευνας με το SPSS*, Θεσσαλονίκη 2011, Εκδόσεις ΖΗΤΗ.
6. Deloitte Ελλάδος (2014). Έρευνα για την πρόληψη της απάτης στην Ελληνική Ασφαλιστική Αγορά-Fraud prevention in the Greek Insurance Market. Διαθέσιμο στη διεύθυνση: <http://www.deloitte.com/assets/Dcom-Greece/Local%20Assets/Documents/Attachments/Press/Fraud%20Prevention%20in%20the%20Greek%20Insurance%20Market%20-%20Report.pdf> [Πρόσβαση στις 16/07/2014].
7. Δημητριάδης Ευσ. (2010), *Στατιστικές Εφαρμογές με SPSS 17.0 και Lisrel 8.7*, Αθήνα 2010: Εκδόσεις ΚΡΙΤΙΚΗ.
8. Διεθνής Διαφάνεια -Ελλάς (2014). *Εθνική Έρευνα για τη Διαφθορά στην Ελλάδα-2013*. Διαθέσιμο στη διεύθυνση: <http://www.transparency.gr> [Πρόσβαση στις 17/07/2014].
9. Ζαραφονίτου, Χρ. (2004). *Εμπειρική Εγκληματολογία*, Β' Έκδοση 2004, Αθήνα: Νομική Βιβλιοθήκη.
10. Καϊάφα-Γκμπάντι Μ. (2014). *Οικονομικό έγκλημα και διαφθορά στο δημόσιο τομέα*. Δίκαιο & Οικονομία - Π. Ν. Σάκκουλας
11. Καπαρδής, Α., Σολωμονίδης, Χ., και Στεφάνου, Η. (2003). *Η επιβολή Ποινών στην Κύπρο: Ποινολογικές Πτυχές, Αρχές και Νομολογία*. Αθήνα: Εκδόσεις Α.Ν. Σάκκουλα.
12. Κραμβία-Καπαρδή, Μ., Τσολάκης, Χ., (2011). *Οικονομικά Εγκλήματα στις Επιχειρήσεις: Πρόληψη, διερεύνηση, αποτροπή*. Εκδόσεις Κριτική ΑΕ.
13. Κραμβία-Καπαρδή, Μ., Καπαρδής, Α. & Κουράκης, Ν., (2001). *Οικονομικά Εγκλήματα στην Κύπρο: Μια Πολυθεματική Προσέγγιση*. Αθήνα-Κομοτηνή: Εκδόσεις Αντ. Ν.

Σάκκουλα.

14. Κουράκης, Ν., (2007). *Τα Οικονομικά Εγκλήματα Ι- Γενικό Μέρος*, τόμος πρώτος, (3η έκδοση), Αθήνα: Εκδόσεις Αντ. Ν, Σάκκουλας.
15. Λαμπροπούλου Ε. (1994), *Κοινωνικός έλεγχος του εγκλήματος*, Αθήνα, Εκδόσεις Παπαζήση.
16. Μάρκοβιτς, Ι., (2013). *Στα ίχνη του οικονομικού εγκληματία. Εγχειρίδιο Θεωρίας και Πρακτικής*. Θεσσαλονίκη : University Studio Press.
17. Ουζούνη, Χρ. και Νακάκης, Κ. (2011). Η Αξιοπιστία και η Εγκυρότητα των Εργαλείων Μέτρησης σε Ποσοτικές Μελέτες, *ΝΟΣΗΛΕΥΤΙΚΗ* 2011, 50(2): 231–239. Διαθέσιμο στη διεύθυνση:<http://knakakis.advancednursing.teiste.gr/wp-content/uploads/2014/01/07.pdf> [Πρόσβαση 08/08/2014]
18. Τσουραμάνης, Χ., (2011). *Τα θύματα των οικονομικών εγκλημάτων*. Art & Crime, 19.
19. Παπανδρέου Π. (2011). *Νομοθεσία Οικονομικού Εγκλήματος*, Νομική Βιβλιοθήκη.
20. Σ.Δ.Ο.Ε. (2014). Ανακοινώσεις Υπουργείο Οικονομικών - Έλεγχοι ΣΔΟΕ. Διαθέσιμο στη διεύθυνση:<http://www.minfin.gr/portal/el/resource/contentObject/id/eb7fed7c-e735-48f4-b75b-b9213089fe6a> & <http://www.minfin.gr/portal/el/resource/contentObject/id/5d10a1e7-c8ee-4b2e-ac58-a31d546f4402> [Πρόσβαση στις 05/09/2014].
21. Τσιρίδης, Π., (2009). Ο νέος νόμος για το Ξέπλυμα Χρήματος (Ν. 3691/2008). Αθήνα: Εκδόσεις Νομική Βιβλιοθήκη.
22. Ελληνική Αστυνομία. (2014). Στατιστικά Στοιχεία Εγκληματικότητας για τα έτη 2011-2013. Διαθέσιμο στη διεύθυνση:
http://www.astynomia.gr/index.php?option=ozo_content&lang=%27..%27&perform=view&id=30634&Itemid=1149&lang [Πρόσβαση στις 25/08/2014].
23. Φίλος. Ι., (2004). *Εγχειρίδιο Πολιτικών & Διαδικασιών (Εργαλείο Οργάνωσης και Ελέγχου)*, Αθήνα: Εκδόσεις IQ GROUP.
24. Φίλος. Ι., (2004). *Σύστημα Εσωτερικού Ελέγχου Επιχειρήσεων*, Αθήνα: Εκδόσεις IQ GROUP.
25. Χλούπης, Γ., (2005). *Διασυνοριακό & Υπερεθνικό Οργανωμένο Έγκλημα*. Αθήνα: Εκδόσεις Νομική Βιβλιοθήκη.